

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM DİPLOMASİSİNDE TÜRKİYE BURSLARI PROGRAMININ HALKLA
İLİŞKİLER BAĞLAMINDA ULUSAL VE ULUSLARARASI BOYUTTA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begimai ALTYBAEVA

Enstitü Anabilim Dalı : Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK

ŞUBAT – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

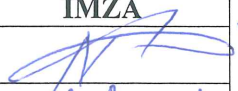
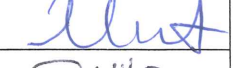
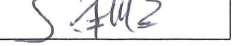
**EĞİTİM DİPLOMASİSİNDE TÜRKİYE BURSLARI PROGRAMININ HALKLA
İLİŞKİLER BAĞLAMINDA ULUSAL VE ULUSLARARASI BOYUTTA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begimai Altybaeva

Enstitü Anabilim Dalı : Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

“Bu tez 12.02/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Metin İSİK	Başarılı	
Doç. Dr. Nesrin AKINCI GÖTÖK	Başarılı	
Doç. Dr. Sevim KOĞER	Başarılı	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	Begimai Altybaeva
Öğrenci Numarası	:	Y 176064011
Enstitü Anabilim Dalı	:	HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK ANABİLİM DALI
Enstitü Bilim Dalı	:	HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK (PR)
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	EĞİTİM DİPLOMASİSİNDE TÜRKİYE BURSLARI PROGRAMININ HALKLA İLİŞKİLER BAĞLAMINDA ULUSAL VE ULUSLARARASI BOYUTTA DEĞERLENDİRİLMESİ
Benzerlik Oranı	:	% 17
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim. 18.02.2020 İmza		
☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafıma yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbetezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir. Bilgilerinize arz ederim. /...../20..... İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Doç.Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK Tarih: 18.02.2020 İmza: Enstitü Birim Sorumlusu Onayı		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:		

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın hayata geçirilmesi sürecinde her zaman kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için engin bilgi ve tecrübelerinden paylaşılan, araştırmanın her bir aşamasında görüşleriyle beni destekleyen, samimiyetini her zaman hissettiren, doğru yönde yönlendiren ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerinden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Nesrin Akıncı ÇÖTOK'a teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Yine çalışmamda konu ve kaynak açısından bana yardımda bulunarak yol gösteren kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Uğur ÜNAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca kıymetli zamanlarını ayırarak benim yüksek lisans tezimi değerlendiren, katkı sağlayan Doç. Dr. Sevim KOÇER'e ve yüksek lisans hayatım boyunca derslerinde bana kattığı her bilgi için Prof. Dr. Metin IŞIK'a tez teşekkürü borç bilirim.

Teşekkürlerin az kalacağı diğer hocalarımdan da lisans ve yüksek lisans üniversite hayatım boyunca bana kazandırdıkları her şey için ve beni gelecekte söz sahibi yapacak bilgilerle donattıkları için hepsine teker teker teşekkürlerimi sunuyorum.

Tabi ki Türkiye'de yüksek lisans yapmam için bana her türlü imkanı tanıyan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına, ayrıyetten Türkiye Bursları programının süreçlerinde emeği geçen herkese, ayrıca araştırmamın süreçlerinde destekte bulunan YTB Başkan Yardımcısı Sayıt YUSUF'a, YTB Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanı Hüseyin ÇARDAK'a teşekkür ve minnetimi özellikle belirtmek isterim.

Eğitim gördüğüm Sakarya Üniversitesi ve bu süre boyunca yaşadığım güzel şehir Sakarya'ya bana sunduğu imkanlar ve kazandırdığı güzel insanlar için minnettarım.

Hayatımın her evresinde bana destek olan, benden bir an olsun yardımlarını, güvenini esirgemeyen ve çalışma boyunca tüm zorlukları benimle göğüsleyen değerli babam Canibek ESENKULOV'a annem Kaliza KASİEVA'ya, kardeşlerime ve yanımda olan beni destekleyen herkese

Sonsuz saygı ve sevgilerimi sunuyorum...

Begimai ALTYBAEVA

12.02.2020

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	xi

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: DİPLOMASİ KAVRAMI.....	6
1.1. Diplomasinin Tanımı.....	6
1.2. Tarihsel Süreçte Diplomasi	10
1.2.1. İlk Dönem Diplomasi Uygulamaları	10
1.2.2. Yeni Diplomasi Anlayışı	13
1.3. Diplomaside Farklı Bir Yöntem: Kamu Diplomasisi.....	16
1.3.1. Kamu Diplomasisi Yaklaşımları	19
1.3.2. Kamu Diplomasisi Boyutları.....	21
1.3.3. Kamu Diplomasisi Aktörleri	22
1.3.4. Geleneksel ve Yeni Kamu Diplomasisi.....	22
1.4. Kamu Diplomasisi Araçları.....	23
1.5. Kamu Diplomasisinde Güç Kullanımı	25
1.5.1. Sert, Yumuşak ve Entelektüel (Akıl) Güç.....	25
1.5.1.1. Güç Tanımı	26
1.6. Kamu Diplomasisinin Temel Bileşeni Olarak Yumuşak Güç.....	28
1.6.1. Yumuşak Güç Tanımı.....	28
1.6.2. Yumuşak Güç ve Eğitim	31
1.7. Halkla İlişkiler ve Uluslararası Halkla İlişkiler.....	34
1.7.1. Halkla İlişkiler ve Süreçleri.....	34
1.7.2. Halkla İlişkilerin Fonksiyonları.....	39
1.7.3. Halkla İlişkilerde Kullanılan Araçlar, Yöntemler ve Teknikler.....	41
1.7.4. Halkla İlişkilerde Gruning ve Hunt'ın 4 Modeli	42
1.7.5. Halkla İlişkiler Faaliyetlerinde Dört Adım Kuralı	43
1.8. Uluslararası Halkla İlişkiler.....	44

1.8.1. Uluslararası Halkla İlişkilerin Boyutları	44
1.8.2. Uluslararası Halkla İlişkilerin Aktörleri	45
1.8.3. Uluslararası Halkla İlişkilerin Evrensel İlkeleri	45
1.8.4. Uluslararası Halkla İlişkiler ve Kültür	45
1.9. Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler	46

BÖLÜM 2: EĞİTİM DİPLOMASİSİ KAVRAMI 51

2.1. Yeni Diplomasi Aracı Olarak Eğitim Diplomasisi	51
2.1.1. Etkin Bir Yumuşak Güç Aracı Olarak Eğitim.....	52
2.1.2. Uluslararası Eğitim ve Diplomasi	52
2.1.3. Uluslararası Eğitimin Ülkelere Katkıları.....	54
2.2. Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Tanımlama ve Ölçme	57
2.2.1. Uluslararası Öğrenci Hareketliliğini Ölçme Girişimleri	58
2.2.1.1. Atlas Projesi	60
2.2.1.2. Küresel Hareketlilikte Ulusal ve Bölgesel Eğilimler	62
2.2.1.3. Uluslararası Öğrenci Hareketliliğini Etkileyen Faktörler	67
2.3. Dünyada Eğitim Diplomasisi Uygulamaları.....	71
2.3.1. Türkiye’de Yükseköğretim ve Eğitim Diplomasisi.....	79
2.3.1.1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	83
2.3.1.2. Türkiye Bursları Programı	84

BÖLÜM 3: EĞİTİM DİPLOMASİSİNDE TÜRKİYE BURSLARI

PROGRAMININ HALKLA İLİŞKİLER BAĞLAMINDA ULUSAL VE

ULUSLARARASI BOYUTTA DEĞERLENDİRİLMESİ..... 89

3.1. Araştırmanın Amacı	89
3.2. Araştırmanın Önemi	91
3.3. Varsayımlar	91
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	91
3.5. Araştırmanın Yöntemi	92
3.6. Araştırmanın Örneklemi	93
3.7. Bulgular ve Yorum	96
3.7.1. Türkiye’yi Tercih Edilme Nedenleri	96

3.7.2. Türkiye Bursları Programının Tercih Etme Nedenleri	102
3.7.3. Programının Sağladığı Olanakların Değerlendirilmesi	109
3.7.4. Türkiye Bursları Programının Tanınmış -Tanıtılmış Düzeyi	121
3.7.5. Mevcut Eğitimin Değerlendirilmesi	124
3.7.6. YTB Yetkilileriyle Yapılan Mülakatlar.....	126
3.7.7. Türkiye Burslarının Mevcut Başarıları ve Sonuçları	126
3.7.8. Uluslararası Öğrenci Hareketliliğindeki Payı.....	128
3.7.9. Programının Amaçları ve Amaçlarına Ulaşılabilirliği	130
3.7.10. Programla İlgili Hedefler ve Planlamalar	135
3.7.11. YTB'nin Uluslararası Öğrenciler Departmanı Bursluluk İşleri Bölümünün Koordinatörü Aktan Hamza PARS İle Mülakat.....	136
SONUÇ VE ÖNERİLER	139
KAYNAKÇA.....	146
ÖZGEÇMİŞ	160

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEI	: Australian Education International
ANAP	: National Agency for Support to the Performance of Health and Medical Social Facilities
ANUIES	: American Studies National Association of Universities and Institutions of Higher Education
BBC	: British Broadcasting Corporation
BÖP	: Büyük Öğrenci Projesi
CNN	: Cable News Network
CSC	: China Scholarship Council
DAAD	: Deutscher Akademischer Austauschdienst
DGEAC	: Ddirestorate-General for education and Culture
EACEA	: The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency
EC	: European Commission
EEAS	: European External Action Service
EMJMD	: The Erasmus Mundus Joint Master Degree
EU	: European Union
FCO	: Foreign and Commonwealth Office
HEPI	: The Commonfond Higher Education Price Index
HESA	: Higher Education Statistics Agency
ICEF	: International Consultants for Education and Fairs
IIE	: Institute of International Education
IMET	: International Millitary Education and Training
IPR	: Institute for Public Relations
ISM	: Information Classification and Management

KGB	: Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti (DevletGüvenlik Komitesi)
KİS	: Kitle Imha Silahı
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MAAE	: Maine Alliance for Arts Education
MÖ	: Millattan Önce
MEB	: Milli Eğitim bakanlığı
MTV	: Originally and initialism of Music Television
NAFSA	: Association of International Educators
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
PR	: Public Relations
PRSA	: Public Relations Society of America
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TCS	: Türk ve Akraba Toplulukları Sınavı
TFEU	: Treaty on the Functioning European Union
TÖMER	: Türkçe Öğretim Merkezi
UNESCO	: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNDPI	: United Nations Department of Public Information
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Geleneksel Kamu Diplomasisi ve 21.Yüzyıl'ın Yeni Kamu Diplomasisinin Karşılaştırması.....	23
Tablo 2 : 1975-2019 Yılları Arasında Uluslararası Öğrenci Sayısı.....	56
Tablo 3 : 2017 Yılı Uluslararası Öğrenci Payındaki Yüzdeliklerine Göre İlk 20 Ülke	64
Tablo 4 : Türkiye Bursları Programı Kapsamında Sağlanan Burs Programları	84
Tablo 5 : Odak Grubu Katılımcıların Özellikleri	93
Tablo 6 : Yarı Yapılandırılmış Yüz Yüze Anket Mülakatlarının Katılımcı Özellikleri	94
Tablo 7 : Ankara Odak Grup Katılımcılarının Özellikleri.....	95
Tablo 8 : İstanbul Odak Grup Katılımcılarının Özellikleri	96
Tablo 9 : Eğitim İçin Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri.....	96
Tablo 10: Türkiye Bursları Programın Tercih Etme Sebepleri	103

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Geleneksel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi Karşılaştırılması.....	18
Şekil 2: Kamu Diplomasisi Boyutları	19
Şekil 3: Güç Spektrumu	27
Şekil 4: 2017-2018 Yılında Uluslararası Öğrenci Payındaki İlk 10 Ülke.....	62
Şekil 5: 2018 Yılına Göre En Çok Uluslararası Öğrenci Gönderen Ülkeler	67
Şekil 6: Öğrencilerin Türkiye Bursları Programı Hakkında Bilgi Edinme Kanalları..	123

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Eğitim Diplomasinde Türkiye Bursları Programının Halkla İlişkiler Bağlamında Ulusal ve Uluslararası Boyutta Değerlendirilmesi			
Tezin Yazarı: Begimai ALTYBAEVA		Danışman: Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK	
Kabul Tarihi: 12.02.2020		Sayfa Sayısı: xi (ön kısım) + 160 (tez)	
Anabilim Dalı: Halkla İlişkiler ve Reklamcılık			
Küreselleşme, eğitim de dahil olmak üzere toplumun birçok alanını etkilemektedir. Günümüzde yükseköğretimde uluslararası öğrenci dolaşımı ülkenin ekonomik, siyasal alanını, bilim ve eğitimin kalitesini etkilemektedir. Önde gelen ülkeler, eğitim sisteminin küresel siyasi arenadaki baskınlık açısından en önemli araçlardan biri olduğunun farkındadırlar. Ülkeler öğrencilere farklı eğitim programlarını düzenleyerek imkân sağlamakta ve kültürlerarası ilişkilerin de geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu araştırma günümüzde çok fazla önem kazanan eğitim diplomasinin özelliklerini ve çerçevesini ortaya koyan, eğitim diplomasinin bir halkla ilişkiler ilişkisi çerçevesinde yapıldığını ifade eden ve bu önemin altını çizen bir çalışmadır. Araştırmanın amacı eğitim diplomasinde Türkiye Bursları programının halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası boyutta değerlendirilmesi doğrultusunda: Türkiye'yi ve Türkiye Burslarını tercih etme sebepleri; programın amaçları ve amaçlarına ulaşılabilirliği; programın öğrencilerin ihtiyaçlarını ne düzeyde giderebildiği, öğrencilerin entegrasyonunu sağlaması, sonuçları (birey ve ülke bazında) ve ayrıca programın öğrencilerle etkileşimi, iletişimi ve halkla ilişkiler süreçleri ile programın stratejik planlama süreçleri incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılıp, öğrencilere yarı yapılandırılmış soru formu yüz yüze görüşme şeklinde yapılmıştır. 6,7 kişilik gruplarla odak grup görüşmesi ile çalışma desteklenmiştir. Ayrıca Türkiye Bursları programı süreçlerinde etkin ve kilit rol oynayan kurum sorumluları ile de kabule bağlı olarak gerekli izinler sonrası mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Sözkonusu burs programına daha nitelikli ve kapsamlı stratejik planlamalar dahilinde çerçeve kazandırılıp doğru tanıtım ve sürdürülebilir halkla ilişkiler faaliyetleri ile altyapı kazandırılmalıdır. Bu bağlamda, Türkiye Bursları programı ile ilgili bu çalışmaya benzer çalışmalar ve araştırma geliştirme projeleri yapılmalıdır. Ayrıca alan uzmanları tarafından Türkiye Bursları programına sürdürülebilirlik çerçevesinde bir halkla ilişkiler modeli oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.			
Anahtar Kelimeler: Eğitim Diplomasisi, Halkla İlişkiler, Türkiye Bursları, Uluslararası Öğrenciler.			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Evaluation of the Turkiye Scholarships Program in Education Diplomacy in National and International Dimensions in the Public Relations Context			
Author of Thesis: Begimai ALTYBAEVA Supervisor: Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK			
Accepted Date: 12.02.2020		Number of Pages: xi (pre text) + 160 (main)	
Department: Public Relations and Advertising			
Globalization affects many areas of society, including education. Today, the mobility of international student in higher education education affects the country's ecological, political fields and the quality of science and education. Leading countries are aware that the training system is one of the most important tools in the global level. Countries provide opportunities for students by organizing different educational programs and contribute to the development of intercultural relations. This research is the study of the features and framework of the education dip of many important issues that draws on and underlines the importance of education diplopia in a framework of public relations relationship. The purpose of the research is in line with evaluation of the Turkiye Scholarship Program in Education Diplomacy in National and International Dimensions in the Public Relations Context: To examine the reasons of preference on Turkey and Turkiye Scholarships; Accessibility and Benefits of the program; Extension of ability the program can meet the needs of the students; ensurement of students' integrity; results (individual and country based); the interaction of the program with students, its communication and its processes of public relations, the process of the strategic planning of the program. In the research, a qualitative research method was used, and the questionnaire, used for the students, was made face to face. The study was supported by group meetings with two groups of 14 people. Furthermore, interviews were made after the necessary permits related to the institution's responsibilities, which played an active and key role in the Turkiye Scholarhsip program processes. As a result, this scholarship program should be provided with qualitative and conservative striking plans, including the correct fixation and sustainable procurements. In this context, a study related to the Turkiye Scholarship program should be carried out and research and development projects have to be done. Additionally, the model of Public relations has to be created by the experts in this field and implemented on Turkiye Scholarship program in the framework of sustainability.			
Keywords: Education Diplomacy, Public Diplomacy, Turkiye Scholarships, International Students.			

GİRİŞ

Son yirmi yıldır “*bilgi temelli bir toplum*” fikri üzerine çok fazla tartışma yapılmaktadır. Bu kavram bilginin toplulukların ve ülkelerin ekonomik büyümesi ve sosyo-kültürel gelişimi için motor olduğu endüstri sonrası bir kavramdır. Bilgiye odaklanma, günümüz dünyasında yükseköğretimin ve genel olarak öğretimin oynadığı önemli rolü vurgulamaktadır. Yükseköğretim sadece gelecekteki vatandaşları ve işçileri hazırlamaya hizmet etmekle kalmayan, yeni bilgiler üretmek ve toplumun yararına yaygınlaştırmayı amaçlayan bir öğretime dönüşmüştür. Değişen çağdaş diplomasi dünyasında, yükseköğretimin önemli bir rolü ve katkısı vardır ve bunun doğrultusunda yeni “eğitim diplomasisi” kavramı ortaya çıkmaya başlamıştır.

Günümüzde yükseköğretimin, araştırma ve politika ağları, uluslararası eğitim merkezleri, ortak programlar, küresel ve üniversitelerdeki yeniliklerle tamamlanan uzun süreli akademik işbirliği ve akademik hareketlilik geleneği gibi ülkeler ve bölgeler arasında uluslararası ilişkilerin kurulmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunacak çok şey vardır. Bilgi üretimi, bilginin uluslararası piyasada yayılması ve ülkelerarası bilgi alışverişi vs. eğitim diplomasisi kapsamında gündemde olan araştırma konulardır.

Küreselleşmenin bir getirisi olan eğitim diplomasisinin öğrencilere, yurtdışında öğrenim görmeyi sağlayan oldukça gelişmiş farklı programları vardır. Gelişmiş ülkeler, öğrencilere farklı eğitim programlarını düzenleyerek imkân sağlamakta ve kültürlerarası ilişkilerin de geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu ülkelerden örnekler vermek gerekirse ABD, İngiltere, Avustraliya, Kanada, Çin ve Malezya sayılabilir. Bunun dışında az olmakla birlikte Rusya, Hindistan, Güney Kore, Meksika ve Birleşik Arap Emirlikleri de öğrenci kabul eden ülkeler arasında yer almaktadır.

Yurtdışında eğitim almaya karar veren öğrencilerde bu talebi doğuran temel etmenler şöyle sıralanabilir: dışarıda daha iyi bir eğitim alma fırsatı, prestij “diplomanın ağırlığı”, yeniliğe olan merak, kendini bulma arayışı, yurt dışında istihdam, kültürlerarası iletişim kurmak, dil geliştirmek vb. beklentilerdir.

Bu bağlamda yabancı öğrencileri kabul eden ülkeler ise; ülkeyi kültürlerarası iletişime açmak, başka ülkeler tarafından ülkenin tanınırlığını arttırmak, küresel eğitim çerçevesinde ulusal eğitim süreçlerini yaymak, toplumunun örgütlenmesinin siyasi ve

ekonomik modelini tanıtmak, bilimsel ve teknik anlamda keşifler yapan ve çalışmaları yürütenleri güçlendirilmek, ülkede ekonomik hareketliliği arttırmak vb. noktalarda uluslararası öğrencileri ev sahibi ülke bünyesinde eğitmek ve dış politikada uzun vadeli olarak bunun sonuçlarını olumlu yönde geliştirmektir.

ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya gibi İngilizce konuşan ülkeler, bir süredir uluslararası toplumun ele alınmasında yükseköğretim alanındaki burslar ve diğer girişimler şeklinde yumuşak gücün potansiyelini kabul etmişlerdir. Burs alan birçok uluslararası öğrenci kamu ve özel sektörde liderlik pozisyonları almak için ülkelerine dönecek ve üniversite eğitiminden edindikleri bilgileri orda bağlamsallaştıracak ve yayacak olan potansiyel liderlerdir.

Fulbright, Chevening Ödülleri ve Singapur Bursları, hükümetlerin yüksek öğretimi kalkınma yardımı sağlama ve eğitim alışverişi yoluyla kendi normlarını yayma yolu olarak kullandıkları örneklerden bazılarıdır. Stetar'a (2010: 193)'ne göre ülkenin eğitim sistemi normları ve değerleri sadece kurumsal işbirliği yoluyla değil aynı zamanda öğrenciler aracılığıyla iletilmektedir, öğrenciler evine geri dönünce kendisiyle birlikte "eğitim gördükleri ülkenin bakış açısını getirmektedir" ve profesyonel olarak ilerledikçe daha da ileriye taşımaktadırlar. Uluslararası öğrencileri kabul eden ülkeler, dış politika hedeflerini gerçekleştirme, ek nitelikli iş gücü rezervi kullanma ve yükseköğretim kurumu için gelir akışlarını çeşitlendirme fırsatına sahiptir; öte yandan gönderen ülke, yeni beceri ve bilgi ağları edinmektedir. Bu nedenle, bu eğitim değişimlerine katılan tüm taraflar için çoğunlukla olumlu sonuçlar sağladığı genel olarak kabul edilmiştir.

Özelde Türkiye bağlamında bu program ile 160'dan fazla ülkeden öğrenci ağırlayan, uluslararası standartlarında eğitim veren üniversitelerinin kapısını Türkiye Bursları programıyla dünya öğrencilerine açmaktadır. Önce "Büyük Öğrenci Projesi" olarak 1992'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği (SSCB) dağılımından sonra, kendi bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan'a yönelik olarak başlatılan proje daha sonra 2012'de Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) koordinasyonu ile dünyaya açılan "Türkiye Bursları" programı Türkiye'de yükseköğretim seviyesinde öğrenim görecektik öğrencilere verilen karşılıksız burs programlarından oluşmaktadır. Türkiye Burslarının

asıl amacı, Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirmek ve insan odaklı bir yaklaşımla, küresel bilgi yüküne katkıda bulunmaktadır.

Türkiye üniversitelerinde Türkiye Bursları programı ile uluslararası öğrencilerin sayısında son senelerde büyük bir artış söz konusudur. 2012’de 57 ülkeden 42 bin başvuru alan Türkiye Bursları programı, 2019 itibarıyla dünyanın 167 ülkesinden 145 bin 700 başvuru almıştır¹. Türkiye Bursları programının diğer programlardan farkı yalnızca maddi destek içermesi değil, aynı zamanda yükseköğretimin her kademesindeki programlara yerleştirme olanağı sağlamasıdır. Fakat buna rağmen dünya çapında gerçekleşen uluslararası öğrenci hareketliliğindeki payı ise yeterli değildir. Bunun sebeplerinden birine uluslararası öğrencilere yönelik uzun vadeli bir stratejinin henüz belirlenmemiş olması örnek verilebilir. Oysa ki Türkiye’nin bu husustaki potansiyeli son derece fazladır. Uluslararası ilişkiler ve uluslararası öğrenci hareketliliği en başta evrensellik taşıyan üniversite vizyonuna, ülkeye, kültürler arası ilişkiye ve ülkeler arası diplomasiye çok fazla katkı sağlayacaktır. Ancak nitelikli uluslararası öğrencileri ülkeye çekmek, onların entegrasyonunu sağlamak ve ihtiyaçlarını doğru şekilde giderebilmek de programın etkililiği noktasında son derece gereklidir. Bu etkililiği sağlayabilmek ise söz konusu programın halkla ilişkiler çerçevesinin iyi oturtulması ve stratejisinin en iyi şekilde belirlenmesi ile gerçekleştirilebilir. Programın ülke içinde ve ülke dışında tanıtılması ve tanınırlılık düzeyinin artması halkla ilişkiler alanı içinde yapılan uygulamalar ve etkinlikler ile söz konusu olabilecektir.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada eğitim diplomasisi üzerinde durulmuştur. Çalışma eğitim diplomasisindeki yükseköğretim projeleri, burs programları üzerine vurgu yaparak, Türkiye Bursları programının halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası boyutta değerlendirilmesini ve Türkiye Bursları programının halkla ilişkiler stratejileri bağlamında etkililiğini de ortaya koymayı konu edinmiştir.

¹ Veriler resmi kurumların sitesinden elde edilmiştir. <http://www.ytb.gov.tr> <http://www.meb.gov.tr> <http://www.tuik.org>

Araştırmanın Önemi

Araştırma sonuçlarının Türkiye Bursları programının değerlendirmesine katkı sağlaması ve literatüre yararlı bilgiler kazandırması hedeflenmiştir. Türkiye’deki yükseköğretimin uluslararasılaşması bu konuda harcanan emeklerin ve mali kaynakların boşa gitmemesi açısından önemlidir. Ek olarak bu konuda çalışma yapan ilgili resmi kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının izleyecekleri halkla ilişkiler ve stratejik iletişim planları çalışmalarına katkıda bulunulması ülkenin ve bölgenin hedeflerine uygun insan odaklı proje/program uygulanması vb. aşamalara bu çalışmanın katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, eğitim diplomasinde Türkiye Bursları programının halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası boyutta değerlendirilmesidir. Çalışmada uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi ve Türkiye Burslarını tercih etme sebepleri, programın, öğrencilerin ihtiyaçlarını ne düzeyde giderebildiği, programın tanınırlığı ve tanıtılış düzeyi, eğitim süreçleri, programın amaçları ve amaçlarına ulaşılabilirliği, programın sonuçları (birey ve ülke bazında) ve ayrıca programın öğrencilerle etkileşimi, iletişimi ve halkla ilişkiler süreçleri, programın stratejik planlama süreçleri, programın halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası boyutta etkililiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma iki aşamalı olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. İlk aşamada ikincil kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuş ve literatür taraması ile çalışmanın değişkenlerine ilişkin kavramsal açıklamalar yapılmıştır. Literatüre dayanarak oluşturulan araştırma modeli için ikinci aşamada birincil kaynaklara nitel araştırma yöntemi kullanılıp bu yöntem bağlamında Türkiye Bursları programına dahil olmuş öğrencilere yarı yapılandırılmış soru formu yüz yüze görüşme yapılmıştır. Soru formu yanında 7 kişilik iki grupta, toplam 14 katılımcıyla, Odak (Focus) Grup Görüşmesi ile çalışma desteklenmiştir. Ayrıca Türkiye Bursları programı süreçlerinde etkin ve kilit rol oynayan kurum sorumluları ile de kabule bağlı olarak gerekli izinler sonrası mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada yer alacak katılımcıların belirlenmesinde amaçsal örneklemeden faydalanılmıştır. Odak (Focus) Grup Görüşmesi için katılımcılar grubu, Ankara ve İstanbul’da eğitim gören lisans, yüksek lisans ve doktora Türkiye Bursları öğrencilerinden oluşmuştur. Anket katılımcıları, Türkiye’nin 10 şehri İstanbul, Ankara, İzmir, Sakarya, Kocaeli, Konya, Samsun, Eskişehir, Trabzon, Bursa’da eğitim gören 10 Lisans 10 Yüksek Lisans ve 10 Doktora Türkiye Bursları öğrencilerinden oluşmuştur. Ayrıca araştırma katılımcıların desteklemek ve çalışmadan elde ettiğimiz verileri daha netleştirebilmek adına Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığında Türkiye Bursları programı süreçlerinde etkin ve kilit rol oynayan ve bu konuyla sorumlu olan birkaç yetkili ile, kabule bağlı olarak, gerekli izinler sonrası, mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde diplomasi kavramı, kamu diplomasisi ve yumuşak güç, kamu diplomasi ve halkla ilişkiler, üzerinde durularak literatür incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde eğitim diplomasisi kavramı ile ilgili açıklamalar ve eğitim diplomasisinde “yumuşak güç”, “burs programları” “yüksek öğretim projeleri” gibi kavramlara yer verilerek, eğitim diplomasisi kavramı hakkında oluşabilecek soru işaretleri engellenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırma sırasında yapılan yarı yapılandırılmış soru formu ve odak grup görüşmesi sonunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca araştırmanın amacı, konusu, kapsam ve sınırlılıkları, önemi ve yöntemi açıklanmıştır. Çalışmanın örneği olan Türkiye Bursları programı incelenmiş, halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası boyutta değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmanın bu bölümünde araştırma sırasında elde edilen değerlendirme sonuçlarına dayanarak öneriler sunulmuştur.

BÖLÜM 1: DİPLOMASİ KAVRAMI

1.1. Diplomasinin Tanımı

Diplomasi, dünyanın dört bir yanındaki devletlerin barışçıl ilişkiler kuracak şekilde işlerini yürütme yöntemleridir. Diplomasiyi yürüten kurumların temel görevi, kendi ülkelerinin yurtdışındaki çıkarlarını korumaktır. Bu hem politik, ekonomik, kültürel veya bilimsel bağların geliştirilmesi için hem de uluslararası yükümlülüklerden insan hakları ve sorunların barışçıl şekilde çözümünün korunması için de geçerlidir (Watson, 1983: 11).

Diplomasi hem iki taraflı hem de çok taraflı bağlamlarda gerçekleşir. İki taraflı diplomasi, iki devlet arasındaki iletişim için kullanılan terimdir; çok taraflı diplomasi ise, çoğu kez uluslararası bir örgütün kurumsallaşmış ortamında birçok devlet arasındaki temasları içermektedir. Sofer'e göre (1988: 196) müzakere, diplomasi yapmanın en önemli yollarından biridir ve çoğu durumda devletlerarasındaki anlaşmaların yapılması ve uluslararası hukukun kodlanması ile sonuçlanır. Bu tür uluslararası anlaşmaların amacı, öncelikle devlet çıkarları arasında bir denge kurmaktır.

Diplomasi; devletler, imparatorluklar veya diğer iktidar merkezleri birbirleriyle resmi olarak etkileşime girdiğinden beri var olmuştur. Mısır'da M.Ö. 13. yy'dan beri çok sayıda diplomatik arşiv bulunmuştur. Başka bir ülkenin topraklarında oluşturulan kalıcı diplomatik temsilcilikler Rönesans dönemine 15. yüzyıla dayanmaktadır. İsviçre, ilk kalıcı temsilciliklerini komşu 800 civarında ülkede kurmuştur (Mattingly, 1955, aktaran: Craig, A. 1983: 11-16). Bu bağlamda çeşitli kaynaklar ve yazarlar tarafından diplomasi terimine farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımların geneli diplomasiyi “yabancı hükümetlerin ve halkların kararlarını ve davranışlarını, savaş veya şiddet hariç, diyalog, müzakereler ve diğer tedbirlerle etkilemek için belirlenmiş bir yöntem” olarak açıklamaktadır. Tanımların çoğunluğunda “uluslararası ilişkileri yürütme” ve “müzakere” kavramları öne çıkarılmaktadır (Butterfield, 1966: 183).

Ancak diplomasinin işlevi hakkında tam bir görüş birliği olduğunu söylemek güçtür. Bu konuda en çok Fransız ve İngiliz araştırmacı, yazar ve diplomatlar çalışmalar yapmıştır. Bu araştırmacıların her biri diplomasi kavramının çok farklı yönlerini inceleyerek çeşitli konulara değinmiştir. Mesela Nicolson ideal diplomatın nitelikleri, diplomasi ve dış

politika arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Gucciardini elçiler ve prensler arasındaki ilişkiler ve benzerlikleri; Machiavelli ise daha çok siyasetin etik ve ahlaktan ayrılması konusuna değinmiştir. Büyükelçilerin konusunda Grotius çalışmıştır. De Wicquefort ‘ambassador’ yani büyükelçilerin görevleri hakkında, Satow diplomasi pratiği ve siyasi boyutu; Kissinger uluslararası istikrarı sürdürmenin yolları, diplomatların rolünü incelemiştir (Berridge, 2004: 4).

Türk Dil Kurumu’nun çevirimiçi (2019) sözlüğüne bakıldığında ise “diplomasi, uluslararası ilişkileri düzenleyen anlaşmalar bütünlüğü, yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı, bu işte çalışan birisinin görevi mesleği, bu görevlilerin oluşturduğu topluluk şeklidir” (Türk Dil Kurumu, 2019). *Oxford İngilizce* sözcüğü diplomasiyi, uluslararası ilişkilerin büyük elçiler tarafından müzakerelerle yönetilmesi, yürütülmesinin yöntemi, diplomatın işi ve sanatı olarak tanımlar (Oxford English Dictionary, 2019). *Britanica Ansiklopedisinde* diplomasi tanımı “uluslararası ilişkilerin yönetim konusundaki yerleşik yöntem veya uluslararası ilişkileri başlıca müzakere yoluyla yönetme sanatı” olarak geçirmektedir (Encyclopaedia Britannica, 2019). *Fransızca Üniversaliz Ansiklopedisi* “devletlerin barışçıl dış ilişkilerin yürütülmesindeki resmi yöntem ve araçların bütünü” olarak diplomasi kavramının tanımlamaktadır (Encyclopædia Universalis, 2019).

Bir diğer araştırmacıların yaptığı tanımlar; Pierc’e göre diplomasi “ülkesi için yurtseverlerin yalan söyleme sanatıdır”. Rent için diplomasi “yalan söylemek ve inkar etmektir”. Born de benzer görüşe sahip olup diplomasi tanımını “Fransızca konuşmak, konuşup bir şey söylememek ve sahte laflar etmektir” şeklinde yapmıştır. Düşünür Burk diplomasiyi, uluslararası ilişkilerde yetenek ve maharet olarak tanımlamıştır (Keens, 2001: 4).

Diplomasi terimi, eski Yunanca “diploma”sından Fransızca ile türetilmiştir “ikiye katlanmış” anlamına gelen -diplo ve “nesne” anlamına gelen -ma ekinden oluşmaktadır. Katlanmış belge, taşıyıcıya genellikle seyahat izni veren bir ayrıcalık kazandırır. Daha sonra, özellikle hükümetler arasında anlaşmalar içeren, şansölyeler tarafından verilen tüm önemli belgelere uygulanmıştır (Adcock ve Mosley, 1975: 2).

Diplomasi daha sonra uluslararası ilişkiler ile tanımlanmış ve belgelere doğrudan bağlanma gerekliliği ortadan kalkmıştır (eski resmi belgelerin kimliğini doğrulama

bilimi olan diplomatikler hariç). 18. yüzyılda, Fransız diplomat terimi “diplomat” veya “diplomatist”, devlet adına pazarlık yapan yetkili bir kişiye atıfta bulunulmuş ve belgelerle doğrudan bağlantı kurma gücünü kaybetmiştir (Lauren, 1979: 3).

James’e göre (1993: 343) diplomasi, politik liderlerin belirlediği dış politika aracıdır, ancak tek başına değil, diplomatlar (askeri ve istihbarat memurlarının yanı sıra) onlara tavsiyelerde bulunabilir. Dış politika hedefler belirler, stratejiler belirler, diplomasi ise geniş taktikleri belirler. Dış politika, politik, anayasal ve bürokratik süreçlerle ilgili politikaların geliştirilmesini ve her bir devletin temel ilkelerinin ve ulusal çıkarlarının tanımlanmasını içerir. Böylece, iç düşünceler ve dış arena arasında sürekli bir etkileşim olduğunu varsaymaktadır. Dış politika müzakereler yoluyla uygulanır, politikayı anlaşılabilir hale getirir ve mümkünse diğer ülkeler tarafından benimsenir. Dış politikanın ilgi alanları, amaçları ve kavramları değişebilir, diplomaside ise yalnızca uygulama ve ikna yöntemleri genellikle değişmektedir. Gerekli bilgiyi sağlayarak, bir seçenek alternatifi sunarak ve niteliği ve tarzı nedeniyle diplomasi politika oluşturmayı etkileyebilmektedir (Cable, 1983: 226). Bu ayrımların yapılmasına rağmen diplomasi hep dış politikanın alt ürünü olarak görülmektedir. Aslında diplomasi dış politikanın başta gelen aracıdır.

Diplomasi, kamu idaresinde güç veya gizli araçların kullanılmasının en büyük alternatifidir, devletler arasındaki farklılıkları, sorunları barışçıl bir şekilde çözmek için kapsamlı bir ulusal otoritenin kullanılmasıdır. Güç kullanılabilir (cezai önlemler veya güç kullanımı tehdidi altında), ancak açıkça şiddet içermemektedir.

Diplomasinin başlıca araçları, akredite olmuş elçiler (Fransız elçisinden türeyen, “kim göndermiş” anlamına gelen) ve diğer siyasi liderler tarafından yürütülen uluslararası diyalog ve müzakerelerdir. Genellikle yaptığı faaliyetler ve çalışmaları kamuoyuna ilan edilen dış politikadan farklı olarak, diplomasi özel olarak yürütülür; ancak modern uluslararası ilişkilerde neredeyse her zaman süreç içinde sonuçlar kamuya açıklanır (Berridge, 2010: 57). Dış politikanın amacı; coğrafyanın, tarihin, ekonominin ve uluslararası gücün dağılımının doğuşundan kaynaklanan devlet çıkarlarını sağlamaktır. Ulusal bağımsızlığı, güvenliği ve bütünlüğü korumak - bölgesel, politik, ekonomik ve ahlaki - bir ülkenin birincil yükümlülüğü olarak görülmektedir; ardından devlet için geniş bir eylem özgürlüğünü korunmaktadır. Geleneksel olarak egemen olan ülkelerin

siyasi liderleri dış politikayı ulusal çıkar olarak görür ve takip ederler ulusal politikaları dış çevre ve teknolojideki değişikliklere adapte ederek geliştirirler (Bull, 1977 aktaran: Santa Cruz, 2018: 48).

Diplomasinin amacı başkalarıyla ilişki kurarak hizmet ettiği devleti, milleti veya kuruluşun çıkarlarını ilerleterek güçlendirmektir. Bu amaçla, diplomatik faaliyet, bir grubun, güç kullanmasına, riske girmesine, masraf olmasına neden olmadan ve tercihen de şiddete uğramadan avantajlarını en üst düzeye çıkarmaya çalışmaktadır. Öncelikle tabiki de her zamanki gibi değişmez bir şekilde barışı korumaya çalışır.

Diplomasi, anlaşmalar yapmak ve devletler arasındaki sorunları çözmek için müzakere yoluna daha çok yatkındır. Barış zamanında bile diplomasi, şiddetli ekonomik veya diğer cezai önlem tehditlerini içerebilir veya askeri güç kullanarak tek taraflı anlaşmazlık çözümü getirme yeteneğini gösterebilir. Bununla birlikte diplomasi genellikle temsil ettiği devlete karşı iyi niyet geliştirmeyi, işbirliğini sağlayacak halklarla ve uluslar ile ilişkilerini geliştirmeyi veya bu mümkün değilse tarafsızlıklarını geliştirmeyi amaçlar (Hamilton ve Langhorne, 2011: 93).

Diplomasi başarısız olduğunda, savaş başlayabilir; ancak diplomasi, savaş zamanlarında bile faydalıdır. Protestodan tehdide, diyalogdan müzakerelere, ultimatomdan baskıya ve savaştan diğer devletlerle uzlaşmaya geçişler gerçekleştirmektedir. Diplomasi, savaşı engelleyen ya da sürdüren koalisyonlar yaratır ve destekler. Bu düşmanları yok eder ve potansiyel düşman kuvvetlerinin pasifliğini destekler. Savaşın sona ermesine katkıda bulunur ve aynı zamanda çatışmayı takip eden barışı oluşturur, güçlendirir ve korur. Uzun vadede, diplomasi, şiddet içermeyen uyuşmazlıkların çözümü ve devletler arasındaki işbirliğinin artırılmasına yardımcı olacak uluslararası bir düzen oluşturulması için çaba göstermektedir (Watson, 1983: 13).

Diplomatlar birincildir ama tek diplomasiyi uygulayanlardan değildir. Bilgi yayma, ilişkileri uyumlaştırma ve ülkeler ile uluslararasıdaki anlaşmazlıkları çözme konusunda uzmanlardır. Diplomatlar liderlerin yabancıların tutumlarını ve davranışlarını anlamalarına ve yabancıların, özellikle de yabancı hükümetlerin davranışlarını belirleyecek stratejiler ve taktikler geliştirmelerine yardımcı olur. Diplomatları akılcıca kullanmak başarılı bir dış politikanın anahtarıdır (Freeman, 2010: 5-7).

1.2. Tarihsel Süreçte Diplomasi

Diplomasi, esas olarak politik bir faaliyettir ve iktidarın kaynak kullanılabilirliği ve becerikliliğinin temel bileşenidir. Başlıca amacı, devletlerin dış politikalarının amaçlarını propaganda veya yasaya başvurmadan güvence altına almalarını sağlamaktır. Burdan diplomasi, resmi bir anlaşma yoluyla dış politikayı teşvik etmek için çağrılan yetkililer arasındaki iletişimden ibarettir. Bu aynı zamanda bilgi toplama, niyetleri belirleme ve iyi niyet oluşturma gibi iki ayrı eylemleri de içermesine rağmen, 1796 yılına kadar İngiliz parlamenter Edmund Burk'un tüm bu eylemleri “diplomasi” olarak adlandırmasından önce Louis XIII'ın ilk bakanı Kardinal Richelieu tarafından "müzakereler" olarak adlandırılmıştı. Diplomasi sadece profesyonel diplomatik ajanların yaptığı iş değildir, diğer görevlendirilmiş özel kişiler tarafından da yapılırdı (Berridge, 2001: 61).

1.2.1. İlk Dönem Diplomasi Uygulamaları

Lafont'a (2001: 39) göre eylem ve faaliyetleriyle, gerçek, rasyonel ve tam anlamıyla bir diplomatik sistem Yakın Doğu uygarlıklarında doğdu. Son tarihsel araştırmalar ve bilinen en eski eserlerin tercümeleri ve epistola mektupları, diplomatik uygulamaların Eski Orta Doğu'da M.Ö. üçüncü binyılın ortasından başladığını göstermiştir. Zaten tam metinleri bugüne kadar aktarılmış devletlerarası ilk yazılı barış anlaşması ise M.Ö. 1278 yılında Mısır Firavunu II. Ramses ve Hitit Kralı Hattusilis arasında yapılan “Kardeş Antlaşması’dır” (Tuncer, 1995: 14). Bu çeviriler arasında Erken Mezopotamya'dan Mektuplar, M.Ö. yedinci yüzyıl Mari (Suriye) arşivleri ve Amarna Mektupları vardır (Mısırın on sekizinci Hanedanlığı Mahkemesi ve eski Yakın Doğu'nun siyasi varlıkları arasındaki yaklaşık 400 diplomatik yazışmadan oluşmaktadır). Eski Yakın Doğu coğrafyası (veya Eski Batı Asya bölgesi olarak da bilinen) Kıbrıs, İran, Irak, İsrail, Ürdün, Lübnan, güneybatı Rusya, Suriye, Türkiye, Akdeniz kıyıları ve Mısır'ın modern devletlerini kapsamaktaydı (Reiner, 1993 aktaran: Leguey-Felluxe, 2009: 11).

Bu mektuplar (aslen kil tabletlere yazılmıştır) bu siyasi oluşumlar arasında var olan devletlerarası ilişkiler hakkında değerli bilgi pencerelerin açmaktadır. Bunlardan, ticaret yolları üzerinde rekabet ve kontrol, stratejik askeri işbirliği ve karşı ittifaklar, anlaşmaların müzakere edilmesi ve onaylanması, siyasi kaçakların ve firarların iadesi, elçi emirleri ve hanedan evliliklerinin iadesi, sanatsal ve "lüks şekilde yaratılmış"

hediyeler ve siyasi değişimleri hakkında diplomatik hikayelerimiz var (Churchill, 1919 aktaran: Otte, 2007: 31). Ayrıca, arkadaşlığın teklifini, ayrıca bir ittifakın oluşumunu ve benimsenmesini açıklayan terimler ve ifadeler içermektedir. Örneğin, Mari arşivlerinde “salam“ terimi “arkadaş ” veya “birlikte olmak”, saliman lekum ise “arkadaş olmak” anlamına gelmektedir. Salaman sâakânım “kurmak”, salîman ise “arkadaşlık kurmak” anlamına gelmektedir. Qâtam napâsum “ele vurmak” veya bir ittifak teklifini reddetmek anlamına gelmektedir (Black, 2010: 12). Bu belgelerden, diplomatların sözleşmelere ve sendikalara girmek veya reddetmek için kullandıkları jest ve ritüelleri de bilmekteyiz. Örneğin, Mari arşivlerindeki “sissyktum” terimi, dış giyim ya da bağlanabilecek bir kemeri ifade eder.“Qaran subât X wusssurum”, “kıyafet eteklerini bırak” anlamına gelir veya bir sözleşmeyi / sendikayı bozmak, kırmak anlamına gelmektedir. Daha tanıdık bir eylem olarak, kraliyet armağanları hediyeler ile bir biriyle değişimi diplomatik bir dostluk jesti olarak bilinmektedir ve bunun olmaması bir düşmanlık işaretiydi (Reiner, 1993 aktaran: Leguey-Felluxe, J. 2009: 20). Bu terim ve sembollere ek olarak, mektuplar tahkim ve arabuluculuk kanıtları, diplomatik davranış kuralları, gelenekler ve sözleşmeler, elçilerin değişimi ve görevlerinin bir tanımını içermektedir.

Elçiler belirli talimatlarla belirli görevlendirmelerle atanırlardı. Kamu, devlet politikası hakkında derin bilgilerini sergileyebilen üst düzey idari yetkililer arasından seçilirlerdi. Başlıca işlevleri, devletin askeri, ticari ve diplomatik çabalarını koordine etmeyi içermekteydi. Onlar kendi devletlerinin çıkarlarını teşvik etmek ve politikasını savunmak zorundalardı. Bazı durumlarda ev sahibi yetkililer, diplomatları ağırlamak için gelişi, güvenliği, rahatlığı ve gidişi ile ilgili hazırlıklar yapmaları gerekmekteydi (Munn-Rankin, 2004: 87-101).

Tarihin ilk dönemlerinde ‘ad hoc’ niteliği taşıyan diplomasi yönteminde temsilciler, geçici olarak başka bir devlete gönderilir ve görevini yerine getirdikten sonra da ülkesine dönerdi yani bu diplomasi yöntemi tek yanlı ve geçici bir özellik taşımaktaydı. Hititler ve Eski Mısırlılar’da da elçiler “ad hoc” şeklinde başka ülkelere gönderilir, görevleri tamamlanınca geri dönerlerdi (Mattingly, 1955: 14-16).

Lafont (2001: 50) gün geçtikçe küçük site devletlerinin kurulmasıyla diplomasi de değişmeye farklılık göstermeye başladığını çalışmalarında belirtmektedir. Yunan coğrafyasında oluşmuş olan küçük şehir devletleri diplomasinin sistemsal olarak

çalışmaya başlamasına yol açmıştır. Çok yanlı ve açık diplomasi, konsolosluk kurumu gibi birçok yeni modern diplomasi yöntemleri konusunda da Eski Yunan Uygarlığı'nın katkısı büyüktür.

Devletlerin hukukuna saygınlığın artırılması, diplomatik arşivlerin oluşturulması ve korunması konusunda Romalılar önemli katkısı sağlamıştır (Campbell, 2001: 12). Bizans İmparatorları, Romalılar'ın tersine, savaş, güç, şiddet yerine diplomasiyi büyük bir ustalıklarla kullanmışlardır. Kendi etrafında Cermen, Slav, Macar, Selçuklu, Osmanlı gibi birçok tehdit olmasına rağmen Bizans'ın uzun süre ayakta kalması, askeri zekâsından çok diplomasideki yeteneğine bağlanmaktadır (Hüner, 1995: 21-22).

“Ambasciatore-Büyükelçi” kavramı, ünvanı 12.yy'ın sonunda ilk defa İtalya'da ‘ortaya çıkmıştır. Ülkelerarası “Ambasciatore” veya “Ambassadeur” (Fransızcası) yani “elçi” gönderme uygulaması 13.yy'da özellikle İtalya ve Fransa'da yaygınlaşmıştır. Bu terim 15.y.y. sonuna gelindiğinde seküler hükümdarların elçileri için kullanılırken, Papalığın elçileri ‘legate’ veya ‘nuncii’ olarak adlandırılmaktaydı. Batı Avrupa'da ortaçağ sonlarında Papalık dışında diplomasi alanında belirli adımlar atan, gelişmeler değişimler yapan en önemli siyasi birim Venedik idi. Bizans diplomasi modelin kendine örnek olarak alan Venedik diplomasisi, önce İtalyan şehir devletleri daha sonra Fransa ve İspanya tarafından kopya edilmiştir (İskit, 2007: 86). Diplomasi zaman geçtikçe, o anın gerekliliklerine, devletlerin tarih sahnesindeki rollerine göre gelişmiş, değişmiş ve uluslararası ilişkilerin savaş, şiddet güç uygulamaktansa barışçıl yürütülmesinde daha çok başvurulan bir ilişki sanatı olarak devlet yönetim sistemlerinde yerini almayı başarmıştır .

Diplomasi bugünkü haliyle on beşinci yüzyılın sonundaki İtalyan yarımadasına dayanmaktadır. Bununla birlikte, uzak kökeni, Orta Doğu'nun “Büyük Kralları” arasındaki ilişkide, ikinci hatta belki de M.Ö. dördüncü bin yılın sonunda bulunabilir. Bu yüzyıllarda temel özellikleri iletişimin kuryeler ve karavanlara bağımlılığı, düzenli misafirperverlik kanunlarına diplomatik dokunulmazlık, ve dikkatli gözlerinin teyit edildiği tanrıların terör antlaşmasına uyma Ancak, bu yüzyıllar boyunca, diplomasi modern gereksinimlere uyduğu, henüz başlangıçta kaldığı anlaşılmaktadır. Temel olarak bunun çok sık aranmadığı ve bağlantının yavaş, zahmetli, öngörülemeyen ve güvensiz olduğu için görünmekteydi (Cohen, 1996: 192).

Bununla birlikte, Yunan kent devlet sisteminde MÖ dördüncü ve beşinci yüzyıllarda koşullara göre daha zor diplomasi sağlanmaktaydı. Diplomatik dokunulmazlık, savaş habercisi bile olsa, daha kökleşmiş bir norm haline geldi ve yerel sakinleri işe alsalar da, kalıcı görevler ortaya çıkmaya başladı. Böyle bir kişi bir vekil olarak bilinmekteydi. Ortaçağ Avrupa’da diplomasinin gelişmesine önce Bizans (Doğu Roma İmparatorluğu), sonra da özellikle dürüstlük ve teknik uygunluk için yeni standartlar getiren Venedik başkanlık etti. Bununla birlikte, diplomasi çoğunlukla zaman ve görevlerle sınırlı olan özel elçilerin elinde kaldı (Black, 2010: 25).

Ruhu ve yöntemleri, Niccolo Machiavelli'nin gönderilerinde çok iyi ele geçirilen İtalyan sistemi, kısa bir süre önce, yirminci yüzyılın ortasında, İngiliz bilim adamı diplomat Harold Nicolson tarafından övgüyle övülen Fransız sistemine geçmiştir (Nicolson, 1954: 24). Bu tamamen gelişmiş ilk diplomasi sistemi ve modern esasen iki taraflı sistemin temelidir.

1.2.2. Yeni Diplomasi Anlayışı

Yirminci yüzyılın başlarında, Fransız sistemi değiştirildi, ancak bazılarının umduğu gibi dönüştürülmedi. Geçici ve kalıcı konferansların (özellikle Milletler Cemiyeti) açık diplomasisi, mevcut ikili iletişim ağına basitçe aşılandı. Komünist rejimlerin Sovyet Rusya’da ve ardından Çin’deki diplomasi karşıtı gelince, bu nispeten kısa sürdü.

Daha önce de belirtildiği gibi, diplomasi devletlerin dış politikalarını takip etmeleri için önemli bir araçtır ve bu politikalar hala pek çok ülkede dışişleri bakanlığında önemli ölçüde çerçevelenmiştir. Bu tür bakanlıklar aynı zamanda bir ülkenin yurtdışında hizmet veren diplomatlarının ve yurtdışındaki yabancı diplomatlarla (herhangi bir şekilde resmi) uğraşma konusunda da büyük sorumluluk sahibidir (Berridge, 2010: 56).

Cambon’a göre “Eski Diplomasi” ve “Yeni Diplomasi” gibi ifadelerin gerçeklikle bir ilgisi yoktur. Modern uluslararası ilişkiler tarihinde diplomasi ile ilgili iki popüler iddia vardır. Birincisine göre, Birinci Dünya Savaşı, modern çağda, daha önce var olan diplomasinin hem doğasından hem de tarzından farklı olan “yeni diplomasinin” ortaya çıkışını belirleyen bir dönüm noktası olmuştur. İkincisi ise diplomasinin sürekli bir dönüş durumunda olduğunu savunmaktadır (Burton, 1968: 203-4).

“Yeni diplomasi” teriminin kendisi sorunludur. Diplomasi modern bir olgudur. Yerleşik bir elçilik ve dış politika için ayrı bir bürokrasi oluşturmak, Avrupa medeniyetinin en önemli yeniliklerinden biridir. Yerleşik elçilikler ilk olarak on dördüncü yüzyılın ortalarında tanıtıldı. Dışişleri bakanlıkları daha sonraki bir aşamada gelişti, Diplomatik protokolün ilk kodlaması 1815'te Viyana Kongresi'nde birleştirildi (Aron, 1966: 58). Bu nedenle, ayrıcalıklı bir azınlıkla ilişkilendirilen var olmayan bir kültürün parçası olarak reddetme eğilimine rağmen “eski diplomasinin” nispeten yeni bir fenomen olduğu görülmektedir.

Diplomasi tartışması, uluslararası ilişkiler teorisinde biraz marjinaldir. Diplomasi ”uluslararası teori çerçevesinde var, ancak nadiren analiz edilmekte veya geniş çapta araştırılmaktadır. Ayrıca, diplomasi edebiyatının kavramsal zenginlikleri çok sınırlıdır ve büyük ölçüde siyaset teorisinin gelişiminden ayrılmaktadır. Diplomasi tarihinin kendisi analitik değil betimleyicidir (James, 2003: 17-20).

Geleneksel görüşe göre diplomasi, aktörlerin uluslararası ilişkilerde rol ve sorumluluklarının açıkça tanımlandığı bir oyun olarak tasvir edilmektedir. Bu resim artık postmodern ulusötesi ilişkilerinin çok bulanık dünyasına benzemekte, çoğu oyuncunun istediği kadar kontrol altında olmadığı bir dünya karşımızda. Buna ek olarak, bugünün diplomatik hizmet muhatapları mutlaka onların meslektaşları değil, ya diplomatik faaliyetlerde bulunan ya da uluslararası politikanın kabul gören geniş bir halkasıdır. Sonuç olarak, diplomasinin şartları değişmektedir (Sofer, 1988: 200).

Yirminci yüzyıl, uluslararası toplumun eşi görülmemiş bir şekilde genişlemesiyle karakterizedir. Bu, zayıf Avrupa egemenliğinin ve Avrupa kültür ve düşüncesinin evrensel değerlerinin dağılmasının bir sonucu olarak gerçekleşti. Bunların içindeki baş unsur, kendi kaderini tayin hakkı ve milletler arasındaki eşitlik ilkesi ile ifade edilen egemenlikti. Devlet sayısındaki artış, uluslararası sistemi çok daha karmaşık hale getirmiş, bu da uluslararası konularda geniş bir fikir birliğinin konsolidasyonunu engellemiştir. Bununla birlikte, yeni devletlerin dünya düzenine girişi farklı düşünce ve davranış normlarına yol açsa da, diplomatik kurallar çatışmalar değil daha fazla işbirliğini teşvik etti. Batı ile Doğu ve Kuzey ile Güney arasındaki fark, toplumun doğası, rejimi ve iç yapısı açısından dış bölgeden daha büyüktü (Watson ve Bull, 1985: 1-9).

Kuruluşundan bu yana, “yeni diplomasi” demokrasi kavramıyla bütünleşik bir ilişki olarak görülmektedir. Uluslararası ilişkilerin değişen doğasının ve ekonomi, savaşların toplamı ve liderliğin, hükümetin yapısının ve sosyal uzlaşmanın ve birliğin derecesi gibi niteliksel unsurların, dış politika ile doğrudan ilişkili olduğu kabulünün bir uzantısıydı. Bununla birlikte, dış politikanın parlamento gözetimi ve kamuoyunun etkisi mutlaka diplomatik kuralları değiştirme veya dış politika üzerindeki kontrolü kolaylaştırma zorunluluğuna yol açmamaktadır (Nicolson, 1961: 8).

Yeni diplomasinin en önemli yönlerinden biri, çok taraflı diplomasinin ve zirve kurumunun ortaya çıkmasıdır. Bu sözde diplomasinin pratiğini ve niteliğini değiştirdi. Modern hızlı iletişim ve ulaşımın geleneksel diplomasinin bazı unsurlarını modası geçmiş hale getirdiği iddia edildi. Aslında, büyükelçinin etkisi hiç azalmadı. Diplomatların raporları ve önerileri daha geniş kitleye gönderilebilir olmuştur (Busk, 1967: 238-43).

Geçmişte, büyükelçilik ile ülkenin başkenti arasında doğrudan bir bağlantının, iletişimin bulunmaması, başlı başına bir diplomatın her hangi bir eyleme izinsiz geçememesi, diplomasiyi zayıflatan bir yön olarak kabul edilir. Nicholson’a (1954: 3-5) göre yirminci yüzyılın profesyonel diplomatlarına göre eski diplomatlar iletişim kurma sıkıntılı olan dönemde haddin aşmamak için, talimatlarını aşmamak yanlış kararlar alıp hükümetlerini utandırabilecek bir girişimi benimsememek için tamamen pasif bir duruş sergileyen, fırsatın ötesinde bir fırsatı kaçıran ve zamanlarını başkente ulaştığı zaman tamamen değişmiş olan durumlarla ilgili mükemmel raporlar yazmak için harcadılar.

Plischke’e (1958: 3-4) göre modern diplomasinin doğasını değiştiren yirminci yüzyılın eşsiz fenomeni olan üst düzey konferansların, samitlerin temsil ettiği iddiası doğru değildir. Zirvelerin önemi çok tartışılmaktadır. Örneğin Amerikalı diplomat Malcolm Tun “Zirveleri hiçbir zaman tatmin edici bir diplomasi yolu olarak görmediğini, zirve büyük kayıplara neden olabildiğini, mesela başarısızlık durumunda “prestij” kaybına neden olabildiğini iddaa etmiştir. Bir de zaman yetersizliğinden kaynaklanan doğaçlamaların yanı sıra yorumlamanın zorlukları nedeniyle yanlışlıklara ve yanlış anlamalara neden olmaktadır. Üstelik sadece hükümet başkanlarının “yerinde” kararlar almak için gerekli yetkilere sahip olduğu iddiası, yalnızca profesyonel diplomatın

aceleyle yapılan hatalarla ilgili endişelerini şiddetlendirebilmektedir (Kissinger, 1979: 122).

Çok taraflı diplomasinin ve uluslararası örgütlerin varlığının devam etmesi yirminci yüzyıl diplomasinin temel yeniliklerinden biridir. Ancak bu değişim, Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasından çok önce görülen trendlerin bir ürünüdür. Bu olayların kurumsallaşması uluslararası toplumun yapısındaki niteliksel bir değişimin değil, uluslararası sistemin genişlemesinin bir yansımasıdır. Geleneksel diplomasi, uluslar arasındaki karşılıklı anlayışın büyümesine katkıda bulunmayan ve iki taraflı diplomasinin yoğunluğunu zayıflatmayan bu yeni çerçevede gelişmektedir. Çok taraflı diplomasi, geleneksel diplomasiyi tamamlar; onun yerini almaz (Bull, 1985: 20).

1.3. Diplomaside Farklı Bir Yöntem: Kamu Diplomasisi

Diplomasi, iki veya daha fazla ülke arasındaki işbirliğini ve olumlu ilişkileri genişletmek ve müzakere ve diyaloglar yoluyla sorunları ve çatışmaları çözmek için politik bir araçtır. Geleneksel diplomasi, devlet aktörlerinin ve hükümet yetkililerinin diplomatik sürece dahil olmalarına odaklanmaktadır. Kamu diplomasisi ise bir devletin, insanlarla olumlu ilişkiler kurabilmesi için bir devletin başka bir ülkenin kamuoyunda olumlu samimi duygularını geliştirmeye çalıştığı zamandır.

Kamu diplomasisi geleneksel diplomasinin dışında kalan, hükümetlerin diğer ülkelerde kamuoyu oluşturulma çabalarını, ülkeler arasında sivil toplum örgütlerinin etkileşim içinde olmasını ve kültürel iletişim süreçlerini kapsar. Kamu diplomasisi aynı zamanda hükümetlerin yabancı kamularla, ülkelerinin fikirlerine, ideallerine ve ülke çıkarlarına hizmet edecek şekilde *sempati* oluşturma amacıyla kurdukları iletişim sürecidir. Uzun vadeli bir iletişim ve ilişki biçimine dayanan kamu diplomasisi, devletlerin dış politika hedefleri ile uyumlu çalışmalar yürüterek ve sahip olduğu yumuşak güç unsurlarını kullanarak diğer ülkelerdeki halkların kalplerini ve zihinlerini kazanma, yabancı halklarla ilişki inşa etme, yaratılan olumlu algı ile itibarın yönetilmesi süreçlerin kapsamaktadır.

Bilimsel dolaşımın içine “kamu diplomasisi” terimi 1965 yılında Tufts Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanı, diplomat Edmund Gullion'un Edward R. Murrow adındaki Kamu Diplomasi Merkezi oluşturmasıyla girmiştir.

Terim, kısa bir süre sonra ABD hükümetinde baskın hale geldi ve 1953'den 1999'a kadar ABD yetkilileri tarafından bilgi dağıtımı ve yayıncılığı yapan Amerikan İstihbarat Ajansı - ABD (Amerika Birleşik Devletleri Bilgi Ajansı) 'nın dış faaliyetleri için gerekli teorik temeli sağladı, yani İkinci Dünya Savaşı'ndan beri “Amerika Sesi'nin” oynadığı rolü üstlendi. Bu kurumun faaliyetleri kamuoyunda temel olarak olumsuz çağrışımlar kazanmış bir terim olan propaganda olarak tanımlandığından, ABD devleti “kamu diplomasisi” terimini resmi etkinliğinin tanımlayıcısı olarak kabul etti. ABD Dışişleri Bakanlığı kamu diplomasisini, kamuoyunu yurtdışında bilgilendirmek ya da etkilemek için tasarlanmış hükümet destekli programlar olarak tanımlamaktadır (Wolf ve Rosen, 2004: 24).

Aynı şekilde, Tuch, kamu diplomasisini, bir ülkenin hükümetinin yabancı izleyicilerle iletişim kurma süreci olarak tanımlayarak, ilgili ulusun, kurumlarının ve kültürünün yanı sıra ulusal çıkar ve politikalarla ilgili fikirlerini ve ideallerini açıklamaya çalışmaktadır. Tuch'a (2010: 7) göre kamu diplomasisi: “hükümetin, yanlış anlamaların ve algı hatalarının ABD ile diğer ülkeler arasındaki ilişkileri zorlaştırdığı dereceyi azaltmak için ABD dış politikasının yürütüldüğü iletişim ortamını eğitmek ve incelemektir”.

Hedefler ve ulusal çıkarlar uluslararası programlar, gazetecilere ve yabancı bilim adamlarına yardımla, kültürel ve eğitim alışverişiyle değişim programlarıyla, planlanan ziyaretler ve konferanslar ve yayınlar dahil olmak üzere çeşitli yollarla yabancı kamuoyuna açıklanmaktadır.

Malone, kamu diplomasisinin başarısı için temel olarak “anlama” ihtiyacı olduğunu belirterek tanımı genişletmiştir. Malon'a göre “görev yaptığımız ülkenin, hükümetin normlarına, amaçlarına ve politikalarına anlayış oluşturma görevinde başarıyı elde edebilmek için, öncelikle iletişim kurmak istediğimiz yabancı ülke insanların kültür, tarih, psikolojisi ve kesinlikle onların dilin anlamamız ve bilmemiz gerekir.”

Eski diplomat Brown, ABD kamu diplomasisini “üç rolü içeren bir süreç: bilgi yayma, eğitim ve kültürel alışveriş” olarak nitelendirmiştir.

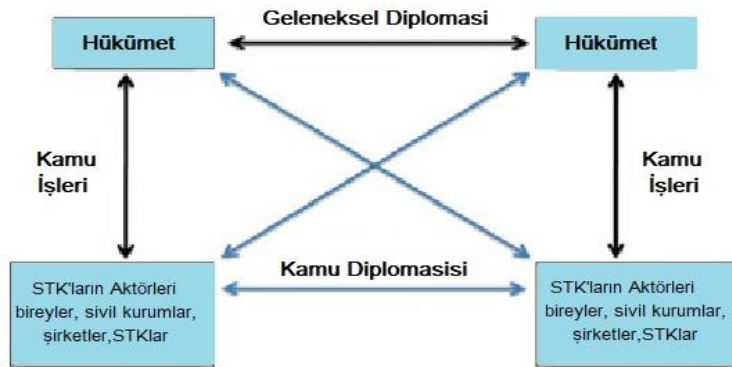
Philip Taylor, halkla ilişkiler, halkın ilgisi, psikolojik operasyonlar, medya yönetimi ve kamu diplomasisi arasında bir ayrım yaparak bu konuda kamu diplomasisinin bilgi rolünü tanımlamak için “algı yönetimi” terimini kullanmıştır (Taylor, 2006: 32).

Kültürel diplomasi alanındaki araştırmacılar, Kevin Mulcahy ve Harv Feigenbaum’a göre kamu ve kültürel diplomasi arasındaki fark, kamu diplomasisi kısa sürede bilginin yayılması ve politikaların teşvik edilmesi yönünde ilerlemekte, kültürel diplomasi ise uzun vadeli ilişkiler kurmaktadır.

Geleneksel olarak algılanan kamu diplomasisi şunları içerir:

- kültürel, eğitimsel ve bilgilendirici alanlardaki programlara devlet desteği,
- vatandaş değişimleri,
- yabancı izleyicileri bilgilendirmeye ve etkilemeye yönelik programlar.

Şekil 1: Geleneksel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi Karşılaştırılması

Kaynak: Kevin Mulcahy ve Harv Feigenbaum’un Araştırmalarında Oluşturulan Tablo (Leonard, 2002: 53).

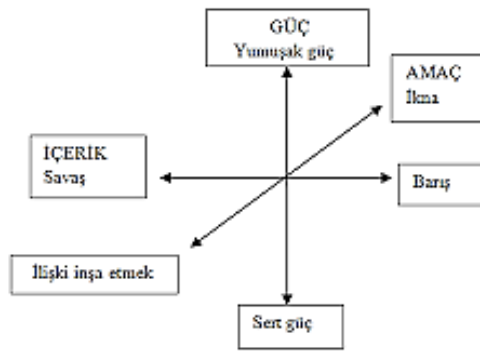
ABD Kamu Diplomasi Komisyonu raporunda kamu diplomasisi “açık bir fikir ve bilgi alışverişi, demokratik toplumların temel bir özelliği olduğu sonucuna varılmıştır. Misyonu, küresel ve dış politika için önemlidir; dünyadaki “ulusal” çıkarlar, idealler ve liderlik için vazgeçilmezdir” (Kamu Diplomasisi Komisyonu Raporu, 1991).

ABD Kongre Üyesi Hyd’e göre Kamu diplomasisi için belirledikleri rol, dünyadaki insanları ortak bir amaç doğrultusunda ikna etmek ve onların kendilerine yönelik -

özgürlük, güvenlik ve refah gibi hedeflerinin, ABD'nin yurtdışında teşvik etme eğilimindekilerle aynı olduğuna ikna etmektir (Nye, 2005a: 72).

Kamu Diplomasisi için İngiltere Strateji Konseyi bu görüşü şu şekilde tanımlamaktadır: “İlişkiler ve ortaklıklar oluşturarak, yurtdışındaki bireylerin ve organizasyonların Birleşik Krallık hakkındaki algılarını da dahil ederek olumlu etkilemeye yönelik faaliyetler yürütülmesidir” (Leonard, Stead ve ark, 2002: 16).

Şekil 2: Kamu Diplomasisi Boyutları

Kaynak: (Leonard, 2002: 53).

Kamu diplomasisi, halk diplomasisi ve doğrudan yabancı halklarla iletişim kurmayı amaçlayan, hükümet destekli çeşitli çabalardan biri olarak da adlandırılmaktadır. Kamu diplomasisi, hükümetin stratejik hedeflerini desteklemek veya hoşgörülü olmak için hedeflenen dış görüş kesimlerini ikna etmek için tüm resmi çabaları içermektedir. Yöntemler, karar vericilerin ifadelerini, kamu diplomasisine adanmış hükümet kuruluşları tarafından yürütülen amaçlı kampanyaları içerir ve uluslararası medyayı, yabancı politika izleyicileri için resmi politikaları canlandırmaya ikna etmeye çabalamaktadır (Wolf ve Rosen, 2004: 25).

1.3.1. Kamu Diplomasisi Yaklaşımları

Kamu diplomasisi politkaları ve uygulamaları ile ilgili ise iki temel yaklaşımdan söz edebiliriz. Bunlardan ilki kamu diplomasisinin amacını, propoganda teknikleri ve ikna yöntemlerini kullanarak dış kamuların davranışlarını etkilemek olarak gören *katı yaklaşımdır*.

21. yüzyılın kamu diplomasisi anlayışı ikinci yaklaşım olan *esnek kamu diplomasisi anlayışıdır*. Esnek yaklaşımda kamu diplomasisinin amacı karşılıklı anlayış

oluşturmaktır. Esnek yaklaşımda kültür spor eğitim ve bilim gibi yumuşak güç unsurları yoğun olarak kullanılır. Bu yaklaşımda karşılıklı iletişim ve etkileşim temel alınır.

İki temel kamu diplomasisi türü vardır. Birincisi, hükümetin herhangi bir acil politika hedefi için destek aramadan imajını iyileştirmeye çalıştığı markalaşma veya kültürel iletişimidir. Devletler dünyada kendilerini daha iyi gösterebilmek amacıyla markalaşma stratejilerini kullanırlar. İdeal olarak, markalaşma genel bir iyi niyet yaratır ve çeşitli konularda işbirliğini kolaylaştırır. Aynı zamanda uzun vadeli ittifak ilişkilerini sürdürmeye yardımcı olur ve düşman propagandasını zayıflatmaya da yardımcı olur (Rasmussen ve Merckelsen, 2012: 811).

Soğuk Savaş sırasında, örneğin ABD, Avrupa izleyicilerini demokratik hükümet ve kapitalist girişimin temellerinin Sovyet alternatiflerinden daha üstün olduğuna ikna etmek için kamu diplomasisini kullandı. Amerika'nın Sesi (Amerikan Voice), Batı hakkındaki efsaneleri gidermek için doğrudan Doğu Avrupa'daki Varşova Paktı ülkelerine yayın yaptı. Aynı zamanda, ABD Dışişleri Bakanlığı, Müttefik ülkelerinde Amerikan tarihi ve kültürü ile ilgili kitaplarla dolu okuma odaları inşa etti ve sürdürdü. Bakanlık, Amerikan ilke ve fikirlerine aşinalık ile ABD politikasına geniş desteği güçlendireceğini ummaktaydı (Plischke, 2004: 25).

İkinci tip kamu diplomasisi, daha hızlı sonuçları teşvik etmek için tasarlanmış çeşitli stratejiler içerir. Markalaşmanın uzun vadeli algıları etkilemesi amaçlanırken, siyasi savunuculuk kampanyaları acil politika hedeflerine dış destek sağlamak için kamu diplomasisini kullanır. Yabancı kamu, diğer devletlerin liderlerini desteklemesi veya ona karşı çıkması için teşvik edilebilir. Bazen yabancı bir izleyiciyi pahalı askeri ittifak stratejilerini desteklemesi için hızlıca ikna etmeniz gerekir. Yabancı liderler ittifakın planları ile işbirliği yapmak isteyebilirler, ancak sevilmeyen eylemleri kabul ettikleri için ülke içindeki baskılardan korkarlar. Bu şartlar altında, kamu diplomasisi, bu liderlerin ülkedeki geri tepme tehdidini azaltarak işbirliği yapmalarına yardımcı olabilir (Waller, 2008: 14). Bu tür bir siyasi savunuculuk, Kuveyt'in 1990'da Irak'a yönelik bir saldırı için ABD'nin popüler desteğini kazanma çabalarıyla gösterilmiştir. 1990'ların sonlarında Kuveyt, ABD seçmenlerini diktatör Saddam Hüseyin'ten kurtuluşun değerli ve ahlaki olarak doğru olduğuna ikna etmek için bir Amerikan halkla ilişkiler firması tutmuştur. Amerikalılar müdahale konusunda karışık duygulara sahipti ve çoğu seçmen

Kuveyt hakkında çok az şey bilmektedir. ABD Başkanı George H.W. Bush, Irak'a karşı kararlı bir şekilde hareket etme yetkisi bulunmadığından endişeliydi. Bu nedenle, Kuveyt, Saddam'ın zulmünün derecesini göstermek ve Amerikan sempatisini kazanmak için tamamen örgütlenmiş bir siyasi propaganda kampanyası başlatmıştı (Mellisen, 2005a: 16-19).

Bir diğer durumlarda, devletler rakipleri itibarsızlaştırmak için kamu diplomasisini kullanmaktadırlar. Ülkeler sessizce veya açıkça dış halkı, gönderenin stratejik çıkarlarını paylaşmayan liderlerle yüzleşmeye çağırmaktadır. Bu stratejinin iki hedefi var. Birincisi, halkın desteğine dayanan müttefik yabancı liderlere baskı yaparak işbirliğini teşvik etmeye çalışır. İkincisi, politikada değişiklik yapma ihtimali çok az olduğunda, yabancı izleyicileri liderlerine karşı ayaklanmaya teşvik eder. Her iki stratejide de uzun bir başarı öyküsü yoktur, çünkü kamu diplomasisi kampanyaları genellikle şüphecilikle karşılanmaktadır. Ayrıca, bu tür kampanyaların hedefi olan liderler, halka ulaşmadan önce dış bilgileri sınırlayabilir ve bozabilir (Snow, 2009: 11).

Bazı araştırmacılar kamu diplomasisinin sadece propaganda için bir örtmece olduğunu öne sürmektedirler. Bilim adamları bazen terimleri birbirlerinin yerine kullanmaktadırlar, çünkü pratikte birisini diğerinden ayırt etmek zordur. Ancak profesyonel diplomatlar propagandayla ilgili olumsuz çağrışımlardan dolayı bu düşünceyle hem fikir değiller. Bununla birlikte, ikisi arasındaki fark çok zayıf olabilmektedir. Bu nedenle, kamu diplomatları aktif olarak sadece propaganda münzevi olduğu algısını önlemek için çalışmaktadır (Butterfield, 1966: 183).

1.3.2. Kamu Diplomasisi Boyutları

Joseph Nye'e göre kamu diplomasisi üç farklı boyuttan oluşmaktadır.

- Günlük İletişim ve Bilgilendirme

Doğru bilginin sürekli kılınması, zamanında aktarılması ve sağlıklı bir algı oluşturulması kamu diplomasisi yönetiminin önceliklerinin başında gelir.

- Stratejik Planlama ve Ülkenin Markalaşması

İkinci boyut uzun vadeli planlama ve stratejiye dayanır. Kamu diplomasisi ülkelerin marka haline gelmesinde de artık çok ciddi katkılar sağlar.

- Uzun Vadeli İlişkiler Kurmak ve Geliştirmek

Uzun vadeli ilişkiler kurmak ve geliştirmek ise kamu diplomasisinin üçüncü boyutun oluşturur.

Uluslararası halkla ilişkiler sahip olduğu strateji, yöntem ve tekniklerle bu üç boyutun hayata geçirilmesinde kamu diplomasisi yönetiminde değerli katkılarda bulunur.

1.3.3. Kamu Diplomasisi Aktörleri

Kamu diplomasisi olgusu aktörleri sıralandığında farklı yaklaşımlar gündeme gelebilir. Ama tüm bu farklı yaklaşımların ortak noktalarına bakıldığında en başta STK Sivil Toplum Örgütleri kamu diplomasisi aktörlerin arasında sayılmalıdır, daha sonra üniversiteler ve okullar, kanaat önderleri, medya ve haber ajansları, iç hedef kitle, küresel işlemeler ve özel sektör kuruluşları, baskı gruplar ile devlet üstü kuruluşlar kamu diplomasisinin başlıca aktörleri kabul edilir (Taylor, 2009: 17).

1.3.4. Geleneksel ve Yeni Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisinin evrimi ve yeniden yapılandırılması nedeniyle, bilim adamları şimdi “yeni kamu diplomasisi” olarak adlandırmaktadır. Yeni kamu diplomasisi, hedef kitlesi olan yabancı ülke halkı ile ilişkilerini ve işbirliğini genişletebilmek için devlet dışı olan STK'lar, kuruluşlar gibi aktörleri kullanmaya başlamaktadır. Cull'e göre (2009: 21) sadece devletler arası değil sınır ötesi insanlar arasında ilişkiler kurmaktadır. İnternet, sosyal ağlar, film yapımı işbirliği gibi benzeri küresel teknoloji platformlarını kullanmaktadır. Geleneksel diplomatik yöntemler artık kullanmamaktadır.

Kamu diplomasisinin parametrelerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynayan devlet aktörleri, yeni kamu diplomasisinin çok farklı yeni araçları kullanmaya geçmesinden sonra bile yerini ve önemini kaybetmediğini belirtmek gerekmektedir. Sadece diplomatik eylemlere izin vermekle kalmaz, aynı zamanda genel diplomatik faaliyetleri de desteklemektedir. Devlet oyuncularının müdahalesi olmadan her hangi bir çatışma çözme zorlaşır, çünkü devlet dışı aktörler sorunları çözmek için diplomatik becerilere sahip olmazlar. Sadece deneyimli diplomatlar zor sorunları çözebilir. Bu nedenle, kamu diplomasisinin başarılı bir şekilde uygulanması devlet adamlarının onayını ve desteğini gerektirmektedir (Melissen, 2005: 19).

Kamu diplomasisi aynı zamanda başka bir ülkenin halkının kalbini ve aklını kazanma çabası olarak da kabul edilebilir. Mevcut dünyada kamu diplomasisi, insanları uluslararası düzeyde insanlarla temas kurmaya çalışırken değerli dönüşümler kazanmıştır. Örneğin, kamu diplomasi aracı olarak çeşitli kanalları, STK (Sivil Toplum Kuruluşları) eğitim değişim programları oluşturma, toplumsal destek ve rehabilitasyon programları, ekonomik yardım programı, ikili ticaret anlaşmaları ve spor ve sinema endüstrisi dahil ederek medya aracılığıyla istihdam etmektedir. Amaç, insanların kalplerini ve zihinlerini kazanmak ve yukarıda belirtilen programlardan yararlanmaya davet ederek algılarını değiştirmektir. Sivil toplum örgütleri, yeni kamu diplomasisi yönünü şekillendirmede özellikle önemli olmuştur (Cull, 2009: 21).

Tablo 1: Geleneksel Kamu Diplomasisi ve 21.Yüzyıl'ın Yeni Kamu Diplomasisinin Karşılaştırması

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	Yeni 21.Yüzyıl Kamu Diplomasisi
Ortam	Çatışma, gerilimler	Barış
Amaç	Hedef kitlelerde davranış değişikliği yaratarak politik değişim sağlamak	Ülkenin dışarıda politik ve ekonomik çıkarlarını yükseltecek uygun çevre ve olumlu izlenim yaratmak
Strateji	İkna Kamuların idaresi	İlişki kurmak ve geliştirmek, kamularla kaynaşmak
İletişimin yönü	Tek yönlü iletişim monolog	İki yönlü iletişim, diyalog
Araştırma	Çok az	Bilimsel araştırma, geribildirim değerlendirmesi
Mesajın içeriği	İdeolojiler, çıkarlar	Düşünceler, değerler
Hedef kitle (kamular)	Hedef ülkenin genel kamusu	Sınıflandırılmış kamular
Kanal	Geleneksel kitle iletişim araçları	Eski ve yeni kitle iletişim araçları
Bütçe	Kamusal kaynaklar	Kamusal ve özel ortaklıklar

Kaynak: (Melissen, 2005a)

1.4. Kamu Diplomasisi Araçları

Kamu diplomasisi ülkelerin sahip oldukları bilgi birikimini, entelektüel değerini, yumuşak güç unsurlarını, kültürel öğeleri başka ülkelere ve toplumlara aktarmada çeşitli araçlar kullanır. Kuşkusuz bu araçların başında kitle iletişim araçları gelir. Çünkü küresel çağda toplumları en çok etkileyen, yönlendiren, kanaat oluşturan unsur iletişim araçlarıdır. Kamu diplomasisi faaliyetlerinde kitle iletişim araçları yanı sıra kültür,

bilim, sanat, spor, eğitim gibi unsurlar da hedeflere ulaşmak, amaçları gerçekleştirmek için araç olarak kullanılır.

Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum Örgütleri “yeni kamu diplomasisinin” en etkili aracı olarak tanımlanabilir. STK'lar, insanlara onlarla olumlu ilişkiler geliştirmeleri ve halkın “gönlünü ve zihnini kazanmaları” için kalkınma ve kamu desteği programları sunmaktadır. STK'lar yabancı ülkeden fon almakta ve ev sahibi ülkedeki rehabilitasyon programlarını yürütmek için bunu birleştirmektedir. Bu sayede yabancı ülkenin adını da tanıtıyorlar ve ‘yabancı’ ülke hakkındaki olumlu fikirleri canlandırmaya çalışmaktadırlar. Bu, bir devlet ile diğer devletin halkı arasındaki ikili ilişkilerin samimi doğasını geliştirmektedir (Cull, 2009:8). (örn. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDPİ)

Eğitim Değişim Programları

Eğitim değişim programları, kamu diplomasisi çabalarına aktif olarak dahil edilmektedir. Bir ülkede okuyan üniversite veya kolej öğrencileri yabancı ülkeyi ziyaret etmeye davet edilir ve bir yıl, bir sömestr veya bir akademik derecenin devamı için yabancı bir üniversiteye veya koleje kabul edilir. Yurtdışındaki tüm sağlık, yaşam ve eğitim masraflarını karşılayan burslar ile fon ve finansal yardımlar da sağlanmaktadır (Sharp, 2005 aktaran: Mellisen, 2005: 112). Bu tür öğrencilerin ziyaretleri, yabancı öğrencilerle ve oradaki yerel sakinlerle etkileşimde bulunmalarını sağlar. Fikir ve düşüncelerini paylaşırlar ve yabancı ve yerel öğrenciler arasında ‘uyum hissi’ geliştiren farklı etkinliklere katılırlar (Public Diplomacy, 2019).² Bu nedenle, değişim programları insanları insan etkileşimlerine formüle eder ve ziyaret edilen ülke için öğrencilerde olumlu çağrışımları aşılır (örn: British Council, Amerikan Fulbright, Singapoer Scholarships burs programları).

Medya

Kamu Diplomasisi, diplomatik iletişimi geleneksel etkileşimden “devletten hükümete”, “devletten insanlara” ve “insandan insana” doğru değiştirmiştir. Medya bu tür yayınların yayınlanmasında ve canlandırılmasında etkili olmuştur “kamuoyunun bakış

² Public Diplomacy – <http://www.publicdiplomacy.org>

açılarını büyük ölçüde biçimlendirmektedir” (Mahneim, 1994a: 3). Tüm diplomatik sürecin tasviri medya tarafından halka iletilir ve bu nedenle medyanın önemli bir arabulucu rolü vardır kamu diplomasiside (örn. Britanya Yayın Kuruluşu (BBC), Kanal Merkezli bulunan bir haber kanalı olan AL-Jazeera).

Spor ve Filmler

Kamu diplomasisi, iki ülke arasındaki spor, film yapımı ve benzeri programların başlatılmasını da teşvik etmektedir. Spor takımlarının turları düzenlenmektedir. Medya spor ve oyun etkinliklerini yayınlar ve böylece her iki ülkenin de kamuoyunda olumlu kavramlar geliştirir. Ayrıca, her iki ülkenin ünlüleri birbirlerine katılır ve ünlüler arasındaki etkileşimi ve uyumu destekleyen sponsor filmler yapılmaktadır. Medya bunu yayınladıkça, halk her zamanki gibi ünlülerin canlandığı eğilimleri takip etmektedir ve her iki ülkenin ünlüleri arasındaki etkileşimi olumlu bir bakış açısıyla görmektedir (Cull, 2009: 8). (örn. Avrupa şampiyonlukları, Olimpiyatlar, Dünya Göçebe Oyunları)

Görülmektedir ki yeni kamu diplomasisi söz konusu dinamikler bağlamında halka yayılım gösterebilecek her tür faaliyeti içine almakta özellikle sanat ve sporun birleştirici- bütünleştirici gücünden faydalanmaktadır. Bu güç her etkinliğin medya ilişkilerinin iyi planlanması ve stratejik bir iletişim planının oluşturulmasına bağlıdır. Bu da yeni kamu diplomasisinin halkla ilişkiler çerçevesini sorgular hale getirmektedir.

1.5. Kamu Diplomasisinde Güç Kullanımı

1.5.1. Sert, Yumuşak ve Entelektüel (Akıl) Güç

Bazı insanların diğerlerinden daha fazla güce sahip olmaları, insan varlığının en somut gerçeklerinden biridir. Bu nedenle, güç kavramı herhangi bir sosyal teorisi kadar eski ve her yerde mevcuttur. Bu ifadelerin herhangi biri tespiti, kanıtı ve ya belgeye ihtiyacı varsa, Plato ve Aristoteles'ten, Machiavelli'ye ve Hobbes'ten, Pareto ve Weber'e kadar çok sayıda büyük isim geçit töreni düzenlenebilir.

Dört yüzyıldan daha uzun bir süre önce, Machiavelli, İtalya'daki prenlere korkunun sevilmekten daha önemli olduğunu söylemiştir. Ancak modern dünyada her ikisinin de olması daha da iyidir. Kalplerin ve zihinlerin fethi her zaman önemli olmuştur, ancak şu

an küresel bilgi çağında daha da fazla öneme sahiptir. Bilgi güçtür ve modern bilgi teknolojisi, bilgileri tarihte hiç olmadığı kadar yaygın biçimde yayılmaktadır. Bununla birlikte, politik liderler iktidarın, gücün doğasının nasıl değiştiği ve özellikle de gücün “yumuşak boyutların” kendi güç stratejilerine nasıl dahil edeceği hakkında düşüncesine çok zaman harcamaktadır (Cooper, 2004: 169).

1.5.1.1. Güç Tanımı

Nye’e göre (2005:7) güç hava gibidir. Herkes buna bağlı ve bunun hakkında konuşmakta, ancak sadece birkaçı anlamaktadır. Tıpkı çiftçiler ve meteorologların havayı tahmin etmeye çalıştıkları gibi, politik liderler ve analistler de güç ilişkilerinde meydana gelen değişiklikleri tanımlamaya ve tahmin etmeye çalışmaktadırlar. Sözlükler bize, gücün bazı şeyleri yapma yeteneği olduğunu söyler . Kısaca istenen sonuçları elde etme yeteneğine- güç denilir.

Daha spesifik olarak, güç, istenen amaca ulaşmak ve sonuçları elde etmek için diğer insanların davranışlarını etkileme yeteneğidir. Başkalarının davranışlarını etkilemenin birkaç yolu vardır. Onları tehdit edebilirsiniz; ödemelerle teşvik edebilirsiniz; veya onları kendinize çekerek, işbirliği yaparak sizin istediğinizi onların da isteği hale getirebilirsiniz.

Güç, başkalarının davranışlarını istenen sonucu elde etmek için etkileme yeteneğidir. Tarihsel olarak, güç, nüfus büyüklüğü ve bölgesi, doğal kaynaklar, ekonomik güç, askeri güç ve sosyal istikrar gibi ölçütlerle ölçülmüştür (Lasswell ve ark,1950: 67).

Sert güç, ülkelerin istediklerini elde etmek için ‘havuç’ ve ‘sopa’ kullanmasını sağlar. Amerika Birleşik Devletleri dünyanın en büyük ekonomisine sahiptir ve en büyük 500 küresel şirketin üçte birinden fazlası Amerikalıdır. Ondan başka bu kadar küresel güce sahip bir ülke yoktur ama bu da henüz Amerikan’ın da sert gücü daima etkilidir anlamına gelmemektedir.

Herhangi bir güç kaynağının etkinliği öncelikle içeriğe bağlıdır. Zaman içinde güç kaynakları değişti. Silahı daha güçlü yapmaya imkan sağlayan Amerikan teknolojik ilerlemelerine rağmen, askeri güç kullanmanın politik ve sosyal maliyetlerini arttırarak silahı daha da yıkıcı hale getirmiştir. Modern iletişim teknolojileri savaş sisini azalttı, aynı zamanda politik bilinci güçlendirdi ve parçaladı. Bu tür eğilimler gücü daha az elle

tutulur hale getirdi ve baskıyı daha az etkili hale getirdi (Nye'den aktaran Jimei, 2012: 37).

Yumuşak güç, insanları zorlamadan tarafına çekebilme yeteneğidir. Meşruluk, yumuşak güç için çok önemlidir. Bir millet ya da ulus bir ülkenin hedeflerini meşru görürse, tehdit ve rüşvet kullanmadan önerilerin takip etmeye ikna etme ihtimali daha yüksektir. Meşruiyet, durum gerektirdiğinde muhalefeti ve sert güç kullanma maliyetlerini de azaltabilir. Başkaların değerlerine, ilgi alanlarına ve tercihlerine dikkat etmek bazı durumlarda “havuç” ve “sopayı” kullanma ihtiyacın ortadan kaldırabilir (Richard ve ark. 2007: 6-8).

Akıllı güç ne sert ne de yumuşak - ikisinin de yetenekli bir birleşimidir. Entelektüel güç, hem sert hem de yumuşak gücü kullanarak ülkenin hedeflerine ulaşmak için entegre edilmiş bir strateji, kaynak tabanı ve araç takımı geliştirmek anlamına gelmektedir. Bu, güçlü askeriğe olan ihtiyacı vurgulayan bir yaklaşımdır, ancak aynı anda etkisini genişletmek ve eylemlerinin meşruiyetini oluşturmak için her düzeyde ittifaklar, ortaklıklar ve kurumlara büyük yatırımlar yapmaktır (Armitage ve Nye, 2007: 7).

Şekil 3: Güç Spektrumu

	Sert Güç	Yumuşak Güç
Davranış Spektrumu	Zorlama İkna etme (Emir)	Gündem Cazibe Yaratma (Yanına çekme)
En uygun kaynaklar	Baskı Yaptırımlar Ödemeler Rüşvet	Kurumlar Kültür Değerler Politikalar

Kaynak: Nye, J. (2005) Yumuşak Güç ve Yükseköğretim.

Nye ilk önce yumuşak gücü tanımladığında, niyeti Soğuk Savaş sonrası bir dünya düzeninde ABD'nin etkisini korumak için zorlayıcı olmayan güç biçimlerini keşfetmektir. Nye başlangıçta yumuşak gücü “istediğinizi zorlama veya ödeme yerine cazibe yoluyla elde etme kabiliyeti” olarak tanımladı ve yumuşak güç kaynaklarını belli bir ulusun kültürü, değerleri ve dış politikaları olarak tanımladı. Daha sonra “başkaların gündemini çerçevelemeyi, tercih edilen sonuçları elde etmek için olumlu çekiciliği ortaya çıkarmayı kooperatif yoluyla etkileme kabiliyeti” üzerine yoğunlaştı ve “akıl

gücü” kavramını “yumuşak” ve “sert” gücün bir kombinasyonu olarak ekledi (Gallarotti, 2011: 25-47).

1.6. Kamu Diplomasisinin Temel Bileşeni Olarak Yumuşak Güç

1.6.1. Yumuşak Güç Tanımı

Uluslararası sistemde bir şey yapabilme kapasitesi ve diğerlerinin davranışlarını etkileme yeteneği “güç” olgusuyla açıklanır. Ancak Soğuk Savaş dönemindeki sert güç kavramı yeni uluslararası sistemde yerini ülkelerin yumuşak güç sistemine bırakmıştır. Ülkeler artık sahip oldukları bilim, sanat, kültür, spor, eğitim gibi yumuşak güç potansiyeli ile başka ülkeleri etkilemekte. Onlar için cazip bir ülke konumuna gelmekte ve bu süreçte kendi politikalarını başka ülkelere kabul ettirmekteler. Bu sürecin temelini iletişim, etkileşim, ikna ve işbirliği oluşturur.

Giderek artan bir şekilde “yumuşak güç” dünya politik sürecinin üye ülkeleri tarafından dış politika hedeflerinin uygulanmasında en önemli askeri olmayan mekanizma olarak kabul edilmektedir. Devlet tarafından “yumuşak güç” kullanımı çok çeşitli araçlarla gerçekleştirilir: iletişim (televizyon, radyo, internet), uluslararası ekonomik programlar, kamu diplomasisi, bilimsel ve eğitim değişimleri, büyük ölçekli kültürel ve sportif etkinlikler.

Joseph Nye'nin 1980'lerde ilk kez kullanmaya başladığı "yumuşak güç" kavramı, uluslararası ilişkilerde ekonomik ve askeri güç ile birlikte alternatif güç yapıları olduğu fikrine dayanmaktadır. Nye'ye (2005b: 72) göre, hedefi başarmanın üç yolu var: diğer tarafı tehdit etmek ve gerekirse savaşa girmek; “satın almak ”; “yumuşak güç” ile ikna etmek. Yumuşak güç, “şiddet, askerle, zorla veya para, ödemelerle değil, etkileyerek, kendinize çekerek uğraşarak istediğinizi elde etme yeteneğidir”. Yani diğer tarafı argümanlarla ve rasyonel politikayla ikna etmek mümkündür. Güven ve ikna etme yeteneği, yumuşak gücün temel unsurlarıdır. Bu unsurlar aynı zamanda güç kullanımının meşruiyetini sağlamaktadır.

Ülkenin yumuşak güç potansiyeli, kamu diplomasisinin başarısını, politikalarının bütünlüğü ve etkinliğini de aynı ölçüde belirlemektedir. Yumuşak güç ülkenin nasıl çekici ve diğerlerine örnek olarak gösterilmeye layık görüldüğünü açıklar. Nye'ye (2004) göre, “yumuşak güç” “ülkenin kültürün, siyasi fikirlerinin ve siyasetinin

çekiciliğini” açıklamaktadır. Bir ülkenin politikasının başkalarına karşı meşru olarak kabul edilmesi, yumuşak güç alanındaki potansiyelini de belirlemektedir (Nye, 2004 aktaran: Filimonov, 2010: 16).

“Sert güç” ve “yumuşak güç” arasındaki fark, yumuşak güç askeri ve ekonomik göstergelerin ötesinde olan etki ve çekim ile çalışmaktadır. Yumuşak gücü besleyen çeşitli faktörler vardır: Kültür, eğitim, sanat, yazılı ve görsel medya, film, şiir, edebiyat, mimarlık, yüksek öğretim (üniversiteler, araştırma merkezleri vb.), sivil toplum kuruluşları, bilim ve teknoloji, inovasyon kapasitesi, turizm, ekonomik işbirliği ve diplomasi platformlarıdır. Yumuşak güç, bu unsurların bir birleşimi olarak ortaya çıkmaktadır ve bize bir ülkenin kültürel zenginliği ve sosyal sermayesi hakkında bir fikir vermektedir (Armitage ve ark. 2007: 7).

Bir ülkenin yumuşak gücünün potansiyelini belirleyen bir diğer önemli faktör siyasi sistemidir. Ülkenin “yumuşak gücün” statüsünü kazanmasını ve ağırlık merkezi haline getirmesini sağlayan bu unsurların en önemlisi, özgürlük ve demokrasiye öncelik veren, temel hak ve özgürlükleri garanti eden ve aynı zamanda adil, şeffaf ve demokratik olan politik sistemdir. Bu bakımdan, Türkiye'deki yumuşak gücün ana dayanaklarından biri demokratik deneyimidir (Keyman, 2010: 1-20).

Yumuşak güç, bir ülkenin askeri ve ekonomik gücünden başka, sosyal-insan sermayesini ifade eder. Sert ve yumuşak güç arasında gerekli asimetrik bir ilişki yoktur. Sert gücün varlığı yumuşak gücü garanti etmez. Nye, sınırlı ekonomik ve askeri yeteneklerine rağmen yumuşak güce sahip ülkelerin örnekleri olarak Kanada, Hollanda ve İskandinav ülkelerini işaret etmekte. Bu ülkeler değerleri, örgütsel kapasiteleri, eğitim, inovasyon, uluslararası duruş ve arabuluculuk çabaları sayesinde, askeri ve ekonomik güçleriyle orantısız bir etki alanına sahiptir (Nye'den 2004 aktaran: İbrahim, 2011: 5-23). Herkes zor güce aşınadır. Askerî ve ekonomik güçlerin başkalarının pozisyonlarını değiştirmelerini sağlayabileceğini biliriz. Sert güç teşviklere, motive etmeye ("havuç") veya tehditlere ("çubuk") dayanabilir. Ancak bazen istenilen sonuçlar, somut tehditler veya getiriler olmadan elde edilebilir.

Wilson'a (2008: 61) göre istediğinizi elde etmenin dolaylı yoluna bazen "gücün ikinci yüzü" denilmektedir. Bir ülke, dünya siyasetinde istediği sonuçları elde edebilir, çünkü diğer ülkeler değerlerini takdir eder, örneğini taklit eder, onun refah ve özgürlük

seviyesine ulaşmak istemektedir. Bu anlamda, sadece askeri gücü veya ekonomik yaptırımlarla tehdit ederek onları değişmeye zorlamak değil de gündemi belirlemek, başkalarını dünya siyasetine çekmek için de önemlidir. Yumuşak güç, istediği sonuçları elde etmek için başkalara amaçları, planları benimsetmektir, kabul ettirmek, meşrulaştırmaktır.

Dünya tarihinin bu aşamasında, uluslararası ilişkiler bir dizi büyük ölçüde çelişkili temaslar içermektedir. Bilginin hızlı bir şekilde gelişmesine, uluslararası hukukun ve insani ilişkilerin olmasına rağmen, uluslar hala iktidarın dış politika hedeflerini kazanma ve kendi ulusal çıkarlarının korunması için temel bir argüman olduğu inancına bağlı kalmaktadır. Süper güçler genellikle iradesini etkileyici askeri ve ekonomik potansiyellerini göstererek, diğer dünya siyaset katılımcılarına dayatıyorlar. Bununla birlikte, gezegende birikmiş, KİS (kitle imha silahı) dahil, daha önce görülmemiş miktarda silah kullanımıyla büyük çaplı ve hatta küresel bir askeri çatışma riskinin yüksek olması, dünyadaki siyasal süreçle ilgili ulusal çıkarları sağlamak için yeni ve askeri olmayan yöntemler bulma problemini uluslararası toplum için daha acil hale getirmektedir. Bu nedenle “yumuşak güç” enstrümanları sıklıkla uluslararası ilişkilerde önemli politik kaynaklar olarak tanınmaktadır (Tuch, 1990: 3).

Cooper’e göre (2004:169) devlet, kamu diplomasisi, kültürel, bilimsel ve eğitimsel değişimler, uluslararası spor etkinlikleri, din, sinema ve müzik, ulusal kültür unsurları (etnik mutfak, edebi folklor) gibi kültürel etki araçlarını içeren karmaşık bir mekanizma kullanarak, uluslararası ilişkilerin diğer katılımcılarına yumuşak gücünü göstermektedir. Bu karmaşık bir mekanizmadaki iletişimin artan rolü - televizyon, radyo ve aynı zamanda son on yılda bilgi dağıtımının ana yolu haline gelen internet'e dikkat etmek önemlidir .

Devletler tüm dünyaya ideolojilerini, ulusal fikirlerini, maddi ve ahlaki değerlerini yaymaya ve insan haklarına saygı duymaya ve sivil toplumu inşa etme arzusu vermeye çalışmaktadır. Yumuşak gücün dış politika mekanizmaları ulusal karar alma sürecinin kalitesini ve etkinliğini, devlet diplomasisinin çekiciliğini, siyasi seçkinlerin yetkinliğini göstermeyi amaçmaktadır. Genel olarak devlet barış gücünün olumlu saygın bir imajını oluşturmak için dış politika yumuşak güç aracı kullanmaktadır. Yumuşak güç mantığına göre, diğer ülkelerin ulusal ekonomilerinin gelişmesini teşvik eden ve uluslararası

işbirliğini geliştiren çeşitli uluslararası ekonomik programların uygulanması da dış politikanın çok önemli bir aracı olarak görülmelidir.

1.6.2. Yumuşak Güç ve Eğitim

“Çok oyuncu yaklaşım” gibi diplomasideki değişiklikler diplomasiyi, uluslararası ilişkilerin yönetimi anlamına geldiği şeklinde yorumladı, aynı zamanda hızlı bir şekilde gelişti. Genelde Dışişleri Bakanlığı ve profesyonel diplomatların rolüne odaklanan devlet temelli bir yaklaşımdan çok oyuncu bir yaklaşıma geçiş, çağdaş diplomasiğin bir özelliğidir (Nicolson, 1961: 9). Artık diplomatik ilişkilerde sadece devlet kurumları kilit oyuncular olmakla kalmıyor, sivil toplum kuruluşları, çok uluslu şirketler ve uzman ağları uluslararası ilişkilerin kurulmasında önemli ajanlar olarak kabul edilmektedir. Ulusal ve bölgesel dernekler, üniversiteler ve kolejler, öğrenciler ve öğretim üyeleri, disiplin grupları, uzman ağları, vakıflar ve devlet kurumları şeklinde yükseköğretim, aktif olarak uluslararası ilişkilerde yer alan yüksek öğretim aktörlerinin çeşitliliğine birkaç örnektir (Tremblay, 2010: 117).

Geçtiğimiz on yıl boyunca, akademik liderler ve politika analistleri, uluslararası yüksek eğitimin bir ülkenin ekonomik kalkınmasına olan katkısını ve bilgiye dayalı bir ekonomiye geçişi haklı çıkarma konusunda giderek daha fazla endişe duymakta ve araştırmaktadır. Bu tartışmalar şimdi yüksek öğretimi bir yumuşak güç aracı olarak içerecek şekilde genişlemektedir (Atkinson, 2010: 3).

Daha önce bahsettiğimiz gibi Nye tarafından yaklaşık on yıl önce geliştirilen yumuşak güç kavramı, zorlama, askeri güç veya ekonomik yaptırımlardan ziyade cazibe ve dikkat çekme yoluyla, diğerlerini etkileme ve ulusal kişisel çıkarları elde etme yeteneği olarak yorumlanmıştı. Yumuşak gücün ortaya çıkışı yükseköğretimin markalaşma, sıralama ve rekabetçilik konusundaki mevcut saplantıları göz önüne alındığında, yumuşak güç kavramına dikkatler çekilmiştir (Carnine, 2015: 14).

Son beş yıl boyunca konferanslarda, akademik dergilerde, bloglarda ve medya makalelerindeki referansların sayısına baktığımızda, pek çoğu, bugünün uluslararası eğitim katılımının temel bir dayanağı olarak selamlamaktadır. Bazıları yabancı güçleri özellikle de öğrencileri kazanmak için yumuşak gücü kültür ve medyayı kullanan modern bir markalaşma kampanyası gibi ele almaktadır. Diğerleri bunu başka bir neo-

kolonileşme biçimi olarak yorumlamaktadır. Çekiciliği ve ikna duygusunu, güveni inşa etmenin bir yolu olarak gören insanlar var çünkü güven ekonomik ve jeopolitik faydalar açısından temettü ödeyebilir. Kısacası, yükseköğretimin yumuşak bir güç aracı olarak rolü ve kullanımı birçok yönden yorumlanmaktadır (Cowan ve Arsenault, 2008: 10).

Yüksek öğrenimdeki en yaygın yumuşak güç örneklerine en çok değinilen Fulbright Programı, British Council faaliyetleri, Alman Akademik Değişim girişimleri ve Erasmus Mundus projeleridir. Bunlar artık kabul edilmiş ve büyük katkılarda bulunan saygın ve uzun süreli programlarıdır. Bu programlar bir yumuşak güç yöntemidir kendinde öğrencilerin eğitim, kültür, bilim, bilgi ve uzmanlık alışverişini barındırmaktadır. Programlarda sadece bir ülke için çıkarlar mevcut değildir tüm ortaklar arasında çıkarlar ve yararlar karşılıklı olarak bulunmaktadır. Uluslararası yüksek öğrenim geleneksel olarak kazananların ve kaybedenlerin bir oyunu olarak görülmez, değişim ve ortaklıklara odaklanmakta ve ülkelerin yüksek öğretim ve araştırma kurumlarının güçlü yönlerine dayanmaktadır (Yang, 2015: 45).

“Yumuşak güç” kullanımı üzerine yapılan modern çalışmalarda, eğitim araçları bileşeninin yumuşak güç araçları spektrumundaki analizine önemli bir yer verilmiştir. Bunun nedeni bir yandan, küreselleşme bağlamında yükseköğretim alanındaki uluslararasılaşma sürecinin objektif olarak hızlandırılması, bir yandan da kendi ülkelerin “yumuşak güçlerinin” mekanizması olarak kabul edilen öğrenci değişimlerini artırma konusunda dünya ülkelerinin devlet politikasını hedef almasıyla açıklanmaktadır.

Bugün Çin, ülkedeki öğrenci hareketliliği süreçlerini teşvik etmek de dahil olmak üzere, yumuşak güç oluşturma konusundaki amaçlarını aktif bir şekilde sürdürmektedir. Çin bir dış politika stratejisi oluştururken, çekici bir imajını yaratırken etkili bir araç olarak “yumuşak güç” ve kültürel diplomasiye daha fazla önem vermektedir. Mc Cafferty’e göre (2013: 13) Çin Halk Cumhuriyeti’nin kültürel diplomasisi iki yönden temsil edilmektedir: kültürel ve eğitim değişimleri. Çin, ülkenin “yumuşak gücünü” teşvik etmek için en önemli kanal olan uluslararası eğitim süreçlerinin kapsamlı bir devlet yönetimi programına sahiptir. Uluslararası öğrenciler sadece Çin hükümeti tarafından değil aynı zamanda ev sahibi ülkeler tarafından da bir yumuşak güç kaynağı olarak görülmektedir.

ABD'nin “Yumuşak güç” destekçileri politikacılar ve akademisyenler, ABD'de yürütülen eğitim değişim programlarının, ABD'ye ideal rakiplerini etkin bir şekilde meşgul etmek için tek bir strateji sağlayabileceğini savunmaktadır. Batılı akademisyenler, politikacılar ve üniversite yöneticileri sıklıkla uluslararasılaştırıcı eğitime katılmanın bir nedeni olarak potansiyel yumuşak güç kazanımlarından bahsetmektedir (Paradise, 2012: 191, Smirnov, 2014: 204). Ancak, yurtdışında eğitim almanın, öğrenciler veya alıcı ülkeler (ya da her ikisi) konusunda olsun, yumuşak güç etkisinin somut çalışmaları azdır. Mevcut araştırmalar yurtdışında okuyan öğrencilerin ev sahibi ülkeler hakkında daha olumlu bir düşünceye sahip olup olmadıklarını tespit etmeye çalışan anketlere dayanma eğilimindedir (Hong, 2014: 155-172) Aslında olumlu düşünceler yumuşak güce çevirilmekte midir, araştırılacak konu bu olması lazım. Bu nedenle, uluslararası öğrencilerin, gönderen veya kabul eden ülkeler için olsun, yumuşak güç kaynakları olarak rolünün daha ayrıntılı bir şekilde araştırılması gerekmektedir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması çoğu zaman yabancı öğrencilere ev sahipliği yapmanın olası olumlu yumuşak güç etkisi ile bağlantılıdır, ancak somut hedefler her durumda farklıdır. Erasmus programı “Avrupa Birliğini akademik hareketlilikle pekiştirmek” amacıyla başlatılırken, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uluslararası öğrenciler “otoriterlikte liberal değerlerin ve uygulamaların geliştirilmesinin desteklenmesinde önemli bir araç” olarak görülmektedir (Atkinson, 2010: 19).

Doğrudan yumuşak güç ile uluslararası öğrenciler veya eğitim kurumları arasındaki bağlantıyla ilgili olan literatür miktarı nispeten sınırlıdır ve mevcut değişim programlarının açıklamalarına, değişim öğrencisi sayıları veya uluslararası öğrencilerin tutumları üzerine yapılan anketlere odaklanma eğilimindedir.

Hong'a (2014: 156) göre eğitim “eğitim diplomasisini, dış politika hedeflerini, algıyı yeniden şekillendirmeyi ve iyi niyet geliştirmeyi ve böylece uluslararası ilişkileri geliştirmeyi amaçlayan hedeflerine ulaşmayı kolaylaştırmak için yararlanılacak bir araçtır. Eğitim diplomasisinin amacı yumuşak güç oluşturulması olsa da, Hong ayrıca, benzer kültürler arasında yumuşak gücün üretilmesinin daha kolay olduğu sıkça tartışılan bir zorluğun farkındadır.

Hong'un (2014: 160) araştırması, hem AB ülkelerinden hem de Çin'den gelen öğrencilerin yüzde 50'sinden biraz fazlasının ev sahibi ülkelerinin daha olumlu bir izlenimle geri döndüğünü, yüzde 40'ının ise değişmeyen bir izlenim ile geri döndüğünü ve yüzde 10'unun da tutumlarının olumsuz olduğunu tespit ettiğini ortaya koymuştur. Ek olarak, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, geri dönenlerin büyük çoğunluğu, kabul eden ülkenin kültürü hakkındaki bilgilerinin, anlayışlarının arttığını bulmaktadır. Bununla birlikte, anket yurtdışında kaldıktan sonra bildirilen izlenimlere dayanmaktadır ve yurtdışına çıkmadan önce tutumu ölçmeye yönelik girişimleri içermemektedir ve tutum değişikliğinin davranışsal sonuçlara nasıl çevrilebileceğini göstermemektedir. Beklentiler, Nye'nin belirttiği gibi, değişim öğrencilerinin otomatik olarak “iyi niyet rezervuarına” dönüşmesidir (Hong, 2014: 162).

Avrupa Birliği'nin eğitim diplomasisi stratejisi, öğrenci değişimi ile sınırlı değildir, aynı zamanda örneğin, Avrupa meselelerine ilgisi olan yerel akademisyenleri Jean Monnet Programına dahil etmektedir. Bu programın araştırmasını yapan Yifan'a göre (2015: 611), bilim adamlarının programdan olumlu yönde etkilendiğini ve bu akademisyenlerin derslerini Çin'deki öğrencilerinin yüzde 70'inden fazlası takip ettikten sonra Avrupa Birliği'ne karşı daha olumlu bir tutum sergilediklerini bildirmekte. Yang (2015: 627), Çinli profesörlerin Avrupa işlerini öğretmesinin kamuoyunu etkilemenin etkili bir yolu olduğu sonucuna varmaktadır, çünkü Çinli öğrenciler açısından bir Çinli profesörün Avrupa Birliği'ne olan olumlu tutumunun bir Avrupa profesörününkinden daha fazla güvene sahip olacağı sonucuna varılmıştır.

Günümüzde eğitim bileşeni veya “yüksek öğretim alanındaki uluslararasılaşma derecesi”, yumuşak güç enstrümanları yelpazesinin en önemli kısmı haline gelmektedir. Bu nedenle ülkeler, gelen yabancı öğrenci sayısı ve yurtdışında okuyan giden ev sahibi ülke öğrenci sayısını artırmak için farklı politika takip etmektedir.

1.7. Halkla İlişkiler ve Uluslararası Halkla İlişkiler

1.7.1. Halkla İlişkiler ve Süreçleri

Kurum ve kuruluşları tanıtmak, başarısını, üretimini, çalışmalarını, yönetimini halka anlatmak, halkı kurum konusunda bilgilendirmek ve kamuoyuna yansıtmak işlevi gören

halkla ilişkiler, günümüzde kurumları çevresi ile ilişkilerini sağlama ve sağlamlaştırma konusunda başvurdukları en önemli çaba olarak kabul edilmektedir.

Halkla ilişkilerin modern başlangıcı olarak ifade edebileceğimiz 20.yüzyılın başlarından itibaren halkla ilişkilerin hem teori hem de uygulama bakımından temelini oluşturan boyutları ve temel amaçları bakımından geniş ölçüde kabul edilen bir tanımı yapılamamıştır. Bu tanımlama çalışmaları zaman zaman değişik kişi ve meslek kuruluşları tarafından yapılmaya çalışılmıştır (Okay, 2016: 9).

Halkla ilişkilerin çok değişik alanlarda faaliyet göstermesi ortak bir tanım üzerinde karar kılınmasını güçleştirir. Ancak bazı ortak tanımlardan söz etmek de mümkündür.

Halkla ilişkiler bir kurum ile hedef kitleler arasında karşılıklı yarara ve iletişime dayalı ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesini sağlayan, kanaat ve eylemleri etkilemek amacıyla gerçekleştirilen bir yönetim fonksiyonu olarak görülmektedir. Bir halkla ilişkiler uygulamasını trendleri analiz eden ve bunların sonuçlarını önceden tahmin eden, organizasyonların liderlerine tavsiyelerde bulunan ve hem kamunun hem de organizasyonu ilgisi doğrultusunda hizmet edecek planlı eylemlerini hayata geçiren, sosyal bir bilim ve sanat olarak da tanımlayabiliriz.

Halkla ilişkiler terimi ilk 1802’de ABD’nin üçüncü Cumhurbaşkanı Thomas Jefferson tarafından kongrede yaptığı konuşmada kullanılmıştır. Verdier’e göre bu terim 1882’ Yale Üniversitesi’nde yapılan “halkla ilişkiler ve hukuk mesleğinin görevleri” dersinde kullanılmıştır .

20. yüzyılın başında halkla ilişkiler terimi yeni oluşma dönemindeydi, hikayenin kendisi, Ivy Lee 1906’da New York’ta ilk halkla ilişkiler danışmanlığı bürosun açtığına başladı. Bu deneyimli gazeteci, kendisi için uzak ve yeni olan bu alana, büyük iş, ticaret ve üretimle uğraşanlara ABD kamuoyu, halkı tarafından olan nefret ve olumsuz yaklaşım döneminde, böyle zor bir tarihsel koşullarda başladı.

Şubat 1948’de İngiltere’de kurulan Halkla İlişkiler Enstitüsü (IPR) tarafından kabul edilen ve hala geçerli olan (Kasım 1987’de yapılan bazı eklemeler de dahil olmak üzere) tanıma göre halkla ilişkiler : “ kuruluşun çalışanları, ortakları ve hedef kitlesi, (hem yerel hem de yabancı) ile arasında güven, iyi niyetli ilişkiler ve anlayış yaratmayı ve sürdürmeyi amaçlayan planlı, uzun vadeli bir çabadır ” (Skandari, 2004).

1976'da, 65 uzmandan elde ettiği 472 halkla ilişkiler tanımının gözden geçirerek, aşağıdaki halkla ilişkiler tanımını ortaya koymuş olan Harlow'a göre:

“Halkla ilişkiler, organizasyon ve kamuları arasında, karşılıklı iletişim hatlarını, anlayışı, kabulü ve işbirliğini kurmaya ve sürdürmeye yardımcı ayrıcalığı olan, problemlerin ve konuların yönetimi de dahil olmak üzere, kamuoyunu sorumlu bir şekilde bilgilendirmek için yönetime yardımcı olan, kamu yararına hizmet etme şeklinde yönetim sorumluluğunu tanımlayan ve vurgulayan, eğilimleri önceden tahmin etmeye yardımcı olmak için bir erken uyarı sistemi gibi hizmet gören, yönetime değişikliklerden etkili bir şekilde yararlanmak için yardımcı olan ve etik iletişim tekniklerini ve araştırmayı başlıca araçlar olarak kullanan bir yönetim fonksiyonudur”(Harlow, 1976: 36 aktaran: Cutlip vd, 1994: 4).

Bir diğer en yaygın halkla ilişkiler tanımı ise, 2 Ağustos 1978'de Mexiko City'de 30'dan fazla ulusal ve bölgesel PR derneğinin temsilcileri katılan Dünya Halkla İlişkiler Dernekleri Asamblesi sonucunda yayınlanan Meksika Bildirgesinde yer almaktadır : “halkla ilişkiler, eğilimleri analiz etme, sonuçlarını tahmin etme, kuruluşların liderliğine önerilerde bulunma ve hem kuruluşların hem de halkın çıkarları için eylem programları uygulama sanatı ve bilimidir” (Cutlip, 1994: 8).

6 Kasım 1982'de Amerika Halkla İlişkiler Derneği (PRSA) tarafından yayınlanan resmi halkla ilişkiler bildirisindeki tanımlamaya göre:

Bireysel gruplar ve kuruluşlar arasında karşılıklı anlayışın kurulmasına katkıda bulunan halkla ilişkiler (PR), karmaşık çoğulcu toplumun kararlar almasına ve daha verimli hareket etmesine yardımcı olmaktadır. Özel ve kamu faaliyetlerinin uyumlaştırılmasını da sağlamaktadır. Halkla ilişkiler birçok kamu kurumuna hizmet etmektedir: girişimcilik, sendikalar, devlet kurumları, gönüllü dernekler, vakıflar, hastaneler, eğitim ve dini kuruluşlar. Hedeflerine ulaşmak için, bu kuruluşlar çok çeşitli kurumlarla kitlelerle veya kamu gruplarıyla, mesela, çalışanlarla, çeşitli dernek üyeleriyle, tüketicilerle, yerel topluluklara, hissedarlarla ve bir bütün olarak toplumla güçlü ilişkiler kurmalıdır. Kuruluşun amaçlarına ulaşmak, liderinin kuruluşunun birlikte çalıştığı insanla rın görüş ve değerleri hakkında bilgi ve anlayışa sahip olmasını gerektirmektedir. Hedeflerin kendileri dış faktörler tarafından belirlenir. Bir halkla

ilişkiler uzmanı yöneticiye danışmanlık ve kişisel amaç ve hedeflerini kamu tarafından kabul edilebilir makul bir politikaya dönüştürmesine yardımcı olan bir aracı olarak görev yapar ” (Ronnenberger,1992 aktaran: Okay, 2016: 11).

Daha basit birçok tanım vardır, örneğin "toplum tarafından tanınan olumlu etkinlik" gibi, ancak bu kavramın tüm anlamlarını kapsamamaktadır.

Sam Black (1982: 37) halkla ilişkiler kitabında kısa ve kapsamlı bir tanımlamayı tercih etmiştir: “halkla ilişkiler, gerçeğe ve farkındalığa dayalı, karşılıklı anlayışla uyum sağlama sanatı ve bilimidir.” Bu nedenle halkla ilişkiler, tüm modern yönetim faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Halkla ilişkilerin faaliyet gösterdiği alan kamu iletişimi olarak da tanımlanabilir. Çünkü halkla ilişkiler pratiği, bir iletişim yönetimi uygulamasıdır. İşlevsel bir bakış açısından halkla ilişkiler, gruplararası iletişimin yönetilen bir sürecidir. Halkla ilişkiler, belirtilmiş hedef kitleleri etkilemek amacıyla hazırlanmış, planlı, inandırıcı bir iletişim çabasıdır. Belli bir davranışı benimsettirmek ya da belli yönde hareket oluşturmak için halkı inandırma sanatıdır (Asna,1968: 5-56).

Halkla ilişkiler kavramıyla ilgili tanımları inceledğimizde, belirli temaların ön plana çıktığı ve halkla ilişkiler uygulamalarında başarılı olabilmek için yapılması gerekenlerin benzerlik taşıdığı görülmektedir.

- Önceden tasarlamak
- Planlamak
- Performans
- Kamu yararı
- İki yönlü iletişim
- Yönetim Fonksionları halkla ilişkileri tanımlayan ortak eylem ve kavramlardır.

Tanımlamalardan yola çıkarak halkla ilişkilerin niteliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Rasmusen, 2012: 811):

- Halkla ilişkiler, karşılıklı bir alışveriş, bir etkileşim sürecini kapsamaktadır.
- Hedef kitlede sempati ve güven kazanma amacını gütmektedir.

- Hedef kitlede haberleşmeye dayanmaktadır.
- Amaç kitleyi etkilemektir. Bu amaçla kuruluş ile hedef kitle arasında sürekli birikim ve etkileşim vardır.
- Halkla ilişkilerin bilim ve sanat yönleri vardır. İnandırıcı olma durumuna olan halkla ilişkilerde doğruluk, nesnellik özelliği bulunmaktadır.
- Halkla ilişkiler kavramında yer alan en önemli bir nokta da “dürüst ve sağlam bağlar kurmaktır”. “Dürüstlük” tek yanlı olmama, haberleşmenin iki ucu arasındaki etkilerini görmek ve göstermek anlamındadır. “Sağlamlık” ise, yönetimin kitleyi tanıması, öğrenmesi, kitlenin kaynağa güvenmesi ve haberleşmenin sürekliliği anlamındadır. Halkla ilişkiler çalışmaları içinde gerçekleşmesi en zor nokta dürüst ve sağlam bağlar kurabilme işidir.

Halkla ilişkilerin tek bir tanımı yoktur. Bu kavramın son 60 yılda birçok farklı yorumu önerildi ve önerilmeye de devam edilmektedir. Halkla ilişkiler alanının geniş, kapsamlı, dinamik ve aynı anda bir çok disiplinle iç içe olması halkla ilişkiler tanımının sürekli gelişmesine ve değişmesine neden olmaktadır. İlk tanımlama çalışmalarında “basın ajanlığı” ve “tanıtım” öne çıkarılırken artık günümüzde “ilişki yöntemi”, “stratejik planlama”, “sorumluluk” kavramları daha ön plana çıkmaya başlamıştır.

Modern halkla ilişkiler, bir “stratejik iletişim yöntemi” olarak görülmekte, sadece bir organizasyonla ilgili tüketicileri değil, o organizasyonun çeşitli iç ve dış hedef kitleleriyle ilişkilerini de geliştirmeyi hedeflemektedir. İç ve dış gerçekler arasındaki dengeyi bulmak için yapılan araştırmalarda, organizasyonun, misyonu çevresine uygulaması, halkla ilişkilerin yönetim sürecinde anahtar öneri olarak görülmektedir (Lages, 2005: 111).

Modern yöneticilik anlayışının en önemli unsuru olarak halkla ilişkiler gösterilmektedir. Mesleğin öncülerinden Paul Garrett’in belirttiği gibi, halkla ilişkiler, “Bilinçli olarak kuruluşun çalışmalarını etkileyecek her kararda, kamu yararını en önde tutan bir yöneticilik felsefesi ve düşünce yöntemidir” (Asna, 1998: 3). Bugünün halkla ilişkiler endüstrisi, halkla ilişkilerin rolünü daha iyi anlayabilmek ve bir organizasyon ile hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi tanımlarken ortaya çıkan birçok sonuçları müzakere edip

açıklık getirmek için, uygulayıcıların ve akademisyenlerin birlikte çalıştığı, oturmuş bir işkolu şeklinde tanımlanabilir.

Halkla ilişkiler uygulayıcıları, bir taraftan ilgili hedef itlenin gayelerine karşı duyarlı olurken, diğer taraftan da akademisyenlerden aldıkları bilgilerin gücüyle ve çeşitli organizasyonlarla halkla ilişkileri bir “Stratejik Yönetim Disiplini” olarak kabul ettirirler ve organizasyon amaçlarına pozitif katkıda bulunurlar (Moncur,2006: 95).

Halkla ilişkilerin amacı,“izlenen politika hakkında hedef kitleyi (müşteriyi, halkı) aydınlatmak ve bu politikanın hedef kitle tarafından benimsemesini sağlamak, hedef kitlede, yönetime karşı olumsuz tavırları değiştirerek olumlu davranışlar yaratmak, hedef kitlenin yönetimle olan ilişkilerini kolaylaştırmak, politika ve kararların isabetli olmasını sağlamak için hedef kitleden bilgi almak ve bu bilgiyi değerlendirmek, yasaklar hakkında aydınlatıcı bilgiler vererek hedef kitlenin yasaklara uymasını sağlamak, hizmetlerin daha iyi görülmesinde hedef kitleyle işbirliğini sağlamak, yasalarda ve yönetsel usullerdeki aksaklıkların saptanmasında ve giderilmesinde hedef kitlenin istek, tavsiye ve şikayetlerinden yararlanarak, yönetim ile çalışmalar ve hedef kitle arasında etkin bir iletişim kurmaktır” (Philips, 2006: 223-224). Kısaca hedef kitlenin kazanılmasıdır. Çünkü halkla ilişkiler ancak hedef kitlenin kazanılmasından sonra gerçekleşebilecektir.

1.7.2. Halkla İlişkilerin Fonksiyonları

Halkla ilişkilerin iç ve dış fonksiyonları mevcuttur. Dış fonksiyonları, kuruluşun faaliyetleri, ürünleri, hizmetleri vs. hakkında bilgi vererek, hedef kitle, paydaşlar ve toplum grupları arasında kuruluşun olumlu bir imajını oluşturmayı ve sürdürmeyi amaçlamaktadır. Halkla ilişkilerin iç ve dış fonksiyonlarından bazıları (Karadeniz, 2010: 21):

- Yönetimin bir parçası olarak planlanan ve devam eden çalışmaları yürütür.
- Kuruluş içindeki ve dışındaki bilinci, düşünceleri, tutumları ve davranışları izler.
- Politikaların, prosedürlerin ve eylemlerin halk üzerindeki etkisini analiz eder.
- Politika unsurlarını, prosedürlerini ve eylemlerini halkın çıkarları ve örgütün yaşamı ile çeliştiklerinde değiştirir.

- Kamu ve kuruluş arasında ikili bir ilişki kurar ve sürdürür.
- Kuruluş içinde ve dışında fikir, tutum ve davranışlarda özel değişiklikler yapar.
- Kuruluş ile halk arasındaki yeni veya sürdürülen ilişkileri etkiler.

Halkla ilişkiler, esasen kamuoyunu yönetme biliminin olası tanımlarından daha geniştir. Halkla ilişkiler propaganda ve reklamcılık alanlarından ayırt edilmelidir.

Halkla ilişkiler fonksiyonel olarak bir çok farklı süreçleri içeren faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu fonksiyonlar içinde kurumların sürdürülebilirliğini sağlayan belli başlıları, Kurum İçi Halkla İlişkiler, Kurum Dışı Halkla İlişkiler, Kurumsal ve Pazarlama Yönlü Halkla İlişkiler, Proaktif Halkla İlişkiler, Reaktif Halkla İlişkiler olarak sıralanabilir.

Kurum içi halkla ilişkilerin çalışmaları halkla bütünleşmeyi, işletmeyi büyütmeyi, kar ve verimliliği arttırmayı, iş görenlere bazı davranış kalıplarını benimsetmeyi kapsamaktadır. İşletmeyi gözetmek, saygınlık kazandırmak, kaliteli işçi bulmak, sanayi sektörü ile yakın ilişkiler kurmak, finansal kaynakların güçlendirmek ve personelin çalışma verimini arttırmak gibi etkinlikler bu kapsam içerisinde ele alınabilir (Bülbül, 2004: 67).

Öte yandan devlet politikalarının uygulanmasına yardımcı olmak, halkı bilgilendirerek yönetimle yakınlaşmasını sağlamak ve bürokratik engellemeleri yok etmek kurum dışı halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamına girmektedir. Bununla birlikte günümüzde sadece kamuoyu ile işletme arasında iletişim sağlamak, bunları kamuoyuna tanıtmak, benimsetmek ve olumlu bir imaj yaratmak yeterli değildir. Artık kurumla kamuoyu arasında iletişim kuran kurumsal halkla ilişkiler ve pazarlama faaliyetlerine destek veren Pazarlama Yönlü Halkla İlişkiler olarak adlandırılmaktadır.

Benzer şekilde kurumun misyon ve vizyonuna, amaçlarına yönelik stratejik planlamaları, krizis yönetim planlamaların, medya planlamaların oluşturur proaktif halkla ilişkiler olarak ifade edilmektedir. Fırsatçı ve enerjik bir yapıya sahip proaktif pazarlama yönlü halkla ilişkilerde, hedef kitle gözünde, ürünü, hizmeti ya da kurumu ilgi çekici hale getirecek çalışmalar uygulanır. Proaktif ve sorumlu bir iletişim kampanyası, şirketin bazı problemlerinin üstesinden gelmesine yardım edebilir. Ayrıca

sağlam iletişim stratejisi benimseme konusundaki başarısızlık ise bir kurumu amaçlarına ulaşmasını engelleyebilir (Armstrong, 2006: 443).

Reaktif halkla ilişkiler, işletme açısından olumsuz sonuçlara neden olan değişikliklerle ilgilenmektedir. İşletmelerde kriz zamanlarında uygulanan çalışmaları içeren reaktif halkla ilişkiler, karşılaşılan negatif durumları aşmak için, dış etkenlere bir cevap özelliği taşımaktadır (Kaşıkçı, 2002: 109).

1.7.3. Halkla İlişkilerde Kullanılan Araçlar, Yöntemler ve Teknikler

Halkla ilişkiler, kurulacak ve yönetilecek olan iletişimle varlık kazanmaktadır. Bunun için, belirlenen hedefe ulaşması yönünden, en etkin iletişim araç ve metotlarından faydalanması çok önemlidir. Halkla ilişkiler uzmanı, mesajlarını hedef kitlelere iletebilmek için iletişim araçlarına ihtiyaç duyarken aynı şekilde iletişim araçları da bilgi ve haber ihtiyaçlarını gidererek devamlılıklarını sağlamaya ihtiyaç duyarlar. Halkla ilişkiler için karşılıklı olarak iyi ilişkilerin meydana getirilmesi zorunluluk oluşturmaktadır.

En üst seviyede yayının hedeflendiği halkla ilişkilerde, iletişim araçlarıyla mesaj etkinliğinin beklenen seviyede sağlanabilmesi ancak doğru iletişim aracının seçimi ile olabilir. Yerinde ve etkin şekilde kullanılan iletişim aracı, kendi başına bir mesaj niteliğindedir. Bunu en iyi, Marshal McLuhan'ın ünlü "Medya mesajdır" söylemi ifade etmektedir. Çok sıradan yapıya sahip iletişim araçları olabileceği gibi çok karışık yapıya sahip olanlar da olabilir (Peltekoğlu 2005'den aktaran: Karadeniz, 2010: 91).

Bu kapsamda halkla ilişkiler araçları bir seçime tabi tutularak, denetim altında tutulabilen ve denetim altında tutulamayan araçlar olarak ikiye ayrılabilir. İletişim aracının denetlenebilir veya denetim altında tutulamaz olması medya seçimi sırasında önemsenmelidir. Çünkü yazılı basılı ya da elektronik/dijital medya olması halkla ilişkiler mesajını biçim/içerik yönünden etkileyecektir.

Halkla ilişkiler uygulayıcıları, çeşitli kitlelere bilgiler sunmak maksadıyla çok farklı iletişim araçları kullanılmaktadırlar. Bunlardan en çok kullanılanları:

- yıllık raporlar,
- bröşürler,
- işitsel görsel malzemeler,

- kurumsal reklam,
- sergiler, fuarlar,
- konferans, çalıştay,
- dergiler, ev reklamları,
- mektuplar (eposta),
- basın yayın kitleri,
- haber ve basın bildirileri,
- fotoğraflar,
- videolar ve bildirilerdir (Applegate, 2015: 25).

Bugünün piyasasında halkla ilişkiler sürekli olarak daha vazgeçilmez ve zor bir hale gelmektedir. Basın ilanı, reklam kampanya yazısı ve başmakale halen bir halkla ilişkiler yazarının kullanabileceği en etkin araçlar olarak ele alınmaktadır. Fakat bu araçlar da günümüzün rekabet ortamına uyum sağlamak için evrim geçirmek, hedef kitlesinin bulunduğu oratama yani dijital oratama taşınmak surumundadır.

1.7.4. Halkla İlişkilerde Gruning ve Hunt'ın 4 Modeli

İletişimin yönetilmesinde görev alan halkla ilişkiler, kuruma ait bilgileri hedef kitlelere aktarır kalıcı bir kurumsal imaj oluşturulmasına katkıda bulunur. Aynı zamanda hedef kitleden gelen bilgileri analiz edip, iletişim stratejilerin belirlenmesinde kullanılır. Halkla ilişkiler bu görevini yaparken Gruning ve Hunt'ın geliştirdiği dört temel model çerçevesinde hareket eder (Pelham, 2010: 38).

Basın Ajansı/Tanıtım Modeli

Kamunun ilgisini çekerek bir konunun tanıtılması esasına dayanır. Göndericiden alıcıya yönelik tek yönlü bir iletişim mevcut olduğu bu modelde, sorunu ortaya koymayan mesajlarla kamuda arzu edilen davranışların kısa sürede oluşturulması amaçlanır. Bu modelde mesajın gerçekliği ikinci planda kalırken kamuoyunun ilgisinin çekilmesi önemlidir (Okay, 2016: 13).

Kamuyu Bilgilendirme Modeli

Kamunun bilgilendirilmesi kuruluşların basın aracılığıyla kendilerin kamuoyuna anlatması ve tanıtmasıdır. Kamuyu Bilgilendirme Modelinde süreç tek yönlü işlese de,

doğruluk kavramı büyük önem taşır, kaynağın verdiği bilgilerin doğruluğu kamuoyunun kurum hakkında sağlıklı bir şekilde bilgilenmesini sağladığı gibi güvenin oluşmasına da katkıda bulunur.

İki Yönlü Asimetrik Model

1900 yılların başından itibaren uygulanmaya başlayan iki yönlü asimetrik model temel olarak karşıladığı ancak dengesiz bir iletişime dayanır. İki yönlü asimetrik modelin amacı bilimsel verilere dayanarak ikna stratejilerinin hayata geçirmek yani hedef kitleyi ikna etmektir. Bu ikna işlemini gerçekleştirmek için araştırma sonuçlarından, sosyolojik gerçekliklerden yararlanır ve mesajlar daha anlaşılabilir hale getirilir. Burada halkla ilişkiler aracılığıyla hedef kitlede bir davranış değişikliği hedeflenir (Okay, 2016: 13).

İki Yönlü Simetrik Model

Dört halkla ilişkiler modelinden en ideal olanı şeklinde tanımlanan iki yönlü simetrik modelde ise karşılıklı anlayışın sağlanması, iki yönlü iletişimin kurulması ve taraflar arasında bir dengenin oluşturulması esastır. Bu modelde kimi zaman hedef kitle, kimi zaman ise kurum iletişimini yöneten taraf olabilir (Pelham, 2010: 38).

1.7.5. Halkla İlişkiler Faaliyetlerinde Dört Adım Kuralı

Halkla ilişkilerde dört adım kuralı olarak adlandırılan strateji ve yöntemler, halkla ilişkiler kampanyalarında izlenecek yolu göstermektedir.

- Bilgi toplama-araştırma,
- Planlama,
- Uygulama,
- Değerlendirme basamaklarından oluşmakta ve aynı zamanda bu kurala dört basamaklı ilişkiler süreci adı da verilmektedir (Karadeniz, 2010: 105).

Halkla ilişkilerin etkinliği, hedef kitleleri ikna etme konusunda iletişimin oluşturulması, geliştirilmesi ve stratejisinin sağlam temellere dayandırılmasına bağlıdır.

Strateji ve taktikler, bir halkla ilişkiler kampanyasının araştırma, planlama, uygulama ve iletişim ile bunların neticelerinin kesinlikle değerlendirilmesinden meydana gelmelidir ve hedefler bu süreci içerisinde belirlenmelidir. Kurumun dışında oluşan olaylar, bu

süreci de etkilemektedir. Çevre de halkla ilişkiler programını ve kurumun hedeflerini oluşturmada etkili olmaktadır. Bu durum sonucunda, çevre, işletmenin amaçları, halkla ilişkiler amaç ve stratejisi, halkla ilişkiler programları, halkla ilişkiler sürecini ve geliştirilecek strateji/taktikleri etkileyen etkenler olarak sıralanabilir (Okay, 2016: 51).

Kuruluşun hedefleri, planları, güçlü yönleri, zayıflıkları, fırsatları ve karşılaşılabileceği problemler ile yararlanabilirliği gibi önemli konular, halkla ilişkiler çalışanları tarafından çok iyi bir şekilde bilinmeli, bunları bilmek için SWOT analizi yapılmalıdır. Kuruluş stratejisi de bu analizin neticesine göre hazırlanmalıdır.

Araştırma ve planlama ve sonuçların değerlendirilmesi gibi masa başı faaliyetler, halkla ilişkiler çalışmalarında görünen aşamanın, sadece uygulama olması nedeniyle göz ardı edilebilmektedir. Bu sebepten ötürü halkla ilişkiler, Center ve Cutlip tarafından $\frac{3}{4}$ 'ü suyun içinde, $\frac{1}{4}$ 'ü suyun yüzeyünde olan bir aysberge benzetilmiştir (Peltekoğlu, 2005 aktaran: Karadeniz, 2010: 105).

1.8. Uluslararası Halkla İlişkiler

Uluslararası halkla ilişkileri çok uluslu bir örgütün ulusaşırı ya da uluslararası bir kuruluşun veya hükümetin hedef ülkedeki etkinlikleri için olumlu bir çevre oluşturma amacı güden örgütün o ülkede ev sahibi halkın çıkarlarına zarar vermeyerek amaçlarına ulaşmasını kolaylaştıran planlı iletişim çalışmaları olarak tanımlayabiliriz.

Devletlerin sahip oldukları kültürel birikimi, demokratik değerleri, ekonomik fırsatları, politik olguları sağlıklı bir şekilde anlatabilmeleri için uluslararası halkla ilişkiler stratejileri önemli imkânlar sunar.

1.8.1. Uluslararası Halkla İlişkilerin Boyutları

Uluslararası halkla ilişkiler kavramının iki farklı boyutundan söz edilebilir. Bu boyutların bir tanesi küresel şirketlerin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirilen kültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak oluşturulan kurumsal kimlik, iletişim stratejileri, uluslararası kriz yönetimi gibi konuları içeren uluslararası halkla ilişkiler kampanyaları boyutudur.

Hükümetler tarafından uluslararası kamuoyunda dış politika amaçlarına yarar sağlamak arzu edilen algılamayı oluşturmak, olumlu imaj, itibar ve saygınlık kazanmak,

çatışmaları ve krizleri çözmek amacıyla yapılan bütün faaliyetler ise uluslararası halkla ilişkilerin ikinci boyutun teşkil eder.

1.8.2. Uluslararası Halkla İlişkilerin Aktörleri

Çok kutuplu yeni uluslararası sistemde sadece devlet yöneticileri ya da karar alıcıların sahnede olmadığını, aynı zamanda farklı güç ve fonksiyonlara sahip bir dizi aktörün de bu sahnenin şekillenmesinde ve devamında önemli rol oynadığını görmekteyiz. Ulus devletler ve hükümetler uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler, uluslararası sivil toplum kuruluşları STK ve halkla ilişkiler uygulayıcılarını uluslararası halkla ilişkilerin aktörleri arasında sayabiliriz.

Uluslararası halkla ilişkiler uygulamalarında güven olgusunun stratejik bir konumu vardır. Başka ülke ve toplumlara kendi kültürünü, değerlerini, politikalarını anlatmak isteyen devletlerin ana amacı kendileriyle ilgili olumlu algı ve imaj oluşturmak, saygın ve itibarlı konum elde etmektir. Bunları gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaç duyacakları unsur ise güvenilir olmaktır. İşte uluslararası halkla ilişkiler de ülkelerin yabancı ülkelere, toplumlara kamuoylarına yönelik olarak, olumlu imajını güçlendirmeyi itibarını ve saygınlığını arttırmayı, güveni tesis etmeyi amaçlamaktadır.

1.8.3. Uluslararası Halkla İlişkilerin Evrensel İlkeleri

Halkla ilişkiler faaliyet gösterdiği alanlarda mutlaka belirli ilkelere bağlı kalmakta yükümlüdür. İlkelerle bağlılık etkili ve başarılı sonuçlar elde etme açısından da önem taşır. Çift yönlü iletişim kurmak, doğru bilgi vermek, sabırlı ve kararlı olmak planlı ve programlı çalışmak, mesajı etkili kılmak, sorumluluk yüklenmek ve kurumun imajına katkıda bulunmak halkla ilişkilerin dolayısıyla uluslararası halkla ilişkilerin evrensel ilkeleridir.

1.8.4. Uluslararası Halkla İlişkiler ve Kültür

Ülkelerin siyasal sistemleri, kültürleri, yasal düzenlemeleri gibi farklı faktörler o ülkelerin halkla ilişkiler uygulamasının biçimlendirilmesine etki eder. Bunlar arasında özellikle kültür öne çıkar. Kültür çağımızın yumuşak güç unsurlarının başında gelir. Her ülkenin toplumun kültürü kendine özgüdür ve değerlidir. Ayrıca her toplum kendi kültürüne saygı gösterilmesini bekler. Bu temel esasları gözeterek hareket eden ülkeler uluslararası ilişkiler uygulamalarında kültürel unsurları başarılı şekilde kullanırlar ve

herhangi bir üstünlük amacı gütmeyen ama kendi kültürel değerlerini de karşı tarafa kabul ettirerek cazibe merkezi haline gelebilirler.

1.9. Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler

Halkla ilişkiler genel tanımıyla kuruluşlar ile halk arasında veya kamusal alanda iletişim ve ilişkilerin stratejik yönetimi olarak tanımlanır (Grunig ve Hunt, 1984: 22, Bütschi ve Flodin, 2004: 39, Cutlip ve ark, 2005: 44, van Ruler, 2005: 239, Seitel, 2007: 63, Vercic, 2016: 52).

Halkla ilişkiler kuruluş ve halk, müşteri arasında karşılıklı yararlı ilişkiler kuran stratejik bir iletişim sürecidir. Halkla İlişkiler uzmanları, bir işletmenin veya bireyin, geleneksel medya, sosyal medya ve kişisel görüşmeler dahil olmak üzere, çeşitli ücretsiz veya kazanılmış iletişim yoluyla, halkta olumlu bir itibar kazanmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, müşterilerin güvenilirliklerini tehdit eden bir kriz sırasında itibarlarını korumalarına yardımcı olmaktadır. Halkla ilişkilerin temel amacı, markanın pozitif itibarını korumak ve markanın olumlu imajına yol açan ve dürüst, başarılı ve önemli görünmesini sağlayan halkla, diğer paydaşlarla, potansiyel müşterilerle, ortaklarla, yatırımcılarla, çalışanlarla stratejik bir ilişki sürdürmektir. Küresel halkla ilişkiler teorisi, kültürel ve sosyal değişkenlerin yanı sıra politik değişkenleri de dahil ederek bu görüşü ortaya koymaktadır (Van Ruler ve diğerleri, 2005: 230, Sriramesh ve Vercic, 2009: 822).

Asquer (2012: 11), halkla ilişkiler faaliyetlerinin, çeşitli görevler arasında, “proaktif ya da reaktif bir duruş kullanarak, çevreden kaynaklanan olumsuzluklardan ya da tehditlerden kaynaklanan belirli bir meseleyi ele almaya, çözmeye” odaklandığını yazmaktadır. Modern halkla ilişkiler birçok farklı aktiviteyi içine alır ama en önemli bir işlev olarak kamuda “meşruiyet” ve “güven” algısını oluşturmak, sürdürmek ve (gerekirse) onarmak olduğu ifade edilebilir. Günümüzde halkla ilişkiler kendi bağlamında kalmayıp reklam, pazarlama vb. işbirliği içinde hareket ederek daha geniş kapsamda şekillenmiş ve çağın bir ihtiyacı olarak her sektörde zorunlu var olacak hale gelmiştir.

Halkla ilişkiler gibi, kamu diplomasisinde de net ve tutarlı bir tanım üzerinde geniş ölçüde anlaşmaya varılmamıştır. En popüler tanım: “uluslararası algıları, tutumları ve

politikaları etkilemek için yabancı halklarla iletişim kurma sanatıdır” (Waller, 2008: 19). Bir diğeri ise “bir ülkedeki insanlarla doğrudan ilişkilerin yürütülmesi, temsil edilenlerin çıkarlarını arttırmak ve genişletmek için değerlerini sürdürme yöntemidir ” (Sharp, 2005: 106). Ülkenin dünya kamuoyundaki imajını iyileştirmek amacıyla yapılan kültürel, ekonomik, sosyal, siyasi programların tümünü kapsayan kamu diplomasisinin esası, ülkelerin ‘yumuşak güç’lerini kullanmalarına dayanmaktadır.

Kültür, eğitim, spor, medya gibi güçlerle yabancı ülke halkları ile iletişime geçmek ve onları yönlendirmek amacıyla tasarlanmış bir eylem planı olan kamu diplomasisinde ‘ikna’yı kullanmak esastır. Çeşitli ülke halklarının sempatisinin kazanılması, ortak anlayış, rızalarının alınması, ortak çıkarlarda buluşmak, karşılıklı diyalog sürecini yürütmek, müzakere ve uzlaşma ortamları yaratmak kamu diplomasisinin fonksiyonları arasındadır (Yıldırım, 2014: 26).

Gonca Yıldırım’a (2014: 26) göre küreselleşmiş dünyada kapsamı genişleyen halkla ilişkiler kavramıyla, kamu diplomasisinin temel ayaklarını oluşturan bazı fonksiyonların yolları birçok yönden kesişmektedir. 21. yy’ın modelleri olarak sayılan iki yönlü simetrik ve mükemmel halkla ilişkilerin de uzlaş, karşılıklı anlayış, katılımcılık, çift yönlü stratejik iletişim üzerine kurulduğunu düşünürsek farklı toplumlarla iletişim kurma sanatı olarak değerlendirebileceğimiz kamu diplomasisini ele alarak karşılaştırmalı analiz yapmak mümkündür.

Kamu diplomasisinin köklerinin “halkla ilişkiler, pazarlama, reklamcılık gibi ikna endüstrilerine” dayandığına dikkat çeken Snow (2009: 10), “kamu diplomasisi kültürlerarası iletişim teorisi ve pratiği ile halkla ilişkilerin en iyi uygulamalarını kendinde barındırdığı için” kamu diplomasisi ve halkla ilişkileri yapılacak çalışmalarda karşılaştırmalı bir bağlamda incelemeye ihtiyaç duyulduğunu savunmaktadır.

Yapılan çalışmalar kamu diplomasisinin ve halkla ilişkilerin ortak yönleri var olduğunu göstermektedir. Her ikisi de ikna edici olan iletişimi kullanmaktadır. Tanımlanmış kamuoyu veya paydaşlarının görüşlerini ve konumlarını etkilemek için bilgi ve ikna etmeyi kullanır, hem de belirli hedefleri ve çıkarları doğrultusunda bazı grupların kararları ve faaliyetlerini etkilemek için politika belirleyicileri üzerinde uygun bir baskı oluşturur.

Grunig, kamu diplomasisinin çeşitli modellerinin halkla ilişkiler çatısından kaynaklandığını ileri sürmektedir (Wang, 2006: 94). Buradan yola çıkarak “Organizasyon Teorisi Yaklaşımları”na dahil “İki Yönlü Simetrik Halkla İlişkiler”, “Mükemmel Halkla İlişkiler”, “Asimetrik Halkla İlişkiler”, “Kamuyu Bilgilendirme” ve “Basın Ajansı/Tanıtım” modellerinin yanı sıra “Toplumsal Teorik Yaklaşımlar”a dahil “Anlaşma Oryantasyonlu Halkla İlişkiler Modeli”, “Kooryantasyon Modeli”, “Modern Toplumların ‘Kamusal İlişkilerinin’ Teorisi” ve “Konstruktivist Yaklaşım” ile kamu diplomasisinin teorik alt yapısını oluşturan modeller arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak üzere bir çok karşılaştırmalar, çalışmalar yapılmaktadır.

Yapılan karşılaştırmalı çalışmalardan sonra bilim adamları halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi arasında kavramsal ve pratik bağlantılar kurmuşlardır “halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi aynı amacı sürdürmekte, kuruluşlarının yararına müşterilerini /kamuoyunu etkilemek için uğraşmaktadırlar” (Signitzer ve Coombss, 1992: 130).

L’Etang (1996:15) benzer şekilde halkla ilişkiler ve kamu diplomasisinde üç ortak fonksiyonunda “açık örtüşmeler” bulmuştur “temsil (retorik, hitabet, arabuculuk), diyalog (müzakere, barış yapma) ve danışma (danışma)”. Her iki tarafın da ‘kültürleri aşma (örgütsel veya ulusal) ve kültürel arasında köprü kurma, “yorumlama ve sunum yapma” “konularla ilgili iletişimi yönetmeye çalışma” rollerini üstlendiklerini belirtmektedir. Aynı zamanda, L’Etang (2008: 16) çalışmalarında iki disiplindeki farklılıkların belirleme çabalarında da incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Signitzer ve Wamser (2006: 41), halkla ilişkilerin ve kamu diplomasisinin “örgütlerin ya da devletlerin stratejik iletişim işlevleri olduğunu ve tipik olarak bir sponsorun ve halklarının birbirlerine olan karşılıklı sonuçlarını ele aldıklarını” belirtmiştir.

Kar, halkla ilişkilerin mükemmeliyet teorisine yansıtıldığı gibi, çağdaş halkla ilişkiler uygulamalarının ilişkisel odağını özellikle kamu diplomasisi için olası bir temel olarak işaret etmiştir (Grunig ve Dozier, 2006: 24).

Melissen (2005: 21), yeni kamu diplomasisinin halkla ilişkiler yaklaşımından tamamen farklı olmadığını gözlemlemiştir.

Halkla ilişkilerin çağdaş düşünce ve kamu diplomasisindeki uygulamalarına potansiyel katkısını göz önünde bulundurarak, Fitzpatrick (2011: 87), ilişki yönetimi teorisinin

(Ledingham, 2003: 180), bir ülkenin dış ilişkiler hedeflerine etik ve etkili bir şekilde ulaşmak için sağlam bir kavramsal temel sağlayabileceğini öne sürmüştür. Bir ilişkisel paradigma, hem simetri ve karşılıklılık ile karakterize tanımlayıcı bir dünya görüşü hem de kamu diplomasisinin stratejik boyutlarını desteklemek için birleştirici, bütünsel bir çerçeve sunacağını öne sürmüştür.

Pigman ve Deos (2008: 87) benzer şekilde, hükümetler kamu diplomasisinde halkla ilişkilerin hem yöntemlerinden hem de tekniklerinden ve ayrıca doğrudan dış halkla ilişkiler ve politik iletişim profesyonelleriyle çalışmaktan faydalanabileceğini savunmuştur .

Halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi arasındaki bağlantıları inceleyen deneysel araştırmalardan birinde, Yun (2006: 308), mükemmellik teorisini Washington, DC'de bulunan yabancı kamu diplomatlarının kamu diplomasisi yönetimi ve davranışlarıyla ilgili konularda yaptığı bir anket aracılığıyla sınamıştır. Sonuçlar, halkla ilişkiler teorilerinin kamu diplomasisi teorisinin gelişimine katkıda bulunabileceğini ve “ülkelerin nasıl ve neden kamu diplomasisini uyguladıkları ve yönettiğini” pekiştirdiğini göstermiştir.

Halkla ilişkilerciler tarafından yapılan araştırmaların kamu diplomasisinin oluşumuna ve teoriye ne kadar ölçüde katkıda bulundukları da dahil olmak üzere halkla ilişkiler araştırmacılarının statü ve kapsamını değerlendirmek amacıyla Vanc ve Fitzpatrick (2012: 30) 1990-2010 yılları arasında halkla ilişkiler uzmanları tarafından kamu diplomasisi konusundaki yayınlanmış çalışmaları gözden geçirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre “Halkla ilişkiler kavramları kamu diplomasisinin akademik ve pratik alanlarında uygulanabilmekte, teorik çerçeveler olarak uygulanabilmekte, test edilebilir ve önerilebilmektedir”. Aynı zamanda bu araştırmacılar ne ayırt edilebilir bir “kamu diplomasisi dünya görüşü” ne de “kamu diplomasisinin nasıl çalıştığı ve nasıl geliştirileceği” hakkında bilgi oluşturmaya yardımcı olacak tutarlı ve bütünlük bir araştırma gündemi bulmuşlardır.

Siyasi halkla ilişkiler alanındaki araştırmacılar, uluslararası siyasi çabalardaki halkla ilişkiler rolünü tanıyacak ve halkla ilişkiler ile kamu diplomasisi arasındaki boşluğu doldurmaya yönelik araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu da belirtmişlerdir.

Benzer şekilde Stromback ve Kioussis (2011: 322), “kamu diplomasisi çabalarının ülkeler arasındaki başarılı uluslararası ilişkilerin önemli bir parçası olarak kabul edildiğini ve siyasi halkla ilişkiler faaliyetlerinin bu faaliyetlerin kilit bir bileşeni olduğunu” gözlemlemiştir.

Molleda (2011: 288), bu düşünceyi, çok sayıda hükümetin beklentilerine ve mevzuatına katılmalarını gerektiren karmaşık siyasi ortamlarda faaliyet gösteren uluslararası şirketleri içerecek şekilde genişletmiştir. Böyle bir ortamda halkla ilişkiler teorileri ve öğretilerinin tahmin edilmesi kolaydır

Uluslararası ilişkiler alanı, ulusal hükümetler arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır (Signitzer ve Wamser, 1996: 41). Bu alanda diplomasi, bu hükümetler arasındaki ilişkilerin uluslararası ya da kültürlerarası iletişim yoluyla yönetilmesi ya da müzakere edilmesi olarak kavramsallaştırılmaktadır (Adelman, 1981: 48). Macnamara (2012: 312) yaptığı çalışmalarında halkla ilişkilerin kamu diplomasisinden daha fazla şey öğrenebileceğini ileri sürmüştür. “Uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi alanları temelde herhangi bir karşılaştırmayı reddettiğini ve alanlar arasında teorik veya pratik bir örtüşme olduğunu” reddettiğini ve “halkla ilişkiler uzmanları ise çoğunlukla halkla ilişkiler kavram ve ilkelerinin kamu diplomasisinde nasıl uygulanabileceğine” odaklandıklarını belirtmişti. Macnamara, “yeni” diplomasinin (Riordan, 2003) temel kavramlarını, mükemmellik teorisinde (Grunig, Grunig ve Dozier, 2006: 321) tanımlandığı gibi halkla ilişkilerle karşılaştırarak iki alan arasında “güçlü paralellikler ve ortak zemin” ve “anlamli farklılıklar” bulmuştur”.

Macnamara'ya (2012: 322) göre, kamu diplomasisinin benzersiz yönleri kişilerarası iletişimin kullanımı, ilişkisel güç dengesizliklerinin ele alınmasında kullanılan teknikler, çatışmaları çözmek için resmi protokoller, müzakere becerileri, ilgi ve görüşlerde tanınma, kabullenme ve çoğulculuk ve uzun vadeli odaklanma. Sonuç olarak, halkla ilişkiler daha etkili, daha sosyal odaklı, daha etik ve sonuçta daha genel olarak kabul edilen “yeni düşünme yöntemleri ve yeni uygulamalar” geliştirmek için düşüncesini ileriye sürdürmekte kamu diplomasisi kavram ve ilkelerini benimsemelidir

BÖLÜM 2: EĞİTİM DİPLOMASİSİ KAVRAMI

2.1. Yeni Diplomasi Aracı Olarak Eğitim Diplomasisi

Değişen çağdaş diplomasi dünyasında, yükseköğretimin önemli bir rolü ve katkısı vardır. Yükseköğretimin günümüzde araştırma ve politika ağları, uluslararası eğitim merkezleri, ortak programlar, küresel ve iki uluslu üniversitelerdeki yeniliklerle tamamlanan uzun süreli akademik işbirliği ve akademik hareketlilik geleneği, ülkeler ve bölgeler arasında uluslararası ilişkilerin kurulmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir dizi oluşuma sahiptir. Bu bağlamda bilgi üretimi, yayılması ve bilgi alışverişi, eğitim diplomasisi olarak tanımlanabilmektedir.

Ulusal çıkarlarını dünya sahnesinde tanıtmanın en iyi yolu eğitim olduğunu düşünen ülkelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle büyük güçler, eğitimin etkin bir aracı/yumuşak güç kaynağı olarak kullanılmasına özel dikkat etmeye ve önem vermeye başlamıştır. Her devlet, uluslararası arenadaki konumunu ve saygınlığını güçlendirmeyi ve uzun vadeli sosyo-ekonomik gelişimi için uygun koşullar yaratmayı amaçlamaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için devlet, hem sert hem de yumuşak güçte çeşitli dış politika araçlarını kullanmaktadır (Vuving, 2009: 14).

Bununla birlikte, iki kutuplu dünya düzeninin yıkılmasından sonra, birçok devletin dış politika hedeflerine ulaşmayı amaçlayan yumuşak güç kullanma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu eğilimin ardındaki ana nedenler devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık artışı ve ulusların dış politika hedeflerine ulaşmak için sert güç kullanımıyla ödedikleri yüksek fiyattır. Bu bağlamda, yumuşak güç enstrümanları ülkelerin dış politikasında daha etkin bir yer işgal etmeye başladı ve bu konunun önümüzdeki dönemde artmaya devam edeceğini öngörebiliriz.

Devletin dış politikasında yumuşak gücün ve eğitimin rolünü düşünürsek, yumuşak gücün 1990'da Harvard Üniversitesi'nin siyaset teorisyeni Joseph Nye tarafından “baskı yapmak yerine çekmeyi, birlikte seçmeyi ve ekonomik, kültürel ve politik gücü ikna aracı olarak kullanma becerisi” olarak tanımlamasına dikkat çekmek önemlidir (Nye , 2009: 8).

2.1.1. Etkin Bir Yumuşak Güç Aracı Olarak Eğitim

Kültür ve eğitim, en etkili yumuşak güç araçları haline gelmiştir. Buna paralel olarak, yumuşak güç, askeri güç ve zorlamanın kullanılması anlamına gelen “sert güç” ile karşılaştırılmaktadır. Bu açıdan, artık diğer ülkelerde değişimi zorlamak için sadece askeri güç veya ekonomik yaptırımlar kullanmak değil, aynı zamanda dünya siyasetinin gündemini şekillendirmek ve onları çekmek çok önemlidir (Nye, 2005: 14). Günümüzde, dünya siyasetindeki liderlik, devletin komşularını veya rakiplerini geliştirmeye yardım etme kabiliyetiyle daha da belirlenmektedir (Bogatyrov, 2006: 12). Dünyanın geçiş döneminde siyasi sistem, modern dünya düzeninin değerlerini ve düzenleyici bileşenini belirleme hakkı için mücadele etmek zorundadır. Farklı değerler ve ulusal ve sosyo-ekonomik gelişme modelleri arasındaki rekabet, yeni bin yılın en önemli trendlerinden biridir. Bugün, bu tür bir liderlik, insani gelişmeyi yeni bilgi tabanlı ekonominin temelini oluşturmadan ilerletmek mümkün değildir. Bu nedenle, yenilikçi ekonomik modeli benimseme konusunda istekli olan gelişmekte olan birçok devletin (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin gibi), ulusal eğitim sistemlerinin modernleşmesine ve uluslararasılaşmasına özel önem vermektedir (Nye, 2008: 94).

Sadece yenilikçi, yüksek teknoloji ekonomisinin gereksinimlerini karşılayan ve uluslararası eğitim ve bilimsel alana entegre olmuş gelişmiş bir eğitim sistemi, modern devletin “zihinlere yönelik küresel rekabette” rekabet avantajlarından biri haline gelebilmekte ve en yetenekli yabancı öğrencileri cezbedebilmektedir. Yabancı öğrencilere eğitim imkânlarının sağlanması, devletin yumuşak gücünün en önemli araçlarından biridir (Cowan ve Arsenault, 2008: 10). Başarılı yabancı öğrenciler dili öğrenme ile birlikte yavaş yavaş ev sahibi ülkenin bilim ve kültürünün başarıları ile tanışacak. Bu öğrenciler yurtdışında okuduktan sonra değerli sosyal sermaye kazanabilirler. Sonuç olarak, edinilen bilgi ve kişisel ilişkilerle geri döndükten sonra, okudukları, çalıştıkları ülke dilinin ve kültürünün etkili vericileri olmaları beklenmektedir (Nye’den 2004 aktaran: İbrahim, 201: 16).

2.1.2. Uluslararası Eğitim ve Diplomasi

Eğitim sisteminin her zaman belirli bir devletin refahının ana motoru olduğu da vurgulanmaktadır. Sonuçta, herhangi bir devletin uygulanabilir bir eğitim sistemi

mekanizması sayesinde refah düzeyinde önemli başarılar gösterebildiği bilinmektedir. Singapur, Endonezya, Malezya ve diğer Doğu Asya ülkeleri buna çarpıcı bir örnek teşkil edebilir (Nye, 2005: 12). Aynı zamanda, eğitim sistemi siyaset ve jeopolitik alanında yumuşak bir güç aracı olarak kullanılmaktadır.

Şu anda, eğitimin, ulusal çıkarlarını dünya sahnesinde tanıtmanın en iyi yolu olduğunu düşünen ülkelerin sayısı artmaktadır. Böylece, Kanada, Çin, Almanya, Rusya, ABD, Türkiye ve bir dizi gelişmiş Avrupa ülkesi gibi ülkeler, dünyanın dört bir yanından yetkin ve gelecek vaat eden gençler için çeşitli yükseköğretim programları uygulamaktadır. Özellikle tarihte ilk kez büyük güçler, üniversitelerinin eğitim sistemine özel dikkat ve önem vermeye başladı. Bunun bir sebebi de mesela Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde okuyan Mısır'ın eski başkanı Mohamed Morsi, Columbia Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamlamış olan Mikail Saakashvili'nin, Pakistan'ın Başbakanı Benazir Butto'nun Harvard Üniversitesi'nde çalışması ve Harvard Üniversitesi'nde okuyan Japon Kraliyet Prenses Masako'dur (Peterson, 2014: 5).

Ayrıca, günümüzde eğitim sisteminin diplomasi veya jeopolitik kavramıyla yakından iç içe olduğu vurgulanmaktadır. Yabancı ülkelerde öğrenim gören mezunlar, ülkelerinde sadece yüksek nitelikli personel değil, aynı zamanda “Truva atı” olarak da adlandırılmaktadır (Tremblay, 2010: 117). Kültür alışverişi seçkin sınıfı da etkilediği için, sadece bir ya da iki önemli ilişkinin bile büyük bir siyasi etkisi olabilir. 1958 yılında Kolombiya Üniversitesi'nde, Siyaset Bilimci David Truman'la yaptığı çalışmalardan oldukça etkilenen Aleksandr Yakolev, önemli bir kuruluşun başkanı, bir Politbüro üyesi ve Sovyet lideri Mikail Gorbaçov'u liberalizm konusunda etkileyen kişi olmuştur. Bu duruma KGB'de (Devlet Güvenlik Komitesi) üst düzey görevli olan Kalugin “Değişim programları, Sovyetler Birliği için “Truva Atı” gibiydi. Sovyet sisteminin çöküşünde çok büyük rol oynadı” demiştir (Budak, 2012: 37). Kısaca, siyasi olayların ortaya çıkması, siyasi liderlerin eğitim, iş ya da başka bir etkenle bağlantılı oldukları ülkelere sempati gösterebileceğini ve lehte olabileceğini göstermiştir.

Şu anda ABD eğitim projelerinin çok daha hassas bir şekilde uygulamaktadır. Birçok gencin Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenim görmesinin hedeflemesi en önemli stratejik yaklaşım olarak algılanmaktadır. Yüksek kaliteli eğitim sayesinde ABD

hükümeti, stratejisini sadece bölgesel olarak değil küresel olarak da politika ve jeopolitik çerçevesinde başarıyla uygulayabilmektedir (Cooper, 2004: 168).

Günümüzde daha fazla ülke, dünyanın her yerinden gelen öğrencilere dünya kalitesini ve erişilebilir eğitim sistemini oluşturmaya çalışmaktadır. ABD gibi ülkeler, eğitim sisteminin küresel siyasi arenadaki baskınlık açısından en önemli araçlardan biri olduğu konusunda çok iyi bir şekilde bilgilidir. Herkes eğitim sisteminin ülkenin ekonomik ve politik durumunun iyileştirilmesini sağladığını bilmektedir (Smirnov, 2014: 202). Bu nedenle, eğer bir ülke dünyanın bazı bölgelerinde hem politik hem de ekonomik olarak hükmediyorsa, dünyanın belli bölümünde jeopolitik açıdan da hakim olduğu anlamına gelmektedir.

Eğitim sisteminin hayati öneme sahip alanlardan biri olduğu ve bunun bozulmasının tüm ülkenin bozulmasına yol açtığı belirtilmektedir. Ayrıca, üniversite eğitiminin etkin bir güç aracı olarak verimliliğinin ancak daha uzun vadede değerlendirilebileceğini belirtmekte fayda vardır. Kültür ve değerlerin dağılması ve kök salması zaman alır, ancak bir kez yaptıklarında, uzun süre derin kökler almaktadır.

2.1.3. Uluslararası Eğitimin Ülkelere Katkıları

Uluslararası öğrenci dolaşımı ülkenin ekonomik, siyasal alanın, bilim ve eğitim kalitesini etkilemektedir. Farklı bir ülkeye eğitim almak için giden uluslararası öğrenciler, eğitim aldıkları ülkede belli bir süre ikamet etmekte ve eğitim masrafları, barınma harcamaları, giyim, yeme-içme gibi temel ihtiyaçları için harcama yapmak durumundalar. Tabi bu bireysel harcamaların uluslararası öğrencilerin sayısının fazla olduğu ülkelerde hem ekonomik hem de beşeri sermaye açısından önemli fırsatlar sunmaktadır, daha çok ekonomik etki sağlamaktadır.

Dünya çapında uluslararası öğrenciler payı en çok olan ülkelerin biri Avustralya'da uluslararası eğitim faaliyetleri, hizmet sektöründe ihracatta birinci sırada yer almaktadır. Birleşik Krallık (İngiltere)'de ise *Universities UK*'ye göre 2018 yılında uluslararası öğrencilerin ekonomiye katkısı £20.3bn sterlingdir (Universities UK International, 2019). ABD Ticaret Bakanlığı'na göre, uluslararası öğrenciler 2017 yılında ABD ekonomisine 39 milyar dolar katkıda bulunmuştur. NAFSA'nın son analizinde, ABD yüksekokullarında ve üniversitelerde okuyan 1,094,792 uluslararası öğrenci, 2017-2018

akademik yılında ABD ekonomisine 45 milyar dolar katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Gelişmiş yükseköğretim sistemlerine sahip olan ülkeler bu fırsatlardan daha fazla yararlanabilmek için kıyasıya rekabet etmektedirler (NAFSA, 2019).³

Önde gelen gelişmiş ülkeler için eğitim sadece büyük bir ihracat değil, aynı zamanda ticaret politikası, kültürlerarası bağlantılar ve diplomasi konularında da önemli bir dayanaktır (ICEF Monitor, 2017).⁴ Aynı zamanda, eğitim sistemi politika ve jeopolitik alanında bir yumuşak güç aracı olarak kullanılmaktadır (Aidarbek ve Ydyrys, 2014: 2-3). Herhangi bir devlet uygulanabilir bir eğitim sistemi mekanizması sayesinde refah düzeyinde önemli başarılar gösterebilir. Singapur, Endonezya, Malezya ve diğer Doğu Asya ülkeleri gibi ülkeler bunun çarpıcı bir örneğidir.

Uluslararası öğrenciler için ülkeler kapılarını yalnızca ekonomik sebeplerden dolayı değil dil öğretim ve akademik eğitimle beraber aynı zamanda bir kültür ve dünya görüşü aktarımı söz konusu olduğu için açmaktadır. Uluslararası öğrencilerin eğitim sırasında ülkelerin sahip olduğu medeniyet mirasına tanıklık etmeleri, aldıkları tecrübeleri ülkelerine götürmeleri gelecek on yıllar açısından, gerek ülke, gerekse sosyo-ekonomik, sosyo-politik yönden zayıf ülkeler açısından hayati önemi haizdir.

Öte yandan aynı anda nitelikli beyin göçünün sağlanması, ülkelerin teknoloji ve bilim üretmelerine ciddi katkılar sunmakta ve bu çerçevede ülkedeki eğitim kalitelerini yükseltmeye zorunlu kılmaktadır. Uluslararası öğrenci dolaşımı ülkenin bilim ve eğitimine çok büyük etkiler sağlamaktadır (Beşerli, 2017: 24).

Günümüzde kendi ülkeleri dışında okuyan 7.5 milyon civarında öğrenciyle, küresel öğrenci hareketliliği ya da öğrencilerin yüksek bir eğitim için sınırları aşması, ülkeleri ve akademik sistemlerini etkileyen gelişen bir fenomendir. Bu göçün büyüklüğü önemlidir, şöyle ki; yalnızca ABD'de yükseköğretimi, yerli yabancı öğrencilerin her yıl ekonomiye 17,7 milyar ABD doları katkı sağlamasıyla birlikte, en yüksek beşinci büyük hizmet ihracat sektörüdür (Bhandari ve Chow, 2009: 3). Benzer şekilde, Hindistan'daki Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği (ASSOCHAM) sanayi kuruluşu tarafından yayınlanan yakın tarihli bir raporda, yaklaşık 450.000 Hintli öğrencinin yerli kurumlardaki kapasite yetersizliğinden dolayı yurtdışına göç ettiğini ve her yıl yurtdışında eğitim için 13

³ NAFSA – Association of International Educators <http://www.nafsa.org>

⁴ ICEF – International Consultants for Education and Fairs

milyar ABD Doları harcadığını göstermektedir. Ancak, hareketliliğin hızlı bir şekilde artması nispeten yeni olmasına rağmen, ulusal sınırların ötesinde bir yükseköğrenim kazanma arzusunun kendisi yeni değildir: öğrenciler ve bilim adamları her zaman iyi bir eğitim almak ve dünya tanımını genişletmek için dünyanın en iyi yükseköğretim kurumlarında okumayı tercih etmişlerdir. Değişen şey ise, öğrenci hareketliliğinin itici güçleri ve bu göçün gerçekleştiği yeni yöntemlerdir (Rahman, 2007: 36–39).

Son zamanlarda, dünyadaki yalnızca mobil öğrenci sayısı artmakla kalmamış, aynı zamanda küresel hareketliliğin genel bağlamı, kimin nereye gittiği, alıcı ve gönderen ülkelerin bileşimi açısından da önemli ölçüde değişimler gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Avustralya, Fransa ve Almanya gibi İngilizce konuşan ve Batı Avrupa ülkeleri, tarihte en fazla sayıda uluslararası öğrenciyi çekerken, diğer ülkeler son yıllarda uluslararasılaşma stratejilerini daha fazla öğrenci çekmek, üniversitelerle bağlantı kurmak ve ortak araştırma programları geliştirmek konusunda aktifleşmektedir. Şu anda, çoğu ülke uluslararası akademik hareketliliği ve eğitim değişimlerini, bilgi paylaşımının, entelektüel sermaye yaratmanın ve küreselleşen dünyada rekabetçiliği sürdürmenin temel bileşenleri olarak görmektedir. Aynı zamanda, özellikle artan güvenlik ve politik meseleler ortamında, karşılıklı anlayışı ve işbirliğini geliştirmenin bir yoludur.

Uluslararası öğrenci sayısındaki artış belki de kısmen yükseköğretimdeki küresel büyümenin sonucudur. Dünya genelinde kendi ülkelerinden başka bir ülkede eğitim almaya giden öğrenci sayısı 1975 yılında yalnızca 800 bin iken, bu sayı 2010 yılında 4 buçuk milyona ulaşmıştır. Bugün 2019’da 7 buçuk milyona ulaşmış bu sayının 2030 yılında ise 20 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir (UNESCO, 2019).⁵

Tablo 2: 1975-2019 Yılları Arasında Dünyada Uluslararası Öğrenci Sayısı

Yıl	Öğrenci Sayısı (milyon)
1975	0,8 milyon
1980	1,1 milyon
1985	1,1 milyon
1990	1,3 milyon

⁵ UNESCO The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – <http://en.unesco.org>

1995	1,7 milyon
2000	2,1 milyon
2005	3,0 milyon
2010	4,1 milyon
2015	4,6 milyon
2018	5,5 milyon
2019	7,5 milyon

Kaynak: UNESCO, 2019

Malezya ve Çin gibi hızla büyüyen bazı Asya ülkeleri, son zamanlarda yükseköğretimdeki öğrenci sayısını neredeyse ikiye katladı. Aynı zamanda, bu gelişen yüksek öğrenim popülasyonları, özellikle lisansüstü seviyedeki birçok ülkenin yüksek öğrenim sistemlerine büyük bir baskı uyguladı ve bunun sayesinde çok sayıda öğrenci, kendi ülkelerinin dışında yüksek öğrenim görmek için çabalamaya başlamıştır. Bu nedenle, dünya çapında uluslararası eğitime artan talep ve daha fazla uluslararası öğrenciyi kendi ülkesine çekme konusunda büyük bir kapasite vardır. Ayrıca, çok sayıda öğrenci, yurtdışında eğitim almanın, kendi ülkesinde mevcut olanların ötesinde bilgi ve beceri gerektiren bir pazara girerken kariyer seçeneklerini geliştireceğini fark etmiştir. Hatta öğrencilerin yurtdışındaki çalışmalarını kendi ülkelerindeki çalışmalarla birleştirebilecekleri ve çoğu zaman ikili diplomalara veya uluslararası niteliklere götürecekleri birçok program vardır (Bhandari ve ark., 2017: 4-7).

2.2. Uluslararası Öğrenci Hareketliliğin Tanımlama ve Ölçme

“Uluslararası öğrencilerin” birbiriyle örtüşen birçok tanımı vardır. Avrupa Birliği’nin istatistik ofisi olan UNESCO, OECD ve EUROSTAT, 2015’ten bu yana “uluslararası mobil öğrenciler” tanımını kabul etmiştir. Bu tanım en önemli uluslararası öğrenci grubunu ele almaktadır: “eğitim amaçlı yabancı bir ülkede olanlar” (UNESCO, 2019). Uluslararası mobil öğrenciler “yabancı öğrenciler” ve “kredi-mobil öğrenciler” olarak bilinen diğer uluslararası öğrencilerin tanımlarından farklıdır.

Uluslararası mobil öğrencilerin kararlaştırılmış tanımı 2015’ten beri kullanılsa da, uluslararası öğrenciler hakkındaki veriler üç tanım arasındaki uzun süredir devam eden farklılıkları yansıtmaktadır.

King'e göre (2004: 68) öğrenci hareketliliği üç kategoriye ayrılabilir: Tüm çalışma programı için hareketlilik anlamına gelen "diploma, derece veya program hareketliliği"; programın bir parçası olarak hareketlilik terimi "kredi hareketliliği" (en yaygın olan Erasmus gibi değişim programları ve üniversiteler arasındaki ikili anlaşmalar); ve genellikle çeşitli kişisel nedenlerden ötürü yapılan "gönüllü hareketlilik".

Kredi hareketliliği, kendi ülkesinde öğrenilenlere ek olarak bilgi ve deneyim kazanmak için "geçici olarak başka bir ülkeye gitmeyi" ifade eder. Öğrenciler program sonunda geri kalan programlarına devam etmek ve tamamlamak için önceki çalışma ülkesine geri döner (Gordon,1996: 133).

Aksine, diploma veya derece hareketliliği, aynı ülkede "tüm çalışma süresini, bir derece veya başka bir yeterlilik derecesine kadar geçiren" öğrencileri ifade eder. (ISM) Uluslararası öğrenci hareketliliği söyleminde "derece" ve "kredi" hareketliliği en sık kullanılan terimlerdir.

"Gönüllü" hareketlilik bağlamında, literatür, "uluslararası serbest hareket edenleri" ve "kendiliğinden hareket eden öğrenci hareketliliğini" tanımlamaktadır. Bunlar genellikle herhangi bir kurum tarafından kontrol edilir ya da düzenlenmez, ancak öğrencilerin kendileri tarafından başlatılır ve Erasmus gibi değişim programlarını, yurtdışındaki şube kampüslerini veya sınır ötesi programları kapsayabilir (Carlson, 2011: 117-18).

Avrupa'da şu anda "gönüllü hareket" sayısı organize öğrenci hareketliliğini aşmaktadır. Yani herhangi bir burs programı ya da bir değişim programı ile gelen öğrenci sayısından gönüllü olarak kendi kendine serbest olarak gelmiş öğrenci sayısı daha çoktur (Reichert, 2011: 24).

2.2.1. Uluslararası Öğrenci Hareketliliğini Ölçme Girişimleri

Küresel öğrenci göçü alanı geniş ve karmaşıktır ve öğrenci hareketliliğini küresel bir perspektiften belgeleme ve anlama yeteneğimiz, uluslararası öğrenme deneyiminin artan sayısı ve çeşitliliğine ayak uyduramamaktadır. Güvenilir ve tutarlı veriler, yükseköğretimdeki küresel değişimlere etkin bir şekilde cevap verebilmek için çok önemlidir. Yükseköğretimdeki küresel gelişmelere etkin bir şekilde yanıt verebilmek için güvenilir ve tutarlı verilere ihtiyaç vardır. Ancak, karar vermeyi temel alan veya politika tartışmasını çerçevelemek için şaşırtıcı derecede sınırlı veri bulunmaktadır.

Avustralya, Almanya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri ve birkaç ülke daha, politika kararlarını temel alacak yüksek kaliteli ve tutarlı istatistikler üreten veri toplama sistemleri geliştirmiştir. Sonuç olarak, küresel akademik hareketlilik bağlamında politika geliştirmeye çalışan ülkelerdeki yüksek öğrenim yetkilileri, kampüs düzeyindeki yetkililer ile basın ve halk arasında kritik öneme sahip konuları anlamaya çalışanlar gibi daha iyi bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Bunlar, örneğin, küresel akademik göçün “beyin göçünü” nasıl etkilediğini; artan yüksek eğitim talebini karşılamada ülkelerin mevcut ve gelecekteki potansiyelini nasıl etkilediğini; ve işgücü piyasası, ekonomi ve akademik yetenek arayışı için hareketliliğin etkileri (Phillip, 1991: 09-10).

Öğrenciler nereden geliyor ve nereye gidiyorlar sorusunu cevaplamak için bazı ülkeler uluslararası öğrenciler hakkında bilgi toplamak amacıyla sistemler kurmuştur. Örneğin, ABD’de, Uluslararası Eğitim Enstitüsü (IIE) 1920’lerden bu yana bu tür verileri toplamakta ve 1954’ten beri Uluslararası Eğitim Değişimine İlişkin Açık Kapılar Raporu (Open Door) olarak materyalleri 1972’den beri ABD Dışişleri Bakanlığı’nın desteğiyle yayınlamaktadır. ABD uluslararası eğitim değişimine ilişkin yıllık bir nüfus sayımı olan Open Doors, bölgesel olarak onaylanmış tüm ABD yüksek öğretim kurumlarından toplanan verilere dayanarak hareketlilik istatistiklerini sunmaktadır (IIE,2019).

Avustralya için benzer verileri Avustralya Uluslararası Eğitim Örgütü (AEI) toplamaktadır, İngiltere’de - Yüksek Öğretim İstatistikleri Kurumu ve Almanya’da Alman Akademik Değişim Servisi toplamaktadır (DAAD). Yakın zamanda Çin ve Meksika gibi ülkeler Çin Burs Konseyi (CSC) Üniversiteler ve Yükseköğretim Kurumları Birliği gibi (ANUIES) bu tip veri toplama mekanizmaları geliştirmiştir.

Ancak, uluslararası öğrencilerle ilgili yeni bilgi ve bilgi kaynaklarının çoğunluğu yukarıda belirtilenler gibi ulusal veri toplama kuruluşlarından alındığından, elde edilen veriler, zamanlama, tanımlar ve veri hacmi bakımından farklı ülkelerde büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Ülkeye özgü veriler, bize her ülkenin mobilite istatistiklerinin küresel bağlamdaki etkileri hakkında bize çok az şey anlatmaları anlamında sınırlı. Ulusal derecelerin yapısındaki farklılıklar ve farklı ülkelerdeki yeterlilikler de karşılaştırmalı analizi zorlaştırmaktadır. Ulusal çabaların karşılaştırılıp

değerlendirilebileceği bir forumun yanı sıra küresel ve uyumlu bir girdi kaynağına ihtiyaç vardır.

UNESCO ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), tüm ülkeler için hareketlilik verileri toplamak amacıyla geniş çapta veri toplama çabaları üstlenirken, genel olarak kabul görmüş bir takım sınırlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. İlk olarak, genellikle veri toplama ve yayınlama arasında önemli bir zaman aralığı vardır. İkincisi, veriler çoğunlukla eğitim bakanlıkları aracılığıyla toplandığından, özel üniversitelere ulaşma sıkıntısı yaşanmaktadır. Birçok ülkede özel okullar en hızlı büyüyen eğitim sektörü olduğundan, yabancı öğrencilerin hafife alınması sonucuna varabiliriz. Üçüncüsü, UNESCO ve OECD tarafından kullanılan tanımlara göre, verilerde yalnızca bir yıl veya daha uzun süre kayıtlı olan öğrenciler dikkate alınmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Avrupa Birliği'nden (AB) gelen uluslararası öğrenciler genellikle bir akademik yıldan daha az bir süre yurtdışında kaldıkları için, dünyada hareketli olan gerçek öğrenci sayısının tahmini 2,8 milyon UNESCO'yu aştığını söyleyebiliriz (UNESCO: 2019).⁶

2.2.1.1. Atlas Projesi

Atlas Projesi (Project Atlas) UNESCO ve OECD'nin çalışmalarının üzerine inşa edilen ve bunların bazı sınırlamalarını çözme çabalarından biri olarak, öğrenci hareketliliği hakkında daha uyumlu ve güncel verileri paylaşma konusunda dünyanın dört bir yanından bir grup araştırmacıyı bir araya getiren bir girişimdir. 2001 yılında Ford Vakfı'nın desteğiyle başlatılmış ve şu anda ABD Dışişleri Bakanlığı ve diğer ülkelerdeki katılımcı üyeler tarafından desteklenmekte olan Atlas Projesi ve Öğrenci Hareketliliği Atlası (Atlas of Student Mobility) web portalı, şu anda 19 önde gelen ve gelişmekte olan ev sahibi ülkelerindeki uluslararası öğrenci hareketliliğinin uluslararası öğrencinin küresel resimin sunmaktadır ve 76 farklı yerden gelen öğrencileri kapsamaktadır. Bu veriler, dünya çapındaki ulusal akademik hareketlilik kurumlarından araştırmacılarla yapılan veri değişim anlaşmalarıyla toplanmaktadır.

Projenin temelinde, uluslararası eğitim alışverişinde yer alan bu önde gelen sivil toplum kuruluşları ve devlet kurumların, çalışmalarının dar bir ulusal mercekten ziyade daha

⁶ UNESCO The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – <http://en.unesco.org>

geniş etkilerini küresel bir bağlamda incelemeleri için ikna etme ve çekme çabası vardır. Atlas projesi ayrıca IIE'ye (Institute of International Education) Uluslararası Eğitim Enstitüsü'ne ve diğer üye kuruluşlarına, uluslararası eğitim modellerinin menşe ülkesinin insan sermayesine yaptığı yatırımlar, nüfus artışı ve teknolojik potansiyel düzeyi gibi diğer ulusal olaylarla nasıl ilişkili olduğu ve uluslararası ve ulusötesi ekonomik, diplomatik ve politik faktörlerden nasıl etkilendikleri gibi olaylarla ilgili düşüncelerinde yardımcı olmaktadır. Bu dinamiğin daha iyi anlaşılması, potansiyel uluslararası öğrencilerin çalışma alanları hakkında daha bilinçli seçimler yapmalarına da yardımcı olabilir (Project Atlas, 2019).

Atlas Projesinin Ortakları

- Hint Üniversiteleri Birliği (AIU)
- Avustralya Uluslararası Eğitim Örgütü (AEI)
- İngiliz Konseyi (British Council)
- Kanada Uluslararası Eğitim Bürosu (CBIE)
- Fransa Kampüsü (Campus France)
- Uluslararası Yüksek Eğitim Merkezi (CIHE), Boston College
- Uluslararası Hareketlilik Merkezi (CIMO), Finlandiya
- Çin Burs Konseyi (CSC)
- Eğitim İrlanda (Education Ireland)
- Alman Akademik Değişim Hizmeti (DAAD)
- Uluslararası Eğitim Enstitüsü (IIE), Amerika Birleşik Devletleri
- Güney Afrika Uluslararası Eğitim Birliği (IEASA)
- Uluslararası Üniversiteler Birliği (IAU)
- Ulusal Üniversiteler ve Yüksek Eğitim Kurumları Birliği (ANUIES)
- Hollanda Yüksek Öğretimde Uluslararası İşbirliği Örgütü (NUFFIC)
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)
- İsveç Enstitüsü (Swedish Institut)
- UNESCO İstatistik Enstitüsü
- Universidad.de, İspanya

15 ülke ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri temsil eden 4 araştırma ortağı dahil olmak üzere mevcut 19 proje ortağının listesi.⁷

60 yıldan uzun bir süredir akademik göçün verilerini toplayan ve dağıtan IIE (Institute of International Education) Uluslararası Eğitim Enstitüsü ve Açık Kapılar (Open Door) projesinin deneyimine dayanarak Atlas Projesi her sene yurtdışında okuyan milyonlarca öğrencinin göç trendleri ile ilgili verileri toplamak, derlemek ve yaymak için ortak bir temel sunmaktadır. Amaç, yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'ne değil aynı zamanda ulus ötesi yüksek öğrenim için öncü ve yeni yönlerle giden öğrencilerin akışını ölçen küresel göç verileri ihtiyacını karşılamaktır. Örneğin, Atlas projesi Çin'in uluslararası öğrenciler için önde gelen gönderen bir ülkeden en iyi on ev sahibi ülkeden birine nasıl geliştiğini ve Güney Afrika'nın Afrika'nın her yerinden ve ötesindeki öğrenciler için nasıl bölgesel bir merkez haline geldiğini anlatmaktadır (Teichler, 2001: 443–458).

2.2.1.2. Küresel Hareketlilikte Ulusal ve Bölgesel Eğilimler

Bhandari'ye göre (2009:10) öğrencilerin ve bilim adamlarının uluslararası hareketliliği birçok faktörden dolayı hızla büyümekte ve çok çeşitli araçlar ve yöntemler içermektedir. Gerçek veya algılanan birçok faktörler, yüksek öğrenim programlarının maliyeti ve kalitesi dahil olmak üzere, öğrenim yeri seçimini etkileyebilir mesela gelecekteki bir kariyer için bir derece veya mesleki yeterlilik önemi; belirli uzmanlık alanlarının varlığı; eğitim sistemine ve ülkeye erişim (giriş vizesi almak dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere); ve hatta menşe ülkeleri ile varış noktası arasındaki önemli tarihi, dilsel ve coğrafi bağlantılar. Yüksek öğrenim dünyasında gezici öğrencilerin yüzde 74'ünü kabul etmekte olan ülkeler:

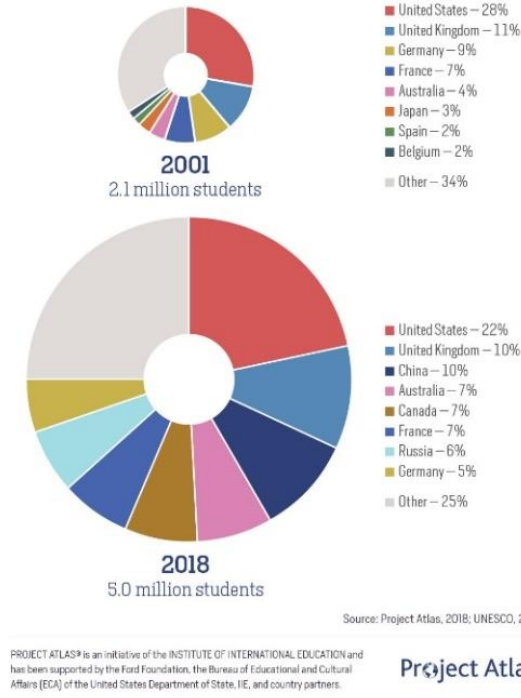
Amerika Birleşik Devletleri (% 22), İngiltere (% 10), Çin (% 10), Avustralya (%7), Kanada(%7)Fransa (% 7), Rusya (%6) Almanya (% 5) ve başkaları %25 (Project Atlas 2010; UNESCO; 2019).⁸

⁷ Project Atlas- <http://atlas.iienetwork.org>, 2019

⁸ Project Atlas- <http://atlas.iienetwork.org> UNESCO – <http://en.unesco.org>

Şekil 4: Uluslararası Öğrenci Payına Göre İlk 10 Ülke (2017-2018 Yılları)

TOP HOST DESTINATIONS, 2001 & 2018

	2017	2018	%
Amerika	1.078.822	1.094.792	1.5%
İngiltere	501.045	508.480	1.1%
Çin	442.773	489.200	10.5%
Avustraliya	327.606	371.885	13.5%
Fransa	323.933	343.386	6.0%
Kanada	312.100	370.710	18.8%
Rusya	296.178	313.089	5.7%
Almanya	251.542	265.484	5.5%
Japonya	171.122	188.384	10.1%
İspanya	94.962	109.522	15.3%
Horlanda	68.475	76.462	11.7%
Yeni Zelanda	62.570	61.402	-1.9%

Kaynak: Atlas Projesi, UNESCO (2019)

Rusya, Kanada ve Çin yurt dışından gelen öğrenci sayısında önemli bir yüzde artışı göstererek ilk 10 ülkeye girmiş bulunmaktadır, ABD'de ise bir düşüş tespit edilmiştir. Ancak, ABD ve İngiltere her zamanki gibi yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin yurtdışındaki en fazla sayısını ve yüzdesini kabul etmeye devam etmektedir. Daha önceki senelerin istatistik verileriyle karşılaştıracak olursak ilk 15'e bile giremeyen Japonya, Maleziya ve özellikle Türkiye 2017 yılından itibaren yükseköğretimdeki öğrenci sayısını neredeyse ikiye katlayarak ilk 12 ülke arasına girmiş bulunmaktadır. Uluslararası öğrenci payındaki yüzdelerine bakacak olursak Japan (% 3.1), Maleziya(% 2.3) ve Türkiye (%2.0) (UNESCO; 2019).⁹

⁹ UNESCO – <http://en.unesco.org>

Tablo 3: 2017 Yılında Uluslararası Öğrenci Payına Göre İlk 20 Ülke

Ülke (2017)	Toplam kabul edilen mobil öğrenci sayısı	Toplam gönderilen mobil öğrenci sayısı
1 ABD	984,898	86,566
2 İngiltere	435,734	35,252
3 Avustralya	381,202	13,495
4 Fransa	258,380	89,379
5 Almanya	258,873	122,195
6 Rusya	250,658	56,659
7 Kanada	209,979	49,386
8 Çin	178,271	928,090
9 Japonya	164,338	31,732
10 Maleziya	122,823	63,253
12 Türkiye	125,138	82,981
13 İtalya	97,563	74,268
14 Kore	70,796	105,399
15 Avusturya	73,964	19,170
16 Suudi Arabistan	73,977	84,310
17 İspanya	64,927	41,361
18 İsviçre	53,368	14,334
19 Yeni Zelanda	52,678	4,767
20 Çek Cumhuriyeti	44,261	13,159

Kaynak: Atlas Projesi, UNESCO (2019)

Uluslararası yüksek öğretimin birincil sağlayıcısı ve uluslararası öğrencilerin % 22'si tarafından tercih edilen yer olan ABD dünyanın en iyi üniversitelerinden bir çoğuna sahiptir ve öğrenciler için çok fazla eğitim çeşitliliği sunmaktadır. Bununla birlikte, son 15 yılda uluslararası öğrenci pazar payı düşerken bile bugün bir milyondan fazla öğrenciyi ağırlamaktadır Amerika. Amerika hükümeti tarafından kanuni olarak yabancı öğrencilerin burslar yoluyla kayıt olmalarını sağlamak ve akademik araştırma, bilim, eğitim alışverişi sektörün destekleme amacıyla eğitim sektörü için finansmanı artırma kararı çoktan alınmıştır (Delphine ve Banjong, 2016: 45).

En çok uluslararası öğrenci kabul eden ülkeler sıralamasında ikinci olan İngiltere’de uluslararası öğrenciler İngiltere’nin ünlü üniversitelerinden kaliteli eğitim almaktadır. İngiltere’ye çok sayıda yabancı öğrenci Çin’den, Hindistan ve Nijerya’dan gelmektedir. Tremblay’e göre (2010:12) İngiltere’de son senelerde gelen öğrenci sayısında gözlemlenen bir düşüş, öğrencilere sağlanan imkanların yetersiz ya da kısıtlı olduğundan dolayı olabilir. Mezun olduklarından sonra, öğrencilere iş aramaları için

dört aylık bir süre verilir ve daha sonra kalırlarsa sınır dışı edilme sıkıntısının yaşayabilirler. Birçok öğrenci, Birleşik Krallık'taki sıkı göç yasalarından dolayı da kendi ülkelerine geri dönmektedir. 2018'deki QS Dünya Üniversite Sıralamasına göre, İngiltere'nin en ünlü eğitim kurumları listeden düşmüştür. Sıralamanın ilk beşine İngiltereden sadece Cambridge Üniversitesi girebilmiştir (Flew, 2014: 27-44) .

Yüksek Öğretim Politikaları Enstitüsü (HEPI) başkanı Nick Hillman'a göre İngiltere üniversitelerinde öğrenim ücretleri beş yıldır donmuş halde hiç değişmemiştir ve araştırma fonları ve bursları da diğer bazı ülkelerde olduğu kadar hızlı bir artış yakalayamamıştır. Bu nedenle, en son QS sıralaması, politika yapıcılarının düşünce için duraksamalarını sağlamalı ve eğer İngiltere üniversiteleri önceki konumlarını yeniden kazanmak istiyorsa bu konu üzerinde çalışmalı.

Avustralya'da, Eğitim en büyük ihracat hizmeti haline gelmiştir. Mezun olduktan sonra Avustralya'da çalışmak isteyen öğrenciler için birçok seçenek vardır. Mezunların vize almaya hak kazanıp kazanmadığını belirlemek için bir puan sistemi kullanılmaktadır. Yöntem basit olduğundan dolayı birçok öğrenciyi kalmaya teşvik etmektedir (Caitlin, 2014, s. 419). Avustralya'da eğitim almanın maliyeti İngiltere ve ABD'de olduğundan çok daha düşüktür ve öğrenciler yarı zamanlı çalışıp grant ve burslara erişebilmektedir. Avustralya'ya en çok öğrenci gönderen ülkeler Çin, Hindistan, Malezya ve Vietnam. Yabancı öğrenciler en çok İşletme Yönetimi (% 44.7) ve Mühendislik (% 11.8) okumaktadır (AEI, 2019).

Fransa, başvuru prosedürlerinin basitleştirilmesi, sübvansiyonların kullanılabilirliği ve eğitim kurum sayısının artırılması gibi çeşitli tedbirler alarak uluslararası öğrencileri cezbetmiştir. Fransa'ya en çok yabancı öğrenci gönderen ülkeler Fas, Çin ve Cezayir. Dil ve Beşeri Bilimler en çok seçilen bölümler arasındadır ve ardından Spor Bilimleri ve Ekonomi takip etmektedir (Myrna, 2016: 31). Ayrıca, Fransa, Fransa'daki belli başlı Fransız sanayi grupları (Thales-MAEE programı) ve Hindistan, Venezuela, Şili, Pakistan, Suriye, Brezilya, Gabon ve Endonezya gibi hükümetlerle Fransa'daki öğrencilerini finanse ederek ortaklıklar geliştirmektedir (MAAE, 2018).

Ekonomik gelişme konusunda dünya lideri olan Çin, öğrenci gönderen ve kabul eden olarak da ön sıralardadır ve son yıllarda eğitime büyük yatırımlar yapmıştır. Çin, 2012'de yaklaşık 330.000 öğrenciye ev sahipliği yapmış ve 2020 yılına kadar 500.000

öğrenciye ulaşma hedefine yönelmiş bulunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı uluslararası öğrencileri nasıl cezbedecek konusunda tartışmalar araştırmalar yapmaktadır (Han ve ark., 2013: 183).

Günümüzde yurt dışında okumak, yıllara göre daha popüler hale gelmektedir. Kanada'nın örneğini ele alacak olursak: 2014'te, Kanada'daki Harper hükümeti, Kapsamlı Uluslararası Eğitim Stratejilerini başlatmıştı. Bu, 2022 yılına kadar Kanada yükseköğretim kurumlarına 450.000 uluslararası araştırmacı ve öğrenciyi çekmeyi hedefleyen iddali bir plandı. Kanada, 2018 yılında, yaklaşık 370.000 uluslararası öğrenciye ev sahipliği yaparak etkileyici bir başarı yakaladı ve böylece 4 yıl önce Uluslararası Eğitim Stratejisi hedefinine çok fazla yaklaşmış bulunmaktadır (Open Door, 2019).

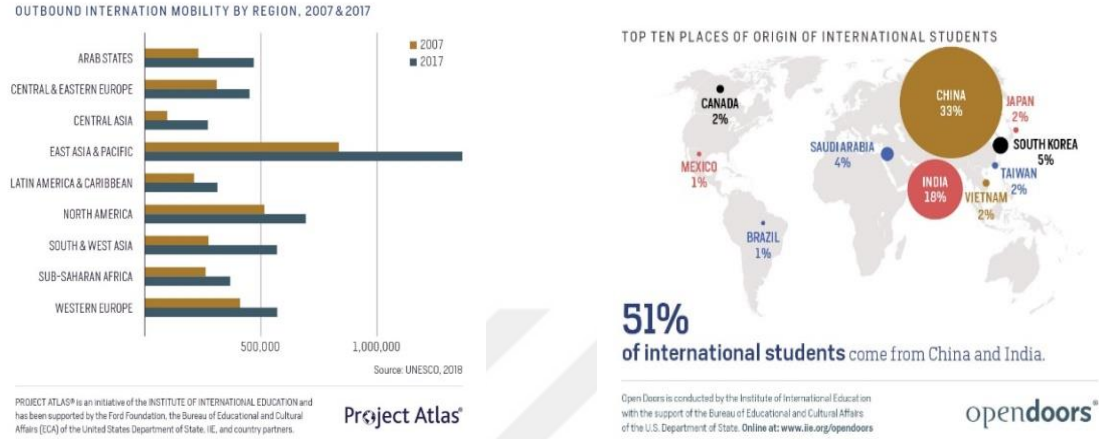
Bu yüksek odaklı çabalar, önümüzdeki yıllarda uluslararası eğitimin ülke için oynayacağı önemli rol konusunda fikir birliği sağlamıştır. Uluslararası öğrenci hareketliliği kayıtlarındaki ve öğrenci sayısındaki bu sürekli büyüme, yalnızca Kanada'da gerçekleşen istisna bir başarı değildir. Daha fazla ülke ve hükümet, özellikle ekonomik gelecekleriyle ilgili olarak yabancı uzmanlıkların getirdiği katma değeri anlamaya başlamıştır. Çünkü uluslararası öğrenci piyasasının 250 milyar dolarlık büyük bir pazar olduğunun farkındalar. Örneğin: Çin, uluslararası öğrenci sayıları açısından canlanmaktadır ve 2018'de %10,5'lik rekor bir büyüme yakalamıştır ve en fazla uluslararası öğrenci kabul eden ülkeler sırasında üçüncü olmuştur (Open Door, 2019).

İsveç hükümeti şu anda “yabancı uzmanlık kazanma kapasitelerine ve dünyadaki ortak bilgilere” katkıda bulunacak yeni bir uluslararası yükseköğretim stratejisi geliştirmeye çalışmaktadır.

ABD ve İngiltere gibi şu anki siyasi iklim ile sarsılmış pazarlar bile uluslararası öğrenci sayısında övgüye değer bir büyüme kaydetmiştir: ABD pazarı 2008 ve 2017 arasında yüzde 104 oranında büyürken, İngiltere de önemli bir artış yakalamıştır. İngiltere'nin özellikle Çinli öğrenci kayıtlarından dolayı sayıları artmaktadır. British Council Çin'in 2018'de 928.000 rakamla ülke dışına giden öğrenci akışından sorumlu olacağını tahmin ederken, Hindistan'ın 2024'te 209.000'e ulaşacağını tahmin etmektedir (British Council, 2019). Asya ülkelerinin ekonomik oranları önümüzdeki on yıldaki en güçlü yıllık büyüme oranlarına şahit oldukları tahmin edilmektedir, bu da bu bölgeden

uluslararası öğrencilerin hacmini etkileyecektir. Gelişmekte olan ülkelerden gelen öğrencilerin, sınırlı yurtiçi kapasiteleri nedeniyle, yurtdışında öğrenim görme olasılıkları daha yüksektir (British Council, 2019).

Şekil 5: 2018 Yılına Göre En Çok Öğrenci Gönderen Ülkeler

Kaynak: Atlas Projesi, OpenDoors (2019)

Şekil 5’de görüldüğü üzere 2018 verilerine göre uluslararası öğrenci gönderen ülkeler içinde öğrencisini yurt dışına en fazla gönderen ülkelerin başında Çin, Hindistan ve Kore gelmektedir. OECD’nin 2018 verilerine göre Türkiye’nin yurt dışında 82.981 öğrencisi bulunmaktadır. Türkiyeden öğrenciler en çok Amerika, Almanya, İngiltere, Bulgaristan, Fransa ve Azerbaycana gitmektedir.¹⁰

2.2.1.3. Uluslararası Öğrenci Hareketini Etkileyen Faktörler

Yurtdışında eğitim almaya karar veren öğrencilerde bu talebi doğuran temel etmenler şöyle sıralanabilir:

- Dışarıda daha iyi bir eğitim alma fırsatı,
- Prestij, diplomanın “ağırlığı,
- Yeniliğe olan merak,
- Kendini bulma arayışı,
- Yurt dışında istihdam,
- Kültürlerarası iletişim kurmak,
- Dil geliştirmek vb. beklentilerdir.

¹⁰ OECD: Organization for Economic Co-operation and Development - <http://www.oecd.org>

Küreselleşmenin yarattığı günümüz bilgi toplumunda, en çok bilgilendiren ve tanıtan ülkeler en fazla sayıda öğrenciyi çekmektedir. Ayrıca yurt dışındaki bir üniversiteye başvurmayı amaçlayan öğrencilerin kararlarını etkilemekte olan uluslararası eğitimle ilişkilendirilebilen bütün etkenler ise (Becker & Kolster, 2012 aktaran: Ünal, 2018: 416):

- Ev sahibi ülkenin kapsamlı tanıtım kampanyası, uluslararası öğrenci politikasının varlığı, ülkenin eğitim kurumları hakkında yeterli bilgi sağlama becerisi,
- Eğitiminin kalitesi ve prestiji, akademik özgürlüğün varlığı,
- Memleket ve ev sahibi ülke diplomalarının karşılıklı tanınması,
- Ev sahibi ülkede eğitim maliyeti, burs, ulaşım ve yaşam maliyeti,
- Yükseköğretim kurumlarının yönetim tarzı,
- Suç oranları, ırksal nefret suçlarının varlığı ve ülkedeki güvenlik seviyesi,
- Ülkedeki uluslararası öğrenci sayısı, uluslararası programların varlığı ve göç politikaları açısından uluslararasılaşma düzeyi,
- Ülkedeki yaşam ve çalışma koşulları,
- Ev sahibi ülkede akraba veya arkadaşların varlığı, ev sahibi ülkenin anavatanına yakınlığı gibi coğrafi bağlantılar.

Bu faktörleri belli bir başlıklar altında tanımlayacak olursak, uluslararası öğrenci akışını etkileyen faktörler:

Eğitim Masrafları

Eğitim masrafları, uluslararası eğitim hareketini etkileyen ve yön veren önemli etkenlerden biridir. Herhangi bir burs programı öğrencisi olmayan birisine yurt dışındaki bir üniversitede eğitim almak pahalı olabilmektedir. Bu yüzden genellikle eğitim ile ilgili masraflar çeşitli finansal kurumlar yada ikili hükûmetler aracılığıyla karşılanmaktadır.

1980 yıllara kadar eğitim harcını düşürmeyen ülkelerin hemen hemen tümü artık söz konusu masrafları kendileri karşılamaktadırlar. Ancak bugün hâlen yurt dışından gelen öğrenciler için harç uygulayan ülkeler de mevcuttur (Varghese, 2008: 17). ABD, İngiltere ve Avustralya gibi İngilizce eğitim veren ülkelerde uluslararası öğrenciler

diğer ülkelere göre daha fazla harç ödemektedirler. Örneğin, Avustralya ve İngiltere’de eğitim alan uluslararası öğrenciler; Malezya, Singapur ve Çin gibi ülkelere kıyasla on iki kat daha fazla harç öderken, ABD’de on sekiz kat daha fazla ödemektedirler.

Uluslararası öğrenciler ile ilgili bazı devletlerin harç politikalarına bakacak olursak, yurt dışından gelen öğrencilere kendi öğrencilerinden daha yüksek harç uygulayanlar arasında Avustralya, ABD, İngiltere, Kanada, Belçika, İsveç, Rusya Federasyonu, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Estonya, Yeni Zelanda, İrlanda ve Türkiye de var.

Uluslararası öğrenciler ile kendi öğrencilerine aynı harcı uygulayanlar ise Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, İsviçre, Meksika, Japonya, Kore’dir. Harç talep etmeyenler Finlandiya, İzlanda, Norveç’tir. Tabi ki bazı durumlar ve şartlara göre bu durum değişmektedir (Education at a glance 2017: OECD indicators OECD, 2017). Yurt dışından gelen öğrencilere kendi öğrencilerine kıyasla daha yüksek miktarda eğitim harcı isteyen devletler, yurt dışından gelen öğrencilerin sayısı fazla olduğu devletlerdir. Bu husus, öğrencilerin tercihlerinde harç miktarının tek başına etkili bir etken olmadığına işaret etmektedir (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012: 26).

Akrabalık ve Kültürel İlişkiler

Uluslararası öğrenci hareketliliğinde önemli bir faktörlerin biri de milletlerarası akrabalık ilişkileri ve kültürdür. Soğuk savaş döneminde de aynı durum izlenmiştir ancak günümüzde başka faktörlerin de ortaya çıkmasıyla bu unsurun etkisi azalmıştır. Bu durumun en önemli nedeni globalleşmedir. Globalleşen dünyada iletişimin hızla gelişmesi akrabalık ve kültürel ilişkilerin etkilerini azaltmıştır (Varghese, 2008: 24).

Yabancı Dilde Uzmanlık

Dünya genelinde en fazla uluslararası öğrenci barındıran ülkeler, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça gibi dünyada yaygın olarak konuşulan dillerde eğitim olanakları sağlayan ülkelerdir. Uluslararası öğrencilerin büyük çoğunluğunun, eğitim dili İngilizce olan ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde eğitim görmesi, İngilizcenin küresel bir dil olarak kabul edildiğini göstermektedir. Son 10 yılda Avustralya, Kanada ve özellikle Yeni Zelanda’nın uluslararası öğrenci sayısında yaşanan hızlı artış, öğrencilerin ülke tercihlerinde dilin etkisi olduğunu bize

göstermektedir (Özoğlu ve ark., 2012: 25). Öğrencinin gidecek olan ülkenin diline sahip olması ve yatkınlığı, seçimlerinde büyük ölçüde etki eden özelliklerden biridir.

İngilizce konuşan ve İngilizce eğitim programlarının mevcut olduğu ülkelerin, uluslararası öğrencilerin en büyük payını aldığı açık ve nettir. Benzer şekilde, İngilizce öğretim programları sunan ülkeler daha fazla uluslararası öğrenciyi çekmektedir. Ülkelerin yükseköğretim programlarında İngilizce eğitim sunma durumuna bakacak olursak: Programlarının tamamı ya da tamamına yakını İngilizce sunan Avustralya, Kanada, İrlanda, Yeni Zelanda, İngiltere. Pek çok programını İngilizce sunan Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İsveç. Bazı programlarını İngilizce sunan Belçika, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Almanya, Macaristan, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, İsviçre, Türkiye. İngilizce sunulan hemen hemen hiçbir programı bulunmayanlar Avusturya, Belçika, Brezilya, Şili, Yunanistan, İsrail, İtalya, Lüksemburg, Meksika, Portekiz, Rusya Federasyonu, İspanya'dır (UNESCO,2019)

Asya'daki ülkelerin ve üniversitelerin birçok İngilizce öğretimi kursu sunduğunu vurgulamak gerekmektedir. Çin 143 Lisans ve 184 Yüksek Lisans programı da dahil olmak üzere 327 İngilizce eğitimi vermektedir, Malezya, 142 Lisans ve 97 Yüksek Lisans programı da dahil olmak üzere 239 İngilizce lisans derecesi eğitim programı, Hong Kong, 108 lisans ve 88 yüksek lisans programı dahil olmak üzere 196 İngilizce lisans eğitim programı sunmaktadır. Japonya 27 lisans ve 114 yüksek lisans programı dahil 141 İngilizce eğitim programı sunmaktadır (Study Portal, 2018).¹¹

Üniversitelerin Akademik Başarıları (Sıralama, Prestij)

Uluslararası öğrenci talebelerinin tercihlerini, kararlarını etkileyen bir diğer faktör, üniversitelerin başarı durumlarıdır. Örneğin, ABD ve İngiltere'deki üniversitelerin bilinen eğitim kalitesi ve başarıları, uluslararası öğrenciler için önemli bir tercih nedeni olmaktadır.Kweik'e (2001:27-38) göre lise sonrası eğitim kurumlarından mezun olan ve en çok talep edilen ve akademik başarıları yüksek olan öğrenciler, üniversite sıralamasına da dikkat eder ve yüksek kaliteli kurumları tercih etmektedirler.

¹¹ Study Portals - <http://studyportals.com>

Vize İşlemleri

Uluslararası öğrenci hareketliliğini olumlu yönde etkileyen bir diğer faktör vize işlemlerinin kolaylığıdır (Macready ve Tucker, 2011). Bu doğrultuda ABD, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkeler, öğrencilerin vize alma süreçlerini kolaylaştırmak için vize bekleme sürelerini azaltan ve online başvuru yapabilmelerini sağlayan hizmetler sunmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin vize alma, eğitim sırasında veya sonrasında çalışma fırsatlarına sahip olmaları ve mezun olduktan sonra göç etme olasılıkları kazanmaları önemlidir (Spinks, 2016,s.21).

Çalışma Fırsatları

Uluslararası öğrenci hareketliliğini çok fazla etkileyen bir diğer faktör, öğrencilerin profesyonel bir iş ortamı yakalamak ve yüksek gelirli bir işe başlamak arzusu. Bilimsel ve teknolojik alanlarda eğitim almak isteyen öğrencilerin büyük bir bölümü ABD'ye gitmektedir. Çin ve Hindistan'dan ABD'ye eğitim almaya giden öğrencilerin çoğu bugün IT sektöründe iş imkânları bulmuştur (Varghese, 2008: 16). Örneğin Silikon Vadisi'nde çalışan birçok uzmanın, Amerikan üniversitelerden mezun olan uluslararası öğrencilerden oluşması dikkat çekmektedir.

Öğrencinin eğitim programı tamamlandıktan sonra iş bulma potansiyeli söz konusu olduğunda dört ülke (ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya) içinde en çekici ülke Avustralya'dır. Lisans veya yüksek lisans düzeyinde iki yıllık asgari çalışma için iki yıl çalışma vizesi sunmaktadır. Bu program İngiltere'de kullanılamazken, Kanada'da programlar ve kurs gereklilikleri konusunda daha fazla kısıtlamaya sahip bir program vardır ve ABD, yalnızca STEM alanlarındaki ana dallar için bir yıllık vize sunmaktadır (Colvin, 2018: 21).

2.3. Dünyada Eğitim Diploması Uygulamaları

Önceden eğitim, her bir ülkenin kendi ulusal gereksinimleri doğrultusunda insan kaynağı yetiştirmesinin bir yolu olarak görülmekteydi. Günümüzde ise dünya sorunları tüm insanlığı ilgilendiren evrensel bir nitelik kazandığı durumunda olduğu için, eğitimin amacı da, tüm insanlığın sorunlarına ortak çözümler bulabilecek nesillerin yetişmesi olmaktadır. Bu açıdan bakacak olursak farklı ülke ve kültürlerden bir araya gelen bireylerin bulundukları ülkelerin dışında uluslararası eğitim almış, büyük bir tecrübe

kazanmış ve farklı kazanımlar elde ettikleri söylenebilir. Bugün dünyanın pek çok ülkesi “uluslararası öğrenci hareketliliğini” bir rekabet konusu haline getirmiş olup, uluslararası eğitim aracılığıyla ekonomik, kültürel, akademik vb. pek çok alanda faydalar sağlamaya çalışmaktadır.

Eğitim diplomasisi bağlamında, uluslararası eğitim değişiminin, bir ülkenin imajını iyileştirmenin ve dış politikayı olumlu yönde ele almanın bir yolu olduğu iddia edilmektedir (Wit, 2002: 85).

Araştırmanın bu kısmında dünyadaki eğitim diplomasisi uygulamaları içinde en çok tanınırlık çerçevesine ve en çok uluslararası öğrenci payına sahip olan, ayrıca halkla ilişkiler faaliyetleriyle uluslararası sınırlar ötesinde stratejik planlamalara sahip olarak tanınmış, kurumsallaşmış Amerika ve İngiltere eğitim diplomasisi uygulamaları ve yumuşak güç kullanımları tanıtılacaktır.

Amerika'nın *yumuşak gücü* hegemonik olarak küresel kültürün merkezidir, popüler imajı dünyada benzersiz bir güçtür (Kritz, 2006:10). “*Umut verici, demokrasiyi destekleyen, özgürlük ideallerini haklı gösteren*” bir ülke olarak insanların zihninde algı oluşturma doğrultusunda yumuşak gücünü kullanmayı devam etmektedir (Kurlantzick, 2007: 6). Bu doğrultuda ABD çok sayıda referansla birlikte yumuşak güç kullanma örneğini temsil etmektedir. Amerika ABD Boeing ve Intel’e, Google’a ve iPod’a, Microsoft’a ve MTV’ye, Hollywood’a ve Disneyland’e, McDonald ve Starbucks’a ev sahipliği yapmaktadır (Tharoor, 2008: 6). ABD binevi yumuşak gücün en iyi uygulayıcısı olarak bilinmektedir.

Bu bağlamda, Amerikan sinema endüstrisinin en büyük ismi olan Hollywood, belli durumlarda sanatsal yapısının yanı sıra politik bir rol üstlenmektedir. Hollywood filmlerinde büyüyen pek çok insana göre, Amerika Birleşik Devletleri güç demektir. Dünyanın her köşesine ulaşan Hollywood filmleri, birçok nedenden ötürü sadece popüler olmakla kalmamaktadır, aynı zamanda insanları da etkilemektedir (Rugh, 2009: 7). Hollywood filmlerini bir çok TV kanalında hedef kitleyle buluşturmak Amerika'yla ilgili anlatımı kolaylaştırmaktadır ve ülkenin çıkarlarını temsil eden bir dış politika faaliyeti olarak görülmektedir.

ABD, kültür, eğitim ve diplomatik sosyal yardım programları aracılığıyla da yumşak güç yöntemlerin etkin kullanarak küresel olarak “dünyayı” hala etkilemektedir (Gupta, 2013: 54).

Chow’un (2017: 11) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin yurtdışında okuma ve çalışma isteğinde ABD ilk tercih olarak seçilmektedir, sonraki en popüler yerler İngiltere (yanıtların % 8’i), Kanada (% 5) ve Avustralya (% 3). ABD, ankete dahil olan tüm kategorilerde önemli ölçüde daha yüksek puan almaktadır. Büyük bir farkla geniş okul ve program yelpazesine, yüksek kaliteli eğitim sistemine sahip ve yabancı öğrenciler için misafirperver olarak algılanmaktadır. Ayrıca, burs olanakları ve potansiyeli yüksek öğrenci destek imkanları dikkate alındığında, diğer önemli alıcı ülkeleri geride bırakmaktadır .

Amerika’nın yumşak güç aracı olarak eğitim diplomasisi kullanımın, aldığı sonuçlara göre değerlendirebiliriz. Örneğin şu an dünyada ABD’de hükümet burslusu veya kendi imkanları ile eğitim görmüş birçok devlet başkanı olmakla birlikte, bakan, büyükelçi, kuvvet komutanı ve askeri okul komutanı pozisyonlarında IMET eğitimi görmüş (Uluslararası Askeri Eğitim ve Talim) 1500 kişinin olduğu ifade edilmektedir (Crowe’dan aktaran Kıvanç, 2012).

American Fulbright

ABD dış politikası yumuşak gücü uluslararası toplulukları Amerikalılara maruz bırakarak Fulbright gibi uluslararası değişim programları aracılığıyla, geliştirilmiş ve güçlendirilmiştir.

ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülen Fulbright Programı, son 73 yıldır dünyanın dört bir yanındaki öğrencilerin, akademisyenlerin ve profesyonellerin değişimini koordine etmektedir.

Eylül 1945’de, Arkansas’tan bir senatör J. William Fulbright, ABD Kongresi’nde, fazladan askeri teçhizat satışından elde edilen gelirin, *eğitim, kültür ve bilim* alanlarında öğrenci değişimi yoluyla uluslararası toplumun iyi niyetini teşvik etmeyi finanse etmek için kullanılmasını öngören bir yasa taslağı tanıtmıştır. Bir yıl sonra, Cumhurbaşkanı Harry S. Truman, Fulbright Yasasını imzalamıştır.

Bugün Fulbright, Amerikan halkının yarım asırdan fazla bir süredir Amerikan Kongresi'nin ve ortak ülkelerin yıllık ödenekleri aracılığıyla desteklendiği dünyadaki en yaygın ve prestijli uluslararası değişim programıdır. Bu program üniversiteler, okullar, Fulbright ikili komisyonları, devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörle birlikte çalışarak - aktif olarak kendi toplumlarının çeşitliliğini temsil eden başarıları ve kapasiteleri olan bireyleri aramakta ve liyakate dayalı açık yarışmalara dayalı adayları seçmektedir (Catherine, 2012: 16).

Program, bu amacını gerçekleştirmek için, yurtdışında öğretmenlik yaparak, araştırma yaparak, çalışarak ve okuyarak zaman geçiren kişilere sponsorluk vererek çalışmaktadır. Yurtdışında geçirdikleri süre boyunca katılımcılar sadece resmi bir şekilde eğitim değil aynı zamanda yabancı bir kültüre daldırılmış ve ev sahibi ülkelerinin tarihi, insanları ve gelenekleri hakkında değerli bilgiler edinmiş bulunmaktadır. Bu deneyim, Fulbright'ın “karşılıklı anlayış” ya da “her bir bireyin diğerine sempati duymasını sağlayarak” daha barışçıl bir dünya kurma hedefine katkıda bulunmaktadır.

Fulbright'ın II. Dünya Savaşı'nın sonuçlanmasından hemen sonra ve Soğuk Savaş'ın başında belirli bir jeopolitik ortamı ele almak için Amerikan demokrasisinin ideallerini ve faydalarını paylaşmak için hedefleri, stratejisi belirlenmiş olmasına rağmen, bu, programın bugünkü amaçları başka yönleri de kapsamaktadır. Fulbright Programı, Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası toplumun Amerika hakkındaki algısını ve politikalarını şekillendirebileceği bir araç sunmaktadır. Fulbright katılımcıları, her yıl yüzlerce ülkeye çalışmak ve okumak için seyahat eden gayri resmi ABD elçileri olarak işlev görmektedir (Star, 2012: 44).

ABD Dışişleri Bakanlığının yaptığı araştırma ve değerlendirmeler ankete katılanların Amerikan Fulbright programında %97'si karşılıklı anlayış, %92'si liderlik inşa edildiğini, %89'u oranında diğer kültürlerle yakın çalışma yeteneğinin kazandırıldığını, %71'i diğerlerine liderlik etme yeteneği kazandırıldığını belirtilmektedir. Fulbright değişim programlarının en başarılısıdır ve diğer programlara örnek teşkil etmektedir (Snow, 2009: 23). Fulbright Amerikan, değeri olan “bireyselliğin” tüm dünyada benimsetilmesine katkı sağlamaktadır.

Fulbright bursları ABD dışındaki 155 ülkede kullanılabilir. Fulbright Yüksek Lisans ve Doktora programlarına her yıl yaklaşık 1.800 yabancı öğrenci

kaydolmaktadır.¹² Fulbright bursları genellikle öğrenim ücretleri, barınma ve transfer ücretleri de dahil olmak üzere çoğu eğitim giderini karşılamaktadır.

İngiltere'ye gelecek olursak, BBC İngilterenin bir yumuşak güç göstergesidir. BBC Worldwide 100 milyon izleyici kitlesine sahip, dünyaya İngiliz kültürünü ve değerlerini ileten güvenilir bir haber ve bilgi kaynağıdır. Sylvie Lomer'e (2017:7) göre BBC ve özellikle World Servisi ve Yabancı Dil Hizmetleri, hiç şüphesiz İngiliz yumuşak gücünün temel ve istikrarlı bir şekilde genişleyen araçlarıdır. Etkili bir yumuşak güç aracı olmasının nedeni en yüksek profesyonel standartları sağladıkları ve ayrıca iyi gazeteciliğin damgasını taşıyan o gerçek nesnelliği uyguladıklarına dayanmaktadır.

İngilterenin bir diğer yumuşak güç göstergesi British Council, 1934 yılında İngiltere Hükümeti tarafından İngiliz halkının değer ve düşüncelerinin diğer ülkelerde daha iyi bilinmesini sağlamak ve kolonilerle beraber ortak kültürel gelenekleri güçlendirmek ve İngiltere ile diğer ülkeler arasında eğitim, kültür ve sanat alanında işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. British Council'da dünya çapında 7.000'den fazla çalışanı vardır, kuruluşun 110 ülkede ofisi bulunmaktadır (Sancar: 175-176).

Günümüzde İngiliz yüksek öğretimi yumuşak gücünün önemli bir parçası oldu, çünkü post-kolonyal liderlerin ilk nesili çoğunlukla İngiliz üniversitelerinde eğitim görenlerdi. Yumuşak gücün bu rolünün son yıllarda büyümesi, üniversitelerin önemli ölçüde artması ve kaliteleri nedeniyle, daha fazla sayıda ülkeden artan sayıda öğrenci, lisansüstü öğrenci ve araştırmacı çekmektedir (Marginson, 2017). İngiliz yüksek öğretim sektörü şu anda görünmez ihracatta büyük bir hızla büyüyen bir katkıda bulunmaktadır. İngiltere gelecek yıllarda daha da büyümesi beklenen dünya pazarında uluslararası öğrenciler payında şu anda ikinci sırada ¹³ (OECD, 2019)

İngiltere'deki uluslararası öğrenciler yıllar içinde büyüme eğilimi göstermekte ve şu an İngiltere, dünya çapında ikinci en popüler eğitim merkezidir. 2017/18 itibariyle, resmi uluslararası kayıt istatistiklerine göre, İngiltere'de 458.520 uluslararası öğrenci üniversiteye devam etmiştir. 2017/18 itibariyle, İngiltere'deki uluslararası üniversitelere katılım bir önceki yıla göre% 3,6 oranında artmıştır. Yeni kayıt olan öğrenciler,

¹² Veriler resmi kurumların sitesinden elde edilmiştir: <http://www.cies.org> <http://www.eca.state.gov>

¹³ Veriler resmi kurumların sitesinden elde edilmiştir: OECD – <http://www.oecd.org>

İngiltere'deki toplam uluslararası öğrencilerin% 54'ünü (247.685) paylaşmaktadır (HESA, 2019).¹⁴

Çin, Hindistan, ABD, Hong Kong ve Malezya, İngiltere'deki en popüler yabancı kökenli beş ülkedir. Bu beş ülkeden gelen öğrenciler, İngiltere'deki üniversitelerdeki toplam uluslararası öğrenci sayısının% 38'ini oluşturmaktadır. Çin, İngiltere'deki yabancı öğrencilerin menşe ülkesi olmaya devam etmektedir. 2017/18 itibariyle İngiltere'deki üniversitelere 106,530 Çinli öğrenci, ardından 19,750 öğrenci ile Hindistan ve 18,885 öğrenci ile Amerika Birleşik Devletleri kaydoldu. AB öğrencileri, İngiltere'deki üniversitelerde uluslararası öğrencilerin % 30'unu paylaşmaktadır. 2017/18 itibariyle, İngiltere üniversitelerine 139, 150 bin AB öğrencisi kaydolmuş bulunmaktadır (Atlas Project, 2019).¹⁵

İtalya, Fransa, Almanya, İspanya ve Yunanistan, İngiltere'deki üniversitelere kayıtlı olan öğrencilerinin ilk beş AB ülkesidir. 2017/18 itibariyle, İtalya'dan 13,985 öğrenci ardından Fransa (13,660) ve Almanya'ya (13,545) İngiltere'deki üniversitelere kayıt olmuştur (Study in UK, 2019)¹⁶.

Chevening Scholarships

Chevening bursları, güçlü akademik geçmişe ve gelecek için güçlü bir vizyona sahip, liderlik potansiyeli olan bireyler ve kendi ülkelerinde belli bir düzeyde etkililiği olan uzmanlara sunulmaktadır. Bu burs, herhangi bir İngiltere üniversitesinde yüksek lisans derecesinde eğitim almak için tam bir finansal destek sunar ve aynı zamanda çok çeşitli özel akademik, profesyonel ve kültürel deneyimlere de erişim sağlar. Chevening ayrıca, akademisyenlerin İngiltere'nin mirasını ve tarihini deneyimlemesini, uluslararası politikayı tartışmasını ve çeşitli akademik, kültürel ve sosyal etkinliklerde düşünce liderleriyle etkileşime girmesini sağlayan özel bir etkinlik programların da düzenlemektedir. Chevening'in Program Yönetimi Başkanı Louise Thomson'a göre "Chevening sadece üniversite kapılarını açmakla kalmıyor, zihinleri de açmaktadır". "Fikirlerinizi İngiltere'de hayata geçirin" program sloganlarıdır.

¹⁴ HESA: Higher Education Statistics Agency- <http://www.hesa.ac.org>

¹⁵ Project Atlas - <http://atlas.iienetwork.org>

¹⁶ Study in UK – <http://www.studying-in-uk.org>

İngiltere Dışışleri ve Milletler Topluluğu İşleri Bakanlığı (FCO) ve ortak kuruluşlar tarafından finanse edilen Chevening Bursları, Britanya'nın kamu diplomasisi çabalarının önemli bir unsurudur ve dünya genelindeki orta seviyedeki liderler ve etkili kişiler için türlü, Chevening Scholarships ve Chevening Fellowships burs seçimi sunmaktadır. Burs sahipleri genellikle kendi ülkelerinde önemli bir statüye sahip kişilerdir ve genellikle yüksek öğrenimin bazı aşamalarını tamamlamış olanlardır (Mark, 2005: 9). Chevening Bursları dünya liderlerini geliştirmeyi amaçlayan uluslararası bir İngiliz hükümeti burs programıdır. İngiltere'nin uluslararası stratejik öncelikleri ile birlikte mesleki çıkarları ile ilgili konularda araştırma yapmak için bireylerin İngiltere'de vakit geçirmeleri için dinamik eğitim, mesleki gelişim ve diğer fırsatlar sunmaktadır (Chevening.org, 2019).¹⁷

Cramp'a göre (2012: 237) Chevening, dünyanın dört bir yanındaki gelecekteki liderler, etkileyiciler ve karar vericilere profesyonel ve akademik olarak gelişmiş bir ağ oluşturmak, İngiltere kültürünü yaşatmak ve İngiltere ile kalıcı ilişkiler kurmak için fırsat sunmaktadır.

Günümüzde Chevening aracılığıyla İngiltere'den 1983'te 41 ülkeden 100, 1993'te 10.000, 1999'da 20.000, 2008'de 40.000 ve programın 35. Yıldönümü olan 2018/2019'da 160'dan fazla ülkeden 50.000 uzman mezun olmuştur. 50.000 kişilik Chevening mezunlar ağı 17 mevcut veya eski devlet veya hükümet başkanlarını içermektedir (Cheveningorg, 2019).

Avrupa Birliği AB (EU), küresel sahnede kendine özgü bir aktördür. Ne bir devlettir, ne de uluslararası bir organizasyondur. AB'nin ne olduğuna dair standart bir açıklama için bir elden geçirme arayışı, kesin bir cevap olmadığını ortaya koymaktadır. AB kendisini "28 Avrupa ülkesi arasında benzersiz bir ekonomik ve politik ortaklık" olarak tanımlamaktadır (AB, 2019). Dört milyon kilometrekareden fazla bir alana yayılan ABnin 500 milyondan fazla nüfusu var ve tek bir pazar olarak çalışmaktadır. AB'nin düzgün işleyişini sağlayan kilit kurumlar arasında Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu bulunmaktadır. AB'nin dış politikası çoğu zaman iç içe geçmiş

¹⁷ Chevening Scholarships – <http://www.chevening.org>

çeşitli amaçların, ilkelerin ve stratejilerin kafa karıştırıcı bir karışımı olarak görülmektedir (Marginson, 2017: 8).

AB'nin dış politikalarının görevin karmaşıklığına rağmen dört ana amacı var: "İstikrarı destekler, insan haklarını ve demokrasiyi destekler, refahı yaymaya çalışır ve hukukun üstünlüğünün ve iyi yönetişimin uygulanmasını destekler" (EEAS, 2019).

Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın (TFEU) 6. maddesinde belirtildiği gibi, AB kültür ve eğitim konusunda destekleyici bir yeterliliğe sahiptir. Avrupa, eğitimde ve bilimsel araştırmalarda uzun ve prestijli bir mükemmellik geleneğine sahiptir. Ondan dolayı AB dünya çapındaki öğrenci ve araştırmacılara çekicidir. Bu, özellikle AB'nin araştırma programlarının uluslararası boyutuyla mümkün olmaktadır.

Avrupa Birliği'nin eğitim alanındaki işbirliği, yurtdışındaki AB'nin saygınlığını belirlemede önemli bir faktör olan, tüm Avrupalıların en meşru burs programı Erasmus'dan başlar.

Erasmus Mundus

Erasmus Mundus programı 2014 yılında yeniden düzenlendi ve şimdi yeni Erasmus programına girmektedir (ayrıca Jean Monnet Faaliyetlerini de içermektedir). Eğitim ile ilgili daha geniş politikalar Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü (DGEAC) tarafından yönetilirken, Eğitim, Görsel İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı (EACEA) projelerin tüm yaşam döngüsü yönetiminden sorumludur (EACEA 2019) . Erasmus Mundus Ortak Yüksek Lisans Derecesi (EMJMD; daha önce Erasmus Mundus Yüksek Lisans Dersleri) tipik olarak bir ile iki yıl arasında çalışır ve genellikle öğrencilere farklı dersler veren genellikle üç ile beş yükseköğretim kurumu konsorsiyumu ile çalışmaktadır (Asoodar ve diğ., 2017: 80–97).

Erasmus Değişim Programı

Erasmus programının amacı, yükseköğretimin kalitesini arttırmak ve yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile işbirliğini güçlendirmektir. Bu program ile öğrenci ve akademik personelin uluslararası değişimi sağlanarak ülkeler arası işbirliğini teşvik etmek amaçlanmıştır (Özdem, 2013: 61).

Erasmus programının hedef kitlesi yükseköğretim kurumlarında öğrenimlerine devam eden öğrenciler, üniversitelerin akademik ve idari personeli, eğitimciler ve uzmanlardır. Erasmus programı üniversite öğrencilerinin hareketliliği yurt dışında ortak bir yükseköğretim kurumunda eğitim alma ve bir şirkette ya da iş yerinde staj yapmayı kapsamaktadır. Ayrıca yükseköğretim kurumlarında görev yapan akademik personelin yurtdışında ders verme ya da eğitim görme olanağına sahip olmaktadır. Bu bağlamda kurumsal destek, bireysel destek, seyahat giderlerine destek ve özel ihtiyaç desteği sağlanmaktadır. Erasmus programı dünyanın en başarılı öğrenci hareketlilik programı olarak bilinmektedir (European Commission, 2019).

2.3.1. Türkiye’de Yükseköğretim ve Eğitim Diplomasisi

2000 yıllarda önemli bir bölgesel güç ve küresel bir aktör olmayı temel dış politika hedefi olarak belirleyen Türkiye, bu amaca yönelik gerek bölgesel gerekse küresel düzeyde etkinliğini arttırmak amacıyla, sahip olduğu yumuşak güç unsurlarını daha etkin bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Bu çerçevede Türkiye’yi, yumuşak gücün önemli unsurlarından biri olan kamu diplomasisini dış politikasının temel araçlardan biri olarak kullanmaya başladığını görmekteyiz.

Küreselleşmeyle birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle kamu oylarının uluslararası ilişkilerde hükümetlerin karar ve hareketlerini etkileyen önemli bir faktör olmaya başladığını dikkate alan Türkiye, yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri ile, ülkenin yurtdışındaki kamuoylarında görünürlüğünü ve bu sayede etkililiğini artırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde Türkiye’nin yurtdışındaki kamuoyu tarafından doğru bir şekilde tanınması, bilinmesi ve ülke imajının güçlendirilmesi amacıyla gerek yeni kurulan gerekse kurumsal olarak yeniden yapılandırılan kuruluşlar vasıtasıyla diplomasi, dış yardımlar, bilim ve teknoloji, ekonomi, turizm, kültür, sanat, medya ve yükseköğretim gibi geniş bir alana yayılan kamu diplomasisi faaliyetleri yürütülmektedir.

Türkiye, yükseköğretim girişimlerinin diplomatik odaklı adımların 1990’lı yıllarda atmaya başlamıştır. Türk Yükseköğretiminin “yumuşak güç” olarak kullanımı 1980’li yıllarda Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kurulması ile başlamıştır. YÖK o dönemdeki toplam 27 üniversitenin yasal ve yönetsel işleyişini denetleme ve kontrol altında bulundurma amacıyla oluşturulmuştur (Çetinsaya, 2014).

Türk yükseköğretimini yumşak güç ve eğitim diplomasisi bağlamında incelediğimizde öncelikle dünya çapında uluslararası öğrenci sayılarındaki artışa değinmek gerekmektedir. 1975 yılında dünya genelinde yaklaşık 780 bin uluslararası öğrenci varken, 2012 yılında bu sayı 4,5 milyona ulaşmıştır bugün 2019 yılının istatistiklerine göre 7.5 milyondur (OECD, 2019).¹⁸ Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrenci sayısına bakacak olursak 1983’te 5.378 iken bu sayı 2014 yılında 55.000 düzeyine ulaşmıştır bugün 2019 yılında yaklaşık 148 bin uluslararası öğrenci Türkiye’de eğitim görmektedir ve içinden 25 bini bursludur (YÖK, 2019)¹⁹. Dünya çapında uluslararası öğrenciler tarafından en çok tercih edilen ülkeler arasında Türkiye incelendiğinde, 2000 yılında ilk 20 ülke arasında bile yer almadığı görülmektedir. 2011 ile 2016 yılları arasında Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısındaki artış oranının %182,5 ile bu alanda en yüksek artış oranı yakalayan ikinci ülke konumunda olmuştur. 2018 yılı istatistik verilerine gelecek olursak şu an Türkiye uluslararası öğrencileri kabuleden ülkelerin sıralandırmasında 12.ci sırada (UNESCO veri tabanı).²⁰ Türkiye, dünya çapında gerçekleşen uluslararası öğrenci hareketliliğinde konumu gittikçe güçlenen ülkeler arasındadır. Önde gelen ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye’nin diğer ülkelere nazaran bu alanda çok geç atılımda bulunmasına karşın kısa sürede kapsamlı ilerleme kat ettiği görülmektedir.

Türkiye’yi tercih eden uluslararası öğrenciler en çok; Azerbaycan, Türkmenistan, KKTC, Almanya, Yunanistan, İran, Afganistan ve Bulgaristan’dan geldiği belirlenmiştir (Çetinsaya, 2014: 154). Türkiye’de üniversite eğitimin almayı tercih eden uluslararası öğrencilerin çoğunluğunun, Türki Cumhuriyetlerden ya da Türkiye ile yakın coğrafi, kültürel ve tarihi öğelere sahip ülkelere olması dikkat çekici bir noktadır. Uluslararası öğrencilerin en çok tercih ettikleri üniversiteler incelendiğinde ise İstanbul Üniversitesi’nin 3.051 öğrenci ile ilk sırada yer aldığı, onu Marmara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve ODTÜ’nün takip ettiği görülmektedir (YÖK, 2019). Uluslararası öğrencilerin büyük kısmının devlet üniversitelerini tercih ettiği söylenebilir.

¹⁸ Veriler resmi kurumların sitesinden elde edilmiştir: OECD – <http://www.oecd.org>

¹⁹ Yükseköğretim Kurulu YÖK – <http://www.yok.gov.tr>

²⁰ UNESCO – <http://en.unesco.org>

ÖZTÜRK'e göre (2014: 5) aslında Türkiye için uluslararası öğrencileri kabul etme, öğrenci değişim programları yeni bir olgu değildir. Türk tarihine bakıldığında Türkiye'nin tek taraflı öğrenci hareketliliği diğer Avrupa ülkelerinden ve ABD'den de daha derin köklere ve pratiğe sahiptir. Osmanlı dönemindeki “Enderun” diye de bilinen özel saray okulları öğrenci değişim programının ilk prototipi olarak gösterilebilir.

Osmanlı Devleti, Enderun'da okuttuğu yabancı devlet liderlerinin çocuklarının ülkelerinde taht varisi konumunda olmalarından dolayı geri dönüşümünü uzun vadede alarak bu eğitim politikasından faydalanmıştır. Bu öğrencilere örnek verilecek olursa; Hersek Prensi Stepan Hersegoviç, Sırp prensi Hersekli Ahmed Paşa, Boğdan Prens Dimitri Kantemir'dir vs (Aslan ve Pala, 2000, Babinger, 2008).

Günümüzdeki Türkiye Yükseköğretiminin uluslararasılaşması ve uluslararası öğrencilere yönelik stratejilerin temeli Turgut Özal'ın başbakan olmasıyla ve ekonomik anlamda kapalı ekonomiden ihracata dayalı uluslararası ekonomiye geçiş yapılmasıyla birlikte, Türkiye'nin dış dünyaya açılmasıyla başlamıştır. Dönemin cumhurbaşkanı Türkiye'yi dünyaya açması ve beraberinde kültür ve eğitim alanında yapılan ikili anlaşmalardaki artışlarla birlikte Türkiye'ye uluslararası öğrenci akışını da artırmıştır (Selim, 201:12).

Yabancı öğrenci tanımı ve yabancı öğrencilerin gelişi, ikameti, eğitim konuları ilk defa 1983 yılında ANAP hükümeti tarafından 2922 sayılı Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin kanun ile birlikte belirlenmiştir. Tek taraflı uluslararası öğrenci değişimi 1983'ten itibaren Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüştür.

Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşmayı, bir kamu diplomasisi aracı, eğitim diplomasisi olarak kullanmaya yönelik ilk sistematik girişimleri 1990'lı yıllarda olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanmış olan Türk Cumhuriyetlerine yönelik dış politika açılımı yükseköğretim alanına da yansımıştır. Bu doğrultuda 1993 yılında Kazakistan'da Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi ve 1995 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi açılmıştır. 2014 yılı itibarıyla eğitim hayatlarına devam eden bu iki üniversitenin akademik anlamda başarısı tartışılabilir olmakla birlikte bu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi açısından önemli rol aldıkları görülmektedir (Muhammet, 2014: 87). Türkiye'nin eğitim diplomasisi bağlamında 1990'lı yıllarda attığı önemli bir adım da “Büyük Öğrenci Projesi” olmuştur. Türkiye 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla

bu coğrafyada bağımsızlığını kazanan ülkelere yönelik aktif politika izlemeyi hedeflemiş ve birçok alanda işbirliği girişimlerini başlatmıştır. Bu kapsamda Türkiye, 1992-93 öğretim yılından itibaren, ilgili ülkelerle yapılan ikili anlaşma ya da protokoller çerçevesinde “Büyük Öğrenci Projesi” kapsamında Türk Cumhuriyetleri’nden, devlet bursu sağlayarak 10.000 öğrenci getirme projesini uygulamaya koymuştur (Özoğlu-Gür vd. 2012: 63).

BÖP 1992 yılından 2012 yılına kadar MEB bünyesinde kurulan Yurt Dışı Eğitim Öğretim Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğunda yürütülmüştür. Devlet burslusu olarak Türkiye’de öğrenimlerine devam eden öğrencilere; TÖMER eğitimi, yurtlarda barınma, bazı illerde şehir içi ulaşımı, sağlık giderlerini karşılama, ülkelere geli gidişlerinin plânlanması, burs, kitap-kırtasiye, giyecek, ikamet tezkeresi bedeli ve üniversite katkı payı gibi imkânlar sağlanmıştır. Öğrenciler ön lisans ve lisans programlarına Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları Sınavı (TCS) ile seçilmiştir. Lisansüstü programlara öğrenci seçimi, bütün ülkelerde yine seçici kurullarca yapılmıştır (Özoğlu-Gür vd. 2012: 58-60).

1992 yılında 5 ülke (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan) o dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın desteğiyle başlatılan Büyük Öğrenci Projesi (BÖP) 160 devlet ve topluluğun dâhil olduğu bir burs programı niteliği kazanmıştır ve ilk kez ülkenin uluslararası öğrencilere yönelik politikaları sistematik hale getirilmiştir. Program kapsamında 2011-2012 akademik yılına kadar toplamda yaklaşık 42.318 bin kontenjan tahsis edilmiş, bu kontenjanların 31.307’si kullanılmıştır (%75’i), projede mezun olan sayısı 8.914’dür (MEB, 2019).

Burs kontenjanlarının doldurulamamış olması öncelikle tanıtım faaliyetlerinin yetersizliğine bağlanmaktadır. Öte yandan, projenin başladığı andan itibaren, Türkiye’ye gelen 32 bin öğrenciden sadece 9.500 civarında öğrenci mezun olmuştur. Mezun olan öğrenci sayısının neredeyse iki katı öğrencinin (16.684) bursu ise farklı nedenlerden ötürü kesilmiştir (MEB, 2015). Vural ve Alkan’a göre (2009: 13) hem kontenjanların kullanılamaması hem de mezuniyet oranının % 30’lar civarında olması projenin verimliliği hakkında soru işaretleri oluşturmuştur. Proje, zaman içinde değişen uluslararası koşullara uyum sağlamakta gecikmiş ve bu durum diğer uluslararası öğrenci değişimi ve burs programları karşısındaki rekabet gücünü kaybetmesine yol açmıştır.

Tanıtım konusundaki yetersizliklerin yanı sıra seçim aşamasında iki farklı sınav uygulanması da sorunlara neden olmuştur. Ayrıca, proje kapsamında mezunları izleme ve onlardan yararlanma hususlarında eksiklikler yaşanmıştır.

Vural ve Alkan'a göre (2009) Büyük Öğrenci Projesi'nin başarı oranı ve etkinliği uygulamaya geçtiği ilk dönemden itibaren istenilen boyutta olmamıştır. Türkiye'nin uluslararası öğrenciler konusunda kapsamlı bir stratejisinin olmaması ve çok yoğun olarak gelen öğrenci hareketliliğine yüksek öğretim kurumların hazırlıklı olmayışı, özellikle 1990'lı yılların sonlarına doğru ABD, Avrupa Birliği, Çin, İngiltere, Kanada ve Almanya gibi ülkelerinin öğrencilere sunduğu bursluluk programlarının daha dikkat çekici ve cazip olması, yeterli düzeyde program tanıtımının yapılmaması, Türkiye'nin öğrenciye sağlanan imkanların gittikçe azalması, ülkelere vaat edilmiş kontenjanlar, öğrenci seçimlerinin seçici kurullara bırakılmış olması, öğrencilerin öğrenimlerine devamları sırasında yaşadıkları yoğun bürokrasi, projenin durağan yapısı gibi pek çok unsur bu başarısızlığı neden olmuştur. Devlet ve hükümet bursları 2012 yılında "Türkiye Bursları" adı altında yeniden yapılandırılmıştır.

2.3.1.1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

14 Kasım 2002 - 22 Temmuz 2007 tarihleri arasında görev yapan 22. Dönem Yasama Meclisi çalışma döneminde, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının sorunlarının araştırılması ve bu sorunlarının çözümü için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclise sunulan araştırma önermeleri doğrultusunda belirtilen hususları araştırmak üzere bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Bu komisyonun hazırladığı rapora istinaden yurtdışında yaşayan vatandaşlara sunulan hizmetlere yönelik olarak 2008 yılında, 30 farklı kurumun katılımı ile bir strateji belgesi oluşturulmuştur. Bu belgede yer alan stratejilerden biri de yurtdışında yaşayan vatandaşlara yönelik yeni bir birimin kurulması olmuştur (YTB rapor belgesi: 2019).

Araştırma Komisyonu raporuna ilişkin strateji belgesi ve projeler neticesinde, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 6 Nisan 2010 tarihinde kurulmuştur (MEB, 2019). Başkanlık kamu tüzel kişiliğini haiz, özel bütçeye sahip bir kuruluş olup, faaliyetlerini farklı unvan ve statüdeki toplam 305 personel ile yürütmektedir.

YTB bugün dünya genelinde sayıları altı milyonu aşan vatandaş diasporası; tarih, kültür veya dil birliği ile bağlı olan tarihsel diasporası oluşturan kardeş topluluklar ve dünyanın 170’den fazla ülkesinden Türkiye Burslusu olarak eğitim görmek amacıyla Türkiye’ye gelen, yakınlık diasporaları içinde yer alan uluslararası öğrenciler ile tüm bu alanlarda faaliyet yürüten STK’larla birlikte çalışmalar yürütmektedir.

2010 yılında kuruluşunun ardından Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı’na verilmiş görevler çerçevesinde, başkanlığın girişimleriyle ve alakalı kurumlarla kurulan ortaklıklarla 2012 yılında “Türkiye Bursları” programı hayata geçirildi. Bunun sonucunda Türkiye tarafından verilen yükseköğrenim bursları “Türkiye Bursları” adı altında yenilenmiş ve tekrar etkin kılınmıştır.

2.3.1.2. Türkiye Bursları Programı

Türkiye Bursları Programı şu anda 150den fazla ülkeden gelen başarılı uluslararası öğrenciler için Türkiye üniversitelerinin kapılarını açan, bursiyerlerine Türk üniversitelerinde yüksek öğretim ve kişisel geliştirme fırsatlarını sunarak öğrencilerin donanım, yeni bakış açıları kazanmalarına ve Türkiye'deki çalışmaları sırasında bir eğitim deneyimine sahip olmalarına yardımcı olan programdır.

Türkiye Bursları, Türkiye'nin üniversitelerinde tam zamanlı veya kısa süreli bir program sürdürmeleri için seçkin öğrencilere verilen, devlet tarafından finanse edilen, rekabetçi bir burs programıdır.

Türkiye Bursları programı bünyesinde bulundurduğu farklı araştırma modülleri ve Türkçe dil eğitimi ile diğer ülkelerdeki akademisyenlere, araştırmacılara ve kamu personellerine de destek vermektedir.

Tablo 4: Türkiye Bursları Programı Kapsamında Sağlanan Burs Programları

	Burs Türü	Süre Ay,Yıl	Olanaklar	Kriterler		Uygunluk
				Akademik Başarı	Yaş	
	Lisans	5 yıl	1.Üniversiteye ve bölüme yerleştirme 2.Aylık cep harçlığı 750	70%	21 yaşı	Uygun olan 1.Tüm ülkelerin

Tam zamanlı Burs Programı			TL 3.Okul harç ücreti 4.Türkçe dil dersleri (1 yıllık) 5.Konaklama 6.Sağlık sigortası 7.Bir kerelik uçak bileti	Sağlık Bilimleri 90%	altında olmak	vatandaşları 2.Mezunlar veya mevcut eğitim öğretim yılının sonunda mezun olacak olanlar 3.Araştırmacılar ve akademisyenler
	Yüksek Lisans	2 yıl	1.Üniversiteye ve bölüme yerleştirme 2.Aylık cep harçlığı 950 TL 3.Okul harç ücreti 4.Sağlık sigortası 5.Konaklama 6.Türkçe dil dersleri (1 yıllık) 7.Bir kerelik uçak bileti	75%	30 yaşın altında olmak	
				Sağlık Bilimleri 90%		
	Doktora	4 yıl	1.Üniversiteye ve bölüme yerleştirme 2.Aylık cep harçlığı 1400 TL 3.Okul harç ücreti 4.Sağlık sigortası 5.Konaklama 6.Türkçe dil dersleri (1 yıllık) 7.Bir kerelik uçak bileti	75%	35 yaşın altında olmak	Uygun olmayan 1. Türk vatandaşları ve Türk vatandaşlığını kaybetmiş bireyler 2. Halihazırda başvuracakları eğitim düzeyinde, Türk üniversitelerinde deki programlara kayıtlı olan bireyler
				Sağlık Bilimleri 90%		
	Kısa Süreli Burs Programı	Başarı Burs Programı	1yıl	1.Aylık cep harçlığı Lisans: 440 TL Yüksek Lisans: 590 TL Doktora: 880 TL		
Araştırma Bursu Programı		3-12 aylık	Aylık cep harçlığı: 3.000 TL			
Türk Dili ve Kültürü Programları		8-10 aylık	1.Aylık cep harçlığı: 2.000 TL 2.Bir kerelik uçak bileti 3.Konaklama 4.Türkçe dil dersleri			

Ortak Burs Programları 1	Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Burs Programı	
	Suriyeli Öğrenciler Burs Programları	
	Albert Einstein Alman Akademik Mülteci Girişimi (DAFI)	
	Birleşmiş Milletler Bursları	
	Yemenli Öncüler Burs Programı	
	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) Bursu	

Kaynak: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2019 <http://www.ytb.gov.tr>

Türkiye Bursları programı, ülkeler arasında işbirliğini ve toplumlar arasında karşılıklı anlayışı güçlendirmeyi taahhüt eden, geleceğin liderlerinden oluşan bir ağ oluşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkileri geliştirmek ve küresel bilgi zenginliğine katkıda bulunmaktır. Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrenciler sayesinde, Türkiye’nin amacı; dünyaya ve anavatanlarına ait problemlere çözümler üretecek nesiller yetiştirmek, fırsat eşitliği ve uluslar üstü bir bakış açısına sahip olmaktır.

Türkiye Bursları programı kapsamında; programın yürürlüğe konduğu 2012 yılından itibaren, kaynak ülkedeki en kaliteli eğitim kurumlarından yüksek seviyede başarı durumu ile mezun olmuş vizyon sahibi ve ülkelerine dair hassasiyeti yüksek öğrencilerin burslandırılmasına azami önem verilmiş ve bu doğrultuda başvurular değerlendirilmiştir.

Program uygulanmaya başladığı 2012 yılında, toplam 10 bin civarında başvuru alırken, 2019 itibarıyla dünyanın 167 ülkesinden 145 bin 700 başvuruyla rekor bir başvuru almış bulunmaktadır. Başkanlık tarafından “Türkiye Bursları” kapsamında burslandırılmış ve halihazırda eğitimine devam eden toplam uluslararası öğrenci sayısı yaklaşık olarak 17 bin 500’dür. Bunların 10 076’sı lisans, 71 ön lisans ve 3 565’i yüksek lisans öğrencisidir. Bu yıl 3 065 öğrenci burslandırılmış bulunmaktadır.²¹

Türkiye Bursları programının diğer programlardan farkı: yalnızca maddi destek içermesi değil, aynı zamanda yükseköğretimin her kademesindeki programlara yerleştirme olanağı sağlamasıdır.

²¹ Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı – <http://www.ytb.gov.tr>
Türkiye Bursları – <http://www.turkiyeburslari.gov.tr>

Program, önde gelen birçok burs programının aksine, Türkiye Bursları programı kapsamında, bursiyerlerin ülkeye entegrasyonunu kolaylaştırmak maksadıyla aylık cep harçlığı dışında, önemli bir adım olarak 1 yıl süreli “Türkçe hazırlık eğitimi” imkanı sağlanmaktadır. Öğrenciler Türkçe hazırlık eğitimlerini, bulundukları üniversitenin TÖMER Türkçe Öğretim Merkezlerinde almaktadırlar.

Yine bir çok burs programında kapsam dışı tutulmasına rağmen, öğrencilerin entegrasyonunu kolaylaştırma ve ihtiyaçların temini anlamında, mezkur öğrencilerin barınma ve sağlık sigortasının karşılanması çok ciddi bir noktaya tekabül etmektedir. Yine bu doğrultuda, YTB tarafından; “uluslararası öğrenci akademileri ve sosyal-kültürel etkinlikler düzenleme ve kulüp faaliyetlerini destekleme” gibi entegrasyona yönelik ciddi katkılar sunulmaktadır. Üniversite eğitimi dışında, Türkiye’de geçirmiş oldukları süre boyunca müfredat dışı sosyal, kültürel ve akademik aktivitelerden faydalanma olanağı da sağlanmaktadır. Ayrıca programın bu olanaklarından, program bursluları dışında ülkede bulunan tüm uluslararası öğrenciler faydalanabilmektedir.

Program uluslararası öğrencilerle olan iletişimi, etkileşimi sadece eğitim sürelerince değil, mezuniyetlerinin sonrasında da, mezunlar birimi ve diğer mezunlarla çalışan kurumlar beraberinde yürütmeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda, dünya çapındaki mezunlarla bağlarının korunması amacıyla Türkiye Mezunları Ağı oluşturulmuştur (Türkiye Mezunları,2019).²² Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayan öğrenciler ülkeleri ve Türkiye arasında köprüler kuran gönüllü ülke elçiliği görevini de üstlenmektedir. Türkiye Mezunları tarafından bir çok ülkede Türkiye Mezunları dernekleri de kurulmuştur.

Türkiye Mezunları internet adresi, dünyanın dört bir yanına dağılmış olan Türkiye mezunlarının, “*Türkiye ile irtibatını korumak, mezunların birbirlerinden haberdar olmalarını sağlamak, istihdam olanakları yaratmak, Türk dili ve kültürü ile bağlarını sürdürmelerini ve kendi ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamalarını temin etmek*” amacıyla kurulmuştur. Türkiye’den mezun olmuş ve hâlihazırda burada okumakta olan öğrencileri bir araya getirmeyi amaçlayan internet adresi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ile mezunların katkılarıyla oluşturulmuştur (Türkiye Mezunları,2019).

²² Türkiye Mezunları - <https://www.turkiyemezunlari.gov.tr>

Türkiye Mezunları platformunun amacı:

- *Türkiye Mezunları* arasında iletişim, işbirliği ve dayanışma sağlamak maksadıyla fiziki ve sanal platformlar oluşturmak.
- Mezunlarla üniversiteler arasında sürdürülebilir bir ilişki kurulması teşvik edilerek akademik alanda işbirliği oluşturulmasına zemin hazırlamak.
- Duyurular ve haberler üzerinden mezun çalışmalarına ilişkin bilgi edinme imkânı sağlamak.
- *Türkiye Bursları* uygulamasının çeşitli aşamalarında mezunlarla işbirliği yapmak.
- *Türkiye Mezunlarının* mesleki kariyerlerinde ilerlemelerini desteklemek ve yaşadıkları toplumların kalkınmalarına katkı sağlamalarını temin etmek amacıyla destek programları düzenlemek.
- Türk firmaları ve üniversiteleri ile mezunları arasında iletişim sağlayarak, mezunlarımıza kariyer fırsatı sunmak.
- *Türkiye Mezunlarının* Türk dili ve Türk kültürüyle bağlarının devam ettirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
- *Türkiye Mezunlarının* kendi ülkelerinde ve farklı ülkelerde yaşayan diğer mezun öğrenciler ile olan etkileşimi ve iletişimini arttırmak.
- *Türkiye Mezunlarının* kamu kurumlarımızın temsilcilikleri ile iletişim ve işbirliğinin güçlendirmektir. Şu anda Türkiye Mezunlar derneği Afganistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Endonezya, Etiyopya, Filistin, Gana, Gürcistan, Irak, Karadağ, Kazakistan, Moğolistan, Nijerya, Senegal, Sırbistan, Tanzanya ve Ürdün’de mevcuttur.

BÖLÜM 3: EĞİTİM DİPLOMASİSİNDE TÜRKİYE BURSLARI PROGRAMININ HALKLA İLİŞKİLER BAĞLAMINDA ULUSAL VE ULUSLARARASI BOYUTTA DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Değişen çağdaş diplomasi dünyasında, yüksek öğretimin önemli bir rolü ve katkısı vardır. Yükseköğretimin günümüzde araştırma ve politika ağları, uluslararası eğitim merkezleri, ortak programlar, küresel, uluslararası ve yeniliklerle tamamlanan uzun süreli akademik işbirliği ve akademik hareketlilik geleneği gibi, ülkeler ve bölgeler arasında uluslararası ilişkilerin kurulmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunacak çok şey vardır. Bilgi üretimi, yayılması ve bilgi alışverişi kısacası, eğitim diplomasisi, araştırmacıların odak noktasındadır.

Günümüzde, ulusal çıkarlarını, ülkeyi dünya sahnesinde tanıtmının, teşvik etmenin en iyi yolunun eğitim olduğuna inanan ülkelerin sayısı gitgide artmaktadır. ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya gibi uluslararası büyük güçler dışında, özellikle Malezya, Çin, Japonya gibi Asya ülkeleri de uluslararası eğitime özel bir önem vermeye ve etkin bir araç ve yumuşak güç kaynağı olarak kullanmaktadır. Özellikle büyük güçler, eğitimin etkin bir aracı / yumuşak güç kaynağı olarak kullanılmasına özel dikkat etmekte ve önem vermektedir. Her devlet, uluslararası arenadaki konumunu ve saygınlığını güçlendirmeyi ve uzun vadeli sosyo-ekonomik gelişimi için uygun koşullar yaratmayı amaçlamaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için devlet, hem sert hem de yumuşak güce çeşitli dış politika araçlarını kullanmaktadır (Nye, 2009: 7). Kısacası uluslararası öğrenci payından edinmektir. Bu konuda her ülke kendi stratejisinin oluşturmaya, aktif çalışmaya gayret etmektedir.

Eğitim ve akademik değişimin eğitim diplomasisi oluşumundaki rolü “yumuşak güç” terimiyle tanımlanmıştır. Yükseköğretim, yumuşak güç için ideal bir araçtır. Eğitim diplomasisi araçlarından biri, akademik değişim programları, burs programlarıdır.

Türkiye 2010 yılından bu yana uluslararası öğrencilere yönelik strateji oluşturmayı ve bir yumuşak güç yöntemi olarak değişim programları ve burs programlarına önem vermektedir. Yabancı öğrencilere yönelik yükseköğretim bursları, Türk yumuşak gücünün projeksiyonu için ayrılmaz bir araç haline gelmiştir. Kaliteli yabancı

öğrencileri Türkiye'ye çekmek, yurtdışına Türk kültürü ve dilini tanıtmak ve aktarmanın bir aracı haline gelmektedir. Başka bir deyişle, yüksek öğretim burs programları yoluyla, Türkiye, yurtdışındaki imajını tanıtmak için bir “marka elçileri” “gönül elçileri” havuzu oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu programın etkinliği, Türkiye'nin diğer toplumsal ve devlet aktörleriyle ilişkilerini kolaylaştırabilmesi için dünyanın her yerinden bir ağ kurma fırsatı olduğu anlamına gelmektedir. Konuyla ilgili akademik literatüre bakıldığında, Kwiek'e (2001) göre, yükseköğretim burslarının amacı “devletler arasında uzun vadeli ilişkiler kurma ve bunları geliştirmektir”.

Türkiye'nin eğitim diplomasisi aracı olarak yumuşak gücü üzerine yapılan çalışmaların nispeten yeni olduğunu vurgulamakta fayda vardır. İnsani diplomasi ve kalkınma yardımı ve kamu diplomasisi dahil olmak üzere, Türkiye'nin yumuşak gücünün çeşitli unsurlarını inceleyen bazı çalışmalar mevcuttur. Bununla birlikte, bu çabalarla eğitim sektörü arasındaki olası bağlantılara rağmen, çok sınırlı sayıda çalışma, eğitim sektörünün Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmadaki rolünü incelemiştir. Genel olarak, bu çalışmalar, gerekli dikkat ve destek verildiğinde, eğitim sektörünün bir ülkenin dış politika hedeflerinin, özellikle de yumuşak güç boyutunun önemli bir itici gücü olabileceğini savunmaktadır.

Tüm bu öneme istinaden çalışmanın temel amacı, eğitim diplomasisinde Türkiye Bursları programının halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası boyutta değerlendirmektir. Bu amaca ulaşabilmek için uluslararası öğrencilerin:

- Türkiye'yi ve Türkiye Bursların tercih etme sebepleri,
- Programın, öğrencilerin ihtiyaçlarını ne düzeyde giderebildiği,
- Programın tanınırlığı ve tanıtılış düzeyi,
- Eğitim süreçleri,
- Programın amaçları ve amaçlarına ulaşılabilirliği,
- Programın sonuçları (birey ve ülke bazında),
- Programın öğrencilerle etkileşimi, iletişimi ve halkla ilişkiler süreçleri
- Programın stratejik planlama süreçleri.
- Programın halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve boyutta etkililiği araştırılmıştır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Çalışma, Türkiye'nin eğitim diplomasisindeki etkililiği ile Türkiye Bursları programı üzerinden genel değerlendirme yapılan ilk akademik çalışmadır. Ayrıca araştırma sonuçlarının Türkiye Bursları programının halkla ilişkiler faaliyetlerinin stratejik planlamaları sürecinde araştırma, geliştirme ve değerlendirme çalışmalarına katkı sağlaması ve literatüre yararlı bilgiler kazandırması hedeflenmiştir. Bu hedef bağlamında ulusal ve uluslararası boyut taşıyan ve günümüzde eğitim diplomasisinin gitgide önem kazanması, bu sürecin ayrıntılı bir analizini ortaya koymayı gerektirmektedir. Benzer şekilde Türkiye'deki eğitim sistemi ve kalitesinin uluslararasılaşması ve amaçta harcanan emeklerin ve mali kaynakların boşa gitmemesi açısından da önemlidir. Doğru planlanan tanıtım faaliyetleri ile ülkenin görünürlüğüne katkı sağlayacak olan bu programın, iyi çerçevelenmiş bir halkla ilişkiler stratejileri ile gelişeceği gerçeğinden hareketle bu çalışma literatüre ve uygulama sahasına değer kazandırmaktadır. Ayrıca, bu çalışma ile konuyla ilgili muhatap bulunan resmi kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katkıda bulunulması ülkenin ve bölgenin hedeflerine uygun insan odaklı proje/program uygulanmasını da sağlayabilecek niteliktedir.

3.3. Varsayımlar

Öğrencilerin ve YTB çalışanların odak grup ve yarı yapılandırılmış mülakatlarda verdikleri yanıtların doğru veya samimi cevaplar olduğu varsayılmıştır.

Elde edilen sonuçlar araştırmaya katılmayı kabul eden deneklerin görüşlerini temsil etmektedir.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, kamu diplomasisin özellikle eğitim diplomasisi çerçevesinde ele alan bir çalışma olarak ele alınmaktadır. Öte yandan kamu diplomasisi kapsamındaki eğitim diplomasisinin işlevselliğinin yürütülmesini ortaya koyan bir araştırma geliştirme çalışması olarak, eğitim diplomasisini geleneksel halkla ilişkiler faaliyeti olarak görmek yerine eğitim diplomasisinin sunumunun ve tüm kapsamının halkla ilişkiler yöntemleriyle yapıldığına dikkat çekmektedir. Bu kapsamda araştırmada makro

düzeyde halkla ilişkiler olgusuna değinilmiştir. Araştırma günden güne önem kazanan ve halkla ilişkiler alanından beslenen eğitim diplomasisi kavramı çerçevesinde planlanmış ve sonuçlandırılması amaçlanmıştır.

Araştırmada, YTB Türkiye burslusu olarak Türkiye'ye gelen lisans, yüksek lisans ile doktora düzeyinde öğrenim gören üniversite öğrencileri ve YTB'de etkin ve kilit rol oynayan ve bu konuyla sorumlu olan yetkililerin konuyla ilgili görüşleri incelenmiştir.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma iki aşamalı olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. İlk aşamada ikincil kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuş ve literatür taraması ile kavramsal açıklamalar yapılmıştır. Literatüre dayanarak oluşturulan araştırma modeli ve araştırma soruları için ikinci aşamada birincil kaynaklara nitel araştırma yöntemi kullanılıp bu yöntem bağlamında Türkiye Bursları programına dahil olmuş öğrencilere yarı yapılandırılmış soru formu, yüz yüze görüşme mülakatı olarak yapılmıştır.

Soru formu yanında her biri 7 kişilik 2 grup toplam 14 katılımcı ile odak grup görüşmesi ile çalışma desteklenmiştir. Odak grup veya odak grup görüşmesi, veri toplama için nitel bir araştırma yöntemidir. Genellikle odak grup “*belirli bir araştırma konusu üzerine tartışmalara odaklanan, belirli özelliklere sahip bireylerden oluşan bir grup*” olarak tanımlanır. Anderson’a (1990: 241) göre odak grup küçük, genellikle yedi ile on iki arasında sayıları olan, bir konuyla ilgili tutum ve algıları, duyguları ve fikirleri araştırmak için eğitilmiş bir araştırmacı (moderatör) tarafından bir araya getirilen bir grup insanıdır.

Araştırma katılımcılarını desteklemek ve çalışmadan elde edilen verileri daha netleştirebilmek adına Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığında Türkiye Bursları programı süreçlerinde etkin ve kilit rol oynayan ve bu konuyla sorumlu olan birkaç yetkili ile, kabule bağlı olarak, gerekli izinler sonrası, mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

- **Katılımcı 1.** *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah EREN*
- **Katılımcı 2.** *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit YUSUF*

3.6. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmada yer alan katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, sınırlı kaynakların en etkin kullanımı için bilgi yönünden zengin vakaların belirlenmesi ve seçilmesi için nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir tekniktir (Patton, 2002). Bu, özellikle araştırma konusuyla ilgili bilgili olan veya bir deneyim yaşayan bireyleri veya birey gruplarını tanımlamayı ve seçmeyi içermektedir (Cresswell ve Plano Clark, 2011: 23). Bilgi ve deneyime ek olarak, katılımı sağlamada istekli olmanın ve deneyimlerini ve görüşlerini açık, anlamlı ve yansıtıcı bir şekilde iletme yeteneğinin önemine dikkat çekilmektedir (Bernard, 2002 ve Spreadley,1979). Olasılık veya rastgele örnekleme, seçimdeki önyargı potansiyelini en aza indirerek bulguların genelleştirilebilirliğini sağlamak ve bilinen ve bilinmeyen kafa karıştırıcıların potansiyel etkilerini kontrol etmek için kullanılır.

Odak grup görüşmeleri yapılacak şehir seçiminde YTB kurumunun en çok aktif olarak faaliyet gösterdiği, resmi ofislerin bulunduğu ve özellikle sayı ve çeşitlilik olarak en çok ülke temsilcileri (Orta Asya, Güney Asya, Orta Doğu, Balkanlar, Kafkasya, Afrika vs.) bulunduğu İstanbul ve Ankara olarak iki büyük şehir seçilmiştir. Odak grup görüşmesi katılımcılar grubu Ankara ve İstanbul’da eğitim gören: Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Türkiye Bursları öğrencilerinden oluşmuştur.

Tablo 5: Odak Grubu Katılımcıların Özellikleri

Eğitim durumu	1.grup Ankara	2.grup İstanbul
Lisans	3	2
Yüksek Lisans	2	3
Doktora	2	2

Literatüre dayanarak oluşturulan araştırma modeli ve araştırma soruları için ikinci aşamada nitel araştırma yöntemi kullanılıp, bu yöntem bağlamında Türkiye Bursları programına dahil olmuş öğrencilere yarı yapılandırılmış soru formu yüz yüze görüşmesi olarak yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlama sürecinde form iki uzman kişiye (yöntembilimci, alan uzmanı) incelenmiştir. Uzman kişilerin onayı

sonrası forma son şekli verildikten sonra pilot uygulama olarak Sakarya’da öğretim gören 3 Türkiye Bursları öğrencisiyle görüşme yapılmıştır. Cevaplar kontrol edilerek görüşme formunda herhangi bir soru tekrarı, eksiklik ve araştırmanın amacına uygun düşmeyecek soru olup olmadığı kontrol edilerek form revize edilip son şekli verilmiştir.

Öğrencilere uygulanan görüşme formu konu merkezli şekilde tasarlanmıştır nitel araştırmanın da gereği olarak Kuş’a (2007 :32) göre görüşmeler üç temel karakteristiği taşımaktadır: söyleşi tarzındadır, görüşülenlerin bakış açısını elde etmeye yöneliktir ve görüşme akışı esnektir.

Çalışmada katılımcı form öncesi bilgilendirilmiş, konuyla ilgili kısa bir görüşme yapılmıştır. Formun doldurulması 20 dakika ile 30 dakika arasında sürmüş ve gayet samimi bir ortamda birebir form doldurtulmuştur. Yarı yapılandırılmış anket formu gereği görüşme sırasında ortaya çıkan sorular ek olarak sorulmuş ve cevaplandırılmıştır. Araştırmaya katılan 30 Türkiye Bursları programı öğrencilerine 17 soru yöneltilmiştir. Ayrıca katılımcılar amaçlı olarak araştırmacının en rahat ulaşılabilceği çevreden seçildiği için, amaca uygun örnekleme türü ve bazı durumlarda ulaşılan ilk öğrenci aracılığıyla diğer öğrencilere de ulaşım sağlanması bakımından kartopu örnekleme de kullanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde ilk önemli kriter gönüllülük olmuştur. Söz konusu çalışmanın hassas bir konu olması nedeniyle görüş bildirenlerden samimi cevapların alınması önem arz etmiştir ve anonim taşımaktadır. Katılımcı örnekleminde dikkat edilmiş bir diğer kriter ise öğrencilerin eğitim durumu (Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora) ve geldiği ülkeye (Orta Asya, Güney Asya, Orta Doğu, Balkanlar, Afrika vs) göre ve cinsiyetine göre eşit katılımcı sayısı sağlanması olmuştur. Araştırmaya katılan ama ülkesin belirtmek istemeyen öğrencilerin ülkeleri x,y,z olarak belirtilmiştir.

Tablo 6: Yarı Yapılandırılmış Yüz Yüze Anket Mülakatlarının Katılımcı Özellikleri

	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Şehir	Ülke
K1	E	Lisans	İstanbul	Tayland
K2	K	Yüksek Lisans	İstanbul	Cibuti
K3	K	Doktora	İstanbul	X
K4	K	Lisans	Ankara	Sudan
K5	K	Yüksek Lisans	Ankara	Kırgızistan
K6	E	Doktora	Ankara	Y
K7	K	Lisans	İzmir	Kosova

K8	K	Yüksek Lisans	İzmir	Moğolistan
K9	E	Doktora	İzmir	Afganistan
K10	E	Lisans	Sakarya	Somali
K11	E	Yüksek Lisans	Sakarya	Çin
K12	K	Doktora	Sakarya	Fildişi
K13	K	Lisans	Bursa	Mısır
K14	E	Yüksek Lisans	Bursa	Kolumbiya
K15	K	Doktora	Bursa	Bangladeş
K16	K	Lisans	Konya	Tacikistan
K17	K	Yüksek Lisans	Konya	Rusya
K18	E	Doktora	Konya	Kırgızistan
K19	E	Lisans	Eskişehir	Tayland
K20	E	Yüksek Lisans	Eskişehir	Sudan
K21	K	Doktora	Eskişehir	Filistin
K22	E	Lisans	İzmit	Somali
K23	E	Yüksek Lisans	İzmit	Benin
K24	K	Doktora	İzmit	Kazakistan
K25	K	Lisans	Trabzon	Malezya
K26	E	Yüksek Lisans	Trabzon	Moldova(Gagauz)
K27	E	Doktora	Trabzon	Z
K28	E	Lisans	Samsun	Azerbaycan
K29	K	Yüksek Lisans	Samsun	Gürcistan
K30	E	Doktora	Samsun	Cezayir
Toplam	30 katılımcı	10 Lisans	10 Yüksek Lisans	10 Doktora

Tablo 7: Ankara Odak Grup Katılımcılarının Özellikleri

1. Odak Grup Görüşmesi (Ankara)				
	Cinsiyet	Ülke	Eğitim Durumu	Bölüm
1. Katılımcı	Kız	Türkmenistan	Lisans	İletişim
2. Katılımcı	Kız	Moğolistan	Lisans	Edebiyat
3. Katılımcı	Erkek	Somali	Doktora	Tarih
4. Katılımcı	Kız	Kırgızistan	Lisans	İletişim
5. Katılımcı	Erkek	Gürcistan	Yüksek Lisans	Tarih
6. Katılımcı	Erkek	Mısır	Doktora	Türk dili Edebiyatı
7. Katılımcı	Kız	Filistin	Yüksek Lisans	Mühendislik

Tablo 8: İstanbul Odak Grup Katılımcılarının Özellikleri

2. Odak Grup Görüşmesi (İstanbul)				
	Cinsiyet	Ülke	Eğitim Durumu	Bölüm
8. Katılımcı	Kız	Kırgızistan	Yüksek Lisans	Uluslararası ilişkiler
9. Katılımcı	Erkek	Tubu	Lisans	Türkçe Öğretmeni
10. Katılımcı	Kız	İran	Yüksek Lisans	İlahiyat
11. Katılımcı	Erkek	Bangladeş	Lisans	İletişim
12. Katılımcı	Kız	Sudan	Doktora	Mühendislik
13. Katılımcı	Kız	Rusya	Yüksek Lisans	TIP
14. Katılımcı	Erkek	Sırbistan	Doktora	İşletme

3.7. Bulgular ve Yorum

Odak grup görüşmeleri ve YTB yetkilileriyle yapılan mülakatlar sırasında kayıt cihazıyla elde edilen ses kayıtları ve alınan notların yanı sıra, yarı yapılandırılmış anket mülakatlarından yazılı olarak alınan cevapların incelenmesi sonucunda bulgulara ulaşılmıştır.

3.7.1. Türkiye'yi Tercih Edilme Nedenleri

Yarı yapılandırılmış soru formu ve odak grup katılımcılarının yükseköğretim için Türkiye'yi tercih etme nedenleri kategorisi altında elde ettiğimiz bulgular.

Tablo 9: Eğitim İçin Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri

	Katılımcılar	Frekans
<i>Kendi ülkemle kıyasladığımda eğitim kalitesi ve şartları daha yüksek olması</i>	K2, K5, K6, K10, K14, K16, K 22, K24	8
<i>Burs kazandığım için</i>	K1, K6, K7, K8, K11, K15, K27, K10, K19, K15, K26, K17	12
<i>Ülkemle Türkiyenin ticari, kültürel vs. işbirliklerinin olması</i>	K2, K3, K11, K18, K17, K29	6
<i>Farklı kültür, tarihe,dine olan merakımın olması</i>	K1, K12, K14, K10, K17, K23, K26, K29, K25	9
<i>Okuduğum alan gereği (Türk Dili ve edebiyatı veya Osmanlı tarihi v.s)</i>	K1, K3, K25, K30	4
<i>Müslüman bir ülke olması, dinimi rahat yaşayabilmek için</i>	K10, K13, K17, K22, K8, K11, K18, K20, K2	10

<i>Kültürel, tarihsel ve dini bağlarımızın ve coğrafi yakınlığımızın olması</i>	K5, K6, K7, K8, K9, K11, K14, K24, K26, K27, K30	11
<i>Önceki eğitimimi (lise, lisans, YL) türk eğitim merkezinde aldığım için</i>	K5, K9, K11, K24, K25	5
<i>Güçlü ve prestijli üniversite ve akademik kadrosundan dolayı</i>	K2, K16, K18, K26, K27	5
<i>Kazanmam daha kolay olduğu için</i>	K4, K7, K9, K2, K15, K11, K28,	7
<i>Türkiye'yi ve coğrafi konumun sevdiğim için</i>	K1, K5, K6, K7, K13, K26, K28, K29, K30, K22	10
<i>Uzmanlaşmak amacıyla</i>	K24, K15, K27, K29, K30	5
<i>Türkçe öğrenmek için</i>	K1, K6, K8, K10, K11, K8, K19, K15, K26, K15, K17	11
<i>Ailem istedi</i>	K15, K27, K28,	3
<i>Evrensel ve farklı deneyimlere sahip olmak için</i>	K13, K23, K28,	3
<i>Eğitim bitince kalıp çalışma imkanım olduğu için</i>	K3, K9, K14, K16, K18, K25, K27,	7

Yarı yapılandırılmış mülakat katılımcılarının verdiği cevaplardan yola çıkarak, öğrencilerin yüksek öğrenim için Türkiye'yi tercih etmede; burs kazanması, ülke olarak Türkiye'yi ve coğrafi konumun sevmesi, türkçe öğrenme isteği, ülkeler arasında tarihsel, kültürel ve dini bağların olması öncelikli sebepler olarak tespit edilmiştir.

Bununla birlikte daha az katılımcı tarafından belirtilse de bir diğer önemli nedenler, katılımcıların kendi ülkeleriyle Türkiye'nin eğitim seviyesi ve eğitim alma şartların kıyaslayarak daha kaliteli ve ileri seviyede olması ve farklı kültür ve dine olan merak olduğunu belirtmektedirler.

Aynı zamanda, eğitimi tamamlayınca kalıp çalışabilme imkanının olması ve ülkeleriyle Türkiye'nin farklı alanlarda işbirlikleri mevcut olduğundan dolayı ileride kolay iş bulma imkanı yakalayabileceklerini düşünerek Türkiye'de yüksek öğrenim görmeyi tercih ettiklerini ifade eden öğrenciler de bulunmaktadır.

Daha az gösterilen nedenler ise; güçlü ve prestijli üniversite ve akademik kadrosu, evrensel bilgi ve tecrübelerle sahip olmak, okuduğu alanın Türkiye'yle ilgili olması (Türk dili ve Edebiyatı, Osmanlı Tarihi) ve ailesinin isteğiyle tercih etmeleridir.

Öte yandan uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi seçme nedenleri incelendiğinde K14 ve K15'in ifadeleri dikkat çekicidir.

Katılımcı 14: *Aslında gerçeği Türkiye'yi eğitim sistemi ya da eğitim şartları ve üniversite prestiji açısından bakarak seçmedim. Ben Yüksek Lisansımı İtalya'da yaptım, ordan farklı Avrupa ülkelerine Doktora yapmaya gitme imkanım vardı ama buraya ülkenin kültürün, halkın merak ettiğim için, türkçe öğrenmek istediğim için ve coğrafi yerleşimi dikkatimi çektiği için geldim .Ayrıca burs kazanmam önemli bir diğer nedendir.*

Araştırmaya katılan uluslararası öğrencilerin büyük bir kısmı (K1, K5, K6, K7, K13, K26, K28, K29, K30, K22) yüksek öğretim için Türkiye'yi tercih etme konusunda ortak noktaları K14'ün de belirttiği gibi, Türkiye'deki eğitim, güçlü kaliteli üniversiteler ve eğitim için sağlanan şartlardan ziyade, daha çok ülke, kültür ve coğrafik konumu, dil öğrenme isteği olduğunu görmekteyiz. Bu da Türkiye'deki yüksek öğretimin, üniversitelerin, uluslararası ortamda tanıtım eksikliği olduğunu, kendin bu konu içerisinde konumlandırılamamış olduğunun bir göstergesidir.

Katılımcı 15. *Son dönemlerde ülkem Cezayir ve Türkiye arasında bir çok alanda iş birlikleri yapılmaktadır, ülke olarak da gündemde şu an, yani Türkiye'de eğitim almam ileride ülkemde bana bana iyi bir referans olacağını düşündüm. Ayrıca kültürel dini ve tarihsel bağlantılarımız olduğu için de yüksek öğretim için Türkiye'yi seçtim.*

Araştırmanın bir çok katılımcısı gibi (K2, K3, K11, K18, K17, K29) K15 de, kendi ülkesinin Türkiye ile gerek ekonomi, eğitim, gerek siyasi ilişkisi bağlamında çok fazla etkileşim, işbirliği içinde olduğundan dolayı yüksek öğretim için Türkiye'yi tercih ettiğini vurgulamaktadır. Bu noktada ülkelerarası ilişkilerin ve ılımlı siyasal diplomatik çerçvenin halkın gözünde diğer ülkeye olan sempatisi, eğitim alma hareketliliğinde önemli bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Odak Grup Görüşmesi

Odak grup görüşmeleri sonucunda elde edilen cevaplara göre, öğrencilerin yüksek öğrenim için Türkiye'yi tercih etme sebeplerinin başında, yarı yapılandırılmış mülakatlar sonucuyla kıyasla:

- ülkesiyle Türkiye arasında farklı alanlarda işbirliklerin olması ve ayrıca tarihsel, kültürel ve dini bağların olması,
- okuduğu bölümün Türkiye'yle ilgili olması
- eğitim sistemi ve eğitim alma şartlarının kaliteli olması nedenleri dah çok olduğunu söyleyebiliriz.

6. Katılımcı Ben Mısırdaki lisans Türk dili ve Edebiyatı bölümünden bitirdim. Şu an Mısırdaki yaklaşık 15 üniversitede Türkçe öğretilmektedir ben de ileride bir hoca, akademisyen olabilmek için Türkiye'de yüksek lisans yapmaya karar verdim. Ayrıca bir çok alanda iki ülke arasında bir çok işbirlikler de yapılmaktadır. Türkiye'de okumam büyük imkanlar sağlayabilir.

9. Katılımcı: Benim okumak istediğim bölüm uluslararası ilişkiler olduğu için ve jeostratejik olarak da Türkiye iyi bir ülke olarak düşündüm. Avrupa ve Asya konumunda bulunduğu için Türkiye'yi, İstanbulu seçtim okumak için. Ayrıca kültür ve tarih açısından da Türkiye Afrika kıtası ile etkili ve yoğun bir çalışma işbirlikleri yaptığı için de burada okumak istedim.

3. Katılımcı : Ben Osmanlı tarihin okudum lisansta, şimdi bu konuda uzmanlaşabilmek, o tarihi yaşayabilmek için, bahsedilen yerleri görebilmek için, insanlarla tanışıp kaynaşmak için burayı tercih ettim.

10. Katılımcı: Buraya yüksek lisansa başvurmadan önce araştırdım. İstanbuldaki üniversitelerdeki akademik personele baktım. Çalıştıkları konulara baktım benim çalışmak ve okumak istediğim konuya yakın olduğu için ve ülke olarak da bana yakın olan ülke olduğu için Türkiye'yi seçtim

Yarı yapılandırılmış mülakatlarda daha az rastlanan ama odak grup görüşmelerinde en çok karşılaşılan noktalar, K6, K9 ve K10, K3'ün de belirttiği gibi eğitim için Türkiye'yi seçmelerinin ilk nedenlerinden biri lisans, yüksek lisansta okudukları ya da

okuyacakları alan ve daha sonra uzmanlaşmak için de devam etmek istedikleri bölümlerinin Türkiye'yle ilgili olmasıdır (Türk okulundan mezun, bölümü Türk dili edebiyatı, Osmanlı tarihi gibi vs.) ve Türkiye ile ülkelerinin gerek ekonomi, kültür, ticaret veya eğitim konusunda son zamanlarda çok hızlı bir şekilde gelişmiş olan işbirlikler neden olduğunu söyleyebiliriz.

4. Katılımcı *Türkiye'yi seçmemin nedeni eğitim alma imkanları bizimkinden daha ileride ve dolayısıyla iyi, kaliteli bir eğitime sahip olabilmek için seçtim.*

7. Katılımcı *Ülkemle kıyasladığımda Türkiye'de eğitim sistemi, şartları kaliteli olduğu için ve eğitim sonunda kalıp iş bulma imkanı olduğu için Türkiye'yi seçtim..*

Aslında uluslararası eğitim seçiminde en çok etkileyici etken olan ülkenin eğitim sistemi, seviyesi kalitesi bu çalışmada, yani Türkiye'nin eğitim sistemin, üniversitelerin şartların araştırarak, kendi ya da yakın komşu ülkelerle karşılaştırarak kıyaslayarak, daha kaliteli ve güçlü olduğu düşüncesi seçiminde neden olan katılımcılar az ama araştırma sonucunda rastlanan bulgular arasında mevcuttur.

2. Katılımcı *Moğolistan'lıyım. Moğolistan müsliman bir ülke değil. Orda sadece bir tane cami var, dinini rahat yaşayamıyorsun. Hani kapalı olsam, namazımı gidip camide kılsam diyenlere güzel gözle bakılmıyor. Her lokantaya gidip yemek yiyemiyoruz haram çünkü, sadece ordaki kazak-kırgız lokantalarında yiyebiliyoruz. En önemli nedenlerim bunlardır. Rahat yaşamak, okumak .Onun için Türkiyeyi seçtim.*

11. Katılımcı *Bence buraya öğrenci olarak, genellikle müslüman olan islamı sevenler gelmektedir. Ben de eğitim için Türkiye'yi islam bir ülkesi olduğu için ve kolay kazanma imkanları olduğu için seçtim.*

12. Katılımcı *Türkiye müslüman bir ülkedir ve son dönemlerde müslümanlarda yaşanan sorunlara en çok duyarlı davranan ülkedir. Ondan dolayı Türkiye'yi sevdiğim için seçtim.*

5. Katılımcı *Ben Ortodoks Hristiyan bir ülkeden geliyorum. Her zaman farklı ülkede, dini farklı olan ülkede okumak isterdim. Tarihçi olduğum için başka din, kültürü öğrenmek benim için önemliydi. Gelmeden önce Fransadaki bir üniversitede Tarih bölümünü kazandım ama uzak olduğu için ve annemin hastalığından dolayı gidemedim.*

Sonra komşu ülkelerden Azerbaycan ve Türkiye müslüman ülkelerdi. Araştırma yaparak Türkiye'nin eğitimi kaliteli olduğunu tespit ettim. Bir de komşu ülke, sınır kapısından benim ülkeme kadar bir saat sürüyor. Yani kısaca kaliteli eğitim, farklı din ve kültür, sağlanan imkanlar, coğrafi yakınlık Türkiye'yi seşmeme neden oldu.

Odak grup ve form görüşmesi sonuçlarının bir diğerk ortak bulguları K2, K12 ve K11'in de belirttiğı gibi Türkiye'nin müslüman bir ülke olması ve bu din konusunda uluslararası arenada gerek siyaset, gerek ekonomi, gerek sosyal sorumluluk konusunda kendini konumlandırması ve aktif bir şekilde faaliyet yürütmesi bir diğerk önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

8. Katılımcı *Ben zaten lisansı da türk üniversitesinde okudum. Ondan dolayı yüksek lisansı Batı'da yapacağım diye planladım hatta başvurularda bulunmuştum, çünkü kazanma imkanım da vardı, ama burayı kazanmam daha kolay ve daha güvenilirildi ondan buraya yöneldim. Hem de kişisel nedenlerden dolayı da zaten ülke olarak kültür, dil, din aynı olduğu için, farklı bana yabancı olan bir yere gelmeyeceğim için burayı istedim diyebilirim. Zaten seçimimden şu an memnunum.*

13. Katılımcı *Ülkeyi sevdiğim için, kardeş ülkeyiz ortak tarih dil din. Yoksa mesela ikinci dilim rusça, rus okulun bitirdim Moskova ya da rusça konuşan bir diğerk ülkelere gitme şansım da vardı. Türkçe öğrenmek Türkiye'yi keşvetmek istedim. Zaten yabancılık çekmeyeceğimi güvende olacağımı bildiğim için de önemliydi.*

Uluslararası öğrencilerin dışarıda eğitim almasında en önemli etkenlerden biri yeni bir ülke, kültür ve halk tanıma merakıdır. Yapılan odak grup görüşmelerinde de görüldüğü gibi, öğrencilerin kendini güvende hissetmesi için ya da yabancılık çekmemek için aynı kültüre, dine ve dile sahip olunan ülkelere gitme nedenleri olduğu da ortaya çıkmıştır.

1. Katılımcı *Türkmenistan'da Türk filmleri çok izlendiğı için sinema bölümünü seçtim ve burda eğitim görmeye karar verdim. Kaliteli dizi ve film çekme yeteneğine sahip ülkede aldığım eğitimle gelecekte ben de kendi memleketimde iyi bir yönetmen olacağım arzusuyla burayı seçtim.*

İlgi çekici bir diğerk konu, Türkiye'nin son zamanlarda aktif bir şekilde yürüttüğü sinema ve dizi sektörü, uluslararası arenada ülkenin tanıtımında (olumsuz-olumlu) ciddi etki yaratmaktadır. Ülkeyi gerek turistler gerek öğrenciler için merak noktası hale

getirmede katkı sağlamaktadır. K1'in ve diğer yarı yapılandırılmış mülakat katılımcılarının (K18, K20, K22, K25, K28, K30) belittikleri gibi Türkiye'nin dizi sektöründen etkilenecek merak ederek, eğitim için Türkiye'ye geldiklerini ifade etmeleri bunun önemli bir göstergesidir.

Mülakat ve odak grup görüşmelerinde elde edilen sonuçlar, Bölüm 2 alt başlık 2.1.3'te bahsedilen, yapılan bir çok çalışmalar sonucunda varılmış, yurtdışında eğitim almaya karar veren öğrencilerde bu talebi doğuran; dışarıda daha iyi bir eğitim alma fırsatı, prestij, diplomanın "ağırlığı", yeniliğe olan merak, yurt dışında istihdam, kültürlerarası iletişim kurmak, dil geliştirmek vb. beklentilerle gibi temel etmenlerle hiç uyuşmamaktadır.

Araştırma esnasında yapılan yarı yapılandırılmış mülakat ve odak grup görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre uluslararası öğrencilerin yükseköğretim için Türkiye'yi seçmelerinde başlıca etmenler; burs kazanma, ülke olarak Türkiye'yi ve coğrafi konumunu sevmek ve Türkçe öğrenme isteğidir. Diğer ama çok fazla rastlanmamış nedenler ise; ülkeler arasında tarihsel, kültürel ve dini bağlar ve güncel işbirliklerin olması ve okuduğu alanın Türkiye'yle ilgili olmasıdır.

Türkiye'deki yüksek öğretimin, eğitim şartlarının, üniversitelerin uluslararası arenada belli bir konumlandırmaya sahip ve doğru bir şekilde tanıtılmış olmaması, eksik ya da yanlış yapılmış halkla ilişkiler ve pazarlama strateji planlamaları olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin, dünyada uluslararası öğrenci hareketliliğine dahil olmak ve pay edinmek çabasında, öğrencileri etkileyecek ve cezbedecek en önemli etmenlerden olan eğitim fırsatları, üniversiteler, akademik kadrosu ve diplomasının prestiji “ağırlığı” konusunda, doğru ve etkili tanıtım faaliyetleri ve stratejik planlamalar oluşturması ve uygulaması, kaliteli, potansiyeli güçlü ve ileride başarılı ve etkili “gönül elçiler” olacak öğrencileri cezbetmede yardımcı olacaktır.

3.7.2. Türkiye Bursları Programının Tercih Etme Nedenleri

Yarı yapılandırılmış soru formu ve odak grup katılımcılarının Türkiye Bursları programının tercih etme nedenleri kategorisi altında elde edilen bulgular.

Tablo 10: Öğrencilerin Türkiye Bursları Programın Tercih Etme Sebepleri

	<i>Katılımcılar</i>	<i>Frekans</i>
<i>Program her şeyi kapsadığı için (burs,konaklama,sigorta,dil kursu,üniversiteye yerleştirme) için</i>	K1, K2, K3, K5, K8, K9, K11, K6, K13, K12, K22, K16, K18, K23, K 25, K 27, K 29, K 30	19
<i>Türkçe dil bilgisi zorunluğu olmadığı için</i>	K1, K9, K14, K15, K19, K23, K26, K28	8
<i>Başvuru işlemleri kolay internet üzerinden ve bedava olduğu için</i>	K1, K15, K14, K24, K26, K27, K29, K30	8
<i>Diğer burslara göre başvurmam ve kazanmam daha kolay olduğu için</i>	K1, K2, K4, K7, K11, K14,	6
<i>Türkiye’de kalmak ve çalışmak istediğim için</i>	K1,K5, K10, K13, K20, K21, K30	7
<i>Türkiye’nin en iyi üniversitelerinde okuyabilme imkanın sunduğu için</i>	K1, K2, K5, K6, K3, K6, K8, K11, K12,K13, K14, K15, K24, K25, K27, K28, K29	17
<i>Türkçe dili eğitimin verdiği için</i>	K2, K3, K5, K11,K14, K8, K24, K30	8
<i>Rastgele denk geldim ve başvururdum</i>	K4, K7, K13, K23	4
<i>Güvenilir bir program olduğu için</i>	K1, K11, K16, K17, K19, K24	6
<i>Sadece eğitime odaklanma imkanın sağladığı için</i>	K1,K3, K2, K8, K9, K11, K12, K16, K22	9

Tablo 10’da katılımcıların Türkiye Bursları Programın tercih etme sebepleri yer almıştır. Öğrencilerin tercih etme sebeplerinden: programın her şeyi karşılaması, Türkiye’nin en iyi üniversitelerinde okuyabilme imkanın sunması etkenlerin en başında durmaktadır (K1, K2, K3, K5, K8, K9, K11, K6, K13, K14, K12, K15, K22, K16, K18, K23, K 24, K 25, K 27, K 29, K 30) . Programa başvuru işlemlerin kolaylığı, internet üzerinden ve bedava olması, türkçe dil bilgisi zorunluğu olmaması ve sadece eğitime odaklanma imkanı sağlaması, türkçe dilinin öğretilmesi de dikkat çeken ve en çok belirtilen nedenlerden biridir.

Türkiye Bursları programının tercih edilme sebepleri incelendiğinde K1, K17, K 24 ve K13’ün ifadeleri dikkat çekicidir.

Katılımcı 1. Ben ilk başta başka bir ünlü Avrupa burs programına başvurmuştum. Kazanma imkanım da vardı. Ama başvuru esnasında sürekli sıkıntılar çektim, dil bilgi sertifikasını istediler, ödeme istediler, kendim üniversiteye başvurmam gerekiyordu, danışman bulmam gerekiyordu. Ortada net hiç bir şey yoktu. Sonra tesadüfen Türkiye Bursları Programı'yla karşılaştım. Başvurdum. Başvuru süreci kolay, bedava, her şey karşılıyorlar, hatta üniversiteye de kendileri yerleştiriyorlar. Diğer bursu da kazanmama rağmen Türkiye'ye geldim.

Katılımcı 17. Benim için programın her şey karşılaması en önemliydi çünkü ülke dışında okumak hem maddi hem manevi olarak zor. TB programı ilk baştan başlayıp bire bir ilgilendiler ve güven verdiler. Güvenilir bir devlet burs programı olduğu için seçtim.

Katılımcı 24. Sağladığı imkanlar sayesinde, okurken çalışmam gereken kaygısı olmadan sadece eğitime odaklanarak akademik yoluma devam edebilme imkanı olduğu için bu programı tercih ettim.

Programın bir çok gideri kapsamaması (üniversite ve bölüme yerleştirme, aylık cep harçlığı, konaklama, sigorta, iki kerelik gidiş-dönüş uçak bileti ve 1 senelik türk dili dersleri TÖMER), uluslararası öğrencilerin Türkiye bursları programının tercih etme nedenlerinin en başındadır. Çünkü, diğer programlar sadece belli bir burs miktarı veren ve geri kalan her şeyi öğrenci kendisi ayarlaması gereken burs programlarıdır. Katılımcılar kendi ülkesi dışına bir yabancı ülkeye çıkacak olma özelliği ile öğrenciye güven ve garanti verdiğini belirtmektedir. Bir diğer en önemli etken olan neden ise üniversite ve bölüme yerleştirmedir. Başka bursların şartlarına göre,burs kazanan öğrenci kendisi üniversite başvurularını yapmak, kazanırsa, kayıt olmak, oturma izni almak kaydıyla burs alma hakkını kazanmaktadır aksi halde burs iptal edilmektedir. Öğrencilerin bu programla Türkiye'nin en iyi üniversitelerine yerleşme imkanı olduğu, tercih etmelerinde en önemli etken olduğunu katılımcıların neredeyse yarısından fazlası söylemektedir.

Katılımcı 25. Eğitim süreci bitince, mezun olunca ülkede kalma ve çalışabilme imkanı olduğu için bu burs programına başvurmuştum. Çünkü kendi ülkemde yaşamak, iş bulmak çok zordur. Başka ülke burslarının kurallarına göre mezun olunca ülkemize dönmek zorundaydık.

Katılımcı 20. Başka bir çok burs programların araştırdım kıyasladım ama eğitim bitince kalıp çalışmak bir çoğunda yasak. Ülkeyi terk etme mecburiyeti var. Kendi ülkemde gelecekte iş bulmak, çalışmak güzel bir gelecek kurmak zor olacağı için bu programı ve ülkeyi tercih ederek buraya geldim. Ayrıca program öğrencilerden her hangi bir ücret istemiyor başvuru için ve şartları da çok kolay. Mesela üniversiteye kendileri yerleştiriyor, konaklama ayarlıyorlar, gelirken yanınızda bu kadar para olması lazım yoksa oturma izni vermeyiz diye bir şey yok. İmkanları da çok güzeldi.

Katılımcıların belli bir kısmı (K1, K5, K10, K13, K20, K21, K30) eğitim sonunda kalıp çalışabilme imkanının, bir eğitim programın tercih etme konusunda önemli bir etkenlerden olduğunu ifade etmektedir. K25'in de belirttiği gibi, öğrencinin eğitim süreci tamamlanınca ülkede kalma ve tekrar okuma olanaklarından bahsetmektedir. Kendi ülkesinde işsizlik sıkıntısı ya da diğer her hangi ülke içi sıkıntıları olan gençler daha iyi bir gelecek, iş bulma imkanı yakalayabilmek için de Türkiye'de okuyabilme kalabilme amacıyla bu programı tercih ettiklerini belirtmektedir.

Katılımcı 23. Başka ülke burslarıyla karşılaştırdığımızda önden dil bilgisi istemeden bir sene boyunca sistemli bir şekilde türkçe öğretmesi ve sertifika vermesi önemli bir etken oldu seçimimde.

Katılımcı 14. Başka ülke burslarına başvurmam ve kazanmam, İngilizce ya da mesela Almanca dil bilgi sertifikam, referanslarım, CVim, ilk baştaki süreç için maddi desteği yeterli olmadığı için kazanmam imkansızdı. Türkiye Bursları daha çok bana uygun ve kazanılabilir olduğu için başvurdum. Dili kendileri öğretiyor, gidip yaşamak ve okumak işçin her şeyi sağlıyor ve kendileri ayarlıyorlar. Ülkenin kabul etmesi için hesabımızda belli bir para miktarın olması bile gerekmemektedir.

Katılımcı 11. Kolay başvurma ve kazanma şartları olduğu için seçtim. İnternette, bedava başvurulur. Bir de Türkçe dil bilgisi istemiyor. Çünkü Amerika ya da Avrupa'daki üniversiteleri, eğitim programların kazanmak biraz zor ilk başta dil bilgi sertifikası olması lazım ve bir sürü başka şartları da var. Onun yanı sıra oraya başvuran talebe kalitesi daha üst seviyede ve rekabet çok daha fazla ve güçlüdür.

K 23, K 14 ve K 11'in belirttiği gibi programın en büyük avantajlarından biri Türkçe dil bilgi sertifikasının önceden istememesi ve programın kendisi tarafından öğretilmesidir..

Programın bir sene boyunca uluslararası öğrencilere sistemli bir şekilde Türkçe dili öğretiminin sağlaması, Türkiye'nin ve Türk dilinin dünya çapında tanıtılması, yayılması, kültürlerarası iletişime açılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Devletlerin dış ve iç politikalarının oluşumunda çok sayıda özellik dikkate alınmaktadır, ki bunlardan en önemlisinin dil olduğu ifade edilebilir. Çünkü dil sadece bir kültür aracı ve ulusal kimliğin belirleyicisi değil, aynı zamanda dünya ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkileri etkileyebilecek ayrılmaz bir parçadır.

Odak Grup Görüşme Bulguları

Odak grup görüşmelerindeki katılımcıların yanıtları, form mülakatlarının katılımcılarının ifadeleriyle örtüşmektedir. Öğrenciler, Türkiye Bursları programının tercih etmesinde, her şeyi kapsayan, tam süreli, sağlam ve garantili bir burs programı olması ve Türkiye'nin kazanılması zor olan iyi üniversitelere yerleştirmeler sağlamasını en önemli etkenler olarak belirtmektedir. Aynı anda Türkiye Bursları programının diğer ülke bursları ile karşılaştıran katılımcılar, bu programın dil bilme sertifikasını istemediğini ve kolay başvuru sürecine sahip olduğunu tercihte önemli bir etken olarak ifade etmektedir..

Ayrıca, odak grup görüşmelerine uluslararası öğrencilerin Türkiye Burslarını tercih etme nedenleri incelendiğinde K2, K4, K1, K6, K8 ve K11'in ifadeleri dikkat çekicidir:

8. Katılımcı Ben baya çok araştırmıştım. Avrupa üniversitelerin daha çok baktım. DAAD Eğitim programına başvuru yaptım hatta. Kazanma ihtimalim de vardı çünkü, üniversiteyi yüksek notla bitirdim fakülte birinciliğin aldım, dil sertifikam da vardı. Ama diğerlerin boşverip YTB programına yöneldim, çünkü, diğer bursların başvuru süreçleri çok zordu. İşte programlara başvuru yapıp aynı anda üniversitelere başvuru yapmak zorundasın aynı anda dil sınavlarına da girmelisin, TOEFFLE gibi. Staj yapmış olman lazım. Para birikimin olması lazım. Hatta program kabul ettiği durumda üniversite kabul etmemiş oluyorsa programı kazandığın hak yok oluyor. Ama TB programı çok kolay başvurusu da süreçleri de. Onun için buraya yöneldim. TB programın tercih ettim.

4. Katılımcı Ben bu programa başvururken dünya programları hakkında çok fazla bilgim yoktu. O zaman Türkiye Bursları benim için en uygun olarak göründü, tanıtım

faaliyetlerine de çok rastladım. Ayrıca Türkçe dil öğretimi olması ve başvuru şartlarının kolay ve çok zorlayıcı olmaması da çok önemliydi benim için.

1. Katılımcı *Diğer ülke burs programları dil bilgisi belgelerini istiyordu. Mesela Çindeki burs programına geçmek için biraz İngilizce bilmek şart ama bende sadece Türkmençe ve biraz Rusça vardı, ama Türkiye Bursları böyle değil dil eğitimi kendileri veriyorlar. Benim için bu bir büyük avantajdı.*

Form görüşmelerinde de olduğu gibi, odak grup görüşmelerindeki katılımcılar da K8, K4, K1'in de belirttiği gibi;

- programın herşeyi kapsaması
- üniversiteye yerleştirme imkanı sunması,
- başvuru şartlarının çok uğraştırmayacak, zorlamayacak kadar kolay ve bedava olması tercih yaparken öğrencileri etkileyen bir diğer faktör olmuştur.

2. Katılımcı *Bir çok ünlü Avrupa ülkelerinin burs proğraların da araştırdım, ama bu program bana daha çok garantili ve güvenilir gibi geldiği için tercih ettim. Başvuru esnasında da mülakatlarda da program çalışanları tarafından sürekli geri dönüş, iletişim karşılığı alabildim. Bu samimi bir iletişim bana güven verdi. Program gerek başvuru süreçleri gerek imkanlarıyla ilgili gayet açık ve net bilgilendirme yapıyordu. Kazanınca ne olacağı nasıl yapılacağı da belliydi. Bir belirsizlik yoktu.*

14. Katılımcı *Genellikle ülke dışına eğitim için her kes güvenilir bir programla gitmek ister. Bu programdan gerek başvuru esnasında, gerek sağladığı imkanlar ve program çalışanlarının bizimle olan etkileşiminde güven hissi ve garanti alabildim. Ayrıca programla ilgili bilgi almada da çok zorlanmadım. Program her şeyi açık ve net kolay anlaşılır şekilde sunuyor başvuru bilgilerin.*

Form mülakatlarında da karşımıza çıkan bir diğer nedenler K 2'nin ve K 14'nin de ifade ettikleri gibi, güven verici ve garantili bir burs programı olması öğrencilerin tercihinde önemli bir etkidir. Özellikle çalışanların başvuranlarla kurduğu iletişimi, etkileşimi de öğrencilerin tercihlerin etkilemektedir denilebilir.

11. Katılımcı Araştırdım lisans öğrencisine kapsamlı, sağlam burs sağlayan program tek Türkiye Bursları programıydı. Düşünmeden başvurdum. Yüksek Lisans ve Doktora için daha çok seçim vardır.

3. Katılımcı Burs programların araştırdığımda lisans öğrencileri için kapsamlı tam süreli burs programları neredeyse yok olduğunu fark ettim. Türkiye Bursların fark edince de direk başvurdum.

Program diğer eğitim değişim ve burs programlarıyla kıyaslanınca, lisans öğrencileri için de tam süreli, kapsamlı burs sağlayarak öğrencileri cezbetmeyi başarabilmektedir.

Bölüm 2 alt başlık 2.1.3'te değinildiği gibi, yapılan birçok araştırmanın sonuçlarına göre, belirli bir ülkenin eğitim kurumuna başvurmayı düşünen öğrencilerin kararlarını etkilemekte olan uluslararası eğitimle ilişkilendirilebilen faktörler;

- Yaşam giderleri,
- Harç ücretleri,
- Ülkelerin akrabalık ya da kültürel ilişkileri,yakınlıkları,
- Yabancı dilde uzmanlık,
- Üniversitelerin akademik başarıları,
- Barınma şartları ve sağlık imkanları,
- Vize işlemleri ve çalışma fırsatları olarak sıralanabilir.

Yapılan araştırmanın form mülakatları ve odak grup görüşmeleri esnasında elde edilen verilere göre, uluslararası öğrencilerin Türkiye Bursları programını tercih etmesinde kararlarını etkileyen faktörler de uluslararası eğitimle ilişkilendirilebilen her faktörle örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan uluslararası öğrenciler Türkiye Bursları programın öğrenci için bir yabancı ülkede okuma sürecinde muhtaç olduğu her imkanı sağlaması ve tam süreli olduğundan dolayı tercih ettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca, program iyi bir akademik başarı oranında, kaliteli ve tanınmış üniversitelere ve bölüme yerleştirme olanağıyla öğrencilerin seçimlerin etkilemiş ve çekici olmuştur.

Başvuru ve mülakatlar esnasında, ilk aşamalarda öğrencilerle iletişime geçen, yardımda bulunan, program faaliyetleri ve çalışanlarının doğru bir şekilde yürütmüş, kurmuş

oldukları iletişim ve etkileşim süreçleri, stratejileri, öğrencilere programla ilgili olumlu ön izlenim ve güven hissi yaratmayı başaramıştır ve sonucunda öğrencilerin tercihlerini etkilemiş bulunmaktadır.

Daha önce bahsedildiği gibi yarı yapılandırılmış mülakat ve odak grup görüşmelerinde elde edilen ortak faktörlerin arasında dil öğretimi de önemli faktörlerden biridir. Katılımcılara göre programın bir diğer en önemli avantajlarından biri gelmeden önce Türkçe dil bilgi sertifikasının istenmemesi (ya da İngilizce, bazı üniversite ve bölümler istisna) ve kendileri tarafından sistematik bir şekilde bir sene içinde Türkçe dilinin öğretilmesidir. Uluslararası kültürel ve insani işbirliği geliştirmek ve Türkiye'nin dünyada olumlu bir imajın yaratması için yurtdışında ve ülke içinde yabancılara Türk dili öğretiminin küreselleşme döneminde daha da çok öneme sahip olmuştur. Türkiye Bursları programı bu görevi de üstlenerek başarılı bir şekilde yerine getirmektedir diyebiliriz.

3.7.3. Programının Sağladığı Olanakların Değerlendirilmesi

1) Üniversite ve bölüme yerleştirme

Mülakat katılımcılarının çoğunluğu programın üniversite ve bölüme yerleştirilmesi durumundan memnun olduklarını belirtmiştir. Katılımcılar ifadelerinde bu şartları eğitimde başarılı olabilmeleri için güzel bir fırsat olarak görmektedir. Özellikle başka burs programları ile TB programın karşılaştıran katılımcılar (K2, K3, K7, K6, K13, K17, K20, K24, K29, K30), bu imkanı, programın en önemli ayrıcalığı ve avantajı olarak görmektedir, çünkü diğer ülkelerin burs programlarında, genellikle öğrenci üniversiteye kendisinin başvurması, kazanması ve yerleşmesi lazım, aksi halde bursu iptal olmaktadır.

K5'in de belirttiği gibi program öğrencilere kendi puan ortalamalarına, potansiyeline göre, okumak istediği bölümün bulunduğu her hangi bir üniversiteyi seçim listesine dahil etmesine imkan vermektedir. Daha sonra değerlendirme aşamasında öğrenciyi listede kendisinin belirttiği üniversitelerin birine yerleştirmektedir. TB programın bu işlevi, diğer ünlü burs programlarından kendini ayırt ederek avantaj sağlamak ve böylelikle uluslararası öğrencileri kendi tarafına çekme, kazanma konusunda, yukarıda

“TB programının tercih etme nedenleri” faktörlerinde de sık karşılaştığımız bir etken olduğunu görülmektedir.

Katılımcı 5. *Üniversite ve bölüme yerleştirme Türkiye Burslarının diğer ülkelerin burs programlarından ayırt eden en önemli kriterlerinden biridir. Çünkü bir yabancı öğrenci olarak Türkiye'nin en prestijli üniversitelerinde eğitim görme imkanın yakalıyoruz. Mesela ben Gazi Üniversitesinde okuyorum. Bölüm olarak da, yüksek lisans okuduğum için lisansta bitirdiğim uzmanlığıma yakın bir bölüm tercih etmemiz gerekiyordu, üniversite olarak da zaten başvuru sırasında istediğimiz her hangisin kendi seviyemiz ve performansımıza ortalamamıza göre listeye ekleme seçme imkanımız vardı.*

Yarı yapılandırılmış mülakat katılımcıları K27 ve K11 programın, Türkiye'nin önde gelen üniversitelerine ve bölümlerine yerleştirme fırsatı sağlamasından çok memnun olduğunu, ancak mülakat aşamasına geçmiş öğrencinin, belli bir üniversitenin belli bir bölümün seçiminde, öğrencinin potansiyeline göre, program tarafından yönlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcı 27. *Üniversite ve bölüme yerleştirmeden çok memnunum. Aslında kazanılması zor olan kaliteli güçlü üniversitelere girme imkanımız vardı. Zaten bu imkan programın en önemli avantajıdır bence. Ama mesela bölüme yerleştirme konusunda, bazen öğrenciler başvuru yaparken kendileri seçtiği mesleğin(bölümün) hangi üniversitelerde daha iyi olduğunu bilmeyebilirler. Mülakatta başarılı öğrencilere bununla ilgili tavsiyelerde bulunarak, üniversite sıralamasını değiştirme imkanı verilmelidir. Genellikle mülakat sırasında öğrencinin programı kazanabilme oranı belli oluyor; jüri öğrencinin kazanacağını düşünüyorsa, öğrenciye belirterek onunla beraber değişiklik yapmalıdırlar.*

Katılımcı 11. *Programın bize en iyi üniversitelere girebilme imkanların tanınması çok güzel bir fırsattır. Ama ben açıkçası biraz hayal kırıklığına uğramıştım. Çünkü üniversite, bölüm ve şehrin imkanları çok daha beklentim altındaydı. Mesela Ankara'daki ve İstanbul'daki öğrencilerin eğitim alma kendin geliştirme başarılı olma için gerekli olan imkanları bizim elimizde yoktur, çünkü programın fırsatları etkinlikleri, eğitimlerinden en çok sadece bu şehirler faydalanır. Bence program öğrencinin potansiyelin değerlendirerek üniversite ve bölüm seçme listesinde tekrar yönlendirmesi lazım .*

TB programı öğrencileri bulunan 15 şehirde yaptığımız yarı yapılandırılmış mülakatlarda elde ettiğimiz verilere göre, katılımcılar arasında programı “üniversite ve bölüme yerleştirme” işlevin, farklı yönden de değerlendirenler bulunmaktadır. Genel olarak program, üniversite ve bölüme yerleştirme konusunda sıkıntılar yaşadığını, öğrencileri yerleştirirken belli bir strateji izlemediğini ve bundan dolayı başarılı olabilecek performansı yüksek, kaliteli öğrencileri kaybettiğini düşünmektedirler. Bu konuda özellikle K 9, K14 ve K 22’ün ifadeleri dikkat çekicidir:

Katılımcı 9. *Programın öğrenciyi üniversiteye yerleştirme aşamasına daha çok dikkatli yaklaşması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü biz sürekli her taraftan hem akademik, hem de sosyal taraftan başarılı ve kaliteli olan öğrencilerin yanlış şehre ve üniversiteye yerleştirdiklerine tanık oluyoruz. Bu öğrencinin potansiyelini doğru bir şekilde değerlendirerek hem kaliteli bir üniversiteye, hem de uzmanlık alanıyla ve sosyal faaliyetlerin daha çok olduğu bir şehre yerleştirmeleri gerekmektedir. Yoksa o performansı yüksek olan öğrencinin eğitim, çalışmak için motivasyonu düşmekte ve başarı oranın etkilemektedir. Sonuçta ondan program tarafından beklenen ve istenen performansı göstermeyebilir.*

Katılımcı 22. *Türkiye Bursları programı seçtiği öğrenciyi üniversite ve bölüme yerleştirme konusunda çok dikkatli davranarak belli bir strateji izlemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü eğitim için gelen bir öğrenci için başarılı olabilmesinde şehir üniversite ve bölüm en büyük etkenlerdir. Beni etrafımdaki ve tanıdığım arkadaşlarımı gözlemlediğimde performansı daha düşük olan ve gerek akademik gerek sosyal eğitim sürecinde aktif olmayan öğrenci büyük şehir ve çok güçlü üniversitelere gelince çok zorlanmakta ve kendin kaybedip sadece derse gidip gelme ve sınavdan nasıl olsa da sadece geçme amacıyla yaşamaya devam ediyor. Sonuç olarak bursu da kesiliyor mezun olamıyor. Performansı daha yüksek olan öğrencinin durumu da tamtersi oluyor.*

Katılımcı 14. *Üniversiteye ve bölüme yerleştirme konusunda nasıl bir strateji izliyor program bilmiyorum ama çoğunlukla potansiyeli olan kaliteli bir öğrenci eğitim seviyesi sistemi ve üniversitenin kendisi zayıf olan ve şehir olarak da çok fazla imkanları bulunmayan şehirlere denk geliyor ve okuma kendin geliştirme çalışma motivasyonu düşerek burda sadece bulunmak muduna düşüyor. Yoksa o öğrencinin*

Ankara, İstanbul Bursa gibi şehirlere yerleşmesi kendisi ve YTB için eğitimi için başarılı olması için çok daha faydalıdır.

Odak Grup Görüşmesi

1) Üniversite ve bölüme yerleştirme

İstanbul ve Ankara'da yapılan odak grup görüşmelerinde elde edilen bulguları ile, yarı yapılandırılmış mülakatlarda elde edilen sonuçları biri birine örtüşmektedir, yani, katılımcıların çoğunluğu memnun olduklarını belirtmiştir. Katılımcılar, bu imkan, programın uluslararası öğrencileri cezbetme konusunda başarılı ve etkili olmasında etkileyici faktör olarak görmektedirler.

14. Katılımcı Ben üniversite yerleştirme konusunda şahsi olarak çok memnunum. Çünkü güzel, kaliteli, kazanılması zor olan bir üniversiteye ve istediğim bölüme yerleştirildim.

4. Katılımcı Ben kendi bulunduğum üniversite ve bölümüm memnunum çünkü Ankara çeşitli fırsatlara zengindir. Tüm aktiviteler İstanbul, Ankara, İzmir'de gerçekleştiriliyor. Ama başka şehirlerde ve üniversitelerde böyle değildir. Onun için yerleştirildiği üniversite ve şehirden şikayetçi olan bir çok öğrenci var. Benim arkadaşlarımın ve tanıdıklarımın çoğu şimdi okudukları üniversite ya da bölümü kendileri seçmemişler.

Öte yandan programın üniversite ve bölüme yerleştirme konusunda K7, K6, ve K 2'nin ifadeleri dikkat çekicidir.

2. Katılımcı Mülakata katılanlar genellikle ben yaparım, ben iyiyim, ben mükemmelim derler, yani kendilerini olduklarından farklı gösterebilirler. Program ona göre yerleştirir galiba. Ayrıca ben uluslararası ilişkiler ve gazetecelik bölümlerini tercih etmişim. Ama mülakatta hangi yeteneklerin var dediler. Şiir yazdığımı öğrenince sen edebiyat oku diye beni Çağdaş Türk Lehçeleri bölümüne yerleştirdiler. Bu benim seçtiğim bölüm değildi. Bunun için ben ne kadar uğraştım. Ama yapacak bir şey yok dediler ve bu bölümde kaldım. Bu sebepten dolayı istemediğim bölüm olduğu için şu an okulda ben başarısızım.

7. Katılımcı Bence üniversiteye yerleştirme sorunu vardır. Mesela ben mülakata girdiğim zaman bana çok alakasız soruları sormuşlardı. Neye göre beni yerleştirdiklerini hala çözemedim.

6. Katılımcı Benim ilk tercihim İstanbul Üniversitesi'ydı, Ankara Üniversitesi'ni bir sonraki olarak seçmiştim. Mülakata girdiğim zaman Ankara Üniversitesi'nde İletişim fakültesi daha gelişmiş, istersen yerlerini değiştirelim mi dediler. Ben daha iyi ise tamam, değiştirelim dedim. Sonra bana Ankara Üniversitesi çıktı. Benim için daha iyi oldu. Diğer tanıdığım lisans öğrencilerin de üniversiteye yerleştirme ile ilgili şikayet ettiklerini görmedim.

Yapılan form mülakatlarının sonuçları ile odak grup görüşmelerinin bir diğer örtüştüğü nokta katılımcılar arasında programı “üniversite ve bölüme yerleştirme” konusunda öğrencileri yerleştirirken belli bir sıkıntılar yaşadığını, strateji izlemediğini ve bundan dolayı başarılı olabilecek performansı yüksek, kaliteli öğrencileri kaybettiğini düşünmektedirler. Bu konuda özellikle K 17'in ifadeleri dikkat çekicidir:

Katılımcı 17. Kendi yerleştirilmemden menunum ama bu konuda programın daha dikkatli değerlendirme ve yerleştirme yapması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bir çok kere karşılaştım başarı notu yüksek olmayan , potansiyeli de o kadar yüksek değil, sosyal aktivitesi de eksik olan öğrenciler İstanbul, Ankara Üniversitelerine yerleştiriliyor. Ama mesela üniversite birincileri, kaliteli potansiyeli yüksek olan öğrenciler sıralandırma açısından daha düşük üniversitelere düşüyor. Ondan da dolayı vazgeçiyor gelmekten ya da motivasyonu düştüğü için kaliteli verimli bir şekilde eğitim dönemin geçirmiyor. Şahsen tanıdığım bildiğim karşılaştığım öğrenciler var.

TB programı, başvuru yapan ve kazanan öğrencileri, başvuru esnasında seçmiş oldukları üniversite ve bölümler arasından, değerlendirme aşamasında öğrencinin ortalaması, potansiyeli ve sosyal faaliyetlerde aktif olmasına ve mülakat sonuçlarına bakarak birine yerleştirmektedir. Bu olanak programın sağladığı en önemli fırsatlardan birisidir. Çünkü, öğrencinin işin kolaylaştırmaktadır yoksa Türkiye'nin iyi üniversitelerine kendi adından başvurması ve kazanması daha da zor olabilmektedir. Programın bu işlevi, uluslararası öğrencileri eğitim için Türkiye'yi ve Türkiye Bursları programın tercih etmesinde önemli etken olduğunu, yapılan araştırmadan elde edilen verilere göre 2. kategorinin “Türkiye Bursları programın tercih etme nedenleri ” analizi sonucunda da tespit edilmiştir.

Programın öğrenciyi üniversite ve bölüme yerleştirme konusunda, değerlendirme ve gerçekleştirme aşamalarında belli bir strateji izlemesi, programın verimli olması,

amacına ulaşması, öğrencilerin eğitim hayatında ve ileride de başarılı olup olmamasını doğrudan etkileyen bir faktördür.

2) Aylık cep harçlığı

Aylık cep harçlığı konusunda form mülakat katılımcıları, genel olarak zaten masraf gerekecek konaklama, sigorta ve diğer imkanlar karşılandığı için iyi bir miktarda olduğunu ve eğitim hayatında gerekli olan her şey için yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcı 26. *Bence aylık cep harçlığının miktarı gayet yeterlidir. Çünkü zaten masraf isteyecek konaklama, sağlık, okul cep harçlığı gibi her şeyi karşıladıkları için gayet yeterli diye düşünüyorum.*

Katılımcı 10. *Aylık cep harçlık miktarı ilk baştan çok güzeldi ama gün geçtikçe kriz yaşanıyor para değeri düşüyor, paranın alım gücü zayıflamamış ve aylık harçların yetersiz olması bir sıkıntı yaratmaktadır.*

Katılımcı 14. *YTB sağladığı olanaklar çok iyidir her şeyi kapsar ama gün geçtikçe her şey değişiyor ve gelişiyor o halde imkanlar da değişmeli ve gelişmelidir diye düşünüyorum. Mesela ben 3 sene önce başvurdum o zamanlar mesela cep harç ücreti çok iyiydi her şeye yeterdi ama şu an para alım gücü çok farklıdır.*

Ancak yaşanan son ekonomik kriz ve TL para değerinin düşmesi sıkıntısı ardından, aylık cep harçlığının yetersiz kaldığını ve özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerin akademik çalışmalarının yürütülmesinde (konferans, çalıştay, kongrelere katılma ve kitap satın alma) sıkıntılar oluşturduğunu belirtmektedir. Katılımcılar arasında, programın ilk başta öğrencileri kabul etme aşamasında burs miktarını dolar olarak göstermesi, ama sonuna kadar o miktarla devam edememesi, katılımcılar için programın tutarlılığında bir sorun yarattığını düşündürmektedir.

Katılımcı 9. *Aylık cep harçlığı, ilk programa başvuru yapılırken, tahhütnamede imzalanırken gösterildiği gibi dolar üzerinden hesaplanıp verilmesi gerekmektedir. Çünkü programı kazanırken öğrencini TL olarak değil dolar olarak bursu değerlendirir ve ona göre tercih ediyor. Örneğin, ilk geldiğinde 250 dolar alan bir öğrenci şu an yaklaşık 150 dolar almaktadır. Bunun yanı sıra akademik ve sosyal hayatında başka*

masraflar hariç bilimsel konferans, forum, çalıştay vs'lere katılabilmek için 150 dolar yetersizdir.

Katılımcı 15. *Bir doktora öğrencisi olarak sadece akademik hayata çalışmaya konsantre olmak ve ihtiyaçları düşünmemek için yetmiyor son günlerde.*

Odak Grup Görüşmesi

2) Aylık cep harçlığı

4. Katılımcı *Sözleşmeyi imzaladığımda burs miktarını dolar olarak belirtmişlerdi. 500 dolar olarak imzalamıştım, ama şu an 500 doların karşılığını almıyorum. Bu konuda ben mağdur oldum. Arttıracakız diyorlar, ama hala yapmadılar. Doktora yaptığımdan dolayı masraflarım çok. Bazen bir kitabı 150-200 TL'ye almak zorunda kalıyordum. Bunun dışında kongre ve konferanslar var. Üniversitemin şartlarına göre diplomayı alabilmek için belli bir sayıda kongreye katılmak zorundayım. Bu dönem ben 6 kongreye katıldım. Bazıları bedava, ama bazılarını kendi cebimden ödüyorum.*

K4'ün belirttiği gibi, program, öğrencileri kabul ederken vaat ettikleri ve taahhütnamede imzalattıkları şartları, imkanları, o dönem kabul edilen bütün öğrencilere eğitim süreçlerinin sonuna kadar eksiksiz uygulamaları gerekmektedir. Aksi halde program, öğrenci gözünde oluşturmaya çalıştığı o güvenilir burs programı konumlandırmasını ve imajını zedeleyebilir.

6. Katılımcı *Ankara büyük bir şehirdir. Yurdumdan okulumu gitmek için metro ile gidiyorum. Bir ayda metro için 200-250 TL harcamam gerekiyor. Bir de sadece okula gitmiyorum ki. Başka yerlere gittiğimde minibüse binmem lazım. Onlar da ucuz değil. Benim bölümüm sözel olduğu için bize ödevler veriyorlar. Kitaplar üzerinde review yapıyoruz, bundan dolayı kitapları satın almak zorundayım. Kitaplar 30 TL altında olmuyor. Bunun dışında hocalar notları veriyorlar, onlar da 100 sayfanın üzerinde oluyor. Benim 12 dersim var. Kalan parayı bu notları almak için harcıyorum. Yani lisans öğrencinin akademik hayatına bile yetmiyor.*

2. Katılımcı *Lisans öğrencisi için şuanki burs miktarı hiç yetmez. Ankara gibi büyük şehirde yaşayanlarla küçük şehirde yaşayanlar arasında büyük fark olabilir.. Yüksek lisans ve doktaralar için az olduğu gibi bizim için de az. Hocalar notları verir, kitapları satın alırız. Bir de lisanslar çalışalım diyoruz o da yasak.*

K6 ve K2'e göre aylık cep harçlığı konusunda, öğrencilerin yaşadığı şehre göre de biri birilerinden farklı stratejiler uygulanması gerektiği ortadadır. Çünkü büyük şehirlerin masrafları ile küçük şehirlerin masrafları çok farklıdır.

3) Konaklama

Öğrencinin eğitim hayatında başarılı olabilmesinde en önemli etkenlerin biri K 26'nın da değindiği gibi, bulunduğu ortam, yaşadığı yerdir. TB programı bir kamu kaynağından oluştuğu için konaklamayı da kamu kuruluşların faydalanarak sağlamaktadır. (KYK) Kredi Yurtlar Kurumunun kapasitesi ve kontenjanı yetersiz kaldığı şehirlerde özel yurtlara yerleştirme durumları da mevcuttur. TB programı öğrenciyi bu yurtlara yerleştirdikten sonraki süreçlerine karışmamaktadır.

Genel olarak araştırma katılımcıları konaklamadan memnundur. K1 ve K 19'un belirttiği gibi katılımcılar, programın öğrenciye konaklamayı da sağlaması ve onun beraberinde gelebilecek işlemlerin hepsin kendisi halletmesi, öğrenci için işin kolaylaştırarak sadece eğitimine yoğunlaşabilmesi için sağlanan bir imkan olarak görmektedir.

Katılımcı 1. Öğrenciye konaklama imkanı sağlanması çok iyidir, çünkü öğrenciye evde yaşamak zordur. Yurtta her şey hazır sadece okuman yeterlidir. Hatta yemek yapma, temizlik yapma ile uğraşmama bile öğrenciye sadece okuması için imkan sağlıyor. Ama sadece çok fazla sayıda ve çok farklı eğitim seviyesi ve yaş aralığı farklılığı olunca amlaşma sorunu yaşanıyor.

Katılımcı 19. Program bana kalacak yeri de ayarlayacağını öğrendiğimde çok sevinmiştim. Çünkü bir yabancı öğrenciye başka bir ülkeye gelip ev bulması yerleşmesi çok zordur. Ev kiralık fiyatları da çok pahalıdır. Burs yetmez ki o zaman. Ondan dolayı öğrenci sadece dersin düşünmesi için bu imkanlar çok güzel gelmektedir.

Katılımcı 26. Konaklama konusu çok önemlidir bence. Öğrencinin eğitimde başarısı özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin bundan doğrudan kaynaklanabiliyor. Ondan dolayı yurda,odaya yerleştirme konusunda detaylı çalışmalar yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Ancak mülakata katılan 30 katılımcının % 75'i programın konaklama konusuna daha çok önem vermesi ve bu hususta çalışmalar yapması gerektiği konusunda hemfikirdir.

Öğrencilerin en çok yaşadığı sıkıntılar konaklama ile olduğu gerçeği de ortadadır. İlk başta gelen sorunlar, özellikle büyük şehirlerde yurdun ve üniversitenin yerleşimine dikkat etmemesi (İstanbul Asya tarafında okuyan öğrencinin yurdu Avrupa yakasında olabilmektedir), öğrencinin eğitim seviyesi (doktora öğrencisi ve 4-5 lisans birinci sınıf öğrencisi) yaş aralığına göre dikkat etmeden yerleştirilmelerdir. Bu gibi sorunlar uluslararası öğrencilerin entegrasyonunu sağlamada ve akademik başarılarında kendi etkilerini gösterebilmektedir. Bu konuda katılımcılar arasından K15 ve K2'nin ifadeleri dikkat çekicidir.

Katılımcı 2. *İstanbul gibi büyük şehirde yurdun yerleşimi, üniversiteye yakın mı değil mi gibi konular da önemlidir. Üniversite Avrupa yakasında ama yurdu Asya yakasında olup 1-2 saat yol eziyeti çeken ve ekstra para masrafı olan yok değil var aramızda. Bu sorunlar sadece gidip gelmesi, uzak yaşaması, zaman kaybı, eğitimine yansısı değil aylık cep harçlığın da etkilemektedir çünkü ekstra gereksiz masraf var.*

Katılımcı 15. *Konaklama sağlamları çok iyidir çünkü bizi ev bulma ,kira ödeme gibi sıkıntılı işlerden kurtarmaktadır program. Ama yerleştirme yaparken özellikle büyük şehirlerde yurt ve üniversite yerleşimine dikkat edilmesi gerektiğini düşünmekteyim.*

Katılımcı 7. *KYK sistemde yazıldığı gibi konaklama konusunda eğitim düzeyine göre odaya yerleştirilmesi ve odada kalan kişi sayısının bu duruma göre belirlenmesinde sıkı denetim altına alınmalı, çünkü uygulanılmıyor.*

Katılımcı15. *Genel olarak yurdum iyidir. Ama YTB öğrencilerine özellikle doktora ve yüksek lisans öğrencilerine iki ya da en azından üç kişilik odaları vermememleri sorun yaratıyor. Ben 1 yıl yurttan kaldım, yaşı 27de benim 17 ve 18 yaşındaki 4-5 çocukla bir odada ne işim var. Tömerdeyken pratik anlamda iyi diyelim. Ama akademik çalışmaya teze geçince imkansız.*

Odak Grup Görüşmesi

3) Konaklama

5. Katılımcı *Ben yüksek lisans yapıyorum ve 6 kişilik odada kalıyorum. Hiçbir şekilde odada bulunamıyorum. Sürekli dışarıda bir yerlerdeyim; derneklerde, arkadaşımın evinde vs. Ders çalışmak için bazen kafelere ya da YTB ofisine gidiyorum. Kendim*

kendime böyle ortamları oluşturmaya çalışıyorum. İlk yılda depresyondaydım. Adapte olmam baya zaman gerektirdi.

6. Katılımcı *Ben KYK Zübeyde Hanım yurdunda kalıyorum. Ankara'daki en büyük yurttur. Bizim odamızda 8 kişi kalır. Odalar küçük, yataklar ranzalıdır. Odada ders çalışamıyorsun, çalışma salonları çok kalabalık ve gürültülü oluyor. Hiç derse odaklanamıyorsun. Ayrıca YTB, öğrencileri yurtlara yerleştirirken okula daha yakın olan yurtlara yerleştirseydi daha iyi olurdu. Benim arkadaşım Gölbaşı'nda okuyor, onu Atatürk yurduna yerleştirmişler. Ben Atatürk yurdunun yanındaki Cebeci kampüsünde okuyorum, beni Bahçelievlere yerleştirmişler.*

1. Katılımcı *Dönem başında kim yurttan kalmak istediğini, kim eve çıkmak istediğini öğrenip, ona göre yurda ödenen parayı ev kirasına yardım olarak öğrencilere verseler daha iyi olur. Mesela, benim birçok işim var; ders, spor ve v.s. Genellikle dışarıda oluyorum. Yurdun şartları bana uymuyor. Duyduğum kadarıyla bunu yapıyorlar ama sadece yüksek lisans ve doktora öğrencileri için galiba.*

K1'in ifade ettiği gibi bu sene TB programı tarafından yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin konaklamalarında değişiklikler yapılmıştır. Yıl sonunda ve başında öğrencilere anket uygulayarak, KYKda kalan öğrencileri isteğe bağlı olarak, ama özel yurtlarda kalanlara zorunlu olarak eve çıkmaları için barınma yardımı desteği uygulamıştır. Bu çözüm öğrencilerin istediği yerde, istediği kişi sayısı, istediği yerleşme noktasında kalma imkanını sağlayabilecektir. Ancak program tarafından, aylık cep harçlığı konusunda da karşılaşılan ve katılımcılar tarafından yanlış sayılan hareketler, burda da uygulanmaktadır. Programa bu değişiklikler yapılmadan önce kabul edilen ve bu sene eğitimine başlayan ya da eğitimin yarısında olan öğrencilerin taahhütnamesinde gösterilen imkanları sonuna kadar sabit tutmadan yarı yolda değiştirmesi, o vaatlere, şartlara imkanlara göre buraya gelen öğrencileri yarı yolda bırakma gibi izlenim de uyandırmaktadır.

11. Katılımcı *Öğrenciyi uğraştırmadan zorlamadan halihazırda hazır konaklama sağlamları çok güzel bir imkandır. Ama bu konuda bir doktora veya bir diğer yüksek lisans öğrencisi olarak en çok mağdur olan biz oluyoruz çünkü bir doktora ve yüksek lisans öğrencisi akademik çalışması gereği ve yaşından dolayı ve eğitim seviyesinden dolayı, bir 6-8 kişilik küçük odada lisans hatta bazen önlisans öğrencileriyle kalması*

bence her türlü sıkıntılara yol açacak bir durum. Bazen hatta bu doktora ve yüksek lisans öğrencisi kendi ülkesinde hoca olarak araştırma görevlisi olarak çalışan, bir uzman seviyesinde olanlar oluyor.

10. Katılımcı *Bu sene içinde yapılan değişikliklere göre özellikle İstanbul'da özel yurttan yaşayan öğrenciler isteyen de istemeyen de mecbur kiralık eve çıkmak zorunda kaldılar. KYKlarda kalanlar devam ettiler. Ama İstanbulda kürelık eve çıkmak öğrenci için çok zor. İlk başta bu program başvuru sürecinde olsaydı bu şart zor olmazdı belki öğrenci kendin ona göre hazırlayıp gelirdi. Ama son sene ya da tez savunma aşamasında ev aramak ve bunun için büyük paralar harcamak durumunda kaldıl.*

4) Bir yıllık türkçe dil hazırlığı, Okul harç ücreti, Sağlık sigortası ve bir kerelik uçak bileti

Programın okul harç ücreti, sağlık sigortası, gidiş ve tek sefere mahsus olmak üzere öğrencilerin ülkeleri ile Türkiye arasındaki gidiş-dönüş uçak biletlerini karşılaması, mülakat ve odak grup görüşmesi katılımcıların tümü tarafından en üst düzeyde değerlendirilmiş ve programın diğer ülke ve kurum burs programlarından ayırt eden ve daha önde kılan ayrıcalıklarından olduğu ifade edilmiştir.

Program tarafından her üniversitede bulunan (TÖMER) Türkçe Öğretim Merkezleri aracılığıyla gerçekleştirilen öğrenciler için Türkçe dil hazırlığı kursu, öğrenciler tarafından Türkiye Bursları programın tercih etmede önemli etken olduğuna, daha önce “programı tercih etme nedenleri” kategorisinde elde edilen veriler sonucunda ulaşılmış bulunmaktadır.

Programın ayrıcalığı olan bu bir senelik kursu özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencileri yetersiz bulmaktadır. (K2, K3, K6, K8,12, K14, K15, K19, K22, K24, K28, K30) TÖMER'in okutma sistemindeki, sınıfları ayırma sistemini uygun bulmamaktadırlar. Buna göre katılımcılar öğrencilerin geldiği ülkesine göre, Türkçeyi öğrenme beceriğine, potansiyeline ve önceden bilip bilmesine göre, eğitim seviyesine göre sınıflara ayrılması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca öğretilen Türkçe ile daha sonra fakültede eğitime başlayınca karşılaşılan akademik Türkçe yetersizliği bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

YTB, öğrencilerin bu sorununa bir çözüm olarak bir aylık akademik Türkçe dersleri başlatmış bulunmaktadır. Bu ek akademik Türkçe kursu öğrencilerin yetersizliklerini tamamlamada yeterli olamamıştır. TÖMER’de görmüş oldukları derslerin aynısı olduğunu ifade eden katılımcılar bu kursu etkisiz ve verimsiz bulmaktadır. (K2, K5, K6, K7, K10, K20, K34, K17, K30). Öğrenciler “Akademik Türkçe” kursunda da sınıfları sosyal, ya da fen bilimciler olarak, ya da okuyacakları bölüme göre ayırarak, alan uzmanı hoca davet ederek, alan terimlerine ve konularına başvurarak ders yapılması, daha etkili ve verimli olacağını düşünmektedirler. Özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerin bilimsel araştırma, makale yazımıyla ilgili bilgilerle akademik Türkçe kursunun geçmesi daha faydalı olacağını düşünen katılımcı sayısı oldukça fazladır.

Türkiye’nin 15 şehrinde eğitim gören, farklı eğitim düzeyleri ve ülkelerden olan 30 öğrenciyle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatın ve programın en aktif çalıştığı ve en çok öğrenci bulunduğu Ankara ve İstanbul şehirlerinde yapılan odak grup görüşmelerinin katılımcıları, Türkiye Bursları programı tarafından sağlanan olanakları, programın diğer ünlü dünya burslarından en çok ayırt eden, öne çıkaran bir avantajları olarak görmektedirler. Bir çok öğrenci bu imkanlar sağlandığından dolayı, zaten daha önce de değinildiği gibi, eğitim için Türkiye’yi seçtiklerini, diğer burslardan vazgeçip buraya geldiklerini belirtmektedirler. Katılımcılar tarafından en çok eleştirilen kısım, ilk başta öğrenci seçim esnasında ve taahhütname imzalatmada program hangi imkanları sunacağını vaat ettiyse, o dönem seçilen öğrencinin eğitim sürecinin sonuna kadar aynı şartlarla öğrenci zararına eksilmeden, değiştirilmeden devam etmesi gerektiğini düşünmektedirler. Değişen zaman, şartlar ve ekonomik duruma göre imkanların iyileştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler.

Program uluslararası öğrencilerin entegrasyonunu sağlamada, gereksinimlerini karşılamada sağladıkları imkanları ile en güzel şekilde yerine getirdiği taktirde asıl amacına ulaşabilir. Bu durumda programın öğrencileriyle olan iletişim eksikliği olduğunu, sağlanan şartlarla ilgili geri dönüş alınmadığını ve memnuniyet oranları ölçülmediğini, sorunlar tespit edilmediğini, kurum ve hedef kitle ilişkileri ortasında yani halkla ilişkilerde en önemli olan araştırma, analiz etme faaliyetleri gerçekleştirilmediğini ya da gerçekleştirilse bile yeterli düzeyde, olmadığı söylenebilir.

3.7.4. Türkiye Bursları Programının Tanınmış -Tanıtılmış Düzeyi

TB Programının ülkenizde tanınmış-tanıtılmış bir burs programı olduğunu söyleyebilir misiniz?

Neredeyse 35 civarında ülkeden, Asya, Balkan, Kafkas bölgesi, Orta Doğu, Afrika kıtasından gelen öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilen bu mülakatlardan elde edilen verilere göre, Türkiye Bursları programının tanınma ve tanıtılma oranının iyi olmadığı söylenebilir. Özellikle K 14, K3, K17'nin söylediklerine bakacak olursak, programın tanınırlık oranı çok düşük ve tanıtım yapma çabaları da pek fazla görünmemektedir.

Katılımcı 14. *Bizim ülkede TB programının duyurusun ya da reklamın hiçbir yerde göremezsiniz. Ben burda okuyan bir arkadaşımдан öğrendim. Bence eğer daha iyi tanıtımı yapılırsa daha iyi öğrencileri buraya çekebilir program.*

Katılımcı 3. *Program ben başvuru yaparken bizim ülkede hiç ünlü değildi. Hatta büyük bir çoğunluğun haberi olmadığını da diyebilirim. Hatta üniversite sitelerinde diğer burs programların duyuruları yapılırdı ama TBnin çıkmazdı. Biz daha çok burada okuyan tanıdıklarımızdan aldık bilgiyi. Bizden sonrakiler öğrenmeye başladı.*

Katılımcı 17. *Program iyi tanıtımı yapamadığı için kaliteli öğrencileri kaçırmaktadır diye düşünüyorum. Çünkü bizde de hiçbir yerden en azından bir üniversiteden reklamın göremezsiniz. Hatta üniversite sitelerinde bile yok.*

Öğrenci için eğitimle ilgili asıl bilgi kaynağı olan okul ve üniversite siteleri, platformlarında diğer burs programların duyuruları çıkarken, TB programının duyuruları mevcut olmaması, programın tanıtım faaliyetlerinin olmadığını, ya da olsa da eksik olduğunu göstermektedir. Ülkelerde program bu güne kadar “ağızdan ağıza” reklam etkisiyle yayıldığını, tanıtıldığını söyleyebiliriz. Burda bulunan öğrenci vasıtasıyla program diğer ülkelere tanıtılmaktadır. Ağızdan ağıza reklam, pazarlama ve halkla ilişkilerde bedava ve çok etkili bir tanıtım yöntemidir, ama yeterli değildir.

Katılımcı 11. *Bence, program yeterli düzeyde tanınmış ve tanıtılmış değildir. Ulusal ve yerel medyada, ayrıca, ilgili bakanlıklar ve kamusal ve eğitim kurumlarının resmi sitelerinde TB programı hakkında bilgiye rastlayamayız. Daha fazla öğrenciyi cezbetme adına yukarıdaki işlemler yapılabilir. TB Programı Türkiye ile ilişkisi olan eğitim*

kurumlarının (Elçiliği, Manas Üniversitesi, Anadolu Liseleri vs.) öğrencileri arasında oldukça ünlü bir programdır. Ancak, Kırgızistan'daki diğer üniversiteler ve liseler arasında çok da bilinen bir program olduğu söylenemez. Türkiye ile ilişkisi olmayan eğitim kurumlarının öğrencileri TB hakkında genellikle, Manas Üniversitesi veya Anadolu Liselerinde okuyan veya Türkiye'de eğitim alan, çalışan arkadaş, akraba veya tanıdıklarından duyuyorlar.

Katılımcı 6. Program ülkemizde Türkiye'ye alakalı olan kurumlarda sadece tanıtılır. O kurumlarla çalışan bir ilişkisi olan ya da Türk okullarında üniversitelerinde okuyan öğrenciler dashaq çok bilir ve başvurur. Diğer okullarda okuyanların hiç bilgisi bile yoktu bu güne kadar. Ama son seneler içibnde daha çok yayıulmaya başlamıştır. Ama programı en çok tanıtılma etkisi o ülkeden burda okuyan öğrencilerden oluştu bence.

Programın sadece Türk kurumlarında, okullarında tanıtılması ve tanınmış olması, ülkenin Türk kurumlarıyla ilişkisi olmayan, yolu kesişmeyen diğer hedef kitlesi olan öğrenci talebeleri arasında güçlü, kaliteli öğrencileri kendine çekme konusunda zayıf kalmaktadır.

Odak grup Görüşmeleri Bulguları

4. Katılımcı Gürcistan'da TB tanıtımı daha aktif bir şekilde son 2 yılda başladı. Eskiden yoktu. Şu anda Gürcistan'ın her üniversitesinde TB ile ilgili bilgiyi alabilirsiniz. Fuarlarda da tanıtım yapılıyor. Tanıtım aktif şekilde Türkiye mezunlar derneği kurulduğundan beri yapılmaya başladı.

13. Katılımcı Son zamanlarda daha çok duyulmaya başladı. Türkiye'yi temsil eden kurumlar dışında da duyuru yapılmaya başladı, mesela ülkemde bulunan başka üniversitelerde de.

10. Katılımcı Ben başvururken pek çok tanınmış değildi. Ama son zamanlarda daha çok duyuruldu ünlü oldu. Mesela benim üniversitemde ben ilk başvuranlardım. Ama tanınması daha çok ben başvurup daha sonra bilgi vermeye başladığımdan beri canlamaya başladın da diyebilirim.

Yarı yapılandırılmış mülakat katılımcılarının belirttiklerinin tersine, odak grup görüşme katılımcılarından 10, 13 ve 4'e göre, program ülkelerinde son zamanlarda aktif bir şekilde tanıtım faaliyetlerine geçmiş durumdadır.

12. Katılımcı TB programı tanınmış bir burs programı değildir. Türkiye’de uluslararası öğrencilere açık olan eğitim, üniversiteler olduğu bile bilinmez bizim öğrenciler tarafından.

1. Katılımcı Ünlü diyemezsin. Afişleri göremezsin. Mesela benim dedem rektör üniversitede ama fakat ona sorduğumda haberi yoktu. Benim abim olmasaydı benim de haberim olmazdı. Belki afişler başkentte, Türkiye’nin kurumlarında asılıyordur, ama küçük kentlerde ben görmedim.

Programın tanıtım eksikliği hemen hemen tüm katılımcıların ifade ettiği bir durumdur. Sadece programa dahil olan öğrencilerin, üniversitelerin ya da elçiliklerin Türkiye ile bağlantıları ve ilişkileri yoğun olan ülkelerde bu program bir ölçüde duyurulmaktadır. Bunun dışında programdan haberdar olunacak kaynaklar yok denilecek kadar azdır ve bu da programın halkla ilişkiler kapsamında tanınırlık-tanıtım faaliyetlerine yer verilmediğini ve bu hususta araştıma geliştirme ve uygulama çalışmalarının yapılmadığına işaret etmektedir.

Şekil 6: Öğrencilerin Türkiye Bursları Programı Hakkında Bilgi Edinme Kanalları

Şekil 6’da gösterilen, yarı yapılandırılmış mülakat ve odak grup görüşmelerine katılan katılımcıların Türkiye Bursları programı hakkında nerden bilgi edinmelerine dair verilere göre;

% 25 ülkelerinde bulunan Türk kurumları, yani eğitim merkezleri, elçilik tarzında kurumlarda bilgi aldıklarını belirtmiş bulunmaktadır.

% 18,2’si okudukları okul ve üniversitelerden aldığını belirtmişlerdir. Burda programla ilgili bilgi aldıkları ve okudukları üniversitelerin yarısı Türk üniversiteleridir. Bir diğer kesim % 15,9 arkadaşlar vasıtasıyla programa ulaştıklarını söylemektedir. Türkiye’de

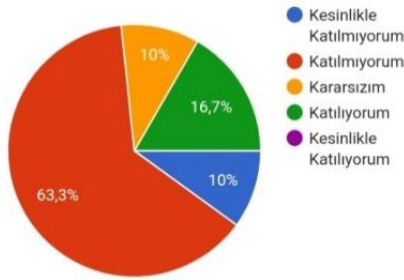
okuyan, kendi ülkesinde türk okulunda üniversitesinde okuyan veya Türkiye’de yaşayan arkadaşları vasıtasıyla. % 11,4’ü akrabalar ve % 11,4’ü diğer seçimi ardından, % 9,1’ü ve % 9,1 ile medya ve internet mecraları ile devam etmektedir.

Türkiye Bursları programının tanınmış ve tanıtılma düzeyi incelemesi ile elde edilen sonuçlar, programın ülkelerde yeterli düzeyde tanınmış olmadığını, ancak Türk kurumlarıyla ya da Türkiye ile her hangi bir bağlantısı olan birilerinin vasıtasıyla programın bu güne kadar tanıtıldığı bilgisi katılımcıların cevapları ile de pekişmiştir.

3.7.5. Mevcut Eğitimin Değerlendirilmesi

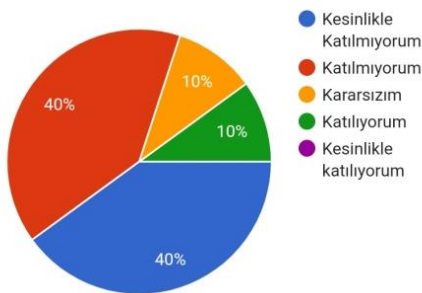
Araştırmaya katılan öğrencilerin mevcut eğitimlerine ilişkin değerlendirmeleri, Türkiye’deki eğitimlerinin etki ve değerine ilişkin görüşleri.

1. Türkiye’de aldığım eğitim mesleki gelişimime yeterli düzeyde katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de aldıkları eğitimin mesleki gelişimine yeterli düzeyde katkı sağlamakta olduğuna katılımcıların % 63,3’ü katılmadıklarını, %16,7’si katıldığını ve eşit şekilde %10’- %10’u kesinlikle katılmadıklarını ve kararsız kaldıklarını belirtmiştir.

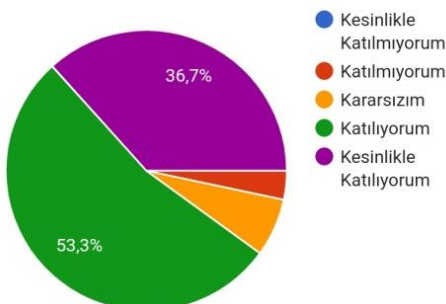
2. Özgür bir kişilik geliştirmemi desteklemektedir.

Mevcut eğitimin özgür bir kişilik geliştirmede desteklemesiyle ilgili düşüncelerinde öğrencilerin %40’ı kesinlikle katılmadığını belirtirken eşit bir oranda bir diğer %40’ı buna katılmadığını söylemektedir. Sadece %10luk bir yüzdelik buna katıldığını belirtmektedir ve

%10’u bir diğer kısım da kararsız kalmıştır.

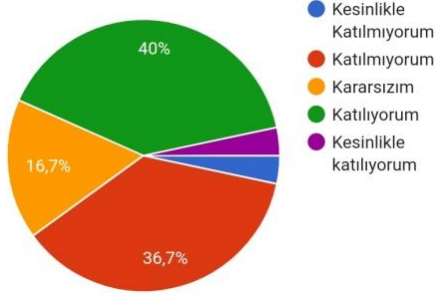
3. Diğer kültürleri anlamam için bana katkıda bulunmaktadır

Katılımcıların %53,3’ü Türkiye’de aldıkları mevcut eğitimin diğer kültürleri anlamada katkıda bulunduğunu düşünmektedir ve

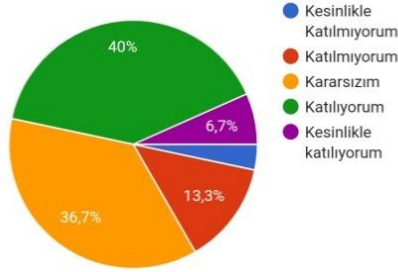
katılmaktadırlar. % 36,7'si kesinlikle katılmaktadır.

4. Küresel düzeyde geçerli beceriler/bilgiler kazanmamı sağlamaktadır.

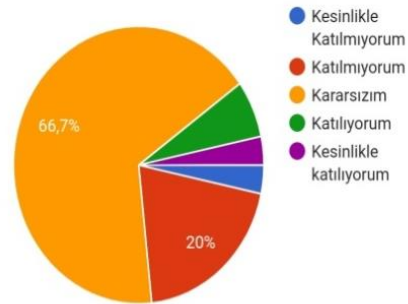
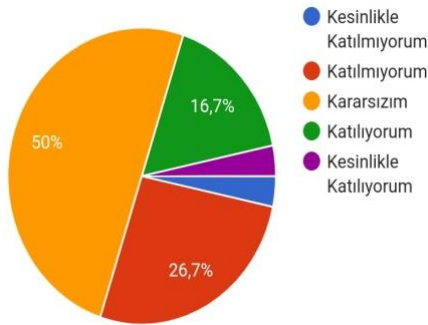
Katılımcıların mevcut eğitimin küresel düzeyde geçerli beceri ve bilgiler kazanmalarını sağlamakta olduğuna % 40'ı katılmakta % 36,7'si katılmamakta ve % 16,7'si kararsız kalmaktadır.

5. Gideceğim ülkede geçerli iyi bir meslek sağlamaktadır.

Öğrencilerin gideceği ülkede geçerli ve iyi bir meslek sağladığına dair % 40'ı oluşturan bir kesim katılmakta % 36,7'si kararsız kalmakta ve % 13,3'ü katılamamaktadır.

6. Çalışacağım işyerlerindeki potansiyel işverenlerimi olumlu etkileyecektir ve daha yüksek ücret kazandıracaktır.

Katılımcıların çalışacağı işyerlerindeki potansiyel işverenleri olumlu etkileyeceğine ve daha yüksek ücret kazandıracığına dair düşünceleri yüzdelik olarak kararsız kaldıklarını göstermektedir. %50 ve %66,7'lik bir kesim bu konuda kararsız olduğunu söylemektedir. %26,7 ve %20'lik bir kesim ise katılmadığını belirtmektedir.

3.7.6. YTB Yetkilileriyle Yapılan Mülakatlar

Araştırmanın yöntem kısmında da belirtildiği gibi araştırma katılımcıların desteklemek ve çalışmadan elde edilen verileri daha netleştirebilmek-, karşılaştırabilmek adına Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığında Türkiye Bursları programı süreçlerinde etkin ve kilit rol oynayan ve bu konuyla sorumlu olan birkaç yetkili ile, kabule bağlı olarak, gerekli izinler sonrası, mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

- **Katılımcı 1.** *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren*
- **Katılımcı 2.** *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit Yusuf*
- **Katılımcı 3.** *YTB Uluslararası Öğrenciler Departmanı Bursluluk İşleri Koordinatörlüğünün Koordinatörü Aktan Hamza PARS*

Aşağıda K1, K2 VE K3'ün programın dün ve bugünü, amaçları ve amaçlarına ulaşılabilirliği, nitelikli uluslararası öğrencileri ülkeye çekme, seçme, entegrasyonunu sağlama ve ihtiyaçlarını doğru şekilde giderebilme konusunda etkililiğini, uluslararası öğrenci hareketliliğindeki payı, programın sonuçları (birey ve ülke bazında), programın öğrencilerle etkileşimi, iletişimi ve ileride programla ilgili hedefler ve planlamalarla ilgili düşünceleri fikirleri ve görüşleri yer almaktadır.

3.7.7. Türkiye Burslarının Mevcut Başarıları ve Sonuçları

Katılımcı 1. *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren*

Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönemde pek çok uluslararası öğrenciye eğitim için kapılarını açan ve ön plana uluslararası öğrencilere burslar temin ederek iyi bir eğitim almaları maksadını güden Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası öğrenci politikası, 1992 yılında "Büyük Öğrenci Projesi" ile sistemli bir hale getirilmiştir.

2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından, 2012 yılında hayata geçirilen "Türkiye Bursları" programı kapsamında, yükselen misyon ve vizyon ile kısa süre içerisinde uluslararası muadiller ile rekabet edilecek düzeye gelinmiştir. 2019 yılında Türkiye Bursları'na 167den fazla ülkeden 147 bin başvuru gerçekleştirilmiş olup 86 ülkede yaklaşık 10 bin öğrenci ile yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası hareketliliğinin en yüksek seviyeleri görüp önem kazandığı çağımızda,ülkemin uluslararası öğrencilere yönelik yükseköğretim bursları; devletler ve toplumlar arası ilişkilere olumlu katkı sağladığı gibi, kısa,orta ve uzun vadede ülkemiz için hem maddi hem manevi ciddi bir yatırım olarak değerlendirilmektedir.

Başkanlık tarafından “Türkiye Bursları” kapsamında burslandırılı halihazırda eğitimine devam eden toplam uluslararası öğrenci sayısı yaklaşık olarak 17 bin 500’dür. Başkanlık Türkiye Bursları öğrencilerine, eğitim düzeylerine göre aylık burs sağlamanın yanında, mezkur öğrencilerin barınma, sağlık sigortası,1 yıllık Türkçe eğitimi ve tek sefere mahsus olmak üzere ülkeleri ile ülkemiz arasındaki gidiş-dönüş uçak biletlerini karşılamaktadır. Ayrıca, Başkanlık himayesinde sadece burslu ya da burssuz ayırt etmeksizin tüm uluslararası öğrencilere yönelik olarak atölyeleri, öğrenci kulüpleri, bilimsel kongreler, Türkiye seminerleri gibi sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenmektedir.

Dünyanın önde gelen burs programlarıyla karşılaştırıldığında; Türkiye Bursları’nın daha çok sayıda öğrenciye, daha kapsamlı ve uzun süreli bir burs imkanı sunduğu görülmektedir.

Katılımcı 2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit Yusuf

Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla Türk devletleri ve akraba topluluklarının, dünyaya açılmak için yeni sisteme uygun elemanlar yetiştirmek için Türkiye’ye ihtiyaçları vardı. Türkiye kardeşlerine eğitim yardımı, insani yardımın yapabilmek için ilk başta Büyük Öğrenci projesin geliştirmiştir. O dönemde mezun olanların bu projeden istifade etmeleri daha verimli oldu. Şimdi bir çok ülkede çok önemli mevkilere gelmiş çok önemli konumlarda olan ve ülkesine iyi yetişmiş bir eleman olarak hizmet eden Türkiye mezunları vardır. Bugün Türkiye Bursları Programı dünyaya açılmış konumunda bulunmaktadır. 10 000 öğrenci ile başlayan program bugün 167 farklı ülkeden 147 bin başvuru alan ve kısa süre içinde dünyadaki en çok uluslararası öğrenciyi karşılayan ülkelerle rekabet etmektedir. Uluslararası öğrenci hareketliliği ülkemizin diğer ülke ve toplumlar arasında etkileşimi konusunda çok güzel ilerlemelere neden olmuştur. Bu program ülkemize yapılan hem maddi hem manevi bir yatırım olduğu beklenmektedir. Bugünün sonuçların daha sonra göreceğiz. Bugünkü mezunlar ileride ülkemizin gönül elçileri olacaktır.

K1. YTB Başkanı EREN ve K2. YTB Başkan Yardımcısı YUSUF'UN belirttiği gibi “Türkiye Bursları” programı çok az süre içerisinde uluslararası muadiller ile rekabet edilecek düzeye gelinmiştir. Dünya çapında uluslararası öğrenci payından en çok edinen ve tanınmış eğitim, değişim burs programları olan ülkelerle kıyasla, yüksek öğretimde kamu diploması, yumuşak güç ve eğitim diploması yöntemlerin çok daha sonralarda kullanmaya başlayan bir ülke olarak şu an bulunduğu konum başarılı bir çalışmanın sonucu olduğunu söyleyebiliriz. İstatistiksel olarak K 2 ve K1'in de belirttiği gibi ilk başladığı 2010 yılı ile şu an 2019 yıl verileri arasında büyük bir yükseliş olduğu görülmektedir.

K1'e göre Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik yükseköğretim bursları; devletler ve toplumlar arası ilişkilere olumlu katkı sağladığı gibi, kısa, orta ve uzun vadede ülke için hem maddi hem manevi ciddi bir yatırım olarak değerlendirilmektedir.

Programın gün geçtikçe daha fazla sayıda ve daha çok çeşit ülkelerden başvuru alması da programın dünya çapında tanınırlığının artmasının ve bu doğrultuda gerçekleştirdikleri iletişim ve tanıtım stratejilerinin bir sonucu olduğu söylenebilir

3.7.8. Uluslararası Öğrenci Hareketliliğindeki Payı

Katılımcı 1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren

Türkiye, dünya çapında gerçekleşen uluslararası öğrenci hareketliliğinde konumu gittikçe güçlenen ülkeler arasındadır. 2013-2014 eğitim öğretim yılında 48 bin olan uluslararası öğrenci sayısının 2017-2018 eğitim öğretim yılında 125 bine ulaşması; 2011 ile 2016 yılları arasında Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısındaki artış oranının %182,5 ile bu alanda en yüksek artış oranı yakalayan ikinci ülke konumunda olması bunun en açık göstergesidir. Özetle; önde gelen ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye’nin diğer ülkelere nazaran bu alanda çok geç atılımda bulunmasına karşın kısa sürede kapsamlı ilerleme kat ettiği görülmektedir.

Uluslararası öğrenci hareketliliğini güçlendirmek maksadıyla,yukarıda da zikredildiği gibi,2012 yılında “Türkiye Bursları” programı hayata geçirilmiş ve söz konusu program, yüklendiği misyon ve vizyon ile kısa süre içerisinde uluslararası muadileriyle rekabet edebilecek düzeye gelmiştir. Türkiye Bursları’na yapılan başvuruların,

programın teşkil edildiği 2012 yılında 10 bin adaydan oluşmasına karşın, kısa süre içerisinde dünyanın dört bir yanından 150 bine yakın adayın başvuru yaptığı program haline gelmesi, bunu ispatlar niteliktedir.

Katılımcı 2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit Yusuf

Dünyada 5 milyon uluslararası öğrenci vardır. Türkiye'nin 150 000 civarında. İstatistiklere göre yoğunluğun en yüksek olduğu ülkeler ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya, Fransa'dır. Oralarda bu çok büyük bir ekonomidir. Türkiye daha çok insani bağlam yönünde bu işe yaklaştığı için bunun ticaretini düşünmedi. Türkiye şimdilik öğrenciyi para vererek getiriyor ülkesine. Avrupaya gidenler para vererek gidiyor ve ülke kazanmaktadır. Biz bundan gelecek parayı düşünmedik. Kardeşlere yardım olarak düşündük. Gün geçtikçe kardeş sayısı çeşitliliği arttı. Önce türk devletleri ve akraba topluluklarıyken. Şimdi ise dünya bizim kardeşimiz durumundadır. O bakımdan potansiyeli yüksek olmasına rağmen kaliteli uluslararası öğrencilerin tercih ettiği ülke olmadığı bir gerçektir. Ama bu gün geçtikçe değişmektedir. Bunun birçok nedeni de vardır. Batı ülkelerin dünyada imajı, reklamı yüksek ve daha emperyalist oldukları için daha önce yönettikleri ülkelerde eğitim kurumları da vardır. Onların yardımıyla Afrikada, Uzak Asyada en iyi öğrenciyi direk kapabilmekteler.

Daha yeni reklam tanıtım işlerine başladığımız için yeniyeni sayı artmaya başlamıştır. Bizim arzumuz kaliteli öğrenci sayısını arttırmaktır. Gelen öğrenciler iç savaşın olduğu, siyasetin problemli olduğu ülkelere geliyorlar. Mesela Afganistana büyük bir miktarda eğitim kontenjanı veren başka ülke bulmak zordur. O ülkede eğitim seviyesin, siyasi kültürel hayati standartların yükseltme gibi bir derdi vardır bu programın. Devlete adam yetiştirelim kendi ülkelerin geliştiresin diyoruz, bize hizmet etsin değil. Ama tabi ki bizim gönül elçimiz olmasın arzu ederiz. Türkiye uluslararası öğrenci tadını yeni aldı, üniversitelerde uluslararası öğrenciler birimleri yeni yeni oluşmaya başladı. Bundan sonra daha da çok geliştireceğiz, iyileştireceğiz. Her geçen gün gelişmektedir zaten.

Dünya çapında uluslararası öğrenci hareketliliğinden pay edinme konusunda K2, istatistiklere göre yoğunluğun en yüksek olduğu ülkelere bunun büyük bir ekonomi

olduğunu, Türkiye'nin ise bu işe daha çok insani bağlam yönünde yaklaştığını belirtmektedir..

Programın amaçlarına yönelik uzun vadeli stratejiler kurması ve bu stratejilere yönelik halkla ilişkiler bağlamında iletişim planlamalarının yapılması ve uygulanması dünyanın her ucundan kaliteli, ileride potansiyeli yüksek öğrencileri cezbetmede temel etken olabilecektir.

3.7.9. Programının Amaçları ve Amaçlarına Ulaşılabilirliği

1) Nitelikli Öğrencileri Ülkeye Çekme, Entegrasyonunu Sağlama ve İhtiyaçlarını Doğru Şekilde Giderebilme.

Katılımcı 1. *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren*

Türkiye Bursları programı kapsamında; programın yürürlüğe konduğu 2012 yılından itibaren, kaynak ülkedeki en kaliteli eğitim kurumlarından yüksek seviyede başarı durumu ile mezun olmuş vizyon sahibi ve ülkelerine dair hassasiyet yüksek öğrencilerin burslandırılmasına azami önem verilmiş ve bu doğrultuda titizlik ile başvurular değerlendirilmiştir.

Uluslararası öğrencileri Türkiye'deki üniversitelere çekmek için; Türkiye'nin alanla alakalı çalışmalar yürütülen diğer kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği halinde adımlar atılmış, eğitim fuarında katılım sağlanmış ve bazı ülkelerde doğrudan yerinde tanıtım/bilgilendirme çalışmalarında bulunulmuştur.

Önde gelen birçok burs programının aksine, Türkiye Bursları programı kapsamında, bursiyerlerin ülkeye entegrasyonunu kolaylaştırmak maksadıyla çok önemli bir adım olarak 1 yıl süreli “Türkçe hazırlık eğitimi” imkanı sağlanmaktadır. Yine bir çok burs programında kapsam dışı tutulmasına rağmen, mezkur öğrencilerin barınma ve sağlık sigortasının karşılanması da entegrasyonu kolaylaştırma ve ihtiyaçların temini anlamında çok ciddi bir noktaya tekabül etmektedir. Yine bu doğrultuda, Başkanlık tarafından; “uluslararası öğrenci akademileri ve sosyal-kültürel etkinlikler düzenleme ve kulüp faaliyetlerini destekleme” gibi entegrasyona yönelik ciddi katkılar sunulmaktadır.

Herhangi bir sıkıntı ortaya çıkması halinde, zaman kaybına ve bursiyerlerin eğitim/yaşam kalitesinin etkilenmesine mahal vermeden ilgili kurum ve kuruluşlarla

irtibata geçmek süretiyle problem çözümü için gereken her türlü adım Başkanlık tarafından atılmaktadır.

Katılımcı 2. *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit Yusuf*

Türkiye Bursları programı olarak öğrencilerimizin etegrasyonunu sağlamak ve ülkemize yeni kaliteli uluslararası öğrencileri çekmek adına gerek programın sağladığı olanakları geliştirerek, gerek onun dışında başka ülkelerin burs programlarının farklı olarak ek akademik dersler, kültürel program, geziler, atolye çalışmaları yapmaktayız. Program başvuru aldığı her ülkeden hem akademik olarak başarılı hem de sosyal aktiviteleri konusunda başarılı, kaliteli öğrenciyi seçmeye gayret etmektedir. Ama tabi ki bu işi mükemmel yapmak zor. Kaliteli öğrenciyi bize başvurmaya, çekme konusunda bazı problemler yaşıyor olabilir. Bunun da bir sürü nedenleri vardır. Başkanlık olarak bu sorunları gidermek için çözümler üretmekteyiz önlem almaktayız.

Bu yıl 2019 başvurularında lisans programına başvuran öğrenciler için sınav yapıldı. Gelecek sene 8-10 ülkede yapmayı da planlıyoruz. Dünyanın 160 ülkesinden başvuru alıyoruz, her ülkede eğitim takvimleri, ünveristeye başvuru, sonuçların açıklanması, eğitimin başlama tarihleri çok farklı, uyumlu olmadığı bir çok sorun yaşatmaktadır. Kaliteli performansı yüksek olan öğrenci işini garantiye alarak erken kayıt olmak istiyor. Bu sorunu çözmek için bu sene erkene aldık sınavları.

Dünyanın iyi üniversiteleri, eğitim merkezleri bizi bilmiyor, tanıtım eksikliğimiz var sadece kurum olarak değil Türkiye olarak. Ülkelerde YTB temsilcilikleri de olmadığı için okulları, iyi öğrencileri takip ederek Türkiye’de okumayı teklif edemiyoruz. Tanıtım konusunda çalışmalar yapılması gereken hedef ülkeler seçilmektedir. Geri dönüş bakılarak iştirak edilerek uluslararası düzeyde tanıtım yapılması konusunda girişimlerimiz var. Fuarlara sergilere iştirak edilerek katılarak bu hususu bir taraftan gidermeye çalışıyoruz.

Dünyanın 160 ülkesinden başvuru alıyoruz, her ülkede eğitim takvimleri, ünveristeye başvuru, sonuçların açıklanması, eğitimin başlama tarihleri çok farklı, uyumlu olmadığı bir çok sorun yaşatmaktadır. Kaliteli performansı yüksek olan öğrenci işini garantiye alarak erken kayıt olmak istiyor. Bu sorunu çözmek için bu sene erkene aldık sınavları.

Programın temel amaçları olan uluslararası öğrencilerin entegrasyonunu sağlama ve ihtiyaçlarını doğru şekilde giderebilme konusunda, mülakat ve odak grup katılımcılarının, programı tercih etme nedenleri ve olanaklarını değerlendirmede, programın sağladığı imkanların kendi tercihlerinde önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir. K1, bir çok burs programının aksine, Türkiye Bursları programı kapsamında, bursiyerlerin ülkeye entegrasyonunu kolaylaştırmak maksadıyla önemli bir adım olarak 1 yıl süreli “Türkçe hazırlık eğitimi” imkanı sağladığını ve bir çok burs programında kapsam dışı tutulmasına rağmen, öğrencilerin barınma ve sağlık sigortasının karşılanması da entegrasyonu kolaylaştırma ve ihtiyaçların temini anlamında çok ciddi avantajlar sağladığını belirtmektedir. Program tarafından düzenlenen, uluslararası öğrenci akademileri ve sosyal-kültürel etkinlikler” entegrasyona yönelik ciddi katkılar sunduğunu savunan K 1, program, herhangi bir sıkıntı ortaya çıkması halinde, zaman kaybına ve bursiyerlerin eğitim/yaşam kalitesinin etkilenmesine mahal vermeden ilgili kurum ve kuruluşlarla irtibata geçmek suretiyle problem çözümü için gereken her türlü adım başkanlık tarafından alınmakta olduğunun altın çizmektedir.

YTB Başkanının ifadelerine ve araştırmaya katılan öğrenci katılımcıların yanıtlarına başvurulduğunda programın proaktif halkla ilişkiler yönteminin iç ve dış halkla ilişkilerde kullanmadıkları görülmektedir. Araştırma, planlama ve geliştirme için, ilk araştırma aşamasında öğrencilerin geri dönüşü, sorunlarının tespiti, memnuniyet oranı tarzında çalışmalar yürüterek, kurum hedef kitlesinin yaşayabilecekleri sorunları önden tespit ederek önlem alması gerektiği ifade edilmektedir. Programın etkililiğini doğrudan etkileyebilecek nokta öğrencinin programdan memnuniyet düzeyidir. Eğitim süreci boyunca karşılaştığı her nokta daha sonra ülkeyle ilgili imajın oluşumunda etkilidir.

K2, programın ana amaçları olan kaliteli öğrenciyi çekme ve seçebilme konusunda paylaştıkları ifadeye göre, program, tanıtım işlerinin zayıf olduğundan dolayı, dünyanın iyi üniversiteleri, eğitim merkezleri tarafından tanınmadığı için, ülkelerde YTB temsilcilikleri de olmadığı için okulları, iyi, kaliteli öğrencileri takip ederek Türkiye’de okumayı teklif edememekte ve kaçırabilmektedir. Programın bu doğrultuda yoğun çalışmalar yaptığını, alınan geri dönüşlere göre tanıtım eksikliği olan ülkeler tespit edilerek tanıtım faaliyetleri düzenleme, fuarlara katılım sağlama, temsilciliklerin

açılması gibi çözümler üretme konusunda aktif bir harekette olduğunu K 2 belirtmektedir.

2) Uluslararası eğitim hareketliliğinin temel etmenleri “Dışarıda daha iyi bir eğitim alma fırsatı” ve “Prestij, diplomanın "ağırlığıdır".

Türkiye’nin bu konuda etkililiği, bazı Türk üniversitelerinin diplomalarının geçerliliği sıkıntılarıyla ilgili kurumun çözüm önerileri.

Katılımcı 1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren

Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) ve Bologna sürecine dahil bir ülkedir. Dolayısıyla Avrupa ülkelerinde yer alan üniversitelerin diplomaları için geçerli olan durum, Türkiye’de bulunan üniversitelerin diplomaları için de geçerlidir.

Bununla birlikte: dünya genelinde, her ülkenin kendi iç işleyişini temin etmek maksadıyla uyguladığı bazı kurallar mevcuttur ve söz konusu ülkelerin belirlediği kurallar doğrultusunda,diplomaların/denkliğin tanınması için belli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir.

Özette; Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belli ülkelerdeki diplomaların tanınması için bazı şartların yerine getirilmesi gerektiği ifade edildiği gibi, ülkemiz üniversitelerinden mezun öğrencilerin de ana ülkelerinde diplomalarının tanınması için bazı koşulları yerine getirmesi beklenebilmektedir.

Doğrudan Başkanlığın görev alanına girmeyen söz konusu durumla alakalı, YÖK ile iş birliği halinde öğrencilerin mezuniyet sonrası durumlarını kolaylaştırmaya yönelik adımlar atılması planlanmakta olup halihazırda bu doğrultuda bir süreç de yürütülmektedir.

Katılımcı 2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit Yusuf

Bazı ülkelerin denklik sorunu vardır. Mesela İran. Denklik meselesinin çözümü de vardır zaten. Orda sınavlara girip denklik alabiliyorlar. Bu bir ülke içindeki iç meseledir. Bizim başkanlığın görevi içine girmez. Ama YÖK ile beraber bizim mezunların gerekli olan ülkelerde bu denklik sürecin daha kolay ve hızlı geçmelerinin sağlayacak koşullar yaratma üstünde çalışmalar yapmaktayız.

Aslında uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim alması için bir neden, etken olabilecek “diploma ağırlığı” “prestiji”, Türkiye diplomaların bazı ülkelerde denkliğinin olmaması, geçerli olmaması sorunu ile karşı karşıya gelmektedir. K 1 ve K

2'nin de belirttiği gibi böyle bir durum yaşanmaktadır, ancak geçerli olmamaası değil, sadece “denklik” alınması gereken bir durum söz konusudur, bu da bir ülkenin iç şartları ve meselesidir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) ve Bologna sürecine dahil bir ülkedir. Dolayısıyla Avrupa ülkelerinde yer alan üniversitelerin diplomaları için geçerli olan durum, Türkiye’de bulunan üniversitelerin diplomaları için de geçerli olduğunu K1 ifade etmektedir.

Uluslararası öğrencileri ülkeye çekme konusunda program ve başlıca YTB bunları ne derecede başarabilmektedir.

Katılımcı 1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren

Başkanlık tarafından kuruluş gününden bugüne değin, “Türkiye Bursları” kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerin tamamı; ülkenin uluslararası eğitim alanında görünürlüğünü arttırma ve uluslararası eğitimin ekonomik bütündeki payını yükseltme maksadı güdülerek ortaya konmuş olup 2012’den günümüze gelen süreçte ortaya çıkan tablo da bunun azami ölçüde başarıldığını göstermektedir. İlaveten, uluslararası eğitim alanında çok daha iyi noktalara gelinebilmesi için Başkanlık çatısı altında yürütülen çalışmalar aralıksız devam etmektedir.

Katılımcı 2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit Yusuf

Ülkemizde başkanlık çalışmalarıyla hızla ilerleyen ve gelişen uluslararası öğrenci hareketliliği ülkemizin devletler ve toplumlar arasında etkileşimi konusunda çok güzel ilerlemelere neden olmuştur. Bu program ülkemize yapılan hem maddi hem manevi bir yatırımdır. Şu anda eğer 160tan fazla ülkeden gün geçtikçe hep daha fazla başvuru alıyorsak demek bu kadar devlete Türkiye’deki eğitimi tanıtabilmişiz demektir. Mezunlarımız türkçe öğrenip, kültürümüzü, tarihimizi tanıyıp, eğitim alıp belli bir tecrübeler kazanıp geri ülkesine dönüyor ve bizim gönül elçimiz oluyor. Ülkeyi kültürlerarası iletişime açma, başka ülkeler tarafından ülkenin tanınırlığını arttırma, küresel eğitim çerçevesinde ulusal eğitim süreçlerini yayma, ülkede ekonomik hareketliliği arttırma doğrultusunda çalışan başkanlığımız bundan sonra da çalışmalarını devam ettirecektir.

K1 ve K2, ülkede YTB başkanlığı çalışmalarıyla hızla ilerleyen ve gelişen uluslararası öğrenci hareketliliği, ülkenin devletler ve toplumlar arasında etkileşimi konusunda çok güzel ilerlemelere neden olduğunu söylemektedir. Özellikle K2, ülkenin uluslararası

eğitim alanında görünürliğini arttırma ve uluslararası eğitimin ekonomik bütündeki payını yükseltme maksadı güdülerek ortaya konmuş olup 2012’den günümüze gelen süreçte ortaya çıkan tablo da bunun azami ölçüde başarıldığını gösterdiğini savunmaktadır.

3.7.10. Programla İlgili Hedefler ve Planlamalar

Katılımcı 1. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren

Türkiye Burslar’nın kapsamın genişletilip güçlendirilerek dünyanın tamamına ulaşan ve kaynak ülkedeki en kaliteli/yetkin öğrencilerin başvurduğu bir program haline gelmesi, nihai olarak da Türkiye’deki uluslararası eğitim alanının öncü destekleyici kuvvet olması Başkanlığın temel hedefidir. Bu doğrultuda,burs programının gerek maddi destek boyutu olarak gerek bursiyerlerin eğitim, kültür ve sosyal hayatlarına katkı sunma bakımından zenginleştirilmesine yönelik faaliyet planlamaları mevcut bulunmaktadır.

Katılımcı 2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Sayit Yusuf

Bundan sonra sadece Ankarada değil her üniversitedeki öğrencimize bire bir ulaşacağız. Her şehirde birer öğrenci temsilcilerimiz olacak. Her kese ulaşacağız beraber çalışacağız. Sayıdan ziyade kaliteli öğrenciyi çekebilmek için uğraşıyoruz. Lisans programına başvuran öğrencilere yönelik yapılacak sınavlar gibi başka türlü seçim yöntemlerin de geliştirme üstünden çalışmaktayız. Burslu öğrencilerimizin özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerin konaklama konusunda yaşadıkları sıkıntıların gidermek için “barınma yardımı” gibi imkanları iyileştirme çalışmaları var. Ayrıca gün geçtikçe para değeri ve alım gücü de değiştiği için “aylık cep harçlığın” yükseltme üzerinde de çalışmalar yapılmaktadır. Her öğrencinin eğitim sürecinin anlık ve günlük takibi yapılacaktır. Akademik çalışmaların takip etme konusunda öğrencilerin tez konu tercihleri, makale yazma, konferanslara katılma konuları üzerinde çalışmalar yapılmaktadır

Programın gelecekteki planları ve amaçlarına yönelik K1, daha çok global yaklaşarak, programın kapsamının genişletilmesi üstünde, dünya çapında olmasına yönelik

alışmalar yapılacağını ve kaliteli/yetkin öğrencilerin başvurduğu bir program haline gelmesi planlandığını söylemektedir.

K2 daha çok programın, bugüne kadar karşılaştıkları (mülakat ve odak grup katılımcıların da belirttiği) sorunlara, eksiklerine getirilecek çözümlerle ilgili görüşlerini paylaşarak, programın hedef kitlesi olan ğrenilerle birebir iletişim kurabilmek için, sadece Ankara ve İstanbul'da değil, diğer şehirlerde de temsilcilik olacağına dair, kaliteli öğrencileri çekme, cezbetme ve seçebilme konusunda yapılacak çalışmalara, öğrencilere sağlanan ve bazı sıkıntılar yaşatan konaklama, Türkçe dil ğretimi ve aylık cep harçlığı konusunda yapılacak iyileştirmeler ve sosyal kültürel faaliyetlerin yapılmasına dair getirilecek programın bazı çözümleri, planları ve hedefleri ile paylaşmıştır.

3.7.11. YTB'nin Uluslararası ğrenciler Departmanı Bursluluk İşleri Bölümünün Koordinatörü Aktan Hamza PARS İle Mülakat

Katılımcı 3. YTB Uluslararası ğrenciler Departmanı Bursluluk İşleri Bölümünün Koordinatörü olduğu için, öğrencilerle yaptığımız odak grup görüşmeleri ve yarı yapılandırılmış mülakatlar sonucunda elde ettiğimiz veriler, ğrecnilerin yaşadığı sıkıntılar üzerinde değerlendirmeler, açıklamalar yapması istenmiştir.

Katılımcı 3. YTB Uluslararası ğrenciler Departmanı Bursluluk İşleri Koordinatörlüğünün Koordinatörü Aktan Hamza PARS

Öğrencilerin Türkiye'ye geldikten sonra karşılaşacak tüm konularla biz ilgilenmekteyiz. Mesela konaklama, sigorta, türkçe kursları, bursluluk sürecinin takip edilmesi tarzında bütün işleri biz yürütmekteyiz.

Konaklama Sorunları

Mülakat ve odak grup sonuçlarında elde ettiğimiz verilere göre, en çok rastladığımız sorunlar, programın sağladığı olanakların biri konaklamayla ilgilidir.

Kamu kaynaklı burs programı olduğu için bu olanakları sağlamak için kamu kuruluşlarına öncelik vermekteyiz. Mesela KYK gibi kurumlara. Son dönemlerde KYK kontenjanı yeterli olmadığı için bazen de kamu yararında çalışan özel yurtlara da

yerleştirmekteyiz öğrenciler. Konaklama en çok sıkıntıyla karşılaştığımız bir konudur. Özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencileri tarafından. Ondan dolayı bu sene lisans üstü öğrencilerine konaklama sağlama yerine “barınma yardımı ” vermeyi düşünüyoruz. Bu durumda öğrenci barınma mükatı alacak ve kendisi istediği yerde yaşayabilecek. İster yurttta kalabilir ister KYKda isterse eve de çıkma imkanı olur.

Aylık Cep Harçlığı

Ülkede yaşanan ekonomik krizden ve tl değerinin düşüşüyle yaşanan sıkıntılardan dolayı, en çok yüksek lisans ve lisans öğrencileri tarafından akademik çalışma için ve büyük şehirde yaşayanlara aylık cep harçlığı yetersiz kaldığı eleştiriye alınan bir diğer önemli nokta idi.

“Öğrencilere sağlanan aylık cep harçlıkları günlük masrafları için yeterlidir, ancak akademik çalışmaları için (araştırma, kongre, makale, proje) evet belki yeterli olmayabilir. Önceden de söylediğim gibi bir kamu programıdır, tüm kamu kaynaklarının verimli kullanılması lazım. Bu konuda, yani akademik çalışmalar konusunda başka bir kurum destek sağlıyorsa bizim tahli konumuz oluyor. Zaten Türkiye’de bir çok kurum var destekleyen. Biz öğrencileri yönlendiriyoruz. Ama maalesef öğrenciler üniversite ve diğer kamu kurumlarının imkanların kullanmıyorlar. Mesela TUBİTAK, ya da üniversitenin proje destek imkanları.Yine de bu konuda bir çalışmalarımız var öğrencilere belirli bir şartları sağlamaları halinde bir destek vermeyi düşünüyoruz. Özellikle lisans üstü öğrencilere uluslararası endeksli dergilerde makale yayınlamaları durumunda ödüllendirmeyi, uluslararası konferans ve kongrelere katıldıklarında bir destek sağlamayı düşünüyoruz.Ama dediğim gibi belirli bir şartları sağlamaları halinde ve sınırlı olarak.

Öğrencinin akademik gelişiminde katkı sağlamak için “Uluslararası öğrenci akademisi” 5 senedir yapılmaktadır. Bir senelik ara verildi .Akademi yapılmadı ama Türkiye söyleşileri gibi programlar yapıldı.Uluslararası Öğrenci Akademisi talebe göre yapılmaktadır. Eğer her hangi bir ilden belli bir sayıda başvuru ve talep alıyorsak orda yapılıyor. Açılmadığı halde 10-15 günlük eğitim kampları düzenleniyor. Akademik gelişimlerinde ödüllendirerek makale yazamları, çalışmalar yapmaların, kongrelere katılmaların teşvik etmek istiyoruz.

Üniversiteye ve Bölüme Yerleştirme

Sistem öğrencinin iradesine bağlı olarak kurulmuştur, yerleştirildiği üniversiteden memnun kalmayan öğrenci ya da kendi performansın daha kaliteli üniversitede görüyorsa yatay geçiş sistemiyle, başka bir üniversite onu kabul ettiği halde geçebilir, bursu devam edecek ama program öğrenci için üniversite veya bölüm değiştirmez çünkü yetkisi yok artık. Tahhüthamede özellikle belirtilmiştir bu konu. Öğrencinin istemediği bölümde okumasını biz de istemeyiz, çünkü hem kendi karyeri açısından olumsuz hem kamu kaynaklarının israfı demektir bu. Bizim bir öğrenciyi seçmemiz bir yılımızı alıyor. Ondan son burs teklifi mektubu gönderildiğinde öğrenciden beklediğimiz şey biraz düşünerek o imzaları atmaları.

Kaliteli Öğrenciyi Çekme ve Seçme

Lisansüstü öğrencilerin seçmek daha kolaydır başarı durumu ve performansı bellidir. Ama lisans öğrencisi bir riskli burslandırma diyoruz. Çünkü biz 160tan fazla ülkeden öğrenciyi burslandırıyoruz ve bu ülkelerin tamamının eğitim sistemin bilmemiz o ülkelerdeki eğitim kurumların tanımamız mümkün değil bunun için belki 10 yıl sonra 20 yıl sonra tanıyacağız. Peki biz ne yapıyoruz şu anda. Bizim şöyle bir iddiamız var “Dünya’nın en iyi öğrencisini seçmiyoruz ama o ülkenin en iyi öğrencilerine ulaştığımızı düşünüyoruz.” 2012de başladık Türkiye Bursları Programı adıyla devraldığımızda burs sürecinde mezuniyet oranı %40 lardaydı, şimdi mezuniyet oranı %60 lara gelmiş durumunda. 2020lerde %85’e çıkacağını akıştan görebiliyoruz. Nitelik gittikçe artmaktadır. Lisansta halen riskli burslandırıdığımız alanlar vardır ülkelerin tanımadığımız alanlar. Bunun için de niteliği arttırmak için bir sınav yapmaya başladık bu sene ilk defa Afganistan’da. Gelecek 2020 senesinde de belirli sayıda başvuru aldığımız ülkelerde sınav yapılacaktır. Onun haricinde uluslararası sınavlara dikkat etmeye çalışıyoruz, o puanları alan öğrencileri burslandırmaya çalışıyoruz. Ama önceliğimiz değil. Çünkü biz Türkiye Burslarıyız. Ama dikkate alıyoruz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim diplomasisinde Türkiye Bursları programının halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası etkililiğinin değerlendirilmesi ele alındığı bu çalışma, günümüzde çok fazla önem kazanan eğitim diplomasisinin özelliklerini ve çerçevesini ortaya koyan, eğitim diplomasisinin bir halkla ilişkiler ilişkisi çerçevesinde yapıldığını ifade eden ve bu önemin altını çizen bir çalışmadır.

Eğitim Diplomasisi, küreselleşen dünyada öğrencilerin eğitim alma, eğitim verme hareketliliği çerçevesinde kültürlerarası iletişime kapıları açan, uluslararası arenada ülkeyi daha iyi noktalara taşıyan bir ilişki ağıdır. Ayrıca bu tür bir diplomasi, küresel eğitimin taşıyıcısı olarak ticareti de arttıran bir modeldir. Bu modelin doğru uygulanması diplomatik süreçleri ilgilendirdiği gibi programın da kendi içinde daha tutarlı ve istikrarlı politikaların uygulanması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Eğitim diplomasisinin tutarlı ve istikrarlı olması uygulanma aşamasında ciddi halkla ilişkiler süreçleri ve doğru stratejik planlamalarla uygulanmasını da gerektirecektir. Bu süreçler bilindiği gibi çerçeve olarak halkla ilişkilerin araştırma, geliştirme, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarıdır. Bu aşamalarda eğitim diplomasisinin öğrencileri ve ülke çıkarlarını içine kapsayacak araştırma geliştirme çabalarının içerisine girmesini zorunlu kıldığı gibi, ayna zamanda programın tanınırlığı, medyada (sosyal medya da dahil) yer alması, programın cazibeliğinin artırılması, çekiciliğinin gösterilmesi, konumlandırması, gibi noktalarda halkla ilişkiler çerçevesinde uygulama ve yeni stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Öte yandan eğitim diplomasisi doğru planlamalarla halkla ilişkiler faaliyetlerinden biri olan stratejik iletişim planı geliştirme, medya iletişim planları geliştirme gibi planlara ihtiyaç duyan bir programdır. Bununla birlikte program tüm bu süreçleri geçirdikten sonra da kendi kendisini değerlendirmeli, tanınırlık ve etkinlik faaliyetlerine ne derece ağırlık verip nasıl sonuçlar aldığını masaya yatırmalı ve buna göre kendi kendini gözden geçirip eksikliklerini gidermeli ve sonraki yıllar için halkla ilişkiler stratejisini vizyonunu ve misyonunu çerçeveselendirmelidir.

Bu önemden hareketle bu çalışma eğitim diplomasisinin önemini ortaya koyarak bu diplomasi sürecinin aktörleri olan öğrencilerin ve programın: Türkiye'yi ve Türkiye

Burslarını tercih etme sebepleri; programdan nasıl haberdar oldukları; mevcut eğitim süreçleri; programın amaçları ve amaçlarına ulaşılabilirliği; programın öğrencilerin ihtiyaçlarını ne düzeyde giderebildiği, öğrencilerin entegrasyonunu sağlaması, programın sonuçları (birey ve ülke bazında) ve ayrıca programın öğrencilerle etkileşimi, iletişimi ve halkla ilişkiler süreçleri, programın stratejik planlama süreçleri, programın halkla ilişkiler bağlamında ulusal ve uluslararası boyutta etkililiğini incelemiştir.

Buna göre araştırma esnasında yapılan yarı yapılandırılmış mülakat ve odak grup görüşmelerinden elde edilen bulguların sonuçlarına göre, Türkiye’yi tercih etme sebepleri kategorisi kapsamında, uluslararası öğrencilerin yüksek öğretim için Türkiye’yi seçmelerinde başlıca etmenler; burs kazanma, ülke olarak Türkiye’yi ve coğrafi konumunu sevmeye ve Türkçe öğrenme isteğidir. Bir diğer ikincil nedenler ise; Türkiye ile ülkeleri arasında tarihsel, kültürel ve dini bağlar ve güncel işbirliklerin olmasıdır.

Öğrencilerin seçimindeki en önemli nedenlerin Türkiye’deki eğitimi kapsayan faktörlerin olmaması, Türkiye’deki yükseköğretimin, eğitim şartlarının, üniversitelerin, uluslararası arenada belli bir stratejik konumlandırmaya sahip ve doğru bir şekilde tanıtılmış olmaması, eksik ya da yanlış yapılmış halkla ilişkiler ve pazarlama strateji planlamaları olduğunu bize göstermektedir. Türkiye’nin, dünyada uluslararası öğrenci hareketliliğinden hak ettiği payı edinme çabasında, en önemli etmenler olan eğitim fırsatları, üniversiteler, güçlü akademik kadrosu ve diplomasının prestiji “ağırlığı” doğrultusunda, doğru ve etkili tanıtım faaliyetleri ve stratejik planlamalar oluşturması ve uygulaması, kaliteli/yetkin, potansiyeli güçlü ve ileride başarılı, etkili “gönül elçisi” olacak öğrencileri cezbetmede yardımcı olacaktır.

Türkiye Burslarını tercih etme sebepleri kategorisi kapsamında, uluslararası öğrencilerin yükseköğretim için “Türkiye Bursların” seçmelerinde başlıca etmenler; programın her şeyi kapsamaması ve tam süreli olması, güvenilir, sağlam ve garantili bir burs programı olması ve Türkiye’nin önde gelen, kazanılması zor olan üniversitelerine yerleştirmenin sağlanmasıdır. Ayrıca “Türkiye Bursları” programının diğer ülke bursları ile karşılaştıran katılımcılar, bu programın başvuru süreci kolay olduğunu ve eğitim tamamlanınca ülkede kalma ve çalışma konusunda program tarafından yasaklı olmaması bir diğer önemli etkenler olarak araştırma katılımcıları tarafından öne sürülmüştür.

Programın ikinci aşamasında, çekebildiği öğrencilerin başvuru ve mülakatları esnasında, öğrencilerle iletişim kuran çalışanların ve programın anlatım faaliyetlerinin doğru bir şekilde yürütülmüş oldukları iletişim ve etkileşim süreçleri ile stratejileri, öğrencilere programla ilgili olumlu ön izlenim ve güven hissi yaratmayı başaramıştır. Bu durum sonucunda öğrencilerin tercihleri etkilenmiş ve yönlendirme yapılabilmektedir. Çünkü belirli bir ülkenin eğitim kurumuna başvurmayı düşünen öğrencilerin kararlarını etkilemekte olan uluslararası eğitimle ilişkilendirilebilen faktörler; yaşam giderleri, harç ücretleri, ülkelerin akrabalık ya da kültürel ilişkileri, yakınlıkları, yabancı dilde uzmanlık, üniversitelerin akademik başarıları, barınma şartları ve sağlık imkanları, vize işlemleri ve çalışma fırsatlarıdır. Türkiye Bursları programı ise başvuru esnasında ve bir sonraki aşamalarda öğrencilere bu ihtiyaçlarını gidereceklerini anlatabilmiştir. Ama burada dikkat edilecek husus, programın başvuru aşamasına kadar getirebildiği öğrenci niteliğidir. Programın nitelikli öğrenci çekebilmesi için ilk tanıtım aşamasında doğru ve etkili tanıtım faaliyetleri ve stratejik planlamalar oluşturması ve uygulaması gerekmektedir.

Öğrencilere göre, programın değerlendirilmesinde bir diğer en önemli avantajlarından biri, başvuru esnasında Türkçe dil bilgisi sertifikasının istenmemesi (ya da İngilizce, bazı üniversiteler hariç) ve ücretsiz olarak sistematik bir şekilde bir sene boyunca Türk dilinin kurumca öğretilmesidir.

Dünya politikasında “dil faktörünün” artan önemi, ülkelerin son dönemlerde sıkça eğitim diploması yöntemlerine başvurarak, değişim programları aracılığıyla dil öğretim kursları düzenlemeleri ile gündeme gelmektedir. Devletlerin dış ve iç politikalarının oluşumunda çok sayıda özellik dikkate alınmaktadır. Çünkü dil sadece bir kültür aracı ve ulusal kimliğin belirleyicisi değil, aynı zamanda dünya ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkileri etkileyebilecek ayrılmaz bir parçadır. Uluslararası kültürel işbirliği geliştirmek ve Türkiye’nin dünyada olumlu bir imajın yaratması için yurtdışında ve ülke içinde yabancılara Türk dili öğretimi, küreselleşme döneminde daha da çok öneme sahip olmuştur. “Türkiye Bursları” programının bu konuda Türkiye’nin etkili bir eğitim diploması aracı olduğu görülmektedir.

Programın, öğrencilerin ihtiyaçlarını ne düzeyde giderebildiğini belirleme çerçevesinde, programın sağladığı olanakları değerlendirme kategorisinde: öğrenciler, Türkiye

Bursları programı tarafından sağlanan olanakları, programın diğer dünya burslarından en çok ayırt eden, öne çıkaran bir tercih sebebi olarak görmeleridir. Bir çok öğrenci bu imkanlar sağlandığından dolayı, eğitim için Türkiye'yi seçtiklerini bazıları diğer burslardan vazgeçip buraya geldiklerini belirtmektedir. Öğrenciler tarafından en çok eleştirilen kısım, ilk başta öğrenci seçim esnasında ve taahhütname imzalatmada program tarafından vaat edilen imkanların, şartların öğrenci lehine (konaklama, değişim programlarına başvurma hakkı, aylık cep harçlığının belli bir para birimi ile verilmesi gibi) değişmesidir. Öğrenciler bir dönemde seçilen öğrencinin eğitim sürecinin sonuna kadar aynı şartlarla öğrenci zararına değiştirilmeden devam etmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Program uluslararası öğrencilerin entegrasyonunu sağlamada, gereksinimlerini karşılamada sağladıkları imkanları ile en güzel şekilde yerine getirdiği taktirde asıl amacına ulaşabilecektir. Bu durumda programın öğrencilerle olan ilişkide iletişim eksikliği olduğu, sağlanan şartlarla ilgili geri dönüş alınmadığını ve memnuniyet oranları ölçülmediği, kurum ve hedef kitle ilişkileri içinde yani halkla ilişkilerde en önemli olan araştırma, analiz etme faaliyetleri gerçekleştirilmediği görülmektedir. Program imajının, programın amacına ulaşabilirliğini doğrudan etkileyen faktör olması sebebiyle kurumun hedef kitlesi ile kurduğu doğru iletişim stratejisi önemlidir. Bu strateji esnasında hedef kitleye sağlanan imkanlarla ilgili (müşteri) geri bildirimler, memnuniyet, şikayet, tavsiye düşüncelere göre iyileştirmeler yapılması ve çözümler sunulması gerektiği önemli bir husustur. Kurumun imajını zedeleyebilecek ve o kurumla ilgili oluşabilecek olumsuz her hangi bir tutuma karşı önlem alınması gereklidir.

Programın tanınırlığı ve tanıtılış düzeyi kategorisi çerçevesinde elde edilen bulgulara göre, programın yeterince kapsamlı ve yönlendirici bir tanıtıma ağırlık verilmediği anlaşılmış, programın tanıtılmasında bazı unsurların göz ardı edildiği ve bu sebepten dolayı programın kapasitesini tam anlamıyla ortaya koyamadığı sonucuna varılmıştır. Bu güne kadar ülkelerde programın tanıtımı, Türkiye'de bulunan program öğrencileri, kendi imkanlarıyla eğitim alan uluslararası öğrenciler, Türkiye ile bağlantıları ve ilişkileri olan kurumlar (TİKA) üniversite (Manas Üniversitesi) eğitim merkezleri(Yunus Emre Enstitüsü), elçilikler (Türkiye'nin diğer ülkelerdeki) v.s. tarafından bu program bir ölçüde duyurulmakta, tanıtılmakta olduğu görülmektedir.

Bunun dışında programdan hedef kitle haberdar olacak platformlarda (eğitim programların duyurulduğu platformlar, forumlar, bloglar, üniversite siteleri gibi) programın mevcut olmaması, tanıtılmaması, bilgi verici temsilciliklerin kaynakların az olması, programın halkla ilişkiler kapsamında tanınırlık-tanıtım faaliyetlerine yer verilmediği ve bu hususta araştırma geliştirme ve uygulama çalışmalarının yapılmadığına işaret etmektedir.

Programın tanınırlığı için stratejik iletişim planlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar YTB ile olan görüşmelerde ve öğrencilerden gelen dönüşlerde de anlaşılmıştır ki program yeterli derecede tanıtılmamakta, medya ilişkiler planlamasının bulunmadığı görülmekte, ayrıca stratejik bir iletişim planı dahi bulunmamaktadır.

Programın öğrencilerle etkileşimi, iletişimi ve halkla ilişkiler süreçleri kategorisi kapsamında, programın tanınırlığı konusunda stratejik iletişim planlarına ihtiyaç duyulduğu gibi eğitim süreçleri boyunca programın öğrencilerle olan iletişimi, etkileşimi, takiplerinin de prosedürel olarak sistematik oluşturulmadığı görülmektedir. Nitekim katılımcılar programın Ankara ve İstanbul dışında diğer şehirlerde yaşayan öğrencilerle iletişimi etkileşimi olmadığını söylemektedir. Program ile öğrenci arasında olan iletişim kopukluğu birçok soruna ve engellere yol açabilmektedir. Ancak YTB yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucunda K2'nin de belirttiği gibi, program önceki yıllarla kıyasla, eksikliği olan tanıtım faaliyetlerine odaklanmakta ve bu doğrultuda çalışmalar yapmakta olduğu söyleyenebilir. Şu anda program; eğitim fuarlarına katılma, bilgi verecek temsilciliklerin oluşturulması, eğitim programları platformlarında yer alması, sosyal mecraların kullanımı gibi bazı tanıtım girişimlerinde bulunmaktadır.

Tüm bu bulgulara rağmen programın mevcut (ulusal ve uluslararası boyutta) sonuçları kategorisinde ise, öğrenciler ve YTB çalışanlarıyla yapılan mülakat ve görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre “Türkiye Bursları” programı çok az süre içerisinde uluslararası muadiller ile rekabet edilecek düzeye gelmiştir. Dünya çapında uluslararası öğrenci payından en çok alan ve tanınmış burs programları olan ülkelerle kıyaslandığında, *yumuşak güç* ve *eğitim diplomasisi* yöntemlerini çok daha geç kullanmaya başlayan bir ülke olarak Türkiye Bursları programı epey fazla talep alabilmektedir. YTB yetkilileriyle olan görüşmede, bazı katılımcıların da belirttiği gibi, istatistiksel olarak ilk başladığı 2010 yılı ile şu an 2019 yıl verileri arasında büyük bir

sayı farkı ve yükseliş oranı olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili K1’de Türkiye’nin uluslararası öğrencilere yönelik yükseköğretim burslarının; devletler ve toplumlararası ilişkilere olumlu katkı sağladığı gibi, kısa, orta ve uzun vadede ülke için hem maddi hem manevi olarak ciddi bir yatırım olarak değerlendirileceğini vurgulamıştır.

Programın amaçları ve amaçlarına ulaşılabilirliği kategorisinde, programın temel amaçları olan uluslararası öğrencilerin entegrasyonunu sağlama ve ihtiyaçlarını doğru şekilde giderebilme konusunda çıkan sonuçlar da dikkat çekicidir. Katılımcıların, programı tercih etme nedenleri ve olanaklarını değerlendirmede, programın sağladığı imkanların kendi tercihlerinde önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir. K1, birçok burs programının aksine, Türkiye Bursları programı kapsamında, bursiyerlerin ülkeye entegrasyonunu kolaylaştırmak maksadıyla önemli bir adım olarak 1 yıl süreli “Türkçe hazırlık eğitimi” imkanını vurgulamıştır. Bununla birlikte YTB yetkilisi K1 birçok burs programında kapsam dışı tutulmasına rağmen, öğrencilerin barınma ve sağlık sigortasının karşılanmasını da entegrasyonu kolaylaştırma ve ihtiyaçların temini anlamında çok ciddi avantajlar sağladığını belirtmektedir. Ayrıca program tarafından düzenlenen, uluslararası öğrenci akademileri ve sosyal-kültürel etkinliklerin entegrasyona yönelik ciddi katkılar sunduğunu savunmaktadır. Yine programda herhangi bir sıkıntı ortaya çıkması halinde, zaman kaybına ve bursiyerlerin eğitim/yaşam kalitesinin etkilenmesine mahal vermeden ilgili kurum ve kuruluşlarla irtibata geçmek suretiyle problem çözümü için gereken her türlü adımın başkanlık tarafından alınmakta olduğunu altını da çizmektedir.

Katılımcılar ve YTB başkanının ifadelerinde programın proaktif halkla ilişkiler yöntemlerin iç ve dış halkla ilişkilerde kullanılmadığı görülmektedir. Herhangi bir sorun veya durum ile ilgili yöntem olarak daha çok reaktif tepki verilmektedir. Araştırma, planlama ve geliştirme için, ilk aşamada öğrencilerin geri dönüşü, sorunlarının tespiti, memnuniyet oranı tarzında çalışmalar yürütülmesi önemlidir. Kurum, hedef kitlesinin yaşayabilecekleri sorunları önceden tespit ederek önlem alması gerektiğini, ya da yaşamış olduğu sorunlar ve yahut istekleriyle ilgili görüşlerin alınarak programın sağladığı imkanları geliştirilip iyileştirebilecektir. Programın etkililiğini doğrudan yönlendirebilecek husus öğrencinin programdan memnuniyet düzeyidir. Eğitim süreci boyunca karşılaştığı her nokta programla ilgili olarak daha sonra ülkeyle ilgili imajın oluşumunda etkilidir. Şühesiz bu etki programın yaygın etkisi olarak ifade edilir ve

yaygın etki uluslararasılık bağlamında en fazla altı çizilmesi gereken hususlardan biridir.

Yine YTB yetkilileri ile yapılan görüşmeler neticesinde programın ana amaçları olan nitelikli öğrenciyi çekme ve seçebilme konusunda, program, tanıtım işlerinin zayıf olması dezavantaj oluşturmaktadır. Ülkelerde YTB temsilcilikleri de olmadığı için nitelikli öğrenciler takip edilememekte Türkiye’de okuma süreçleri teklif edilememekte ve bu öğrenciler kaçırılabilir. K2 programın bu doğrultuda çalışmalar yaptığını, alınan geri dönüşlere göre tanıtım eksikliği olan ülkeleri tespit ederek tanıtım faaliyetleri düzenleme, fuarlara katılım sağlama, temsilciliklerin açılması gibi çözümler üretme konusunda farkındalığa girdiğini belirtmektedir.

Görülmektedir ki, bu burs programının iyileştirilmesi ve bunun adına yapılabilecek çalışmalar, küresel dünyada eğitimin pazarlanması, eğitimde halkla ilişkiler kullanımının ön plana çıkartıcı şekilde faaliyet planlarının hazırlanmasını gerekli kılmaktadır. Artık eğitim faaliyetleri sadece bir eğitim kurumu bağlamında ele alınarak kaynak, mesaj, kanal alıcı şeklinde oluşturulmuş yapıların ötesine geçmiştir. Günümüzde eğitimde halkla ilişkilere, pazarlamaya ve eğitimde daha doğru stratejilerle doğru şekilde yayılım sağlamaya yönelik uygun çerçeve programların oluşturulması gerekmektedir. Özellikle ülkeler arssındaki bu eğitim diplomasisi en başta bir halkla ilişkiler faaliyeti temelinde çalışıp, gün geçtikçe parlayan kültürlerarası eğitim olgusuna katkı sağlamalıdır.

Kültürlerarası eğitim ve kültürlerarası iletişimi sağlamak, yaygınlaştırmak, ülkelerin vizyonunu çağdaş medeniyetler seviyesinde tutabilmek ve ülkenin kültürel tanıtımını sağlamak için eğitim diplomasisi günümüz bilgi toplumunun en önemli olgularından biridir. Genç kuşaklar- gelecek kuşaklar üzerinden gerçekleştirilen etkili diplomasisi yöntemine, daha nitelikli ve kapsamlı stratejik planlamalar dahilinde çerçeve kazandırıp doğru tanıtım ve sürdürülebilir halkla ilişkiler faaliyetleri ile altyapı kazandırılmalıdır. Bu bağlamda, Türkiye Bursları programı ile ilgili bu çalışmaya benzer daha fazla çalışmalar ve projeler yapılmalıdır. Ayrıca profesyonel ekipler ve alan uzmanları tarafından Türkiye Bursları programına sürdürülebilirlik çerçevesinde bir halkla ilişkiler modeli oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ADCOCK, F., MOSLEY, D.(1975), Diplomacy in Ancient Greece, London, Thames and Hudson, p.10.
- ADELMAN, K. (1981), Speaking of America: Public Diplomacy in our Time, Foreign Affairs, Volume: 59, Adorno Theodor, p.48.
- ARON, R.(1966), Peace and War, A terory of İnternational Relations, Anchor Press, p.58.
- ARMİTAGE, R. L., NYE, J. (2007), Washington, by the Center for Strategic and International Studies. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, p.6-8.
- ARMSTRONG, G., KOTLER, Ph.(2006), Principles of Maketing, 11.Edition, New Jersey: Pearson Pentice Hall, p.443.
- APPLEGATE, E.(2005), Mistakes Made in Companies. Press Releases, Public Relation Quarterly, Vol.50, No.4, p.25.
- ASNA, A.(1998), Public Relations: Temel Bilgiler, 2.basım, İstanbul: Der Yayınları, s.2-56.
- BABİNGER, F. (2008), Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı, (çev.) Dost Körpe İstanbul: Oğlak Yayıncılık, s. 6.
- BERRİDGE, G. R., KEENS, S. M., OTTE, T. G. (2001), Diplomatic Theory from Machiavelli to Kissinger, Palgrave Macmillan: 1 Edition Basingstoke /New York, p.57-62.
- BERRİDGE, G. R., JAMES, A. (2003), A Dictionary of Diplomacy, 2nd edn, Palgrave Macmillan: Basingstoke/New York, p.17-20.
- BERRİDGE, G. R. (2004), Diplomatic Classics: Selected texts from Commynes to Vattel, Palgrave Macmillan: Basingstoke/New York; Peking University Press: Beijing, p.
- BERRİDGE, G. R. (2010) , Theory and Practice of Diplomacy, UK, CPI Antony Rowe, 4 Edition. p.3-57.
- BEŞİRLİ, H. (2011), Türkiye’de Yüksek Öğrenim Görmeye Gelen Yabancı Uyruklu Öğrenciler Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma, Ekinoks Yay. Ankara, p.
- BLACK, J. (2010), A History of Diplomacy. London: Reaktion Books, p.12-25.
- BLACK, S.(1990), The Practies of PR, New York by Routledge, p.37.

- BULL, H. (1977), *The Anarchical Society*, London , pp. 162–163.
- BULL,H., WATSON, A. (1985), *The Expansion of International Society*, New York: Oxford University press, p.1-9.
- BUTTERFIELD, H. (1966), *The New Diplomacy and Historical Diplomacy*, in 2 Edition, Butterfield, H. Wight, M. *Diplomatic Investigations*, London, p. 183.
- BÜLBÜL, A.R.(2004), *Halkla İlişkiler*. 2.Basım, Ankara: Nobel Yayınları, s.67.
- ÇETİNSAYA, G.(2014), *Büyüme Kalite Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretiminin Bir Yol*, 1.baskı.Anadolu Üniversitesi basımevi,p.141-154.
- COOPER, R. (2004), *Hard Power, Soft Power and the Goals of Diplomacy*, In: David Held/ Mathias Koenig-Archibugi (eds), *American Power in the 21st Century*, pp. 167 – 180.
- CRAMP, A. (2012), *Empowering non traditional students in the UK: feedback and the hidden curriculum*. In T. Basit and S. Tomlinson (eds.), *Social inclusion and higher education*, Bristol: Policy Press, pp. 237-254.
- CRAIG, G. A. (1983), *The Historian and the Study of International Relations*, *The American Historical Review*,88, Londra: Routledge, p.12.
- CULL, N.J. (2009), *Public Diplomacy Before Cullion : the Evolution of a Phrase*, Routledge Nandbook of Public Diplomacy, p.8- 21.
- CUTLIP, S. M.(1994), *Effective Public Relations*, Vol. 8th. New Jersey, USA: Prentice Hall.p.4-8.
- CUTLIP, S. M., CENTER, A. H., & BROOM, G. M. (2005), *Effective Public Relations*, 2 Edition, New Jersey, USA: Prentice-Hall. p.8-44.
- FITZPATRICK, K. (2007), *Advancing the new public diplomacy: A public relations perspective*. *The Hague Journal of Diplomacy*, 2(3), p.187-211.
- FITZPATRICK, K. (2011), *U.S. public diplomacy in a post-9/11 world: From messaging to mutuality*. CPD, *Perspectives on Public Diplomacy*. Los Angeles, CA: Figueroa Press. p. 87.
- FREEMAN, CH. W. (2010), *Diplomat's Dictionary*, 2nd ed. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, pp. 205–207.
- GRUNIG, J., HUNT, T. (1984), *Managing Public Relations*. New York: Holt, Rinehart and Winston, p.22.
- GRUNIG, J. GRUNIG, L., DOZIER, D. (2006), *The excellence theory*, in C. Botan, V.Hazelton (eds.), *Public Relations Theory II*, Mahwah, NJ:Lawrence Erlbaum Associates. pp.21-62.

- HAMILTON, K., LANGHORNE, R.(2011), The Practices of Diplomacy, New York, 2 Edition, Taylor & Francis e-Library, Edition 2, p.93.
- HONG, N. (2014), EU-China Education Diplomacy: An Effective Soft Power Strategy, European Foreign Affairs Review, 19, p.155–172.
- İSKİT, (2007), Temel: Diplomasi: Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.86.
- KARADENİZ, M. (2010), Halkla İlişile Faaliyetlerinin Rölü ve Önemi, Beta yayınevi, s.21.
- KAŞIKÇI, E. (2002), Para Mosyon Pazarlamanın 7 P'si. 1. Baskı.İstanbul: Kariyer Yayıncılık, s.109.
- KİSSİNGER, H. A. (1979), White House Years, Little Boston and Co, p.122.
- LASSWELL, H. D. (1950), Power and Society. New Haven: Yale Univ. Press, p.67.
- LAFONT, BERTRAND. (2001), International Relations in Ancient Near East: The Birth of a Complete Diplomatic System, Diplomacy and Statecraft, Londra, Routledge, Vol.12,p.39-60.
- LAUREN, P. G. (1979), Diplomacy: History, Theory, and Policy', in P. G. Lauren (ed.), Diplomacy, New York, pp. 3-18.
- LEGUEY-FELLUXE, J. (2009), The Dynamics of Diplomacy,Lynne Rienner Publishers, USA, p.11-20.
- L'ETANG, J. (1996), Public relations as public diplomacy. In J.L'Etang & M. Pieczka (Eds.), Critical perspectives in public relations, London, UK: International Thomson Business Press. p. 14-34.
- L'ETANG, J. (2008). Public relations concepts, practice and critique, London, p.6.
- MAHNEİM, J.(1994a), Strategic Public Diplomacy and American Foreign Polic: The Evolution of İnflense,Oxford Press, p.3.
- MATTINGLY, G. (1955), Renaissance Diplomacy, Boston, 1 Edition, Oxford, pp. 71-82.
- MELİSSEN, J. (2005a), The New Public Diplomacy. New York: Palgrave Macmillann,p.16-19.
- MELİSSEN, J. (2005b), Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy, The Hague: Netherlands Institute of International Relations "Clingendael".p.
- MELİSSEN, J. (2005) The new public diplomacy: Soft power in international relations. Leiden: Martinus Nijhoff/Brill. p.21

- MUNN-RANKIN, (2004), *Essence of Diplomacy*, Christer Jönsson ve Richard Langhorne; p. 85–92.
- NICOLSON, H. (1954), *Evolution of the Diplomatic Method*, London, p. 24.
- NICOLSON, H. (1961), *The Old and the New Diplomacy*, London, p. 8-12.
- NICOLSON, H.(1964),*The Evolution of Diplomatic Method*, 3 Edition, New York, Oxford University Press.11, p. 82.
- NICOLSON, H.(1969), *Diplomacy*, British Journal of International Studie. London, p.12-16.
- NYE, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, p.16.
- NYE, J. (2005a). *Soft Power and Higher Education*, Harvard University, p. 14-72.
- NYE, J. (2005b), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs; New Edition – April 26, p. 72.
- NYE, J. (2008). *Public Diplomacy and Soft Power*, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 616 (94), p. 94-103.
- NYE, J. (2009). *Smart Power*, New Perspectives Quarterly, Vol. 26, Issue 2, p. 7-9.
- NYE, J.(2012), (Wang Jimei translate.) *The Future of power*. Beijing: Published by Citic, p.37.
- OKAY, A., OKAY,A. (2016), *Kavram ve Starteji Uygulamaları*, 9.Basım, İstanbul: Der Yayınları s.10-51.
- PETERSON, P. (2014), *Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape*. International Higher Education . Washington. p.5.
- PELHAM, F.(2000),*The Triple Crown Of Public Relations: Pitchletter,News Release, Feature Article*, Public Relations Quarterly, Vol.45,No.1, s.38.
- PLISCHKE, E. (1958), *Summit Diplomacy, Personal Diplomacy of the President of the USA*. College Park,Md.,Bureau of Government Research, op. cit., p. 100-189.
- PLISCHKE, E., HARBEY, J., STOUT, CH, (2004), *The Psychology of Diplomacy*, Westport: Praeger Publishers.p.25.
- RASMUSEN,K.,MERKELSEN, H.(2012), *The new PR of States: How Nation Branding Practices Affect the Security Function of Public Diplomacy*, Public Relations Review, 32, 810-818.
- RAYMOND, C.(1996), *Eski Yakın Doğu'da Diplomasi Üzerine: Armana Mektupları*, Diplomasi ve Statecraft, VII, p. 245-70.

- RONENBERGER, F., RÜHL, M.(1992), *Theorie der Public Relations Eim Entwurf*,Opladen: Westdeutcher Verlag, p.32.
- RUGH, W.(2009),*The Case for Soft Power*,In *Toward a New Public Diplomacy*,NY, Pulgrave Macmillian, p.7.
- SANCAR, G.(2012), *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*, İstanbul, Beta Yayınları, p. 176.
- SANTA CRUZ, A.(2018), *US Hegemony and the American Power and Economic Statecraft*, 1 Published by Routledge,Oxon, p.48.
- SEİTEL, FRASER P. COLUMBUS,(1984), *The Practice Of Public Relations*. 2nd Edition, Charles E. Merrill Publishing Co, 545, p.63.
- SHARP, P. (2005), Revolutionary states, outlaw regimes and the techniques of public diplomacy. In J. Melissen (Ed.). *The new public diplomacy: Soft power in international relations* p.106-123.
- SIGNITZER, B. H., Coombs, T. (1992). Public relations and public diplomacy: Conceptual Convergences. *Public Relations Review*, 18(2), s. 137-147.
- SIGNITZER, B., WAMSER, C. (2006). Public diplomacy: A specific governmental public relations function. In C. H. Botan & V. Hazleton (Eds.), *Public Relations Theory II* p.41.
- SIGNITZER, B. (2008), *Public Relations and Public Diplomacy: Some Conceptual Explorations*”. *Public Relations Research*. Netherlands.
- SKANDARİ, M. (2004), *Public opinion, public relations and communication*, Rah & Danaei press, Tehran, Iran.
- SNOW, N. (2009), Rethinking public diplomacy. In N. Snow & P. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. New York, NY: Routledge, p.10-20.
- SOFER, S. (1988). Old and new diplomacy: A debate revisited. *Review of International Studies*, 14(3), p.195-211.
- SRİRAMESH, VERČIČ, D. (2009). *The global public relations handbook theory, research,and practice*, New York, NY: Routledge, pp. 822-842.
- STROMBACK, J., KİOUSİS, S. (2011), Political public relations: Defining and mapping, an emergent field. In J. Stromback, J. and S. Kiouisis, (Eds.), *Political public relations: principles and applications*, New York, NY: Routledge. pp.322.
- TAYLOR, H., PHİLİP, M. (2009), *Public Diplomacy and Strategic Communications. Handbook of Public Diplomacy*. Ed. Nancy Snow. Philip M. Taylor. Routledge Book,p.32
- TUNCER, H.(1995), *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara: Ümit Yayıncılık. s.14.

- TUCH, H. (1990). *Communicating with the world: U.S. public diplomacy overseas*. New York, NY: St Martin's Press. s.37.
- TUCH, H. (2010), *Communicating with the world*, New York: Public Affairs Publishing House, nr. 1(16), p. 7.
- VAN RULER, B., DEJAN, V. (2005). Reflective communication management, future ways for public relations research. *Annals of the International Communication*, 29(1), p. 239–274.
- VERČIČ, D.(2011), *Public Relations, Public Diplomacy, and Strategic Communication Theory, Research, and Practice*. p52.
- WALLER, J. M. (Ed.). (2007), *The public diplomacy reader*. Washington, DC: The Institute for World Politics Press. p.19.
- WANG, J. (1983), 'Managing National Reputation and International Relations in the Global Era: Public Diplomacy Revisited', *Public Relations Review*, vol. 32, no. 2, 2006, pp. 91-96.
- WATSON, A. (1983), *The Dialogue Between States: Diplomacy*, 1st Edition, New York, p. 11-13.
- WATSON, A. ve BULL, H. (1985), *The Expansion of International Society*, New York: Oxford University press, p.1-9.

Diğer Yayınlar

- AİDARBEK, A., YDYRYS, K. (2014), Education as a Soft Power Instrument of Foreign Policy, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 143. p.501 – 503.
- ANDERSON, G. (1990), *Fundamentals of educational research*. s.3, London: The Falmer Press.
- ARON, R. (1966), *Barış ve Savaş*, Londra, s. 58.
- ASQUER, A.(2012), What is Corporate Diplomacy, And Why does it Matter, *Journal of Multidisciplinary Research*, 4.3. p.11.
- ASOODAR, M., ATAI, M. R., BATEN, L. (2017), Successful Erasmus experience: Analyzing perceptions before, during and after Erasmus. *Journal of Research in International Education*, 16(1), 80–97.
- ATKINSON, C. (2010), Does Soft Power Matter? A Comparative Analysis of Student Exchange Programs 1980–2006, in: *Foreign Policy Analysis*, 6, p. 1–22.
- RAHMAN, A. (2007), *Higher Education in Pakistan: A Silent Revolution*. IIE Networker Spring: 36–39.

- BABİNGER, F. (2008), Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı, (çev.) Dost Körpe İstanbul: Oğlak Yayıncılık, sayı 6.
- BERNARD, H. R. (2002), Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches (3rd ed.). Walnut Creek, CA: Alta Mira Press.
- BERRIDGE, G. R., JAMES, A. (2003), A Dictionary of Diplomacy, 2nd edn, Palgrave Macmillan: Basingstoke/New York.
- BERRIDGE, G. R. (2004), Diplomatic Classics: Selected texts from Commynes to Vattel, Palgrave Macmillan: Basingstoke/New York; Peking University Press: Beijing.
- BHANDARİ, R., SHEPHERD, L. (2009). Higher Education on the Move: New Developments in Global Mobility. New York: IIE. P.4-7.
- BOZEMAN, A. (1985), The International Order in a Multicultural World, R.Dore .The Expansion of International Society, Oxford: Clarendon Press , pp. 387-424.
- BOYARKİNA, A. (2017), Chinese Language And Culture As Effective Instruments Of Soft Power Concept In Implementation Of China's Foreign Policy, Politburo, p. 3.
- BYRNE, C., HALL, R. (2014), Realizing Australia's international education as public diplomacy. Australian Journal of International Affairs, 67, p.419-438.
- BOGATUROV, A. (2006), Liderstvo i Desentralizasiya v Mejdunarodnoi Sisteme Leadership and Decentralization in the International System, Journal of International Processes, 4, №3 p.12.
- BUDAK, M. (2012), Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Öğrenci Değişim Programları ve Türkiye Uygulamaları, T.C. Başbakanlık YTB Uzmanlık Tezi., s37-87.
- BURTON. J. W. (1968), Systems, States, Diplomacy and Rules, Cambridge, p. 203-4.
- BUSK, D. (1967), The Craft of Diplomacy , London, pp. 238-43.
- CAMPBELL, B. (2001), Diplomacy in the Roman World (C.500 BC-AD. 235), Diplomacy and Statecraft, Vol. 12, March, No.1, March 2001, Londra: Routledge, p.12.
- CARLSON, S. (2011), How to Explain the Transnational Occupational Mobility of Former International Students? Suggestions for a Change in Research and Theoretical Perspectives, Analysing the Consequences of Academic Mobility and Migration, Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, p.117-18.
- CARNİNE, J. (2015), The Impact on National Identity of Transnational Relationships During International Student Mobility, in: Journal of International Mobility, 1, 3, p.11-30.

- CABLE, J.(1983), Diplomacy: A case for Resuscitation, Uluslararası İlişkiler, May 7,p.261.
- CATHERINE, J. (2012), The Fulbright Program's Contemporary Relevance, CMC Senior Theses. Paper 446, p.16.
- CHOW, CH.(2017), The Inovative University: Changing the DHA of Higher Educationfrom the inside out, NY, USA. p.11.
- COHAN, R.(2007), On Diplomacy in the Ancient Neare east: The Amarna Letters,Diplomacy and Statecraft, p.192.
- COWAN, G., ARSENAULT A. (2008), Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science; 616; 10, p. 10-30.
- DİZARD, JR. W. (2001), Digital Diplomacy: U.S. Foreign Policy in the Information Age, Praeger, p.5-7.
- DUTTA-BERGMAN, M. J. (2006), U.S. public diplomacy in the Middle East: Acritical cultural approach. Journal of Communication Inquiry, 30(2), p.102-124.
- FİLİMONOV, G. (2010). Miyagkaya Sila Kulturnoi Diplomatii SŞA (Cultural Diplomacy of the USA), Moscow, Journal of RUDN, p. 12 .
- FLEW, T., HARTİG, F. (2014), Confucius institutes and the network communication approach to public diplomacy. IAFOR Journal of Asian Studies, 1(1), p.27-44.
- GALLAROTTI, G. (2011), Soft Power: What it is, Why it's Important and the Conditions Under Which it can be Effectively Used, Journal of Political Power, Vol:4, Issue1, p.25-47
- GORDON, J., JEAN-PIERRE, J. (1996), Spontaneous' Sudent Mobility in the European Union: A Statistical Survey, European Journal of Education 31, no. 2, p.133.
- GUPTA, A. (2013), Commentary of İndias, Soft Power and Diaspora, İnternational Journal on World Peace, p.54.
- HAN, D., CHEN, D., FANG, C. (2013), Images of the United States: Explaining the attitudes of Chinese scholars and students in the United States. The Chinese Journal of International Politics, 6, p.183-207.
- HARLOW, REX F. (1976), "Building a Public Relations Definition," "Public Relations Review, 2 (winter 1976) p. 36.
- HEY-KYUNG KOH, (2002), ed., Open Doors 2002: Report of International EducationalExchange, New York: Institute ofİnternational Education, p. 22.
- HOLMES, Y. L. (1975), Amarna Mektuplarının Elçileri, Amerikan Oryantal Cemiyeti Dergisi, XCV, 3, p. 376–81.

- İBRAHİM, K.(2011), Soft Power and Public Diplomacy, Journal of International Affairs,PERCEPTION, p.5-23.
- JAMES, A.(1980), Diplomacy and International Society, International Relations, 6, s. 936.
- JAMES, A. (1993): Diplomacy and Foreign Policy: Review of International Studies, 30, pp.343-360.
- KALIN, İ.(2011), Soft Power and Public Diplomacy in Turkey, Volume XVI, Number 3, pp. 5-23.
- KAZEPIİDS,T.(1982), Educating,Socializing and Indocrinating, Journal of Philosophyof Education, 16(2), p.158.
- KEYMAN., FUAT, E. (2010), Globalization, Modernity and Democracy TurkishForeign Policy 2009 and Beyond, Perceptions, Autumn-Winter, Vol.XV, No.3-4, p.1-20.
- KING, R.(2011), International Student Mobility, July 2004/30 (2004). Student Mobility as a Social and Biographical Process, Working Paper No 68.
- KIVANÇ, T.(2012), Türkiye’de Uluslararası Dil Öğretimi Sorunları Dışardan Bir Bakış.Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. p.167-172.
- KRİTZ, M. (2006), Globalisation and Internationalisation of Tertiary Education. Population Division, United Nations Secretariat. p.10.
- KRUCKEBERG, D., VUJNOVIĆ, M. (2005). Public relations, not propaganda, for U.S. public diplomacy in a post-9/11 world: Challenges and opportunities. Journal of Communication Management, 9(4), p. 296-304.
- KWIEK, M. (2001) Globalization and higher education, *Higher Education in Europe*, 26(1): p.27-38.
- KYLİE, C. (2018), Home advantage: Why Universities need to promote their nation as much as their institution to international students, Higher Education Growth – Strategy, Engagement.
- LAGES, C. & LAGES, L. F. (2005), Antecedents of Managerial Public Relations: A Structural Model Examination, European Journal of Marketing.Vol.39,.1/2, s.111.
- LEONARD, M.(2002),Public Diplomacy, Dış Politika Merkezi, 17 Haziran, p. 53.
- LEDİNGHAM, J. (2003), “Explicating relationship management as a general theory or public relations,” Journal of Public Relations Research 15(2), pp. 181-198.
- L’ETANG, J. (2009). Public relations and diplomacy in a globalized world: An issue of public communication. American Behavioral Scientist, 53(4), p.607–626.

- LİVERANİ, M. (2001), *International Relations in the Ancient Near East*, Palgrave: Basingstoke, p. 10.
- LEONARD, MARK ET AL.(2005), *British Public Diplomacy in the Age of Schisms*, The Foreign Policy Centre.
- LEONARD, S. ve MARK, A.(2002), *Public Diplomacy*, Foreign Policy Centre, June 17, 53 Marian H. Feldman, op. cit., p. 15–17.
- LOMER, L.(2017), *Soft power as a policy rationale for international education in the UK: a critical analysis*, *The International Journal of Higher Education Research*, Springer, p.11. m
- MACNAMARA, J. (2012). *Corporate and organizational diplomacy: an alternative paradigm to PR*. *Journal of Communication Management*, 16(3), p.312-325.
- MACREADY, C., TUCKER, C. (2011), *Who Goes Where and Why: An Overview and Analysis of Global Educational Mobility*. New York: Institute of International Education.
- MARİAN H., FELDMAN,(2007), *Maddi öğelerin geçici selamlama değişimini somutlaştırdığını ve fiziksel olarak yöneticiler arasındaki bağları oluşturduğunu” savunuyor*. *Tasarım Diploması*, s. 15.
- MARGINSON, S. (2016), *High participation systems of higher education*. J. H. Ed. [in press].
- MARGINSON, S. (2017), *Global Trends in Higher Education Financing: The United Kingdom*, Accepted by *International Journal of Educational Development*, 27 March 2017, p.4-5.
- MAZZAROL, T., SOUTAR,V. (2002), “Push-pull” Factors Influencing International Student Destination Choice. *International Journal of Educational Management* 16(2): p.82–90.
- MİLLER, J. D. B. (1981), *The World of States* , London, p. 33.
- MOOKERJEE, G. K. (1973), *Diplomacy*, New Deli, p. 100.
- MONCUR, CH.(2006), *Embracing PR Theory: An Opportunity for Practitioners*, *Journal of Communication Management*, Vol.10,No,1,s.95.
- MORGENTHAU, H.J. (1962), *The Restoration of American Politics*, Chicago, University of Chicago Press.
- NİCHOLAS J. CULL, (2008), *Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase*, Nancy Snovy and Philip M. Taylor (ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Taylor & Francis e-Library, 2008, p.19.

- NICHOLAS, J. C. (2009), *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, CPD Perspectives on Public Diplomacy, Cambridge: Polity Press.
- NICHOLAS, J. C. (2014), *Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase*. US Centre on Public Diplomacy .
- ÖZOĞLU, M., GÜR, B., ve COŞKUN, Ğ. (2012), *Küresel eğilimler ışığında Türkiye’de uluslararası öğrenciler*. Ankara: SETA. s.26.
- ÖZDEM, G. (2013), *Yükseköğretim Kurumunda ERASMUS programının Değerlendirilmesi*, Giresun Üniversitesi. s.61-65.
- OTTE, TG.(2007), *Old Diplomacy: Reflections on the Foreign Office before 1914*, The Foreign Office, p.31.
- PARADİSE, J. (2012), *International Education: Diplomacy in China*, in: *The Brown Journal of World Affairs*, 19, 1, p.195–205.
- PATTON, M. Q. (2002), *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- PELTEKOĞLU, F.B.(2005), *Halkla İlişkiler Nedir*. 4. Baskı. İstanbul: Beta Baskı Yayın, s.5.
- PİGMAN, G. A. & DEOS, A. (2007), *Consuls for hire: Private actors, public diplomacy*. *Place Branding and Public Diplomacy*, 4(1), p.85-96.
- PLİSCHKE, E.(1977), *Dünya İlişkilerinde Mikrostatlar*, Washington, s. 41.
- PHİLLİP, G. ALTBACH.(1991), *Impact and Adjustment: Foreign Students in Comparative Perspective in Higher Education*, *Higher Education*, 305, p.9-10.
- PHİLLİPS, D.(2006), *Towards Relationships Management, Public Relations at the Core of Organizational Development*, *Journal of Communication management*, Vol.10, No.2, s.223-224.
- RAYMOND, C., RAYMOND, W. (2000), *Amarna Diplomacy: The Beginnings of International Relations*, (eds), Johns Hopkins University: Baltimore/ London.
- RAYMOND, C. (2001), *The Great Tradition: The Spread of Diplomacy in the Old World*, *Diplomacy and statism*, Vol. 12, No.1, March 2001, London: Routledge. p.23-38.
- REİCHERT, W. (2011), *The Globalisation of Education and Training: Recommendations for a Coherent Response of the European Union*, September 14, p. 24.
- SEMPLE, E.CH. (1919), *Northern Mesopotamia route of the old Piedmont*, *Geographical Review*, VIII, 3 153-79, p.167-69.

- SATOW, N.(1979), *Diplomatik Uygulama Rehberi*, Lord Gore-Booth, D. Pakenham (ed.), Londra, p. 3.
- ŞENSES, F. (2007). *Uluslararası gelişmeler ışığında Türkiye yükseköğretim sistemi: Temel eğilimler, sorunlar, çelişkiler ve öneriler*. Ankara: ODTÜ.
- SNOW, N. PHİLİP M.(2009), *Public Diplomacy*, Routledge Handbook of Public Diplomacy New York NY 10016, p.111.
- SMİRNOV, N. (2014), Youth Soft Power in Action, in: *International Affairs*, 60, 1, p. 219–223.
- STETAR, J., COPPLA, C., NABIYEVA, N., İSMAİLOV, B., (2010), *Yumuşak Güç Stratejileri: Küreselleşmiş Bir Yüksek Öğretim Sisteminde Rekabet ve İşbirliği*, New York, p. 191-204.
- SZONDİ, G. (2009), Central European Public Diplomacy – a Transitional Perspective on National Reputation Management, New York, p.25-32.
- TREMBLAY, K. (2005), Academic Mobility and Immigration. *Journal of Studies in International Education* 9(3): p.196–228.
- TREMBLAY, K. (2010), Internationalization: Shaping Strategies in the National Context, *International Organizations Research Journal*, No 3, p.29-117.
- ÜNAL, U. (2019), “Internationalization Policies of Turkey's Higher Education Area A Research on Turkey Graduates”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1): 411-430, p.416.
- VANC, A., FİTZPATRİCK, K.(2012). *Public relations and public diplomacy: A divided past, a shared future*. Association for Education in Journalism and Mass Communications, Chicago, IL. p.30.
- VARGHESE, N, V. (2008), *Insentives and İnstitutional Changes in Higher Education, Higher Education Managment Policy*. p.17-24.
- VERCİC, A. T., COLİC, V.(2016). Journalists and public relations specialists: Acoorientational analysis. *Public Relations Review*, 42,p. 522–529.
- VURAL, F.T.Y ve ALKAN, S.(2009), *Büyük Öğrenci Projesinin Değerlendirmesi (1992-2008)*, ODTÜ Araştırmalar Koordinatörlüğü, Ankara.
- YANG, YİFAN, (2015), Does the Academic Programme Work? The Jean Monnet Programme and European Union Public Diplomacy, in: *Journal of European Integration*, 37, 6, p.611–628.
- YILDIRIM, T. ve KARANFİL, A. (2017), *Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç Unsuru ve TC.Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği*, DergiPark, s.22.

- YILDIRIM, G. (2014), Uluslararası halkla ilişkiler Perspektifinden kamu diplomasisi: Türkiye kamu diplomasisi Koordinatörlüğü örneği Çerçevesinde kültürel diplomasi”, İstanbul Üniversitesi, Doktora tezi, s.26.
- YUN, S.-H. (2006), Toward public relations theory-based study of public diplomacy: Testing the applicability of the Excellence study. Journal of Public Relations, p. 308.
- WATSON, A. (1983), Diplomacy: The Dialogue Between States, New York, p 11-14.
- OLF, JR., ROSEN, B. (2004), Public Diplomacy. How to Improve it and Think About, Santa Monica, CA, Rand Corporation, p.25.
- WILSON, ERNEST, J. (2008), Hard Power. Soft Power. Smart Power. The Annals of the Academy of Political and Social Science. No: 616.
- WALLER, Michael. (2008), The Public Diplomacy Reader. Washington. The Institute of World Politics Press.

İnternet Kaynakları

- Study in Turkey (2019). <http://www.studyinturkey.gov.tr> / (E.T: 12.03.2019).
- Türkiye Bursları (2019). <https://www.turkiyeburslari.gov.tr> / (E.T: 12.03.2019).
- Üniversitelerarası Kurul (2019). Türkiye'de yükseköğretim ve uluslararasılaşma, http://cdn.hitit.edu.tr/hitit/files/23530_1610041532492.pdf (E.T: 21.12.2019).
- UNESCO Institute for Statistics (UIS) (2019). <http://uis.unesco.org/> (ET: 14.03.2019)
- YÖK Türkiye Yükseköğretim Sistemi www.yok.gov.tr (ET: 13.07.2019)
- YÖK. Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası, Yükseköğretim Kurulu, <https://yolharitasi.yok.gov.tr>. (ET: 25.07.2019). YÖK
- YBS Yükseköğretim Kurulu Yükseköğretim Bilgi Sistemi (2019) <https://istatistik.yok.gov.tr/> (ET: 26.07.2019)
- Study Portal (2018), Top 5 Countries in Asia Offering the Most English-Taught Courses <https://www.mastersportal.com/articles/1726/top-5-countries-in-asia-offering-the-most-english-taught-courses.html> (ET: 25.07.2019).
- SETA Foundation(2019).Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler. <http://www.setav.org> (ET: 25.07.2019)
- <http://campaignforeducationusa.org> (ET: 25.10.2019)
- <http://www.kdk.gov.tr/yeni08//sag/kamu-diplomasisine-bakis/> (ET: 15.10.2019)

<http://www.mfa.gov.tr/kutuphane-genel.tr.mfa> (ET: 18.05.2019)

<http://www.turkiyeburslari.org/index.php/tr/turkiye-burslari> (ET: 11.12.2019)

<https://www.yok.gov.tr/web/guest> (ET: 11.11.2019)

<http://www.ytb.gov.tr/index.php/kurumsal/mevzuat.html> (ET: 12.12.2019)

<http://yee.org.tr/turkiye/tr/kurumsal/enstitu-baskanligi> (ET: 15.10.2019)

<http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/global.aspx>(ET: 21.12.2019)

<http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international.aspx> (ET: 21.12.2019)

<http://www.educationdiplomacy.org> (ET: 21.12.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Begimai ALTYBAEVA, 26 Şubat 1994 tarihinde Kırgızistan'ın güneybatısında yer alan ikinci büyük şehri Oş şehrinin Alay ilçesine bağlı Gülçö köyünde dünyaya gelmiştir. İlköğretimini, ortaöğretimini Tapık Otunçiyev adındaki 2 numaralı devlet okulunda tamamlamıştır. 2017 yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü'nden mezun olmuştur. 2015-2017 yıllar aralığında "CO" Medya Ajansında Halkla İlişkiler uzmanı olarak çalışmıştır. 2017 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

